גאַבריעלאָ ד׳אַנונציא׳ס

ערצעהלונגען

איבערזעצט

— פון —

מ. זילבערמאן

היברו פּאַבלישינג קאָמפּאַני

83-85 קאַנאל סטריט, ניו יאָרק.

HEBREW PUBLISHING COMPANY

83-85 Canal Street, New York.

COLLECTION OF WRITINGS

by

GABRIALLE D'ANUNNZIA

Translated into Yiddish by M. Silberman.

Copyright 1911

Hebrew Publishing Company.

New York.

אינהאלטס־פערצייכנים

ד׳אנונציא׳ס ביאגראפיע .....
די אלמנה 3
אונטער׳ן רעגען 15
סינאר פעפא 17
מאמא 32
עפיסקאפא 40
אן אידיליא 119
ארסאלא 127
דער איבערשיפער 180
מונזשיא 203
אננא׳ס לעבען 212

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/collectionofwrit0000gabr

ד'אנונציא'ס ביאגראפיע.

גאבריעלע ד'אנונציא ווערענס ריכטיגער נאמען איז ראפאגנעטא איז געבאָרען געוואָרען אין 1863 אין פראנקאוועלא, א דאָרף לעבען פעסקארא, איטאליען. זיינע ערשטע יוגענד יאָהרען האָט ער פער־ברַאכט אויף די פרייע פעלדער, ארום אויבירטה גערטנער, צוויישען שעהנע מעכטיגע פעלזען, אויף דעם ברעג פון דער פעסקארא און ניט ווייט פונ'ם אדריאטישען ים. זיין אָטהעם האָט זיך געשפייזט מיט די בשמים'דיגע ריחות פון ארום און ארום, זיין בלוט האָט זיך אָנגע־זאפט מיט די הימעל־ברכות פון דער מוטער נאטור און זיין פאנטאזיע האָט זיך געשפינט און געוועבט פון איהרע רייכע, וואונדערבארע ער־שיינונגען.

וועו ער איז אלט געוואָרען 16 יאָהר, האָט מען איהם אַוועקגע־שיקט קיין טוסקאן לערנען. הגם ער האָט געהאט א שארפען קאָפ און געוועו פעהיג, האָבען דאָך זיינע לעהרער אין איהם קיין נחת ניט געהאט און וועניג וואָס הנאה געהאט פון איהם. וואָרום צוגרייטען א לעסאן איז ביי גאבריעלען געוועו די ערגסטע שטראָף. זיין נשמה האָט געצויגען צו די ברייטע פעלדער, צו די שטאָלציגע בוימער, צו די פאסטוך־ליעדער, צו אלעם, וואָס איז פריי. עס האָט זיך איהם ניט געגלוסט און ער האָט זיך ניט געקענט איינהאלטען צוויישען די פיער „חדר"־וועגט. און זיין חשק איז געוועו צו מאהלען דאָס אלעם, פון וועלכען די „תורה" האָט איהם אָבגעריסען, מיט לעבעדיגע ווערטער אויף פאפיער. די לעהרער האָבען איהם געמוסרט און ער האָט זיך געטהאָן זיינם: געהאלטען אין איין שרייבען, — וועו ער האָט נאָר צייט געהאט, — געשריעבען און געטראכט, געטראכט און געשריע־בען.

די חברים האָבען איהם אין לצנות אָנגערופען מיט די נעמען, ווי

„פילאזאף", „אסטראנאם", „פאעט", „רענקער", „טראכטער", „קנאקער", אבער גאבריעלא האט זיי אנגעקוקט מיט א בעדויערן, ווי אייגנער רעדט: „שפאט, שפאט, נארנים, די „צוקונפט" וועט שפאטן פון אייך"... און זיין נבואה איז מקוים געוואָרן: נאך אין דעם זעלבען יאהר האט ער געלאזט אברוקן א זאמלונג פון ליעדער. קריטיקער האבן עס אויפגענומען מיט גרויס בעגייסטערונג און נאכדעם ווי גיאסאפי טשיאריני, איינער פון די בעסטע ליטעראטור קריטיקער אין יענער צייט, האט עס דורכגעלעזען, האט ער אנגעשריעבען א גאנצען ארטיקעל, אין וועלכען ער האט ד'אנונציאן ערקלערט אלס איינעם פון די גרעסטע טאלאנטן, וואס איטאליען האט ווען געהאט.

באלד נאך דעם איז ד'אנונציא שווער געפאהרען קיין רוים, וואו ער האט אריינגעטרעטען אלס מיטגליעד אין דעם פעראיין פון אנערקענטע ליטעראטען און פאעטען. דאס איז דאמאלסט געווען די גרעסטע עהרע פאר א יונגען שרייבער. און דארט האט ער ערשט אנגעפאנגען זיין ליטעראריש קאריערע.

דאס ערשטע, וואס זיין פערער האט מנדב געווען צום לעזע פובליקום, איז געווען א זאמלונג פון קורצע ערצעהלונגען, אין וועלכע זיין גאנצע דארפישע נשמה, זיין פאנטאזיע אנגעזאפט מיט פעלד, וואלד, פעלזן, גארטען און וואסער, האט זיך אויסגעגאסען און צושפרייט.

היימישע האבען איהם געלויבט און פרעמדע האבען איהם געריהמט פאר די ערצעהלונגען און עס האט ניט געדויערט לאנג און זיי זיינען ערשיענען אין פראנצויזישע און דייטשע איבערזעצונגען.

אבזייענדיג א לאנגע צייט אין דער גרויסער, קאכעדיגער שטאדט און האבענדיג פון דער נאטור א שטארקען לוסט צום לעבען, האט זיך ד'אנונציא צו הוליעט, אזוי צו זאגען, געלעבט ווי גאט אין פראנקרייך, קיין זאך איז פאר איהם ניט געווען שווער און גאר ניט אין דער וועלט האט ער ניט געטארט. „אויף דריי זאכען שטעהט דאס לעבען: „אויף ווייַן, אויף פרוי און אויף געזאנג" איז געווען זיין אייגען ווערטעל. איינער א קריטיקער האט זיך אמאל אויסגעשפראכען בדרך שפאס. „ד'אונונציא'ס אונשולדיגער דארפישער גייסט איז „געשענדעט" געווארען דערצו נאך פון א „פאריזער". ער האט מיט דעם לעצטען וואָרט געמיינט מאפאסאנען, וויל זיינע ווערק זיינען געווען ד'אנונציא'ס

לעבלינג. קיין שרייבער האָט אויף איהם ניט געהאט אזא געוואלדיגען איינפלום ווי גיו דע מאָפּאסאן.

און אונטער דיעזען גרויס־שטאָדטיגען, לעבעדיגען, כמעט אויס־געלאסענעם איינפלום און אויך אונטער דער איינפלום פון מאָפּאסאנ'ס ווערק, האָט ד'אנונציא אָנגעשריעבען אן אנדערע סעריע גרעסערע און קלענערע ווערק, וועלכע האָבען אויפגעהויבען א שרעקליכען שטורם אין דער ליטעראָרישער וועלט. קריטיקער האָבען זיך געהיצט און גע־פּייערט. אייניגע האָבען געזאָגט, אז ד'אנונציא פערדינט די גרעסטע אכטונג פון'ם פּאָלק, ווייל ער צייגט איהם דאָס אמת'ע בעהאלטענע לעבען. אנדערע, צווישען וועלכע עס איז אויך געווען טשיאריני, דער זעלבער, וואָס האָט זיך אמאָל ניט געקענט אבלויבען פון זיין גרויסען טאלאנט, האָבען גע'טענה'ט, אז ד'אנונציא פערדארבט דעם מאָראל פון דעם פּאָלק און זיינע ווערק האָבען דאדורך ניט די ווערטה געלעזען צו ווערען, נאָך אנדערע האָבען זיך געהאלטען צווישען „יא" און „ניין". נאטירליך, האָט מען געדענקט וועט אזא עפענטליכע מיינונג אביסעל ענטמוטהיגען דעם יונגען פּאָעט און נאָווועליסט, אָבער עס האָט זיך נאָר ניט אָנגעהויבען.

„מיין נשמה איז ניט קיין פערשקלאָפּטע. איך בין געבאָרען גע־ווארען אויף די פריע פעלדער. איך בין סאָציאל געזאָגען און מיין בכורה וועל איך ניט פערקויפען פאר א טאָפּ לינזען און קיינער אין דער וועלט קען מיינע געפיהלען און מיין וואָרט אנערקענען" האָט ד'אנונציא אין מאָל ערקלעהרט, דערווייסענדיג זיך וואָס פאר א מיי־נונג עס געהט ארום איבער זיינע ווערק, און ער האָט ווייטער געשריע־בען.

און אין 1892 האָט ער פערעפענטליכט זיינע בריליאנטענע צוויי ווערק: „עפיסקאָפּא" און „ארסאלא" און טאקע אין א יאָהר ארום דאָס גרויסע ווערק: „דער טריאומף פונ'ם טויט" און נאָך אייניגע גרויסע ווערק און א גאנצע זאמלונג פון ליעדער.

פון 1897 פאנגט זיך אָן ד'אנונציא'ס קאריערע אלס דראמאטורג. זיין ערשטער פערזוך איז געווען אן אין אקטיגע פאנטאזיע אויף דער גריכישער פאָרמע און זי האָט געמאכט א רעש אין דער טהעאטער וועלט.

„סיטא מאָרטא", (די טויטע שטאָדט), וועלכע ער האָט אָנגעשריע־

בען א יאָהר שפעטער ספּעציעל פאר דער בעריהמטער סאראה בערנארד איז געווען אויף אזוי פיעל גוט און ערפאָלגרייך, אז מבינים האָבען זיך אויסגעשפּראָכען, דאָס „סיטא מאָרטא" איז דאָס אויפצוגיגע דראָמאטישע ווערק אויף דער וועלט.

אין דעם זעלבען יאָהר האָט ער אויך אָנגעשריעבען „דושיא־קאנדא" און אין א יאָהר שפּעטער האָט ער געגעבען צו דער ביהנע א נייי ווערק אונטער דעם נאָמען „לא גלאָרא" — א פּאָליטישע טראָגעדיע, אָבער זי האָט ניט געהאָט קיין לאָנגע יאָהרען, מחמת ד׳אנונציא האָט דאָרט אין אייניגע סצענען אָנגעצייגט די פערבערעכערישע און ניעדעריגע מעשים פון די פּאָליטישענס. נאָכהער האָט ער אָנגעשריעבען שהנע עטליכע טראָגעדיעס און ענדליך אין 1901 — די טראָגעדיע „פראנצעסקא דא ראָמאני", אויף וועלכע דער צו יענער צייט גרעסטער קריטיקער עדוארד בוטעט האָט געזאָגט, אז זייט די קלאָסיקער האָט נאָך קיין שרייבער ניט געגעבען דעם איטאליענישען פּאָלק אזא גוטעס און שטאַרקעס ווערק.

אין 1908 איז ער ערוועהלט געוואָרען אלס מעמבער פון דעם „טשעמבער אָוו דעפּיוטיס", וואו ער האָט זיך ערקלעהרט אלס סאָציאל דעמאָקראט.

די אַלמנה.

דער קערפער פון דעם בעאמטען, ביאדזשיא מילא, איז פאַלקאַמען פערפוצט מיט א טיכעלע איינגעוויקט אין עסיג אויפ'ן פנים, געלעגען אויפ'ן בעט, כמעט אין מיטען צימער. אין די זייטען זיינען געזעסען דאָס ווייב און דער ברודער פון דעם פערשטאָרבענעם.

דאָזע מילאָ איז אַלט געווען א יאָהר פינף און צוואַנציג. זי איז געווען א פרוי אין דער פולער פראַכט, מיט אביסעל א ניעדריגען שטערען, מיט שטאַרק אויסגעבויגענע ברעמען, מיט גרויסע גרויע אויגען און די שוואַרץ־אַפּלעך זיינען געווען עהנלעך צו פערלען. דיקע, קאַפריזנע — צו־וואַרפענע לאָקאָנס האָבען אימער פערדעקט איהר נאַקען, איהרע שלייפען און אויגען. זי האָט אין גאַנצען געאטהעמט מיט פולען געזונד און מיט יענער פרישקייט, וועלכע פרויען בעקומען פון נעהמען אָפּטע אייז־קאַלטע בעדער. א צארטער פערפיומען־אראָמאַט האָט זיך געטראָגען פון איהרע קלייַדער.

עמידיאָ מילאָ, דעם פערשטאָרבענעם'ס א ברודער און א גלח, איז געווען כמעט אין איהרע יאָהרען. ער האָט אויסגעקוקט זעהר דאר און זיין פנים איז געווען געשטעמפּעלט מיט יענער בראַנזענער פערברענטקייט, וועלכע איז אזוי כאראקטעריסטיש ביי די אייביגע דאַרפסלייטע. זיינע באַקען זיינען געווען בערעקט מיט א לייכטען מאָך, זיינע ווייסע געזונטע צייהן האָבען צו געגעבען א גבור'שען חן צו זיין שמייכעל, און זיינע אויגען האָבען תמיד געברענט, ווי די נייע גאָלדענע מטבעות.

ביידע האָבען געשווויגען. עמידיאָ האָט זיך געפּאַרעט מיט אויסגעשניטענע שטיקלעך גלאָז און דאָזע האָט ניט אָבגעריסען די אויגען פון די זעלבע.

ביידע האָבען זיך פערהאלטען צו ביאדושיא'ס טויט מיט דער געוועהנליכער גלייכגילטיגקייט פון דאָרפסלייטע.

— א ווארימער אבענד היינט—האָט עמידיא זיך אָבגערופען און טיף אָבגעזיפצט.

ראָזע האָט אויפגעהויבען און ארונטערגעלאָזט איהרע אויגען אלס א צייכען פון בעשטעטיגונג.

אין ניעדעריגען צימער האָט די שיין, וועלכע איז געקומען פון א ברענענדען קנייטעל אין בוימאויל, געציטערט און געשפרונגען, אָט איז זי געוואָרען גרעסער, אָט איז זי געוואָרען קלענער און שאָטענס האָבען זיך צוזאמענגעקליבען אָט דא אין דיווינקעלעך, אָט דאָ אויף די וואנט. די פענסטער זיינען געווען אין גאנצען אויפגעמאכט נאָר די לאָדזין זיינען געווען צוגעמאכט ביז אראָב צו דער פאָדלאָגע. פון צייט צו צייט האָט פערבלאָזען א ווינד און די זאוויע, וואָס האָט פערהאנגען די לאָדען, האָט זיך אָנגעבלאָזען, ווי די זעגלען אויף א שיף.

עס האָט אויסגעקוקט פונקט ווי ביאדושיא מילא שלאָפט א רוהיגען טיעפען שלאָף אויף זיין שנעע־ווייסען בעטל.

עמידיא האָט וויעדער אונטערבראָכען די טיעפע שטילקייט מיט עטליכע ווערטער.

ראָזע האָט וויעדער אויפגעהויבען און ארונטער געלאָזט איהרע אויגען און ווי פריהער האָט זי וויעדער אָנגעשטרענגט איהר קוק אויף די אויסגעשניטענע שטיקעלעך גלאָז. אויף איהר שטערען האָבען זיך פלוצים בעוויזען אייניגע טראָפען שוויים און איהר אָטהעמען איז געוואָרען אביסעל שווערלעך.

נאָך א לאַנגע פויזע האָט עמידיא געפרעגט:

— וואָס פאר א שעה וועט זיין די לויה?

— צעהן א זייגער — האָט ראָזע געענטפערט מיט איהר גע־וועהנליכער שטימע.

און זיי זיינען וויעדער אנשוויגען געוואָרען. פונ'ם דאָרף האָט זיך צוגעטראָגען דאָס קוואָקען פון זשאבעס און צייטענווייז א צער־טער ריח פון גראָז.

אין מיטען דער טיעפער שטילקייט האָט ראָזע פלוצים דער־

הערט א בורטשען פון דעם טויטען קערפער און מיט א פחד, בע־ רייט צו אנטלויפען, איז זי אויפגעשפרונגען פון איהר אָרט.

— האָט קיין מורא ניט, ראָזע... דאָס איז דאָס לעצטע חיות... — האָט עמידיא געזאָגט און אויסגעשטרעקט זיין האַנד צו איהר כדי זי צו בערוהיגען.

זי האָט אינסטינקטיוו אָנגעכאפט זיין האַנד, אָבער אוועקזעצען זיך צוריק האָט זי ניט געוואָלט. קוקענדיג אין אַן אנדער זייט, האָט זי אלץ געהאלטען אין צו הערען זיך צו דעם בורטשען, וועלכעם האָט געשיינט אויפצוהויבען זיך ביז צום סאמע האלו פונ׳ם טויטען.

— דאָס איז גאָר ניט, ראָזע... בערוהיגט אייך... — האָט עמידיא וויערער אמאל געזאָגט, און, מיט א צייכען מיט דער האַנד, איהר פארגעשלאָגען זיך אוועקזעצען לעבען איהם אויף דעם קופערט, וועלכער איז געווען צוגעדעקט מיט א לאַנגען, אויסגענעהטען קי־ שען.

זי האָט זיך אוועקגעזעצט לעבען איהם און, אין צומישטקייט, ניט ארויסגעלאָזט זיין האַנד פון איהרער. אזוי ווי דער קופערט, אויף וועלכען זיי איז אויסגעקומען צו זיצען, איז געווען א קלייַנער, האָבען זיך זייערע קניען אָנגעריהרט.

עם איז וויעדער געוואָרען שטיל. פון וווייטענם האָט זיך צוגע־ טראָגען דאָס געזאַנג פון שניטערס.

— זיי ארבייטען ביינאכט ביי דער שיין פון דער לבנה... — האָט ראָזע ערקלעהרט, וועלענדיג אומיסטען רעדען, כדי צו פער־ טרייבען די מורא, דאָס שהמעודיקייט אדער דאָס מיעדקייט.

עמידיא האָט ניט גענטפערט, און ראָזע האָט אבגעלאָזט זיין האַנד, ווייל זי האָט געפיהלט, אז דאָס האלטען זיין האַנד האָט איהר פלוצים אָנגעהויבען צו פעראורזאכען עפעס א סמוטנע צו־ מישטקייט און אן אונרוהיגקייט.

און זיי האָבען זיך ביידע איבערגעגעבען איינעם און דעם זעל־ בען געדאנק, וועלכער האָט זיי, פלוצים, אין איין צייט ביידען בע־ הערשט. ביידע האָבען זיך איבערגעגעבען איינעם און דער זעלבער עראינערונג, אן עראינערונג פון א בעשיעדענע לעבע פון זייער פרי־ הער יוגענד.

*

* *

זיי האָבען דאָמאָלט געוואָוינט אין קאָלדארע, אונטערן בארג, אויף דעם פונקט, וואו צוויי וועגען צושיידען זיך. אויפֿן גרענעץ פון א פעטען פעלד האָט זיך אויפגעהויבען א הויכע וואנט געמאכט פון שטיינער און לייַם. פון דרום זייט, וואו ראָזע׳ס עלטערן האָבען געוואונט, איז די היטץ געווען מילדער און אין לאָסטשענדען שאָטען האָבען זיך געפרוכפערט און געמעהרט אייניגע „פאָמיליעס" פון פרוכטען־בוימער. אין פרייד און שלום האָבען זיך אום פריהלינג די בוימער צובליהט און זילבעריגע, ראָזעווע און פיאָלעטעווע וואָרצען האָבען מיט שטאָלץ געוואָקסען און זיך געהויבען צום הימעל, זיך אריבערגעווארפען פון איבער דער צווייטער זייט וואנט און מיט זייער מאָנאָטאָנען, אויפלעבענדען גערוייש האָבען זיי דערמאָהנט אָן א הוליע ביהנען, וועו מען נעהמט ארויס דעם האָניג.

הינטער דער וואנט, אין דער גרעיכטענעש פון די בוימער, האָט ראָזע דאן אָפט געזונגען. ווי א לויטערער, ערפרישענדער פאָנטאָן האָט זיך איהר שטימע צווישען די בלעטער געגאָסען, און די נאָכצע צייט פון זיין געזונט ווערען האָט עמידיא געהערט איהר געזאנג.

ער איז נאָך געווען שוואָך און תמיד הונגעריג. און אויסמיידענדיג די צוגעשריבענע מאכלים, האָט ער געכאפט א שטיק ברויט, עם בעהאלטען אונטער דער פאָלע, ארויס פון דעם הויז, ווי א גנב און אַוועק, העט ווייט נאָך דעם לעצטען וויצענעם פעלד, אויף זיין מקום עונג ומנוחה.

און דארט, אנשפאָרענדיג זיך מיט די פליעצם צו די וואָרימע שטיינער פון דער וואנט, האָט ער בשמחה רבה געפרואוועט זיין סעודה: א בים געטהאָן ברויט און אריינגעכאפט א פרישע וויצענע זערנע אין מויל אריין. דער סאָק, וואָס די זערנעם האָבען ענטהאלטען, האָט איהם געדיענט אלם מילך.

און אזוי האָט זיך דער פיזישער אפעטיט און דער גייסטיגער דורשט נאָך ראָזע׳ס געזאנג אין עמידיאן׳ן צוזאמענגעגאָסען אין איין גויטוועדינגקייט און בייד זאבען צוזאמען האָבען איהם פערי־

שאפען דאס בעסטע און ערהאבענסטע גליק אין דער וועלט.

אין דעם שווערען, היסטן, שטיקענדען און פלאמענדיגען זומער טאג זיינען פאר איהם ראזע'ס ליעדער געווען פונקט אזוי פיזיש נויטוועגדיג, ווי די שפייז. איהר געזאנג איז פאר איהם געווען א רפואה און נאך דער רפואה האט עס אונאבשפיעגלענד, ווי א געהיימער כישוף, געווירקט אויף איהם. און זייט יענע צייטען איז אין עמידיא'ס הארצען געבאָרען געווארען א שטילע, שהמעוודיגע ליעבע, — א יוגענדליכע ליעבע.

אין סעפטעמבער, ניט לאנג איידער עמידיא איז אָבגעפאָהרען אין סעמינאריע, זיינען ביידע פאמיליעס ארויסגעפאָהרען אין וואלד אריין אויף א פיק־ניק, און דריי וועגען, איינגעשפאנט אין אקסען, האבען זיך געצויגען איבער דעם ברעג, וואס איז געווען בעדעקט מיט בליהענדען טשערעט.

דער טאג איז געווען א ווייכער, א מילדער, א לאסטשענדער. דער עולם האט זיך אויסגעזעצט עסען פריהשטיק אויף א קיילעבדיגען פלאטץ ארומגערינגעלט מיט גיגאנטישע אטאפאליעס. אין גאנצען דאס גראז האט זיך קאָלירט מיט צארטע, אראמאטנע פיילכענס. דא און דארט אויף די בלעטער זיינען געלעגען גרויסע, ליכטיגע זונען פלעקען. אונטען איז דער טייך געלעגען שטיל, ווי פערשלאָפען און דורך זיין דורכזיכטיגע אויבער פלעכע האבען זיך ארויסגעזעהען די בעוועגלאָזע געוויקסע פון דעם דנא.

נאָך דעם פריהשטיק זיינען זיך אייניגע צוגאנגען איבער'ן וואלד און אייניגע האבען זיך אויסגעצויגען אויפ'ן גראז.

ראזא און עמידיא האבען זיך פלוצים געטראָפען צוזאמען. זיי האבען זיך גענומען איינער דעם אנדערען ביי די הענט און אווק איבער א שמאָלער סטעזשקע, וועלכע איז געווען בעוואקסען מיט קלייניע, ניעדעריגע בוימלעך.

זי האט זיך אָנגעשפאָרט אויף איהם מיט דער גאנצער שווערקייט פון איהר קערפער. אונאויפהערליך געלאכט און געקייכט, געשפרונגען און געלאָפען, וואס עס פאסט פאר א יונגענקע מיידעלע, אָנגעבייסען מיט הונגערקייט די ביטע יאגאדקעס און פערוואָרפען דעם קאפ אהינטער, אָנגעקוואָלען דערפון, ווי די צוריק געשליידערטע צוויגען זיינען איהר נאָבגעלאָפען. מאכענדיג פלוצים א צו שטארקע

בעוועגונג, איז איהר דאָס קעמעלע פון קאָפּ ארונטערגעפאלען און איהרע האָאָר האָט זיך אין א געדיכטע, וואונדערבארע כוואליע צושאָטען איבער איהרע פּליצעס.

עמידיא האָט זיך אָנגעבוינען און אויפגעהויבען דאָס קעמעלע. וועז ער האָט זיך אויסגענלייכט, האָט זיך זיין קאָפּ לייכט אָנגעשלאָגען אָן דער מיידעלע'ס קאָפּ. אָנכאָפּענדיג זיך מיט ביידע הענט פאר'ן קאָפּ, און ניט אויפהערענדיג צו לאכען, האָט ראָזע אויסגעשריען:

— אוי... עס טהוט וועה... אוי...

ער האָט א קוק געטאָן אויף איהר און דער פיהלענדיג ווי בלאָס ער איז געוואָרען און ווי זיין קערפער ציטערט, האָט ער געמיינט, אז אָט פאלט ער אוועק בעוואוסטלאָז.

ראָזע האָט מיט איהר גרויסען שארפען נאָגעל אויסגעשניטען א לאנגען פאָס פון א ליפענעם בוים, אויף שנעל דערמיט ארומגעכאפט איהרע קאָפריזנע לאָקאָנס און מיט דעם קעמעלע זיי פערשפּליעט אויף איהר נאקען. די גרינענקע און ערטערווייז רויטינקע בלעטעלאָך, וואָס זיינען געווען צוגעטשעפעט צו דעם אויסגעשניטענעם פאָס פון בוים, האָבען ארונטער געהאנגען איבער איהר פּנים און איבער איהרע אויערען.

— געפּהלט עס אייך אזוי? — האָט ראָזע געפרעגט.

אָבער עמידיא האָט ניט געעפענט דאָס מויל. ער האָט ניט געוואוסט, וואָס צו זאָגען.

— הא, הייסט עס, אז עס איז אזוי ניט גוט... — און נאָך א פויזע האָט זי צוגעגעבען: — אָדער פיעלייכט זיינט איהר — פישוט שטום?

עמידיא'ן האָט זיך פלוצים פערוואָלט פאלען אויף די קניע. זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרעהרען און זיין האַרץ מיט צער און בענקעניש דערפון, וואָס ער האָט געהערט אין ראָזע'ס שטימע אָן אָבקלאנג פון א שלעכטען שפּאָס.

זיי זיינען געגאנגען וויטער. וועז זיי האָבען זיך געוואָלט פערקירעווען, האָבען זיי געפונען, אז א בוים אומגעווארפען פון ווינד, האָט זיי דעם וועג פערשטעלט. עמידיא האָט מיט ביידע הענט אונטערגעהויבען דעם בוים און ראָזע איז, ווי א וואלד נימפע, דורכגעקראָכען אונטער די גרינע צווייגען, וועלכע האָבען זיי אויף א מינוט אין גאנ-

צען פערשטעלט. ווייטער זיינען זיי צוגעקומען צו א ברונען, וועלכער האָט אויף זיינע בריידע זייטען געהאט באסיינען ארומגעלעגט מיט שטיינדעלעך. געדיכטע, צווייגענדע בוימער האָבען געשאפען ארום און איבער דעם ברונען א ציכטיג, גרין, מחיה'דיג וויעגעלע אָנגע־פיהלט מיט א טיפען שאָטען און א אנגענעהמע פייכטקייט... מיט א וואונדערבארער פינקטליכקייט האָט זיך די גאנצע גרינע מאסע אָבגעשפיעגעלט אין דעם וואסער, וואָס האָט אָנגעפילט דעם ברונען ביז די העלפט צימברונעם.

— ווי וואונדערליך דאָ איז! — האָט ראָזע געזאָגט אין דער שטיל, מיט אמאָל א ווארף טהועניג זיך פאַרווערטס.

און נאכהער האָט זי אָנגעשעפט א פולע זשמעניע וואסער און מיט א קעצישען, צויבערליכען גרימאס האָט זי אָנגעהויבען זופען לאנגזאם. קליינע טראָפענס זיינען ארונטערגעפאלען פון צווישען די פינגער אויף דעם קלייד און האָבען זיך אָבגעשפיעגעלט, ווי פערע־לאך...

שטילענדיג איהר דורשט, האָט זי וויעדער אמאָל אָנגעשעפט וואסער מיט ביידע הענט און פאַרגעלעגט עמידיא'ן צו טרינקען פון די „איינפאכע בעכערלעך":

— טרינקט! — האָט זי געזאָגט.

— ניין, איך וויל ניט קיין טרונק — האָט ער געענטפערט אין גאנצען א צומישטער.

דאן האָט זי מיט אן אונאויסדריקליכער גרימאסע איהם א פליוכע געטהאָן דאָס וואסער אין פנים אריין. נאכהער האָט זי זיך אויסגע־צויגען אויפ'ן אויסגעטרוקענטען דנאָ פון דעם באסיין און, ניט קע־נענדיג זיך אויסציהען אין דער פולער לענג, האָט זי אויסגעשטרעקט א פיסל איבער דעם ברעג פון דעם באסיין און דערמיט אָנגעהויבען נערווועז צו קלאפען אין די שטיינער... און באלד טאקע האָט זי זיך מיט א מאל א הויב געטאָן און עפעס זאָנדערבאר א קוק געטהאָן אויף עמידיא'ן.

— וועלען מיר געהן, וואָס? — האָט זי אָבהאקענד א פרעג גע־טהאָן.

זיי זיינען ארויס פון דער גרינער „כוכה" און האָבען זיך גע־לאָזט צוריקגעהן מיט דעם זעלבען וועג, מיט וועלכען זיי זיינען גע־

קומען אין א פאלקאמען, פלאגענדען שווייגען...

די פויגעל האבען לעבעדיג און פרעהליך געסווישטשערט און געזונגען איבער זייערע קעפ.

גרויסע פלעקען פון דער זונן, וועלכע איז געשטאנען אין מיטען הימעל און זיך דורכגעשלאגען דורך די צווייגען פון די בוימער, האבען געשווינדעלט זייערע אויגען און זיי ניט געלאזט געהן.

דער אטהעם פון דעם וואלד איז מיט יערער מינוט געווארעו טיעפער און אראמאטנער. און זיי זיינען געגאנגען און געשווייגען.

אין אייניגע טעג ארום איז עמידיא אבגעפאהרען. אין אייניגע מאנאטען ארום האט עמידיא'ס עלטערער ברודער חתונה געהאט מיט ראזען.

און אפט און פיעל האט עמידיא געטראכט אין סעמינאריע פון זיין נייער קרובה... אפט, פונקט אין דער צייט, וועו דער גלח האט ערקלעהרט די „הייליגע שריפטען" צום קלאס, האט זיך עמידיא אוועקגעטראגען מיט אלע זיינע מחשבות צו ראזען. אין דער צייט, וועו אלע תלמידים זיינען געזעסען מיט די אויגען אין די ביכער און אונטערען טיש זיך געשפיעלט מיט פערשיעדענע זאכען, איז ער, עמידיא, געזעסען דעם קאפ ארונטערגעלאזט אויף די הענט, די אויגען צוגעשלאסען און געשאפען אין זיינע מחשבות פערשיעדענע שמוציגע, אויפרעגענדע בילדער, און אין קלויסטער, אונטער די פרעהליכע אבקלאנגען פון דעם ארגאן, אונטער דעם טריאומפירענדען געזאנג פון תהלים און אנדערע תפילות לכבוד דער „הייליגער ראזע", האט זיך זיין נשמה געטראגען ווייט, ווייט אוועק, אויסער דעם תחום פון דער קירכע.

און מיט'ן פערלויף פון דער צייט, וועו ער האט זיך פון זיינע חברים אבגעלערענט שמוציגע ידיעות, אונאנשטענדיגע ווערטער און אונמאראלישע תיאוות, דאן האט ער נאר אין אן אנדער וועלטעל דערזעהן דאס אמאליגע בילד אין וואלד, ביים ברונען. און די אונזיכערהייט, אז עס זאל נאך אמאל פאסירען און די חרטה אויף דעם, וואס ער האט ניט גענומען די פרוכט... וועלכע האט זיך ביי איהם אזוי געבעטען האבען איהם פעראורזאכט שרעקליכע ליידען.

— זאל עס זיין אמת? — האט ער זיך אונענדליך געפרעגט — זאל עס הייסען, אז ראזע האט איהם אין מאמענט, ווירקליך, ליעב גע-

האט? און ער, ניט פערשטעהענדיג און ניט פיהלענדיג קיין זאך, האט דורכגעלאזט אזא גרויסע פרייד?

און אלץ שארפער, אלץ פלאגענדער איז דיעזער **גערַאנק געווארען** מיט יעדען טאג און איז אלץ מעהר צו איהם צוגעשטאנען.

און אין משך פון דעם לאנגען, צוגעגעסענעם פעריאד, וואס ער האט פערבראכט אין דער סעמינאריע, איז דיעזער גערַאנק פערוואנדעלט געווארען פאר איהם אין אן אונהיילבארער קראנקהייט און, זייענדיג ביים פולען זינען, אז עס איז אונהיילבאר, איז ער שטופענדוויז געווארען מעלאנכאליש און ניט געוואוסט און ניט פערשטאנען, וואס הייסט אזעלכעם פרייד.

פונדעסטוועגען האט ער פאר דער גאנצער פלאגענדער צייט, וואס ער איז געווען אין שוהלע, דאך טאקע זיך ניט דערוואוסט, וואס מיט ראזען איז אזעלכעם פארגעקומען דארט ביים ברונען, אין יענעם ליכטיגען, סעפטעמבער טאג.

*

* *

דאס פייערל אין צימער האט געציטערט און געפלאטערט, ווי א גוסס. א ווייך ביינאכטיג ווינטל האט אריינגעבלאזען דורך די שטארען און אונטערגעהויבען די פארהאנגען.

א מיעדע, א שלעפעריגע איז ראזע געזעסען און איהרע אויגען האבען זיך דא צוגעמאכט און דא, ווי איהר קאפ איז נור ארונטער געפאלען אויף דער ברוסט, זיך באלד צוריק אויפגעמאכט.

— איהר זיינט זעהר מיעד? — האט עמידיא געפרעגט אביסל בע'צער'ט.

— איך?... ניין... לחלוטין ניט... — האט ראזע שנעל געענטפערט און זיך אויסגעצוויגען, זיצענדיג אויף איהר פלאטץ.

אבער די שטילקייט האט אויף איהר אלץ מעהר געווירקט און זי איינגעשלעפערט. איהר קאפ האט זיך צוגעבויגען צו דער וואנט; איהר האאר זיינען נאך אמאל צופאלען און פערדעקט די אויגען. איהר האלב אויפגעמאכט מויל האט געאטעמט לאנגזאם. אין דיעזער מינוט איז זי געווען שעהן, נור שעהנער פון אלעס איז אין איהר

געווען די ריטמישע בעוועגונגען פון איהר ברוסט און די סימנים פון איהרע פיס, וועלכע האָבען זיך זעהר בולט דורכגעזעהען דורך דעם דינעם קלייד.

— און וואָס וואָלט געווען, ווען איך זאָל איהר א קוש טאָן? — האָט עמידיא פֿלוצים א טראכט געטאָן, ניט אָבריסענדיג די אויגען פון דער דרעמלענדער ראָזען.

זאָנפט און אנגענעהם האָבען געפֿלונגען די מענשליכע קולות אונטער דער בעגלייטונג פון אינסטרומענטען אין דער יוני נאכט. נאָר צייטענווייז זיינען די אינסטרומענטען שטיל געבליבען אין עס האָט זיך צוגעטראָגען בלויז דאָס געזאנג, וועלכעס האָט געפֿלונגען, ווי א קירכען־כאָהר.

א פוילע לבנה איז געשטאנען אין הימעל, אָבער וואָהרשיינליך זעהר הויך, ווייל דער שוואכער אָבשיין פון דעם ציטערענדען לעמפּע־לע איז ניט געווען בכח מלחמה צו האַלטען מיט דער לבנה שיין, וועלכע האָט זיך דורגעשניטען דורך די שפּאלטען פון די לאָדען.

עמידיא האָט זיך אומגעקעהרט מיט'ן פּנים צום טויטע'ס בעט. מיט שנעלע אויגען איז ער דורכגעלאָפען דעם טויטען קערפּער, וועלכער איז געווען בעדעקט מיט שוואַרצען, און זיך אָבגעשטעלט אויף דער האנד, אויף דער געלער אָנגעשוואָלענער אויסגעבויגענער האנד, וועלכע איז געווען דורכגעוועבט מיט בלויע אָדערען. נאכהער האָט ער זיך שנעל צוריק אָבגעקעהרט.

ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האָט דער קאָפּ פון דער איינגעדרע־מעלטער ראָזען, אָבצייכענדיג אויף דער וואנט א האַלבען עיגול, אָנ־געהויבען צו בויגען זיך צו עמידיא'ס פֿלייצע, און די קרבות פון דעם טהייערען קאָפּ האָט דעם גלח שרעקליך אויפגערעגט און ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהון. און פון די האַלב ארונטערגעלאָזטע ברעמען האָבען ארויסגעקוקט צוויי קלייגע שוואַרץ־אָפּלאָך, וועלכע האָבען אויסגעקוקט אויף דעם בלויליכען ווייסען, ווי א שטיקעל בלויער פֿלעק אין מילך.

איבערנעמענדיג די גאנצע משא פון ראָזע'ס קערפּער צו זיך אויף די אקסלען, איז עמידיא געבליבען זיצען ווי פערשטאָרבען. פונ'ם פּחד ער זאָל זי ניט אויפוועקען האָט ער איינגעהאַלטען זיין אָטהעם. אָבער שטופענווייז האָט איהם אן אונרוהיגקייט בעהערשט און איהם

האט זיך פלוצים אויסגעווייזען, אז דאס קלאפען פון זיין האַרץ און דאס ציטערען פון זיינע הענט און שליפען צוטראָגען זיך מיט א שרעקליכען געוויש איבער דעם גאנצען צימער. אבער ראָזע איז אלץ געשלאפען און דאס האט איהם אביסעל בערוהיגט; און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האט ער נעפיהלט ווי ער לאזט זיך ארונטער אין א תהום און ער האט פאר זיך געזעהן ראָזע'ס שעהנעם ענטבלויזטען האלז און איינגעאטהעמט דעם וואריעמען ארָאמאט פון איהר קערפער.

נאכהער האט ער אונערווארעטעט, ניט זייענדיג מעהר אימשטאנדע איבערצוטראָגען און גובר צו זיין דעם יצר הרע, א קוש געטהאן ראָזע'ס ליפען.

אין דעם זעלבען מאָמענט האט זי זיך מיט שרעק אויפגעכאפט, מיט ערשטוינונג פונאנדער געעפענט די אויגען און איז בלאס געווארען.

נאכהער האט זי פונאנדער גענומען איהרע צולאזטע האָאר און געבליבען זיצען מיט בלאנזעגדע אויגען איבער די ציטערענדע שאטענס.

עמיריא איז אויך געבליבען בעוועגלאז. ווי פריהער זיינען זיי יעצט וויעדער געזעסען מיט צוגעשפארטע קניען און עלענבויגענס. אבער דאס מאל האבען זיי שוין ביידע געציטערט און שוין געהאט געווייסענסביסע פאר דער עבירה, וואס זיי האבען זיך צוגעגרייט צו בעגעהן.

מיט אלע זייערע קרעפטען האבען זיי פרובירט צו פערטרייבען דעם שרעקליכען געדאנק, אבער דאס איז זיי געלונגען בלויז אויף א מינוט און ווייטער זיינען זיי אלע געבליבען, ווי פער'שיכור'ט...

און אין דער שטילער נאכט האבען נאך אלע אבגעקלונגען די צארטע, ריהרענדע ליעדער, וועלכע זיינען לאנג, לאנג געבליבען אין דער לופט. פון צייט צו צייט זיינען אלע שטימען שטילער געוואָרען אויסער איינע, וועלכע האט זיך געגאסען איבער די הויכע נאטען. און אין צווישען פון די ליעדער האט זיך געהערט דאס אבקלאפען פון דעם ים אן דעם זאמד פון זיין ברעג.

ביידע האבען זיך איינגעהערט...

כעגליך, אז דער ווינד האט זיך געענדערט און נעבראכט מיט

זיך אנדערע ריחות! מעגליך דעם שטארקען פער'שיכור'טען ריח פון די ציטרינען, וואס וואקסען אין א ראלאנדישען טהייל. מעגליך, אז דער ווינט האט געבראכט דעם זיסען ארמאט פון די ראזען אין די אויסגעשטיינערטע גערטנער. מעגליך, אז ער האט געבראכט דעם פייכטען אטהעם פון די רויטליכע, פלארענטישע ליליען, וועלכער האט ערפרישט דעם האלז, ווי ריינע גוטע קוואלען־וואסער!

און ארומגענומען מיט דער שטילקייט פונ'ם צימער, און אלץ אויף שטיל, זיינען ראזע און עמידיא געזעסען אויף דעם קופערט.

פאר זייערע אויגען האט דאס פייעריל שנעל אנגעפאנגען צו צאנקען און דאס קנייטעלע האט שוין איינגעזאפט די לעצטע טראפענס פון דעם בוימאויל.

דער פלאם האט מיט אמאל א קנאק געטאן. ביידע האבען א ציטער געטאן און קאנווולסיוו זיך איינגעקוקט אין דעם אבשטאר־בענדען ליכט.

דאס לעמפל איז מיט אמאל פערלאשען געוואָרען.

און דאן זיינען זיי מיט אן אונבעשרייבליכען הונגער צוגעפאלען איינעם צום אנדערען. מיט ציטערענדע הענט זיך ארומגענומען און זיך אייננעפלאכטען איינער אין צווייטען און, טאפענדיג אין דער מרה שחורה'דיגער פינסטערניש, ווי בלינדע, ווי משוגעים, ווי שטומע, האבען זיך זייערע ליפען געזוכט...

אונטער'ן רעגען.

ווי אן אבגענומענער, אין קויטיגע טריקע, איז לאזאר געשטאנען לעבען זיין באלאגאן; און אין זיינע אויגען, וועלכע זיינען געווען אנגעשטרענגט אויף דעם פערשלאפענעם דערפעל, איז פערקיהלט געוואָרען אן אויסדרוק פון א הונגעריגער, פערמוטשעטער בהמה.

און אויף דיעזער „בהמה", אויף וועלכער עס איז מעהר ניט געבליבען ווי הויט און ביינער, איז געווען עהנליך זיין באלאגאן, וואָס איז געווען בעדעקט מיט א לייוועגט דורכגעווייקט פון רעגען.

א מעת לעת צייט זייט לאזאר האָט דאָס לעצטע מאָל געגעסען. די קלאָגעדיגע שטיקעלעך ברויט, וואָס זיינען איבער געבליבען, האָט זיין זוהן, א קלייניע, אומגעלומפּערטע בריאה, מיט א גלאָט קעפּיל, אין דער פריה אויפגעפרעסען.

לאזאר'ס מאָגען איז געווען פונקט אזוי לעדיג, ווי דער בארבאן, אויף וועלכען ער האָט, ניט מיעדווערענדיג, געקלאפט, צוזאמענגערופענדיג דאָס „געהערטע פובליקום" און צייגענדיג איהם פאר א שיבוש, ניט געשטויגענעם און ניט געפלויגענעם.

יעצט אבער איז קיינער ניט געווען ארום און דאָס קינד איז איינס אליין געוועסען אין באלאגאן און אין נאנצען זיך געטרייסעלט אין א פיעבער.

פון דעם מרה שחורה'דיגען הימעל איז געפאלען א דינענקער, אפּטער, קאלטער רעגען, וואָס האָט דורך און דורכגענומען די ביינער. די קולות פון דעם בארבאן זיינען לחלוטין פערטויבט געוואָרען אין דעם טרויעריגען הערבסט. בין השמשות; אבער לאזאר, א דורך און דורכגענעצטער, האָט, ווי אן אויטאמאט, געהאלטען אין איין קלאפען אויפ'ן בארבאן און זיך אייגענקוקט און זיך צוגעהערט צו דעם דערפעל, וואָס האָט געהאלטען אין וועהרען דונקעלער און שוואַרצער, צו

וועט זיך ערגעץ ניט דערהערען א קול פון א פערבלאָנזעטען שיכור. אָבער קיינער איז ניט געווען.

ערגעץ וואו, גאַנץ נאָהענט, איז א הונט דורכגעלאָפען, זיך אויסגעדרעהט דאָן זיך פערקירעוועט הינטער'ן שאָלאָש און דאָרט זיך גענומען אָבלעקען א ביין, וואָס ער האָט, גאָט ווייסט וואו געפונען.

און דער בארַאבאן איז אנשוויגען געוואָרען.

דער ווינט האָט נעדרעהט די געלע בלעטלאָך... אונטער די רעמבעס.

פון צייט צו צייט האָבען זיך צוגעטראָגען דאָס לעקען און טשמאָקען פון דעם הונט און דא סכריפען פון דעם קלייגעם אוראָד אין באלאָגאן.

עס האָט געהערשט א פאלקאָמע טרויעריגע שטילקייט.

סינאָר פּעפּאָ.

1.

אזוי שנעל ווי נאָר איבער דעם צענטראלען מארק האָבען זיך צו־טראָגען סינא פּעפּא דע סיערי'ס זיעבען ניסען איינער נאָך דעם צווייטען, אזוי האָבען זיך שוין די איינוואָהנער פון אָרום דעם טייך פּעסקארא געוועצט צום אָנבייסען, און באלד טאקע האָט דער קלויס־טער גלאָק אָבגעקלונגען צוועלף מאל, וועלכעם האָט יעדען טאָג ארויס־גערופען א געלעכטער אין אלע הייזער.

מיט דיעזען מערקווירדיגען סיגנאל האָט סינאר פּעפּאָ מכבד געווען די פּעסקארצעס פאר א משך פון פיעלע און פיעלע יאָהרען און איבער'ן גאנצען לאנד און אין אלע סביבות זיינען ארומגעגאנ־גען שירים ותשבחות איבער זיין ניסען. עד היום זיינען נאָך פּאראן פאמיליעס, וועלכע דערמאָהנען סינאר פּעפּא'ס ניסען און ניט נאָך איין דור וועט איבערגעבען די עראינערונג בירושה צום צווייטען.

2.

פּעפּאָ איז געווען א גראָבער, געזונטער, פעטער, קארנאָסער פּשוט'ער בשר ודם, מיט א טעמפּען פּנים, מיט אויגען פון א קאלב, וואָס זויגט ביי דער „מוטער" און מיט אונגעהייער גרויסע הענט און פּיס.

דורך זיין לאנגער, גראָבער, פליישיגער נאָז און שרעקליך גרויסע באקען איז ער געווען עהנליך אויף א יום־הונט, אויף וועלכען, ווי די ים פאָהרער דערצעהלען, דאָס פעטם טרייסעלט זיך מיט יערער קלענסטער בעווענגונג. ער איז אויך געווען עהנליך אויף א ים־הונט מיט

זיין פּויִלקייט, מיט זיינע לאַנגזאַמע בעוועגונגען, מיט זיין קאָמיישען קערפּער און מיט זיין שטאַרקען חשק צו שלאָפען. ער איז נאָך גע־וען אויסגעצייכענט דערמיט, וואָס ער האָט ניט געקענט איבערגעהן פונ׳ם שאָטען אויף דער זונן אָדער פון דער זונן אין שאָטען, אז ער זאָל זיך ניט צוניסען. דער רעש פון זיינע ניסען האָט אָבגעהיִלכט אויף א לאַנגען און ברייטען שטח און אזוי ווי דאָס ניסען איז געשעהען אָפּ טאָג אין איין צייט, האָט פּעפּא טאָקע דערפּאר געדיינט פּאר אָלע פּעסקאַרצעס אָהן אויסנאַהמע אָפּ א גוטער, ריכטיגער זיי־גער.

סינאר פּעפּא האָט אין שטאַדט געהאַנדעלט מיט פּערשיעדענע פּאַרצעלייענע זאַכען און אויסער דעם איז ער געווען דער אייגענטימער פון א שטיק ערד אויף דעם רעכטען ברעג, פונקט אויף יענעם פּלאַטין, וואו דער טייך ענדערט זיין ריכטונג. דאָס בעסטע שטיק ערד אין דער גאַנצער סביבה און דאָס שענסטע גראָז איז זיינס געווען. און אין דעם גערייכטען סאַמעטענעם גראָז, אין די שאָטענס פון די דעמבעס, אין דער מלוכה פון חזיר׳שע נים, האָט ער פון יאָהר צו יאָהר אויפ־געהאַדעוועט א חזיר, און יעדען יאָנואַר, עס האָט געמעגט זיין א שטורם און אן איבערקערעניש אין דרויסען, זיינען מאַן און ווייב אוועקגעפאָהרען פון שטאַדט אין זייער גוט אריין, וואו זיי זיינען פער־בליבען אונטער דער השגחה פון דעם הייליגען אנטאָניא ביז דער אוים־געהאַדעוועטער „קרבן״ איז געקויִלעט און צושניטען געוואָרען אין שטיק שטיקלעך.

איין מאָל האָט פּאסירט, אז פּעפּא׳ס פּלוגית׳טע, פּעלאַנעא, איז קראַנק געוואָרען און ער איז געווען געצוואונגען איינער אליין אָנוועזענד צו זיין ביים מקריב זיין דעם קרבן.

מיט א מין ווייכער אכזריות פלעגט פּעפּא קוקען אויף לעפּרוציאן, וועלכער האָט זיך מיט וואונדערבארער שנעלקייט אָבגעפּערטיגט מיט דעם חזיר; מיט זשעדניקייט זיך צוגעהערט צום שיפען און קנאַקען פון דעם פייער און מיט גרויס שמחה געטראַכט פון די חזיר׳שע הינ־טער חלקים, מיט וועלכע עס שטעהט איהם פּאר גאָר אין גיכען צו האָבען צו טהאָן.

דער היי־יאָהריגער „דבר אחר״ איז געווען א סך גרעסער און א סך פעטער פון אלע זיינע פריהערדיגע חברים און פּעפּא האָט, באמת,

געהאט צער פאר וואס זיין פעלאגעא האט ניט זוכה געווען צו זיין ביי דער גדולה.

פארנאכט צו זיינען געקומען פעפא'ס אלטע פריינד: מאטעא פוריאלא און ביאדושיא קאגליא. דאס איז געווען א פאארעל אויס־וואורפען. תמיד לוסטיג און לעבעדיג און תמיד געווען מוכן ומזומן יענעם אבצוטהאן א שפיצעל. זיי האבען זיך דערוואוסט, אז פעלא־געא איז קראנק און האט ניט געקענט קומען, נו, זיינען זיי געקומען צו פעפא'ן מיט פולער אמונה צו האבען אביסעל שפאס.

מאטעא פוריאלא — ער האט אויך געהייסען ציאוואלא — איז געווען א מאן ביי די פופציג, א ברענענדיגער יעגער. א דארער, א הויכער מיט ליכטיגע האאר, מיט א טונקעלען געזיכט און מיט בעשוירענע שיטינענע וואנצען. זיינע קיילעכדיגע און אימער בע־וועגענדע אויגען האבען געבליסטשעט, ווי נייע מטבעות. מיט זיין גאנ־צען קערפער, וועלכער איז אימער געווען אנגעצויגען אין אייגע און דיזעלבע מלבושים, פון א מיתה משונה קאליר, מיט אלע זיינע מאנע־רען און בעווענונגען האט ער דערמאהנט אן א ווינדהונד אין פעלד.

ביאדושיא קאגליא — ער האט אויך געהייסען רעסטאבאליטא — איז געווען פון מיטעלער וואוקס. אביסעל יונגער פון זיין חבר. און זיין פנים האט תמיד געבליהט און געשיינט, ווי א מאנדעלבוים אום פריהלינג. די בעווענונגען פון זיינע מוסקולען זיינען געווען צום בעוואונדערען. ער האט, למשל, געקענט בעווענען די אויערן, די נאז, די הויט פונ'ם שטערען און נאקען. ער האט געהאט נאך אן אויסגעציי־כענטע מעלה, דהיינו, וואס ער האט געזהען און וואס ער האט גע־הערט, האט ער באלד געקענט נאכמאכען, אבער אזוי קונציג, אז עס איז געווען אונמעגליך צו דערקענען, אז דאס איז נאכגעמאכט.

פעפא האט בעגעגענט זיינע פריינד מיט א גרויסע שמחה:

— וואס פאר א גוט יאהר האט אייך אהער געבראכט? — און באלד טאקע, ניט געווארט זאגאר קיין איין מינוט, האט ער זיי צוגעפיהרט צום פלאטין, וואו דאס חזיר'ל איז זיך געלעגען בשלום.

— נו, ווי געפעהלט „ער" אייך? אדרבה, זאגט, האט איהר שוין געזהען אזא שהנעם, אזא פעטען? איהר מעגט איהם א טאפ טהאן, נישקשה, ניטא וואס זיך צו שהמען און איך וועל ניט פאר־דערען קיין בעצאהלט פון אייך דערפאר...

ביידע פרייַנד האָבען ברעך כבוד לאַנג בעטראַכט דאָס יונגע חזיר'ל. רעסטאַביליטא האָט, ווי זיין מנהג איז געווען, אויסגעקנאַקט מיט דער צונג און ציאַוואַלא האָט געפרעגט:

— וואָס דענקסט דו מיט איהם צו טהאָן?

— איינזאַלצען... — האָט פּעפּאָ געענטפערט מיט א פּרעהליכער שטימע.

— איינזאַלצען?! — האָט רעסטאַביליטא אויסגעשריען — דיעזען חזיר איינזאַלצען! הער, ציאַוואַלא, האָסט דו שוין אַמאָל אין דיין לעבען בעגעגענט אזא שוטה ווי פּעפּאָ... פערבייַלאָזען אזא גאָלדערנע געלעגענהייט...

פּעפּאָ האָט, ווי א צומישטער, געקוקט מיט זיינע קעלבערנע אויגען דאָ אויף דעם און דאָ אויף יענעם.

— דיין אשת חיל, פּעלאַגעא, האַלט דיך גאַנץ נשקשה'דיג אין איהרע לאַפּקעס און יעצט ווען דו ביסט איהר פּטור געוואָרען פּאַר וואָס זשע זאָלסט דו זיך ניט וועלען בעריַענען מיט דער גלעזענהייט און הנאה האָבען איין מאָל אין דיין לעבען. אָט פּאַלג מיך פּערקויף דעם חזיר און מיר וועלען לעבען א „חזיר'שען" טאָג.

— אָבער פּעלאַגעא? — האָט פּעפּאָ ארויסגעמורמלט. ער האָט פּאַר איהר געהאַט דאָס ניין יעהריגע קדחת.

— וועסט דו זאָגען, אז מען האָט איהם צוגע'גנב'עט.

פּעפּאָ האָט א ציטער געטהאָן.

— העי פּעלאַגעא!... העי פּעלאַגעא!... — האָבען ביידע פרייַנד אויסגעשריען אין איין שטימע.

און רעסטאַביליטא האָט אין דעם זעלבען מאָמענט נאָכגעמאַכט ווי פּעפּאָ וויינט און פּעלאַגעא דונערט מיט קללות און ער האָט דורכגעפיהרט אזא קאָמעדיע, וואו פּעפּאָ איז פּאַרגעשטעלט געוואָרען אלס הילפּלאָזער, רחמנות'דיגער אינגעלע.

ציאַוואַלא האָט זיך געהאַלטען ביים בויך פון געלעכטער און נעמאַכט הקפות ארום דעם חזיר'ל.

פּעפּאָ האָט זיך צוניסט, אָבער אזוי שטאַרק און אזוי משונה'דיג, אז עס האָט אויסגעוויזען ווי אָט אָט וואַרפט ער זיך ארויף אויף ציאַוואַלען.

ווען רעסטאבילִיטא האָט געענדיגט, איז ציאוואלא פלוצים געווא־רען מרה שחורה'דיג און געזאגט:

— רעסטאבעלִיטא, וועלען מיר געהן?

— וואָס, און איהר וועט גאָר ניט עסען מיט מיר נאכט־מאָל?

— האָט פּאפּא געפרעגט מיט נייגעריגקייט.

— ניין... ניין... — האָט רעסטאבילִיטא אויסגעשריען. — בלייב דיר דאָ מיט דיין פּעלאָגאן און מיט'ן זאלץ פון דיין נארי־שען חזיר.

3.

די פרייַנד זיינען אוועקגעגאנגען פון פּאפּא'ן מיט דעם ברענ.

פון דער ווייטענס האָבען די שיפען מיט זאלץ אָבגעשיינט מיט אלערליי פּארבען פון קאָלירטע שטיינער.

די פערגעהענדע זונן האָט מיט גאָלד בעגאָסען דעם גאנצען הי־מעל און זיך אָבגעשפּיגעלט אין די לויטערע, דורכזיכטיגע וואסע־רען.

רעסטאבילִיטא האָט זיך פלוצים אָבגעשטעלט.

— אויב דו ווילסט, ציאוואלא וועלען מיר ביינאכט „אוועק־לאטכענען" דעם חזיר.

— אָבער ווי אזוי?

— לאָז עס שוין איבער אויף מיר.

— מהיכא תיתי, לאָמיר פּרובירען... אָבער וואָס וועט זיין שפּעטער?

רעסטאבילִיטא האָט זיך וויערער אמאָל אָבגעשטעלט. זיינע אויגלאך האָבען א בליסטשע געטהאָן ווי די גוטע שטיינער. זיין בליהענד פּנים האָט זיך אין גאנצען פערוואנדעלט אין איין פרעהלי־כער גרימאסע.

— יא, איך זאג דיר, אז זאלסט עס לאָזען אויף מיר.

פון דער ווייטען האָט זיך בעוויזען זייערער א פרייַנד, דאָן־בערנאמינא קאמפּאנע און אזוי ווי זיי האָבען איהם דערזעהען, האָ־בען זיי אָנגעהויבען מאכען גרעסערע שפּאן.

— פּאראן עפּעס נייעס? — האָט קאמפּלאנע א פּרעג געטהאָן, דערזעהענדיג זייערע פּרעהליכע פּנים'ער.

זיי האָבען איהם אין קורצע ווערטער דערצעהלט ביי וואָס זיי האלטען און רעסטאָבילימא האָט צוגעגעבען:

—מען דארף אָבארבייטען שפּיציג און קיילעכדיג.. פּעפּא איז תמיד געווען א בעלן אויסטרינקען א כוסה אויף א פּרעמדענם חשבון. טא, הערט זשע: איהר, דאָן בערגאמינא, זייט מכבד דעם גאנצען עולם מיט א גלעזעל משקה און איהר וועט טאקע בעצאהלען אויך. פּעפּא וועט זיך געווים ניט לאָזען בעטען... און דאן, נאָך דעם כיבוד, וועלען מיר שוין אלעם איבערבייטען ווי עס בעדארף צו זיין.

דער פּלאן איז גוט געהייסען געוואָרען און זיי האָבען זיך אלע צוזאמען געלאָזט צוריק צו פּעפּא'ן. נאָך פון דער ווייטען האָט ציוואלא אויסגעשריען:

— פּעפּא קום אין שענק אריין. מיר האָבען א בעל נדבן, וואָס וועט אונז שטעלען א פּאָרעל... כע־כע־כע!

פּעפּא האָט זיך נאטירליך ניט געלאָזט בעטען און באלד זיינען זיי אלע געגאנגען, ווי די גענז איינער נאכ'ן צוויייטען, איבער דער שמאלער סטעזשקע, וואָס האָט געפיהרט צום שענק. זיי זיינען אלע געווען אויפגעלעגט און איינער האָט זיך געסטארעוועט איבערצושפּאסען דעם צווייטען. פון צייט צו צייט האָט זיך צוגעטראָגען א מיוקען פון קעטץ, און רעסטאביליטא, א שלעפּ טהוענדיג פּעפּא'ן ביים ארבעל האָט מיט פּחד געזאָגט:

— פּעפּא, דאכט זיך, אז דיין פּעלאגעא שרייט.... ניין?

אין טראקטיר, ארום א דעמבענעם טיש, זיינען חברה געוואָרען נאָך מעהר לעבעדיגער, נאָך מעהר שפּאסהאפּטער און יעדער בעזונדער האָט געזוכט וואָס מעהר ערגזנ'ען דעם אָרימען פּעפּא. און דער הייסישער וויין האָט אלץ מעהר אנגענעהם געקיצלט דעם האלז...

— נאָך א גראפין... נאָך איינעם... — האָט דאָן בערגאמינא אלע מאל א געשריי געטהאָן און ארונטערגעלאָזט א זעץ אין טיש.

פּעפּא איז געוואָרען גאנץ נישקשה'דיג פּערלעקט און מיט פּערטומאניטע פון גליק אויגען און מיט א שווערער, פּלאנטערענדע צונג האָט ער דערצעהלט דאָן בערגאמינא פון דעם חזיר'ל און די גאנצע צייט ניט אויסגעלאָזט יענעם'ס ארבעל פון זיינע פינגער.

עס איז שוין געווען שפעט אין דער נאכט. די לבנה איז שוין פער־נאנגען, ווען די „פרייגד" זיינען ארויס פון שענק. פּעפּאַ איז געפאלען פון די פים און ביים ברעג איז ער טאקע שיעור ניט אריינגעפאלען אין וואסער. רעסטאביליטא האָט דאן געמאכט א פּאָרשלאָג:

— חברה, לאָמיר מקיים זיין א מצוה, לאָמיר דעם שלים מזל אבפיהרען א היים.

און זיי זיינען מיט איהם געגאנגען, האלטענדיג איהם ביי די אקסלען, צווישען רייהען אטאָפּאָליעס. פּעפּאַ האָט געהאלטען אין איין באלאַבאָטשען מיט דעם צונג און אָנגענומען די שאָטענס פון די בוימער פּאר מענשען.

— הא, וויפיעל מאָנאבען... וויפיעל...

ציאוואלא האָט אונטערגעהאָלפען:

— זיי קומען אין נאָמען פון דעם הייליגען **אנטאָניא.**

און פּעפּאַ האָט פּלוצים געזאָגט מיט בענקענישׂ: „אָבער, לעק־רוציא... לעקרוציא, זיעבען מאָל זאלן וועט ניט זיין גענוג פּאר דעם חזיר'ל... וואָס וועלען מיר אָנהויבען טהאָן?

קומענדיג גאנץ נאָהענט צום הויז, האָבען די פרייגד פּלוצים איבערגעלאָזט פּעפּאַ'ן. מיט שווערקייט האָט ער ארויפגעקלעטערט די טרעפּ, ניט אויפהערענדיג צו זאָרגען זיך, אז עס וועט ניט זיין גענוג זאלץ. נאכהער האָט ער זיך אוועקגעוואָרפען אויפ'ן בעט, וואו ער איז געבליבען ליגען בעוועגלאָזט און די טהיר איז געבליבען אָפען.

ציאוואלא און רעסטאביליטא, וועלכע האָבען זיך פון פריהער צו געגרייט מיט אלע נויטהיגע אינסטרומענטען, האָבען זיך באלד גענו־מען צו דער ארבייט. דער הימעל איז געווען אָנגעשפּיגעוועט מיט פינקלענדע שטערען און א קיהל ווינטעל האָט פון מאָל צו מאָל פער־בלאָזען.

מיט שטילע, לאַנגזאַמע טריט האָבען זיי זיך געהוקט, איינהע־רענדיג און צוקוקענדיג זיך אין אלע זייטען און ציאוואלא האָט אין די זען פאל ארויסגעצייגט אלע זיינע מעלות פון א ספּריטנעם יעגער.

רעסטאביליטא האָט זיך קוים איינגעהאלטען ניט אויסצושיסען אין א פּרעהליכען געלעכטער, אלס ער האָט געזעהען די אָפּענע טהיר. אין הויז האָט געהערשט א פּאלקאָמע שטילקייט. פּערדאנקענדיג די

שיין, וואָס האָט זיך דורכגעשלאָגען דורך די שויבען, האָט מען גע־קענט זעהען די אונדייטליכע סימנים פון דעם חזיר. מיט דער גרעס־טער פּאַרזיכטיגקייט האָבען די גנבים אויפּגעהויבען די שוועדע „כייא" און זי אַרויסגעטראָגען אין דרויסען. לאַנג און אָנשטרענגענד האָבען זיי זיך צוגעהערט אין אַלע זייטען. ערגעץ וואו האָט אַ האָהן אַ קרעה געטהאָן און באַלד האָבען זיך פון אַלע זייטען אָבגערופען אַנ־דערע.

דאָן האָבען זיך די שווינדלער מיט דער משא אויף די פלייצעס גענאָזט אין וועג אַריין, נאָר אַזוי ווי די גנבה איז געווען זעהר אַ שוועדע, האָבען זיי זיך קוים, קוים דערשלעפּט ביז צו בערנאַמינא'ס הויז.

4.

אויפ'ן צווייטען אין דער פריה איז פּעפּא אויפגעשטאַנען אַ ניכ־טערער. און אַזוי ווי די גאַנצע נאַכט האָט זיך איהם גע'חלום'ט דאָס געקוילעטע חזיר'ל איז דאָס ערשטע, וואָס ער האָט געטהאָן איז גע־וועז צו געהן צום קעמעריל. אום גוט צו זעהען האָט ער זיך אויסגע־וויישט די אויגען, אָבער צו זיין גרויסען בעדויערען, האָט ער גאָר ניט געהאַט, וואָס צו זעהען.

עס איז איהם געוואָרען זיעבען לעכער אין האָרצען. ער איז שנעל ארוים פונ'ם קעמערל און, דערזעהענדיג די אָפענע טהיר אין הויף אריין, האָט ער אַ שרעקליכען נעשריי געטהאָן, ארונטערגעלאָפען די טרעפּ, צוואַמענגערופען די פויערים און ביי זיי געפרעגט וועגען דעם חזיר'ל. זיין שטימע איז געוואָרען אַלע שטאַרקער, אַלע העכער און זי האָט דערגרייכט די אויערען פון ציאוואַלא און רעסטאַביליטאַן.

זיי זיינען צוגעקומען צו פּעפּא'ס הויז פאַלקאָם רוהיג, פערטיג נאָך פון פריהער אָבצושפּיעלען א קאָמעדיע. וועז פּעפּא האָט זיי דער־זעהן, האָט ער זיך מיט א רחמנות פּנים צוכליפּעט, ווי א פרוי:

— הא, ווי אונגליקליך איך בין... מען האָט דאָך ביי מיר צוגע'גנב'עט דאָס חזיר'ל... איך בין אַן אונגליקליכער, אַן אונגליק־ליכער... וואָס זאָל איך טהאָן?

רעסטאַביליטא האָט א ווייל מיט א געלעכטערי, מיט האַלב־

צוגעמאכטע אויגען געקוקט אויף פּעפּא. נאכהער האָט ער אָנגעבויגען דעם קאָפּ אויף א זייט און זיך גוט איינגעקוקט צו שפּיעלט זיך די קאָמישע ראָלע גוט.

— אויסגעצייכענט! — האָט ער ענדליך געזאָגט — דו ווערסט דיין ראָלע שפּיעלען וואָס מען דארף גאָר ניט בעסער.

פּעפּא, ניט פערשטעהענדיג קיין זאך, האָט אויפגעהויבען אויף איהם זיין נאָסע אויגען.

— אָט אזוי! — האָט ציאוואלא צוגענעבען — אָט אזוי דארף מען טאָקע טהאָן!

— אָבער באמת, זאָג איך דיר, אז איך האָב דיך גאָר קיין מאָל ניט גערעכענט פאר אזא פלאָפּלער — האָט רעסטאבילימא וויערער אויסגעשריען — איך גראטולירע דיך. עס איז אויסגעצייכענט...

— וואָס רעדסט דו דארט אזעלכעס? — האָט דער אונגליקליכער געמורמעלט — מען האָט דאָך ביי מיר צוגע'גנב'עט דעם חזיר!... ווי אזוי וועל איך מיך, אונגליקליכער, צוריק קעהרען אהיים?...

— גוט, גוט, גוט! — האָט רעסטאבילימא געהאלטען אין איין איבערשריען — אָבער פּרוביר נור צו שרייען נאָך העכער. פּרוביר נור אויסרייסען נאָך עטליכע האָאר פון קאָפּ... זיי נאָר נאָך מעהר פערצוויפּעלט... אָט אזוי... אָט אזוי... יעצט ביסט דו א מאָלאָדעץ!

און פּעפּא האָט אלץ געקלאָגט:

—אָבער איך זאָג דיר בנאמנות... אך, וואָס זאָל איך טהאָן? וואָס זאָל איך טהאָן?

— נאָך שטארקער.... קיינער זאָל ניט קענען זיין בכח דיך איינצוהאלטען. וואָס מעהר דו ווערסט וויינען אלץ גיכער ווערט מען דיר גלויבען...

— זאָל איך שטארבען דא אויפ'ן פלאַטץ אויב איך זאָג א ליגען! — האָט פּעפּא געשריען אויסער זיך פון כעס און צער. — וואָס איך זאָג אייך איז אמת.

— אָרעם קינד... אונשולדיג פויגעלע... — האָט ציאוואלא געזאָגט מיט א געלעכטער — רעסטאבילימא, לאָמיר איהם אריינ־לעגען א פינגער אין מויל אריין. דוכט זיך, אז עס האָבען זיך ביי איהם נאָך ניט דורכגעשניטען קיין צעהנדעלעך. הער, דו שוטה בן פיק האָלץ,

ווי אזוי קענען מיר דיר גלויבען, אז ערשט נעכטען אבענד האָבען מיר געזעהען דיין חזיר'ל ליגען אָט דאָ אויף דיזען פּלאַטץ? פּיעלייכט האָט איהם דער הייליגער אנטאָניא געשענקט א פּאָאָר פּליעגלעך און ער איז פּשוט אוועקגעפּלויגען.

— צום טייוועל מיט דיין אנטאָניא... איך זאָג אייך דעם ריינעם אמת...

— אָבער עס איז דאָך אונמעגליך.

— אמת!

— ניט אזוי...

— יא אזוי...

— ניט אזוי...

— אזוי... אזוי... עס איז יא אזוי... איך בין פּערפֿאָרען... אך, וואָס זאָל איך טהאָן?... און פּעפּא האָט דאָ אָנגעהויבען אזוי צושרייען, אזוי צו ווייגען און זיך אָנטהאָן מעשים, אז ציאוואלא האָט רחמנות בעקומען אויף איהם.

— זאָל זיין געזונ... מיר פֿאָנגען דיר שוין אָן צו גלויבען... יעצט, וועז דאָס אלעם, וואָס האָסט געזאָגט איז אמת, וועלען מיר זעהן מיט עפּעם צו העלפען...

— אָבער ווי אזוי? — האָט דער אונגליקליכער געפּרעגט מיט אן אויפּגעוואכטער האָפענונג און כמעט מיט א שמייכעל.

— אָט וואָס — האָט רעסטאביליטא פּאָרגעשלאָגען — דער גנב האָט געמוזט זיין אייגער, וואָס וואָהנט גאָנץ נאָהענט אהער... ער איז דאָך טאקע, נאָך אלעמען, ניט געקומען אומיסטען צו פּאָהרען פון אינדיע נאָך דיין חזיר'ל... ניט אמת, פּעפּאָטשקע?

— אמת, אמת — האָט פּעפּא צוגענעבען, אויסווישענדיג די לעצטע טרעהרען.

— הער זשע וואָס! — האָט רעסטאביליטא איבערגע'חזר'ט מיט התלהבות פון פּעפּא'ס אויפּמערקזאמקייט — אויב טאקע יא אזוי, אויב, אז דער גנב איז טאקע ניט געקומען אונמיסטען פון אינדיע נאָך דיין חזיר'ל, טא האָט איהם געווים אייגער פון דיינע שכנים אוועקגע'גנב'עט. נו, וואָס האָסט דו עפּעם וועגען דעם צו זאָגען?

— אמת, דו ביסט גערעכט.

— וואָס זשע דערפען מיר, אין אזא פאל, טהאָן? דערפען

מיר צוזאמענרופען אלע גוים און דורך א כישוף אויסגעפינען דעם גנב. און אז מיר וועלען געפינען דעם גנב, וועלען מיר געפינען דעם חזיר.

פעפא'ס אויגען האבען געפלאמט מיט פרייד.

— וואס עס איז דיר בעקאנט — האט רעסטאביליטא געזאגט,

— זיינען פארען דרייי מינים כישוף. א ווייסער, א רויטער און א שוואַרצער. דו מוזט אויך וויסען, אז אין אונזער סביבה וואהנען דריי פרויען, יעדע איינע פון וועלכע צייכענט זיך אוים בלויז אין איין מין כישוף. ראָזע שיאוואַנא, ראָואריא פאירא און שענילא. דער אויסוואהל איז פאר דיר.

נאָך אייניגע מינוטען בעדענקען זיך, האט פעפא אויסגעקליבען ראָואריא פאירא.

— אויסגעצייכענט! — האט רעסטאביליטא אויסגעשריען. — איך מיט ציאוואלא געהען מיר אוועק צו איהר און מיר וועלען זיין צוריק ביי דיר נאָך פאר אָנבייסען.

און ביידע פרייגד האבען זיך שנעל אוועקגעלאָזט אין דאַרף אריין. זיי זיינען צו ערשט אוועק צו פאצענטרא, זייערען א גוטען פריינד און אן אפטהעקער און אָנגעקויפט ביי איהם פערשיערענע אונשעדליכע זיסע זאכען און איהם געבעטען, אז ער זאל אלעס פערטיגען אין פילען די גרויס פון א ניסעל. נאָכהער איז רעסטאביליטא אוועק ערגעץ און האט זיך באלד צוריקגעקעהרט מיט א קאנווערט אין וועלכער עס איז געווען טרוקענע צואה פון א הונד. פון דעם לעצטען מאטעריאל האט דער אפטהעקער געצוואונגענערהייד געמאכט נאָך צוויי פילען, וועלכע זיינען געווען עהנליך אויף די פריהערדיגע. אָבער אום זיי צו דערקענען האט מען אויף זיי געמאכט קלייגע סימנים.

נאָך דיעזער מעכאנאציע זיינען זיי אוועק צוריק צו פעפא, וועלכער האט זיי שוין ערוואַרטעט מיט א קלאפענדען הארץ און מיט דער נשמה אויף דער שפיץ נאָז. דערזעהענדיג פון ווייטען דעם דאַרען ציאוואלא, האט פעפא אויסגעשריען:

— נו, וואס הערט זיך?

— אלעס אויסגעצייכענט! — האט רעסטאביליטא געענטפערט אין א רוהיגען טאָן, אָנצייגענדיג אויף דעם קעסטעלע, אין

וועלכען עס זיינען געווען די מופת׳דיגע פּילען. — אָבער, הער, נאָך א זאך, היינט איז דער טאָג פון דעם הייליגען אנטאניא. היים זשע אויפקאָרקעווען א פּעסעל גוטען וויין און זיי מכבד אַלע גוים און נאכהער, וועו זיי וועלען אויסטרינקען אביסעל משקה, וועל איך זאָגען און טהאָן אַלעס, וואָס איך דארף זאָגען און טהאָן.

5.

אין פערלויף פון צוויי שטונדען זיינען אַלע גוים פון דער סביבה געווען פערזאמעלט אויף דער איינלאדונג פון פּעפּאָ. וועהרענד זיי האָבען געוואָרט ביז מען וועט זיי מכבד זיין מיט דער משקה, האָבען זיי זיך דערווייל אויסגעלעגט אויפ׳ן שטרוי און אויסגעצויגען זייערע אוראדישע, אויסגעקרומטע פון שווערער ארבייט פיס.

ציאוואלא און רעסטאביליטא האָבען זיך ניט געלאָזט וואר־טען. האַלטענדיג אין איין האנד דאָס קעסטעלע מיט די פּילען, האָט רעסטאביליטא געהייסען די גוים זיך אויסשטעלען אין א פינקטליכען ראָד און נאכהער, מיט מאניערען, וועלכע זיינען פּאסענד אין אזא פאל, האָט ער געהאלטען א קורצע רעדע:

— גוטע מענשען און ליעבע פרייַנד! איך בין פאַלקאָם זיכער, אז ניט איינער פון אייך וויסט די אמת׳ע אורזאכע וואָרום סינאר פּעפּאָ דע סעיר, האָט אייך איינגעלאדען אהער.

שטימען פון פערוואונדערונג און שטוינונג האָבען זיך געטראָגען צווישען די פערזאמעלטע פויערים און די פרייד פון דעם גערופענ, אז זיי וועלען מאכען א גוטע כוסה איז שנעל פערוואַלקענט געוואָרען פון דער אונווויסענדער אונרוהיגקייט.

דער רעדנער האָט פאָרטגעזעצט:

—כדי אויסצומיידען אונפערשטענדליכעס, וועל איך אייך דער־צעהלען דעם תוך פון דער זאך.

די פויערים האָבען זיך צוגערוקט נעהענטער.

—עס האנדעלט זיך אין דעם, אז לעצטע נאכט האָט מען ביי פּעפּאָן צוגע׳גנב׳עט א חזיר. וועו דער גנב איז — וווייסט מען נאָך פאָרלויפיג ניט, אָבער קיין ספק, אז ער געפינט זיך דא צווישען אונז.

קיינער פון אייך וועט דאָך ניט דענקען, אז אימיצער איז אומיסטען געקומען פון אינדיע כדי צו מאכען די גנבה.

ביים וואָרט „אינדיע" האָט זיך פּעפּאָ שרעקליך צוניסט. אויס־ווארטענדיג ביז דער „ניסער" האָט זיך בערוהיגט, האָט רעסטאבי־ליטא פּאָרטוגעזעצט מיט דער זעלבער ערנסטקייט:

— כדי אויסצוגעפינען דעם גנב, האָט פּעפּאָ בעשלאָסען אייך מכבד צו זיין מיט וויין און צוקערקעלעך. אָבער איך בעוואָהרען אייך פריהער, אז אזוי שנעל ווי דער גנב וועט נעהמען די צוקערקע אין מויל אריין, וועט איהם אזוי ביטער ווערען, אז ער וועט מוזען אלעס אויס־שפייען. ווילט איהר זיך יעצט אונטערווארפען דער פראָבע? אָדער מעגליך, אז דער גנב וועט זיך בעדענקען און וועט אוועקגעהן צום גלח זיך מתודה זיין. טהוט וואָס איהר ווילט.

— מיר ווילען עסען און טרינקען! — האָבען אלע אין איין שטימע אויסגעשריען.

די מאסע איז מיט אמאל געוואָרען אויפגערעגט. יעדער, וואָס איז אונטערגענגען אויף די פראָבע, האָטאָנגעהויבען קוקען אויפן חבר און צו דער זעלבער צייט אומיסטען ארויסגעצייגט זיין פרעהליכ־קייט.

— שטעלט אייך אייגער הינטער'ן צווייטען! — האָט ציאוואלא בעפוילען — יעדער מוז זיין אויפ'ן אויג.

אויסשטעלענדיג אלע, האָט רעסטאביליטא אָנגעפאנגען אויס־טהיילען דעם „כיבוד". צוקומענדיג צו פּעפּאָן, האָט ער אונבעמערקט ארויסגענומען די פיל מיט'ן סימן... זי דערלאנגט דעם אונגליקלי־כען און געגאנגען ווייטער גלייך ווי גאָר ניט איז געשעהן.

פּעפּאָ, וועלכער איז די גאנצע צייט געווען געשפאנט צו בע־מערקען דעם גנב, האָט אויף שנעל אריינגעכאפט די פיל אין מויל אריין און זי מיט אמאל צוקויט. פלוצים האָט זיך זיין אויבערשט האלב מויל ארויפגעצויגען ביז צו די אויגען, די ווינקלען פון די ליפּען האָ־בען זיך צושפאָרט, די שלייפען און די הויט פון דער נאז האָבען זיך בעדעקט מיט צאהלרייכע פאלדען, דאָס גאנצע פנים האָט אויסגע־דריקט א גרימאסע פון שרעק און עקעל, א ציטער איז אריבער איבער זיין גאנצען לייב, א נודנעסט איז איהם ארויף פונ'ם מאָגען ביז'ן גאָר־

גע׳ל און דער אונגליקליכער פעפּא איז געווען געצוואונגען אלעס ארויס־צושפּייען פון דעם מויל.

— האָרך נור, פעפּא, וואָס איז דאָרט אזעלכעס מיט דיר? — האָט טאלעסיר, אן אלטער קאלדאָוואטער פאסטוך, אויסגעשריען.

רעסטאביליטא, וועלכער האָט נאָך ניט געהאט צוטהיילט יעדען איינעם זיין חלק, האָט זיך שנעל אומגעקוקט אויף דעם געשריי. דער־זעהענדיג די ליידען פון פּעפּאָן, האָט ער געזאָגט מיט א גוטען איי־דעלען טאָן:

— וואהרשיינליך איז דיין צוקערקע ניט געווען גוט געמאכט. נא דיר א צווייטע — און ער האָט איהם דערלאָנגט די צווייטע פּיל מיט׳ן סימן.

דער אונגליקליכער, פיהלענדיג אויף זיך דעם פאסטוך׳ס אָנגע־שטרענגטען און פערדעכטיגען קוק, האָט אָנגעווענדעט אלע כחות, אום איבער צוטראָגען דאָס ביטערקייט, ער האָט שוין די פיל ניט צוביסען און ניט ארונטערגעשלונגען. זאָנדערן זי געהאלטען צווי־שען די צייהן. אָבער פון דער וואַרעמקייט פון דעם אָטהעם און פון דעם שפּייעכטם איז די פיל צוגאָנגען געוואָרען און פעפּא׳ס ליידען זיינען געוואָרען נאָך ערגער פון פריהער. די ווינקלען פון די ליפּען האָבען זיך נאָך מעהר צושפּארט, די גאָנצע נאָז און די אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרעהרען, וועלכע האָבען אין ריטשקעוויז גערו־נען אויף דעם אויבערשטען מלבוש. ניט זייענדיג מעהר אין כח אויסצו־האלטען, האָט פעפּא וויעדער אויסגעשפּיגען די צוקערקע.

— וואָס איז וויעדער מיט דיר? — האָט טאלעסיר נאָך אמאל אויסגעשריען.

אלע פויערים האָבען באלד ארומגערינגעלט פעפּאָן, אייניגע מיט א גע׳לעכטער, אנדערע מיט כעס. זייענדיג אויפגערעגט פאר וואָס מען האָט זיי אומזיסט אומנישט פערדעכטיגט, האָבען זיי אָנ־גע׳פילט די לופט מיט צינישע קללות.

— מיט וואָס פאר א רעכט האָסט דו אונז געבראכט אהער, דו הינטישער זוהן? און ארויף צו וואַרפען דיין שולד אויף פרעמדע קעפ? דו וועסט זיין דער גנב און מיר זאָלען זיין פּראָנטוואָרטליך? א, דו גנב, דו פאָדליעץ, דו כלב שבכלבים! מאכען פון אונז דאָס גע׳לעכטער!... מיר וועלען דיר צייגען ווי אזוי צו לאכען פון אונז —

און צוברעבענדיג אלעס, וואס איז געווען ארום זיי, אין פיץ־פיצעלעך, זיינען זיי אוועקגעגאנגען, און לאנג לאנג איז נאך זייער תוכחה געשטאנען אונטער די אטאפאליעס.

עס זיינען בלויז געבליבען ציאוואלא, רעסטאביליטא און פעפא. דער לעצטער איז געשטאנען אין געהאקטע וואונדען פון וועהטאג און שאנדע, מיט א מויל פול מיט פאסקודסטווע, ווי א גולם.

רעסטאביליטא האט פון אונטער זיינע ארבגעלאזענע ברעמען נעקוקט אויף דעם שלים מזל און מיט פארוואורף געשאקעלט מיט'ן קאפ, און ציאוואלא האט מיט א טאן דורכגעוועבט מיט שפאס, געזאגט:

— אבער זאג כאטש נאך אלעמען, פאר וויפיעל האסט דו פערקויפט דעם חזיר? אט דאס הייסט א מאלאדיץ!... א ספריטנער יונגאטש!...

טאטא.

מיט'ן שמוציגען פנים, מיט די שוואַרצע, האַרטע האָאָר, מיט די שארפע לויפענדע אויגען — איז ער מערקווירדיג עהנלויך געווען אויף א בערגלע, וועלכעם איז ארויסגעקראָכען פון עפעס א שרעק־ליכער מאיעלער העהל.

אין דער וואַרימער צייט פון יאָהר איז ער תמיד אומנעלאָפען איבער די פעלדער; ג'ענב'עט פרוכטען, אבגענעסען די ווייניפערלעך פון פרעמדע פלויטען און די קערלאָך געוואַרפען אין די יאשצערי־צעס, וועלכע האָבען זיך געצערטעלט אויף דער זונן, און נאָך יערען איינפאל זיינעם האָט ער ארויסגעלאָזט קורצע, הייזעריגע קולות, וואָס האָבען דערמאָהנט אָן דעם בילען פון א הונט אויף א קייט אָדער אָן דעם אָבנערישענעם קוויטשען פון א קינד בשעת מען וויקעלט עס איבער.

דער אָרימער טאָטא איז געווען שטום. גזלנים האָבען איהם די צונג אויסגעשניטען.

ער האָט דאָמאָלסט געפאַשעט קיה. ער האָט זיי אָבגעפיהרט אין די פעטע פעלדער, וועלכע זיינען געווען געדיכט בעוואַקסען מיט פער־שיעדענע גראָזען. דאָרט האָט ער געשפיעלט אויף זיין פייפעלע און ג'קוקט אויף די וואָלקענס, וועלכע האָבען געהאַנגען איבער דער מא־טע בערג, אָדער אויף די ווילדע קאַטשקעס, וואָס האָבען זיך געשראָקען פון דעם אָנקומענדען שטורם־רעגען.

אין איינעם פון די שטיקענדע זומער טעג, וען א סיראַקקא זיד־אסט ווינד) האָט גרויזאם געטרייסעלט די דעמבעס און דער בארג מיאיעלא איז מעלאַנכאָליש געלעגען בעהאַלטען אונטער די פיאָלע־קלוּוע פּאַרעס, איז דער גזלן מאָר געקומען מיט זיינע צוויי חברים און געוואָלט אוועקפיהרען איינע פון די בעסטע קיה. וועז דער קלייגער

פֿאסטוך האָט אָנגעהויבען שרייען און רופֿען צו ח-לף, האָבען איהם די רוצחים אָבגעשניטען א שטיקעל צונג און מאָר האָט געזאָגט:

— יעצט,מאהם, קענסט דו נעהן דערצעהלען.

כמעט א בעוואוסטלאָזער, פערגאָסען מיט בלוט, וואַרפענדיג, פון פֿחד, מיט די הענט, איז טאָטא געקומען צולויפען אהיים. — נור טאָקא דורך א נס איז ער געבליבען לעבען — און זייט דאן האָט ער ניט פערגעסען מאָרען.

איין מאָל האָט ער איהם דערזעהן אין גאס. סאָלדאטען האָבען איהם געפיהרט א געקאָוועטען. האָט ער איהם געוואָרפען א שטיין אין זייט און איז אנטלאָפען מיט א געלעכטער.

אין א צייט ארום נאָך דער שרעקליכער פֿאסירונג האָט ער פערלאָזט זיין אלטע מוטער אין איהר געלען שטיבעל, אונטער דעם צוואקסענעם דעמב און אָנגעהויבען ארומוואנדערען, תמיד א שמוציגער, א באַרפיסער, א הונגעריגער, אן אָבגעריסענער... קלייַנע אינגלאָך פלעגען איהם תמיד פערפאָלגען און דאָם האָט איהם שרעקליך געערגערט. ער האָט ליעב בעקומען צו מוטשען אנדערע, און אָפט מאָל אויסציהענדיג זיך אויף דער באָקענדער זונן, פלעגט ער פערברענגען די צייט דער מיט, וואָס ער האָט לאנגזאם געמאטערט און געמוטשעט א יאשצעריצע אדער א שהן, קאָלירענדיג באביטשקעלע.

וועז די אינגלאָך פלעגען איהם צופיעל מרגז זיין, דאן פלעגט ער אָנהויבען ריטשען, ווי א ווילדער חזיר, וואָס ווערט פערפאָלגט פון הינט. איין מאָל האָט ער אונברחמנות'דיג אָנגעשלאָגען אייגעם פון זיינע פערפאָלגער און זייט דאן האָבען זיי איהם גלאָזט צו רוה.

בלויז איין נינא, די גוטע, שהנע, טהייערע נינא, האָט איהם ליעב געהאט. דאָם איז געווען א קליינינקע, דאָרינקע, מיידעלע, מיט א קלייענדיג פּנים'ל, מיט גרויסע אויגען און מיט א געריכטע סטורטע ליכטיגע האָאָר.

צום ערשטען מאָל האָבען זיי זיך בעגעגענט אונטער דעם בארג סאן־פּאָקאָ.

נינא איז געוועסען אין א ווינקעלע און מיט זשעדניקייט געגעסען א שטיקעל ברויט. טאָטא האָט מיט טרויעריגע אויגען געקוקט

אויף דער „רייבער" מיידעלע און זיך ניט אויפגעהערט צו בעלע־
קען.

— פילייבט וויל‌סט דו א שטיקעל ברויט? — האָט נינא געפרעגט
מיט א דינענקען קול'כעל און אויפגעהויבען אויף איהם איהרע גרויסע
אויגען, וועלכע זיינען געווען ליכטיג, ווי דער הימעל אין סעפטעמ־
בער. — אויב דו וויל‌סט קען איך דיר געבען א שטיקעל.

מיט א שמייכעלע איז טאָטא צוגענאַנגען נעהענטער און גענומען
א שטיקעל ברויט.

די גאַנצע צייט פון דעם עסען האָבען זיי ביידע געשוויגען. קיין
איין פיפס ניט געטהאָן, זאָנדערן זיך איניגע מאָל בעגעגענט מיט די
אויגען און זיך איבערגעביטען מיט א שמייכעלע.

— פון וואַנען ביסט דו? — האָט נינא אַרויסגעמורמעלט.

טאָטא האָט איהר מיט צייכענס גענעבען צו פערשטעהן, אז
ער קען ניט רעדען און, בריית פונאַנדערעפענדיג דאָס מויל, האָט ער
איהר געוויזען דעם שווארצען שטיק צונג. זי האָט זיך מיט שרעק
אָבגעקעהרט פון איהם.

דאָס האָט דעם אָרימען, אונגליקליכען אינגעל גערירהרט ביז צו
טרעהרען און ער האָט זיך שטאַרק צוגעריהרט צו איהר האַנד, ווי
וועלען איהר זאָגען:

— טהו עס ניט... געה ניט אוועק פון מיר... זיי א גו־
טינקע....

אָבער פון זיין האַלז האָבען זיך אנשטאָט ווערטער ארויסגעריסען
בלויז זאָנדערבאַרע, הייזעריגע קולות, וועלכע האָבען געצוואונגען ני־
נאַ'ן אויפצושפרינגען פונ'ם פלאַטץ.

— זיי געזונד! — האָט זי אויסגעשריען, אוועקלויפענדיג.

אָבער זיי האָבען זיך נאָכדעם נאָך איניגע מאָל בעגעגענט א.
זיינען אזוי ביסלעכווייז צוגעשטאַנען איינער צום צווייטען, ווי א
ברודער און א שוועסטער.

זיי האָבען זיך געזעצט אויף דער זונן איינער לעבען צווייטען.
טאָטא האָט ארונטער גלאָזט זיין גרויסען, דונקעלען קאָפ אויף נינא'כ
קניען און גליקליך צוגעשלאָסען די אויגען, אלס דאָס מיידעלע האָפ
מיט איהרע קלייגע הענטעלעך איבערגעקלויבען זיינע האָאר און איהר

צום הונדערטען מאל דערצעהלט איינע און די זעלבע מעשה פון א כישוף מאכער און א קעניג'ס א טאכטער:

„עס האט אמאל געלעבט א קעניג און ער האט געהאט דריי טעכטער. די אינגסטע האט מען גערופען סטעלינא. זי האט געהאט גאלדענע כוואליעס האאר, דימענטענע אויגען און יעדער איינער, וואס האט זי בענעגענט, האט געזאגט: אט געהט די „מאדאנע" און מען איז פאר איהר געפאלען מיט'ן פנים צו דער ערד.

נור איין מאל, ווען זי האט שפאצירט אין גארטען און אויפגעקליבען, האט זי דערזעהען אויף א בוים א שהנעם, גרינעם פאגאי"...

טאטא פלעגט אונטער דער צארטער, לאסטשענדער שטימע פערוויעגט און אנשלאפען ווערען, און אין שלאף חלום'ען פון דער שהנער סטעלינא... און נינא פלעגט אזוי פארטזעצען איהר מעשה אלץ לאננזאמער, אלץ שטילער... און ענדליך — אין גאנצען אנשוויגען ווערען.

און די גוטע זונן האט ליעבליך איינגעהילט די אבגעריסענע, אונגליקליכע, רחמנות'דיגע קינדער אין איהרע בריהענדע שטראהלען....

*

* *

אזוי האבען זיי געלעבט לאנג, לאנג; געטהיילט צווישען זיך אי לייד, אי פרייד, אי די נדבות פון גוטע מענשען; פערבראכט די נעכט אויף הארטע שטיינער; אויף גאנצע טעג זיך ארויינגענג'עט אין ווויין־גערטנער און סעדער און געווען אונטער דער מורא ניט צו כאפען א קויל אין זייט...

ווי עס האט געשיינט איז טאטא געווען פאלקאם גליקליך.

אפט, פלעגט זיך מאכען, האט ער א כאפ געטהאן דאס מיידעלע, וועלכעס האט ניט פערדעכטיגט קיין זאך, עס ארויפגעזעצט רייטענדיג צו זיך אויף די אקסלען און מיט ווילדער שנעלקייט, זיך געלאזט איבער'ן פעלד, געשפרונגען איבער גריבער, איבער קאנאווס, איבער קוסטען און פעניעס, אזוי לאנג ביז ער האט זיך ניט פערסא־

פּעט און זיך ניט אַבגעשטעלט, רויט, ווי א פּייער, אונטער א בוים אַדער אין מיטען טשערעט און אויסגעשאָסען אין א לאַנגען, בילע־דען געלעכטער. נאָך איהם האָט ניכא אַנגעהויבען צו לאַכען. נור, בע־כּערקענדיג דעם שוואַרצען שטיק צונג ארומטאַנצען אין טאַטאַ׳ס מויל בישעת לאַכען, איז זי געבליבען שטעהן און א געפיהל פון אבשטוי־סענהייט האָט זי בעהערשט.

אָפּט מאָל פלעגט עס טאַטאַ בעמערקען און דאן איז ער געבליבען א גאַנצען טאָג א מרה שחורה׳דינער....

* * *

אָבער ווי ליעב און אנגענעהם דער אָקטאָבער איז!

קלאָהר און דייטליך מאהלען זיך די פינסטערע בערג אין דער דורכזיכטיגער לילייען לופט.

ניא איז אַנשלאָפען געוואָרען אויפ׳ן היי, און אין שלאָף האָט זי האַלב פונאַנדערגעפּעפּענט איהר קליין מויל. טאַטאַ האָט זיך ארונטערגעזעצט און מיט אַנשטרענגקייט געקוקט אויף איהר.

דער אונגליקליכער האָט געטראַכט. גאָט וויסט פון וואָס ער האָט געטראַכט. פיעלייכט פון סטעלינאן? פיעלייכט פון דעם רוצח מאָר? אָדער פיעלייכט גאָר פון דעם קליינעם געלען שטיבעלע, אונטער דעם צו וואקסענעם רעמב, וואו עס האָט געוואָהנט אן אלטעטשקע איינע אליין און מיט אונגעדולד געוואַרט אויף איהר זוהן? ווער וויסט? ווער קען זאָגען?

דער אראַמאַט פון דעם היי האָט טאַטען ווי פערשיכור׳ט. עפּעס ווי א פייער, ווי א דראָזש, ווי א ציטער זיינען דורכגעלאָפען אין זיינע בליטען. זיך אויפגעהויבען צום געהירען און דאָרט ארויסגערופען גע־שטאַלטען, בילדער און מאַמענטאַלע ערשיינונגען.

האָט איהר אמאָל בעאַכטעט ווי א שטרוי וועדט פער־ברענט?

דאָס פייער בעריהרט קוים די שטרוי און שוין איז דאָ דער פלאָם. עס ברענט, עס בויגט זיך, עס קנאַקט, עס טראַסקעט און מאַמענטאַל — שוין פערלאָשען, און עס איז גאָר ניט געבליבען אויסער א קופּע אש. און אומזיסט זוכט אייער אויג דאן דעם פלאָם...

אביסעל פערוואָרפען דעם קאָפּ א הינטער האָט נינא שטיל און

רוהיג געאטהעמט. טאטא האט אין אנפאנג נענומען א פטעבעלקע שטרוי און זי איבערגעפיהרט אויף נינא'ס האלז. נינא האט, ניט אויפמאכענדיג די אויגען, געמאכט א בעוועגונג ווי ארונטערציטרי־בען „דאס פלינעלע" און האט לייכט אבגעזופצט. טאטא האט זיך א ציה געטהאן צוריק און זיך צולאכט, פערשטעלענדיג דאס מויל מיט'ן פויסט. נאכהער האט ער זיך אויפגעהויבען און איז אין דער שטיל אוועקגעלאפען; אנגעריסען וויסט בלימעלאך, זיי צו וואדפען ארום נינאן און זיך ארונטערגעבויגען צו איהר אזוי נאהענט, אזוי נאהענט, אז דער וואדימער אטהעם פון דעם מיידעלע האט לייכט בע־ריהרט זיינע באקען. דאן האט ער זיך נאך נעהענטער און נאך נעהענ־טער ארונטערגעבויגען פונקט ווי א צויבער קראפט וואלט איהם גע־צויגען. נאכהער האט ער צונעשלאסען די אויגען אין א קוש געטאן נינא'ס ליפען. פון דער בעריהרונג האט זיך נינא אויפגעכאפט מיט א געשרי, נור דערזעהענדיג טאטאן מיט אן אנגעצינדענעם פנים און צוגעמאכטע אויגען, האט זי אויסגעשאסען א געלעכטער.

— שוטה'לע! — האט זי אויסגעשריען מיט איהר דינינקען, צארטען קול'כעל, וועלכעם האט מאנכע מאל געקלונגען, ווי א מאנ־דאלין.

און נאכדעם זיינען זיי נאך לאנג דארט פערבליבען און זיך מיט געלעכטערס געוואלאיטשעט אין היי...

* *
*

אין איינעם א נאוועמבער זונטאג בייטאג זיינען זיי געזעסען צוזאמען אונטער אן ארבגעהאנגענעם שפיץ פון דעם בארג סאן פאקקא.

פון דער קלאהרער, לויטערער הויכקייט האט די זונן געווארפען א שוואכע, צארטע שיין אויף די הייזער און אין דער גילדערנער לופט האבען זיך אבגעשטעלט דאס קלינגען פון די גלעקער און דער רויש פון מענשען, וואס איז געווען עהנליך אויף א פאסיקע ביהנען.

טאטא און נינא זיינען געווען איינע אליין. פון איין זייט האבען

זיי געהאט די פּוסטע גאס, פון דער צווייטער — די שווייגענדע סעל־דער.

— אָט קומט שוין אָן דער ווינטער... — האָט נינא זיך אָב־גערופען, בעקוקענדיג פערזאָרגט איהרע נאקעטע פיס און אָבגעטראָ־גענע שמאטעס—באלד וועט אויספאלען א שנעע און אלעס וועט ווערען ווייס. און מיר האָבען גאָר ניט. ניט קיין היים, ניט קיין קלייד, ניט קיין ווארעמקייט. הער, טאטא, איז דיין מאמע געשטאָרבען?

דער שטומער האָט ארונטערגעזונקען דעם קאָפּ, אָבער אין אייני־גע סעקונדען ארום האָט ער איהם צוריק אויפגעהויבען און מיט ברע־נענדע אויגען אָנגעצייגט אויף דעם האָריזאָנט.

— זי איז ניט געשטאָרבען? זי ווארט? — טאָטא האָט געשאָ־קעלט מיט'ן קאָפּ אלס א סימן פון בעשטעטיגונג און נאכהער האָט ער מיט אלערליי צייכענס זיך געסטארעוועט איבערצוגעבען:

— קום אין מיין היים. מיין היים איז דאָרטען, אונטען, ביי די פיס פון דעם באַרג... דאָרטען איז פאראן אי מילך, אי ווארעמקייט אי ברויט...

*

* *

און זיי זיינען געגאַנגען. געגאַנגען און זיך אָבגעשטעלט אין יע־דען דארף און דערפעל. געגאַנגען און אָפט געליטען פון הונגער און קעלט. גענעכטיגט אונטער'ן פרייען הימעל אָדער ביי דער טהיר פון א שטאָהל, פון א כליעוו. מעהר געליטען האָט נינא. איהר הויט האָט בעקומען עפעס א מין לילייען קאָליר, איהרע אויגען — איינגעפאלען, איהרע ליפּען — בלויך און בלאָס און די צובלוטיגטע פיס — געשוואָ־לען. דעם ארימען טאָטא'ס הארץ האָט זיך אין שטיקלאָך צוריסען, ווען ער האָט געקוקט אויף נינאן. ער האָט זי געצוואונגען אָנצוטהון זיין אלטען צוריסענעם רעקעל און די גרעסטע טהייל פון וועג האָט ער דאָס אונגליקליכע מיידעלע געטראָגען אויף די פּלייצעס.

איין מאל אין אָבענד האָבען זיי זיך געפונען אויף אן אבסאָלוט פּוסטען פּלאַטץ, וואו מען האָט ניט געזעהען קיין לעבעדיגע זעעלע. א וויסער שנעע, אויף אן אייל די טיעף, האָט בעדעקט די גאַנצע

ערד און האָט נאָך פּאָרטגעזעצט צו פאַלען אין גרויסע שטיקער, וועל־כע דער ווינד האָט געבלאָזען און געדרעהט אין א וויבער. נינא, ניט אויפהערענדיג צו ציטערען אין א פיעבער, האָט זיך ווי שלענגל ארומגעוויקעלט ארום טאָטען און איהרע שטילע זיפצען און קרעכצען האָבען ווי מעסער זיך געשניטען אין דעם פערמוטשעטען, ארימען, אונגליקליכען אינגעלם ברוסט. אָבער ער איז אלץ געגאנגען. געגאנגען און מיט גוואלד אבגעשטויסען די מיעדקייט און געפיהלט לעבען זיין האָרץ נינא'ס הערצעל קלאפען.

פלוצים האָט עס אויפגעהערט קלאפען... די הענטעלאך האָבען נאָך אלץ זיך ארומגעהאלטען ארום זיין האלז, אבווהל זיי האָבען איהם שוין יעצט געדריקט, ווי קאלטער שטאהל, און דעם מיידעל'ס קעפעלע האָט ארונטערגעהאנגען אויף איין זייט.

טאָטא האָט א געשריי געטהאן ווי אן אדער זאל אין איהם האָבען געפלאצט, אָבער ער האָט נאָך פעסטער צוגעדריקט צו זיך דעם בע־וועגלאָזען קערפער און געשפאנט אלץ וויייטער און וויייטער איבער דעם נרענצלאָזען שטח, אונטער די וויכרענדע שטיקער שנעע, אין דעם שרעקליכען שטורם, וואָס האָט געשריען און געוואיעט, ווי א צורייצ־טער, הונגעריגער וואלף.

ער האָט געשפאנט אלץ וויייטער און וויייטער, געשפאנט אזוי לאנג ביז זיינע מוסקולען זיינען פערשטארצט געוואָרען, ביז דאָס בלוט אין זיינע אדערען איז פערקיהלט געוואָרען.

און דאן איז ער אנידערגעפאלען. אהן א סימן פון כח איז ער געבליבען ליגען, אָבער אלץ ניט ארויסגעלאָזט פון זיינע ארעמס נינא'ס קאלטען, פערשטיינערטען קערפער, וועלכער איז געווען איינגעטשעפעט אין זיין האלז...

און דער שנעע האָט זיי פערשאָטען...

עפּיסקאָפּאַ.

איהר זאָגט איהר ווילט וויסען? — וואָס ווילט איהר וויסען? וואָס מוז איך אייך דערצעהלען? וואָס? אַלסדינג? אַזוי, איך מוז אייך דערצעהלען פון אָנפאַנג אָן!

אַלסדינג פון אָנפאַנג אָן! ווי קען איך עס? איך געדענק שוין ניט. איך פערזיכער אייך, אז איך הויב ניט אָן צו געדענקען. ווי זאָל איך יעצט טהאָן, מיין גנעדיגער הערר, אדרבא, זאָגט, ווי זאָל איך יעצט טהאָן?

הא, יא, עס איז געווען אַזוי — אָבער וואַרט, איך בעט אייך, האָט אַביסעלע געדולד, ווייל איך קען ניט געפינען די ווערטער אָנצופאַנגען. וועל אַלעס זאָל מיר אפילו ליגען אין זכרון, וואָלט איך עס אויך, נאָך אַלעמען, ניט געקענט און ניט געוואוסט ווי אַזוי צו דערצעהלען. נאָך וועל איך האָב געלעבט צוויישען מענשען, בין איך געווען א שווייגער, אן אונפעהיגער צום רעדען, זאָגאָר וועל איך בין תמיד געווען אָנגעטרונקען, איז מיין צונג געווען צוגעקלעפט צום גומען.

ניין, ניין, ניט תמיד. מיט איהם און בלויז מיט איהם האָב איך יא גערעדט. אמאָל אין די זומער־נעכט הינטער דער שטאָדט, ווייט אַרום דער סביבה אַדער זאָגאָר אין די פאַלקס גערטנער, אין די טומעלדיגע, רוישיגע פּארקס. ער פלעגט אריינלייגען זיין קליין, אָהן מימשות'דיג העגטעל, וועלכעם איך האָב קוים געפיהלט, אין מיינער, און אַזוי פלעגען מיר שפּאַציערען און דיסקוטירען איבער פערשיעדענע זאכען.

עלף יאָהר — איהר הערט? — עלף יאָהר איז ער אַלט געווען און ער האָט אַרגומענטירט, ווי א מאן. ער האָט געזונקען אין מרה שחורה, געלעבט מיט געפיהל, ווי א דערוואקסענער מענש. ער האָט אויסגעצייגט ווי דאָס לעבען וואָלט איהם שוין געווען פאַלקאָם בע־

קאנט — פול מיט לעבען — און אז ער האָט געליטען, תמיד געליטען און איבערגעלעבט עגמת־נפש. זיינע ליפען זיינען שוין געווען צו־געוואוינט צו ביטערע ווערטער; ווערטער, וועלכע טוען פיעל שלעכטס, טהוען פיעל וועה און זיינען קיינמאל פערגעסענד!

זיינען דען פאראן מענשען, וועלכע פערגעסען ניט קיין מאל קיין זאך? ווי איך האָב אירְ שוין געזאָגט, וויים איך יעצט גאָר ניט, איך געדענק ניט קיין זאך. — הא, דאָס איז ניט אמת!

איך געדענק אלצדינג, אלצדינג, אלצדינג! איהר הערט איך דערמאָהן זיך זיינע ווערטער, זיינע מאָנערען, זיינע מינעס, זיין קוק, זיינע טרעהרען, זיינע זיפצען, זיין געשריי, זיין וויינען, אלעס, אלעס ביז אין דער קלענסטער קלייניגקייט, א יעדע זאך פון דער שעה אָן, וואָס ער איז געווירען נעווארען, ביז דער שעה, וואָס ער איז געשטאָרבען.

ער איז טויט. זעכצעהן טאָג יעצט זייט ער איז געשטאָרבען. און איך, איך לעב נאָך! איך האָב געדארפט שטאָרבען, און איך וועל גאָר אין גיכען שטאָרבען. עס וועט זיין בעסער אזוי. מיין קינד, מיין שייפעלע, וויל מיך, זיין פאסטוך, האָבען לעבען זיך. ער קומט א יעדע נאכט, זעצט זיך אוועק און קוקט אויף מיר. ער געהט באָרפוס, מיין אָרימער צירען! איך מוז צולעגען מיינע אויערען אום צו הערען זיינע טריט. אזוי ווי עס הויבט נאָר אָן נאכט צו ווערען, זיץ איך שוין מיט אונגעדולד אויף דער וואָך, און אזוי שנעל, ווי ער פאנגט אָן בעטרעטען מיין הויז, פיהל איך, ווי ער וואָלט אנגעפאנגען צו שפאנען אויף מיין האַרצען, אָבער מילד, צארט, אזוי צארט, אז איך פיהל ניט דעם קלענסטען וועהטאָג. גרינג, לייכט, ווי א פערער — אָרימע נשמה!

יעצט געהט ער יעדע נאכט באָרפוס, אָבער איהר מעגט מיר גלויבען, אז וועז ער האָט געלעבט, איז ער קיין מאל ניט געגאנגען באָרפוס, קיין מאל, איהר מעגט עס מיר גלויבען אויף מיין הייליג וואָרט.

איך וויל אייך עפעס זאָגען, אָבער די פאָרזיכטיגסטע אויפמערקזאמקייט פון אייער זייט. וועז אימיצער א טהייערער, א געליעבטער צו אייך זאל שטאָרבען, פערגעסט ניט, אז ער וויל, אז ער נויטהיגט זיך צו האָבען א יעדע זאך אין זיין טרויער. טהוט איהם דעריבער

אליין אָן מיט אייערע אייגענע הענד, אויב איהר קענט; טהוט איהם אָן פאלקאָם פונקט ווי איהר זאָלט איהם ערווארטען צוריקצוקומען צום לעבען, אויפצושטעהען תחית המתים און פארטזעצען דאָס לעבען. דער, וועלכער געהט אוועק פון דער וועלט, זאָל ניט האָבען קיין נויטה פאר קיין זאך — פאר קיין זאך. געדענקט עס!

גוט, קוקט אויף דיעזע קליינע שיכעלאך — האָט איהר קינדער? ניין. דאן קענט איהר ניט ווייסען, קענט איהר ניט פערשטעהן, וואָס אט דיעזע קליינע פאָאר שיכעלאך, וועלכע האָבען געהאלטען אין זיך זיינע פיסעלאך, וועלכע האלטען אוך ציגען די פארמע פון זיינע פיסעלאך, בעדייטען פאר מיר. קיינער וואלט עס אייך געקענט ערקלעהרען, קיין פאטער וואלט עס אייך געקענט דערצעהלען, קיינער.

אין דעם מאמענט, וועו זיי האָבען איבערגעטרעטען דעם ציטער, וועו זיי זיינען געקומען מיך נעהמען, זיינען דען אלע זיינע קליידער ניט געווען אויף דעם בענקעל, לעבען בעט? וואָרום האָב איך דאמאָלס געטראכט בלויז פון זיינע שיכעלאך? וואָרום האָב איך אזוי נייגעריג געזוכט אונטער דעם בעט אוו בשעת מעשה געפיהלט, אז אויב איך וועל זיי דארט ניט געפינען, וועט מיין הארץ פלאצען? וואָרום האָב איך זיי אזוי געהאלטען פונקט ווי א טהייל פון זיין לעבען וואלט געווען איבערגאלזען אין זיי? הא, איהר קענט עס ניט פערשטעהן!

ווינטער־צייט האָט דאָס אָרימע קינד געליטען פון וויעטער־באלען. אזוי שרעקליך געליטען, אז זיינע פיסעלאך זיינען געווען אין וואונדען, איין בלוטיגע וואונד אוו אין די מאָרגענס, וועו ער האָט בעדארפט געהן אין סקוהל, בין איך געווען דער איינציגער, וואָס פלעגט איהם אָנטהאָן די שיכעלאך. קיין אנדערער, ווי איך אליין. איך האָב שוין געוואוסט ווי אזוי! דאן פלעג איך זיך ארונטערבויגען זיי צו פערשנורעווען, אוו וועו איך האָב דערפיהלט אויף מיינע אקסלען זיינע הענטלאך, אנפאנגענדיג צו ציטערען, ווי אין א פיעבער, האָב איך שוין געוואוסט, אז איך טוו טהון מיין ארבייט גאר פאוואליע אוו פאָרזיכטיג. עס האָט איהם נעבעך וועה געטהאָן, מיין אָרעם שוויפעלע — ניין, איהר קענט עס ניט פערשטעהן.

וועו ער איז געשטאָרבען, האָט ער מעהר ניט געהאט ווי בלויז

די איינציגע פּאָאר. איך האָב זיי צוגענומען פון איהם, און זיי האָבען איהם בעערדיגט א בּאַרפיסען, עפּעס ווי א קליין אָרעם קינד. איז דאָס מעגליך, אז קיינער האָט איהם ניט ליעב גע־האַט אויסער זיין פּאָטער?

און יעצט, נעהם איך יעדע נאַכט די צוויי קליינע שיכעלאָך און שטעל זיי אַוועק לעבען דער שוועל איינם לעבען צווייטען. איך גרייט זיי אָן פּאַר איהם. אָבער צו זעהט ער זיי, וועז ער געהט דורך? פּיעלייכט זעהט ער זיי יא, נור ער ריהרט זיך ניט צו צו זיי. פּיעלייכט וויסט ער, אז איך וואָלט משוגע געוואָרען, וועז איך זאָל זיי אויף דעם צווייטען מאָרגען ניט געפונען שטעהן איינם לעבען צווייטען, ווי איך האָב זיי אַוועקגעשטעלט.

דענקט איהר מיך פּאַר משוגע? ניין? און מיר האָט זיך אויס־געווויזען, אז יא. ניין, מיין הערר, איך בין נאָך ניט משוגע. וואָס איך דערצעהל אייך איז אמת, אַלעס אמת. דער טויטער קומט, יא, טויטע קומען צוריק פון זייערע קברים. פּיעלייכט וועט „יענער" אויך קומען... אוי, ווי שרעקליך, ווי שרעקליך עס איז!

זעהט, איך האָב גאַנצע נעכט געפּלאָטערט, ווי איך פּלאָטער יעצט. עס האָט מיר געקלאָפּט א צאָהן אָן א צאָהן. איך האָב געפיהלט, אז דער פּחד צושרויפט און צורודערט מיינע ביינער, איך האָב ge־פיהלט, וועז דער מאָרגען איז געקומען, אז מיינע האָאר שטעהען, ווי נאָדלען אויף מיין קאָפּ. איז מיין האָאר ניט ווייס? אין גאַנצען וויים, ניט אמת? זאָגט!

איך דאַנק אייך, מיין הערר. איהר זעהט, איך פּלאָטער שוין יעצט ניט. וויפיעל יאָהר וואָלט איהר מיר געגעבען, קוקענדיג אויף מיר? איהר וויסט, איך מוז שטאַרבען און וואָס שנעלער עס וועט ge־שעהען, דעסטאָ בעסער וועט זיין.

יא, יא, איך בין רוהיג, פּאָלקאָם רוהיג און איך וועל אייך דער־צעהלען פון אָנפאַנג אָן, ווי איהר ווילט, אַלעס כסדר. מיין שכל האָט מיר נאָך ניט אָבגענומען, גלויבט מיר.

עס איז געשעהן אזוי. עס איז געווען אין א הויז אין דעם נייעם טהייל פון שטאָדט, א מין איינפאַכער רעסטאָראַן, מיט צוועלף אָדער מיט דרייצעהן יאָהר צוריק. מיר זיינען געווען צוואַנציג פּערזאָן, אַלע קלוירקס, אייניגע יונגע און אייניגע אַלטע. וועז עס פּלעגט קו־

מען אבענד, האָבען מיר אלע צוזאמען געהאט אונזער מאָהלצייט אין איין שטונדע און ביי איין טיש. מיר זיינען געווען ניט מעהר ניט וועניגער בעקאנט אייניער מיט דעם צווייטען, אבווהל מיר האָבען ניט געארבייט אין איין קאָנטאָר. עס איז געווען דאָרט, וואו איך האָב זיך בעקאנט געמאכט מיט וואנצערען, גווילִיא וואנצער, מיט א יאָהר צוועלף צורוק.

האָט איהר געזעהען דעם טויטען קערפּער? האָט עס אייך ניט אויסגעזייגט, ווי עפּעס אויסערגעווהנלִיכעס וואלט געווען אין פּנים און אין די אויגען? הא, יאָ, איך פערגעס, די אויגען זיינען דאָך געווען צוגעשלאָסען — אבער ניט בוידע. ניין, ניט בוידע. איך ווייס עס גוט. איך מוז שטאַרבען אפילו בלויז צו בעפרייען מיינע פינגער פון דעם פיהלונג, וואָס האָבען צוגעמאכט דאָס אויגען־דעקעל. איך פיהל עס אָט דאָ אויף מיין פינגער. זעהט מיין האַנד, איז עס ניט א האַנד, וועלכע האָט שוין אָנגעפאנגען אָפּצושטאַרבען? קוקט אויף איהר.

יא, עס איז אמת. ניטאָ קיין נוצען צו דענקען וועגען דעם. ענטשולדיגט מיר. ניין, איך ווייל קומען צוריק צום ענין, וואו זשע האָב איך זיך אבגעשטעלט? אין אָנפאנג איז עס געגאנגען אזוי גוט, און נאכהער האָב איך זיך אין גאנצען פערלאָרען. עס איז קיין צווייפעל, אז דאָס איז איבער דעם, וואָס איך פאסט. קיין אנדער זאך, ניין. ווייל עס איז שוין צווי טעג, אז איך האָב גאָר ניט געהאט אין מיין מויל.

איך געדענק, אז פריהער, וועז מיין מאָגען איז געווען לייִדיג, האָב איך געפיהלט ווי צום ברעכען — עפּעס א מין זאָנדערבאַרעס געפיהל! דער קאָפּ האָט זיך פערדרעהט און עס האָבען מיר געשלאָגען אנגאסטען נור אויף חלשות. אין די אויגען האָט מיר שרעקליך געשוויינדעלט.

הא, איך האָב עס! איך האָב מיך שוין דערמאָהנט. איהר זיינט גערעכט, איך האָב אייך דערצעהלט, אז דאָס איז געווען דאָרט, וואו איך האָב זיך בעקאנט מיט וואנצערען. ער איז געווען דער אויבערהאַרר איבער אלע, א יעדען האָט ער געפיהרט ביי דער נאָז, א יעדען דערקוטשעט און ניט געלאָזט קיינעם איהם וויעדערשפּרעכען. זיין וואָרט האָט געמוזט אנערקענט ווערען אלס בעשטימטער פאקט. תמיד גערעדט הויך און צייטענווייז האָבען זיינע ווערטער אָבגעקלונגען שרעקליך. עס איז ניט אוועקגעגאנגען אין אבענד, עס זאל ניט

צאַרקומען עפּעס א צאַנקערייַ, א קריגערייַ. מיר האָבען איהם געהאַסט און מורא געהאַט פּאַר איהם ווי פּאַר א טיראַן. אַלע האָבען גערעדט פּון איהם צו שלעכטען, איהם געשאָלטען, אָבער אזוי ווי מען האָט נאָר דערפיהלט זיין אָטהעם איז יעדער, ווי שטום געוואָרען. אין די אויגען האָט איהם א יערער גע־חנפ'עט און זיך געשמייכעלט צו איהם. איך זאָל אייך דערצעהלען וועגען איהם? גלויבט מיר, אז איך וויים אליין ניט.

ביים טיש פלעגט מיר אויסקומען צו זיצען מיט איהם כמעט פּנים אל פּנים; און אונווילענדיג האָב איך צייטענווייז געקוקט אויף איהם. אין יענע מאָמענטען האָב איך געפיהלט אזעלכעס, וואָס איך בין ניט אימשטאַנד ארויסצוגעבען אין וועדטער — דאָס איז געווען א צוזאַמענמישונג פון אבשטויסענהייט און צויציהונגס־קראַפט, עפּעס אזעלכעס, וואָס האָט ניט קיין בעשטימטען נאָמען. דאָס איז געווען א שלימטהעטיגער, א זעהר שלימטהעטיגער מאַגניטיזמוס, וועלכען דער שטאַרקער, בלוטיגער, ברוטאַלער מאן האָט אויסגענוצט אויף מיר, דעם שוואַכען און צו יענער צייט קרענקליכען און בערוב־טען פון א ווילען קראַפט.

איין אָבענד, בעת דער עולם האָט געגעסען דאָס אָבענד־עסען, האָט צווישען וואַנצערען און איינעם א אינגלעטטי אויסגעברַכען עפּעס ווי א צאַנקערייַ. ווי זיין מנהג איז געווען, האָט וואַנצער אָנגעפאַנ־גען צו שרייען און איז געוואָרען מלא רציחה. אינגלעטטי, וועלכער האָט גראדע יענעם אָבענד איבערגעכאפּט די מאָס אין טרינקען וויין, האָט זיך ניט געוואָלט אונטערגעבען. איך האָב נעשווינגען, ניט געוואָגט אויפצוהויבען די אויגען, וועלכע איך האָב די גאַנצע צייט געהאַלטען אין מיין טעלער. איך האָב דאַמאָלס געפיהלט א צוזאַמענשרימפונג אין מיין מאָגען. פלוצלונג האָט וואַנצער געכאפּט א גלאָז פון טיש און עס געוואָרפען אין זיין געגנער. דאָס גלאָז האָט פערלוירען די ריכטיגע ציעל און עס האָט זיך צובראָכען אויף מיין שטערען. אָט אָט וואו איהר זעהט דעם צייכען. דאָס בלוט האָט פערגאָסען מיין פּנים און איך בין געפאַלען בעוואוסטלאָז. וועז איך בין געקומען צו זיך, איז מיין קאָפּ געווען פערבאַנדאזשירט. וואַנצער איז געזעסען לעבען מיר א טרויעריגער, און ער האָט זיך אין אייניגע וועדטער ענט־שולדיגט פאַר מיר. ער האָט מיך געגומען צוריק אין הויז אריין. דער

דאקטאר איז נאכגעגנגען. ער האט געהאלפען דעם דאקטאר א צוויי־טען מאל איבערבינדען מיין וואונד און איז געזעסען מיט מיר ביז שפעט אין דער נאכט. אויף מארגען איז ער וויעדער געקומען געוואהר ווערען און אזוי נאך א פאאר מאל און נאך א פאאר מאל, ביז ער איז געוואָרען מיינער אן אפטער בעזוכער, און דאס איז געווען דער אנפאנג פון מיין שקלאפערי.

איך האב נאכהער קיין אנדער שטעלונג אין בעצוג צו איהם ניט געהאט ווי אלס א הונד, וואס האט מורא. וועז ער פלעגט אריינקומען צו מיר אין צימער, האט זיך זאגאר אין דער לופט גע־פיהלט, אז א הערשער איז אריינגעקומען. ער האט געפעגנט אלע שופלאדען, זיך געקאמט זיין האאר מיט מיין קאם, געוואשען זיי־נע הענט אין מיין וואש־שיסעל, נערויכערט מיין ליולקע, גערויעט זיך צווישען מיינע פאפיערען, געלעזען מיינע בריעף און צוגענומען זא־כן, וועלכע ער האט געוואלט. זיין טיראניי איז מיט יעדען טאג גע־וואָרען אונערטרעגליכער, און מיט יעדען טאג איז מיין נשמה געוואָרען ערניעדריגטער און שפל׳דיגער. איך האב מעהר ניט פערמאגט קיין סימן פון אן אייגענעם ווילען. איך האב איינפאך צוגעשטימט צו יע־דער זאך אהן דעם מינדעסטען פראטעסט. מיט איין קלאפ האט ער ביי מיר אוועקגערויבט אלע איידעלע מענשליכע געפיהלען.

דאך האב איך מיין שכל ניט פערלארען. ניין, מיין זינען האט מיר געדיענט ביי יעדער זאך, וואס איך האב געטהאן. איך האב גע־וואוסט א יעדע זאך, איך האב געפיהלט, אז איך בין זעהר אבגע־שוואכט, אז איך בין ענירעדריגט און אז עס איז פאר מיר אונמעגליך, אבסאלוט אונמעגליך זיך צו בעפרייען פון דער הערשאפט פון דיע־זען שרעקליכען מאן. איך קען אייך ניט ערקלעהרען אין וועדטער די טיעפע, דונקעלע געפיהלען, וועלכע דער מום אויף מיין שטערען האט אין מיר ערוועקט. און איך קען אייך ניט איבערגעבען אין וועדטער די גרויסע אונרוה, וואס האט מיך בעהערשט איין טאג, וועז מיין פיינ־גער האט גענומען מיין קאפ צווישען זיינע הענט און עקזאמענירט די וואונד, וועלכע איז נאך דאן געווען פריש און מיט היטץ. ער איז עטליכע מאל איבערגעגאנגען מיט זיינע פינגער איבער איהר און האט געזאגט:

— עס איז שוין כמעט פאלקאם פערוואקסען. אין א מאנאט

ארום וועט מען שוין גאר ניט אָנזעהען. דו מעגסט שוין דאנקען גאָט.

און מיר האָט זיך אויסגעוויזען פונקט פערקעהרט. מיר האָט זיך אויסגעצייגט, אז פון יענעם מאָמענט אָן טראָג איך אויף זיך ניט קיין שניט פון גלאָז, זאָנדערן א בעדזש פון שקלאפערי, א קין'ס צייכען, וועלכען איך וועל טראָגען מיין גאנצען לעבען.

איך האָב איהם נאָכגעפאָלגט איבעראל און אומעטום, וואו ער האָט גאר געוואָלט; איך האָב געווארט אויף איהם שטונדען לאנג אויף די גאסען, ביי די אריינגאנגען און לעבען די טהירען; איך פלעג איבערזיצען נעכט־וויין, איבערשרייבענדיג פאר איהם זיינע פּאָפיערען; איך פלעג הונדערט מאָל צוטראָגען זיינע בריף פון איין עק רוים ביז דעם צווייטען, געקלעטערט די טרעפ ארויף דעם בארג פיעטע; איך פלעג ארומלויפען, ווי א פער'סם'טע מויז, קוים דעם אָט־העם געקענט אָבכאָפען, פון איין בעל הלואה'ניק צום צווייטען, אום צו קריגען פאר איהם דאָס נעלד וועלכעם ער האָט בעדארפט: איך פלעג מיך איבערמאָטערען אויף די פים הינטער זיין בענקעל אין א געמבלינג הויז, ביז איך האָב געפיהלט, אז איך פאל אַנידער, איך שטארב און דער נעדיכטער רויך פון די ליולקעם און סיגאָרען האָט מיך געשטיקט און געווארגען, און וועו איך האָב שוין ניט געקענט אויסהאלטען און איך האָב אָנגעהויבען הוסטען, האָט עם איהם אזוי אויפגעבראכט, אז ער האָט געהאָט צו מיר טענות, דאָס איך בין שולדיג אין זיין שלים־מזל, דאָס איך און נור איך בין דער גאנצער חייב, פארוואָס ער פערשפּיעלט, און נאָך אזעלכע פעלע. איז וועו מיר האָבען פערלאָזט דאָס געמבלינג־הויז, פלעגט ער מיך אָרום־שלעפען נאָך זיך, ווי א שמאטע איבער די ענגע, שמוציגסטע און עקעלדינע נעסלאָך, מיך זידלען, שעלטען און מיך שווער פייניגען. ביז א שאָטען פון אימיצען האָט זיך בעוויזען און דאן האָבען מיר זיך איבערגעבעטען ביי א גלעזעל שנאפס.

הא, גנעדינער הערר, וועו וועט מיר ענטדעקען דיעזע געהיימניס איידער איך שטארב? צו זיינען דען פּאראנען מענשען אויף דיעזער ערד, וועלכע, וועו זיי באגעגענען זיך מיט אַנדערע מענשען טהוען זיי מיט די אַנדערע, וואָס זיי ווילען, מאכען זיי פאר זיערע שקלאָפען? צו איז דען פּאראן א מיטעל אָוועקצונעהמען פון א מענשען זיין איגענעם ווילען, פונקט ווי מען זאָל פון זיין האַנד אָוועקנעהמען

א סטעבליע שטרוי? איז דאָס מעגליך, גנעדיגער הערר? און ווארום איז דאָס אזוי?

אין דער אנוועזנהייט פון מיין תלמיד האָב איך קיין מאָל ניט געקענט רעגירען מיין אייגענעם ווילען, און דאָך האָט מיין פער־שטאנד אָנגעהאלטען. מיין מח איז געווען פול מיט פערשיעדענע ge־דאנקען און איך האָב פיעלעם פערשטאנען. דאָס איינציגע, וואָס איך האָב פערשטאנען מעהר פון אלעם איז געווען דאָס, אז איך בין אונ־היילבאר פערליבט.

א מורא, א שרעקליכע מורא האָט זיך געמאכט איהר נעסט אין די טיעפענישׂ פון מיין נשמה, און פון דעם אבענד אָן, וואָס איך בין פערוואונדעט געווארען, האָב איך בעקומען א פחד פאר בלוט. די פערשיעדענע פאסירונגען פון דעם טאָג, האָבען אוועקגערויבט מיין שלאָף פון דער נאכט. איך האָב ניט געקענט צושליסען די אויגען, ווייל באלד האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז איך זעה בלוט. מאנכע מאָל ווען עס פלעגט מיר אויסקומען דורכצוגעהען מיט וואנצערען, צוריקקעהרענדיג זיך פון זיין געמבלען, שפּעט ביי־נאכט אין א פינס־טערען קאָרידאָר, האָב איך געפיהלט א שרעקליכען דראוש אין מיינע ביינער און איידער איך האָב אָנגעצונדען א שוועבעלע, ווילכעם, ווי אויף להכעיס, האָט זיך ניט געוואָלט אזוי גיך אָנרייבען, האָב איך ge־פיהלט, אז די האָאר שטעלען זיך מיר קאפויר. דער איינציגער ge־דאנק, וואָס האָט אין אזעלכע מאָמענטען פערנומען מיינע געהירען איז געווען, אז וועז ניט איז א ביי־נאכט, וועט מיך דער שרעקליכער מאן ערמאָרדען.

דאָס האָט ניט פאסירט. וואָס האָט יא פאסירט, אין געגענטהייל, איז געווען דאָס, וואָס האָט ניט געקענט פאסירען. איך האָב ge־גליבט, אז מיין זיכערער גורל איז צו פאלען טויט פון זיין האַנד וועז ניט איז א ביי־נאכט, אין גראדע אין געגענטהייל... אבער הערט אויס. וועז וואנצער זאל ניט געווען אריינגעקומען יענע נאכט אין ציראן'ס צימער זוכען, וועז איך זאל ניט געווען זעהן דאָס מעסער אויפ'ן טיש, און וואנצער זאל ניט געווען אריינקומען צו מיר אונ־ערוואָרטעט און מיר געבען דעם שרעקליכען שטויס, וועז — — —

הא, אמת. איהר זייט נערעכט. מיר זיינען ערשט ביים אָנפאנג אין איך רעד שוין פון דער ענדע. איהר קענט ניט פערשטעהען, וועז

איך זאָל אייך ניט דערצעהלען די נאַנצע געשיכטע. אָבער איך בין מיעד. איך הויב אָן וועלען צומישט. איך האָב אייך מעהר ניט וואָס צו דערצעהלען, הערר. איך בין ווי וואהנזיניג. איך בין ווי א בלאָז אָנגעפילט מיט לופט. איך האָב ניט מעהר וואָס צו דערצעהלען. אמן, אמן.

איך קען שוין אָנגעהן ווייטער. איך דאַנק אייך. איהר זייט זעהר א גוטער. איהר האָט מיטלייד מיט מיר. קיין מענש אויף דער וועלט האָט מיט מיר קיין מאָל קיין מיטלייד געהאַט. איך פיהל בעסער און קען אָנגעהן ווייטער. איך נעה אייך יעצט דערצעהלען פון איהר, פון גינעווירא.

נאָך דעם עקסידענט מיט דעם גלאָז, האָבען אייניגע פון אונזערע קאמעראדען פערלאָזט דאָס הויז; אנדערע האָבען ערקלעהרט, אז זיי וועלען בלייבען, אויב גווילליא וואנעצער וועט מעהר ניט קומען אין הויז אריין. דאָס האָט געבראַכט דערצו, אז די כהוי פון דעם הויז האָט נעגעבען וואנצערען א ווארנונג, אז ער זאָל זיך זוכען אן אנדער פלאַטץ. ער האָט די וועלט איבערגעקעהרט; געשריען און געשאָלטען יעדען איינעם, ווי זיין מאָדע איז געווען און ענדליך האָט ער פערלאָזט דאָס הויז. און יענע נאַכט, אזוי ווי איך האָב געדיינקט, ארויס־צוגעהן אביסעל, האָט ער מיך געבעטען איך זאָל נעהן מיט איהם, ער איז איינפאך צוגעשטאַנען צו מיר, אז איך זאָל איהם נאַכפאָלגען.

א לאַנגע צייט האָבען מיר ארומגעוואַנדערט פון איין רעסטאָראַן אין צווייטען אָהן א שום פעולה. די ערגסטע מעלאַנכאָליע איבערצולעבען איז געווען פאר מיר די שטונדע פון עסען, וועלכע איז געווענליך א שטונדע פון רוה און צייטענווייז א שטונדע פון פערגעסענהייט פאר מיעדע און פערמאַטערטע מענשען. איך האָב קוים געקענט עסען אָבוואָהל איך האָב אָנגעווענדעט אלע כחות. עס האָט מיך געעקעלט און נאָך מעהר און נאָך שטאַרקער האָט מיך געעקעלט דאָס קלאפען פון די באקען פון מיינע חברים־עסערס. זיי האָבען געהאט אזעלכע שטאַרקע באקען, אז זיי זיינען געווען אימשטאַנדע איבערצוקייען אפילו אייזען, אפילו שטאָהל. ביסלעכווייז האָט זיך אין מיר אָנגעצונדען א דורשט, יענער מין דורשט, וועלכער, וען ער צינדעט זיך איין מאָל אָן, דויערט ער שוין ביז אין טויט אריין.

איין אַבענד האָט מיך וואַנצער גלאָזט פּרעי. און אויף דעם צוויי־טען טאָג האָט ער מיר געזאָגט, אז ער האָט אויסגעפונען אן אויסגע־צייכענט פּלאַטץ, א פּלאַטץ פון פערגניגען, וואָהין ער וויל, אז איך זאל אויך מיטגעהן מיט איהם.

— יעצט האָב איך געפּאַקט דאָס בעשערטע פּלאַטץ. דו וועסט זעהען וואָס פאר א פערגניגען דו וועסט האָבען — האָט ער צו מיר געזאָגט.

אין אמת'ן, איז דער נייער פּלאַטץ טאקע געווען בעסער פאר דעם אלטען. די בעריענונגען זיינען מיר געווען געפעהלען. אייניג פון מיינע מיט־קלוירקס זיינען אויף געווען דאָרט און פיעלע אנדערע זיינען מיר אויך ניט געווען פרעמד און איך בין געבליבען דאָרט. און חוץ אלעמען ווייסט איהר דאָך שוין, אז עס וואלט געווען אונמעגליך פאר מיר ניט צו בלייבען.

דעם ערשטען אבענד, ווען כּען האָט דערלאנגט דעם סוף צום טיש, האָבען א צוויי, דריי פון די באָרדערס געפרעגט, יעדער איינער מיט א בעזונדערען אינטערעס: „און גינעווירא? וואו איז גינעווירא?" מען האָט געזאָגט, אז גינעווירא איז קראנק. דאן האָבען אלע זיך שטאַרק נאָכגעפרעגט איבער איהר קראנקהייט און אויף יעדען איינעמס גע־זיכט האָט זיך אָבגעשטעמפּלט אן אונרוהיגקייט. א מין אונבעקוועמ־ליכקייט. די גאנצע צייט איז פון קיינעם'ס ליפּען ניט ארונטערגע־גאנגען דער נאָמען פון דעם אָבוועזענעם מיידעל. דער געשפּרעך איז געווען א געמישטער, א צוויי־דריטיגער און פערשיעדענע מיינונגען און פערשיעדענע פיהלונגס־שטרעבונגען זיינען אויסגעשפּראָכען און אויסגעדריקט געוואָרען. איך בין געזעסען און געווענדעט אלע מיינע כוחות צו כאפּען די ווערטער, וועלכע זיינען געפלויגען פון איין עק טיש צום צווייטען. אקעגען מיר איז געזעסען א יונגער מאן, — פון יענער קלאַסע מענשען, וועלכע הערען קיינעם ניט און טהוען וואָס זיי ווילען, — און האָט נערעדט לאנגזאם און מיט אן איבעריגער וואַרימקייט פון גינעווירא מוזל, און בשעת מעשה געקוקט אויף מיר, וויל ער האָט בעמערקט, אז איך שענק איהם די גרעסטע אויפמערק־זאמקייט. איך געדענק אז אין יענע מאָמענטען האָט זיך אין מיין מח געהאלטען דאָס בילד פון דעם אָבוועזענעם מיידעל און נאכהער, ווען איך האָב זיך בעקאנט מיט גינעווירא, האָב איך זיך איבערצייגט,

אז דאָס בילד אין מיין פאָרשטעלונגס־קראָפט איז געווען א ריכטיגס. איך וועל קיין מאָל ניט פערגעסען די בעדייטענדע בעוועגונג און די מינע פון וואנצערען אין יענער צייט און דעם אויסדרוק, וואָס זיינע ליפען האָבען דאן געשאפען. און איך געדענק אויך, אז וועז איך בין ארויסגענאנגען, האָב איך שוין דערפיהלט א וואונש צו זעהען דאָס אונבעקאנטע פרויענצימער. אן אונרוהיגקייט און א זאנדערבאָרע, כמעט נביאה'שע בעגייסטערונג.

ארויסגענאנגען זיינען מיר צוזאמען: איך, וואנצער און זיינער א פריינד מיט'ן נאָמען דאבערטי. דערזעלבער, וועלכער האָט געררעדט מיט וואָרימקייט פון גינעווראָס מויל. וועהרענד מיר זיינען געגאנגען, האָבען יענע צוויי גערעדט צווישען זיך וועגען פערשיעדענע לוסטיג־קייטען און פון צייט צו צייט אויסגעשאָסען א געלעכטער. איך בין אָבגעשטאנען אויף א פאָאר טריט הינטער זיי, און א מעלאנכאָליע, א וועהטאנליכע מעלאנכאָליע ארומגענומען מיט טרויעריגע געפיהלען, האָט אָנגעפיהלט מיין צוזעהאָגט און ביטער האַרץ. עס איז שוין זייט דאן אריבער צוועלף יאָהר און עס דוכט זיך מיר, אז אָט שטעהט די נאכט פאָר מיר. אזוי בולט איז זי נאָך ביז יעצט אין מיין זכרון. קיין זאָך ניט פערגעסען. קיין איין פינטעלע זאָגאָר ניט און איך וויים יעצט, ווי איך האָב דאן געפיהלט, אז אין יענער נאכט איז מיין גורל בעשלאָסען געוואָרען. ווער האָט מיר געשיקט דיעזע וואָרנונג?

איז דאָס מעגליך? איז דאָס מעגליך? אן איינפאכער פרויענ־צימערס נאָמען פון דריי זילבען זאָל עפענען פאָר מיר אן אונפער־מיידליכען תהום? איז דאָס מעגליך?

פאראויס זעהן, פאָרגעפיהל, פאָרשטעלונגס קראָפט, פראָפעצייען — דאָס זיינען בלויז וועהרטער, ניט מעהר ווי בלויז וועהרטער! איך האָב דורכגעלעזען א מאָסע ביכער. ניין, ניין, ניט אזוי פאָסירען זאכען. האָט איהר וועז ניט איז עקזאָמענירט איך זעלבסט? האָט איהר וועז ניט איז געוואכט אייער נשמה?

איהר לייעט. צייגען אייך אייערע לייעדען דען ניט אוים ניי, גלייך ווי זיי זיינען קיין מאָל ניט געפיהלט געווען? איהר פרעהט זיך. צייגט אייך אייער פרייד דען ניט אוים ניי, גלייך ווי זי איז קיין מאָל ניט געפיהלט געווען? שרעק, פּחד, אילוזיען. א יעדע זאָך איז שוין געווען געפיהלט, א יעדע זאָך האָט שוין פאָסירט. אייער נשמה איז

א צוואמענשטעלונג פון טויזענד, פון הונדערט טויזענד קלייגע חלקים פון פערשיידענע נשמות, וועלכע האבען אבגעלעבט א גאנץ לעבען, וועלכע האבען געשאפען מערקווירדיגע ערשיינונגען און וועלכע זיינען אליין געווען די עדות פון די מערקווירדיגע ערשיינונגען. פארשטעהט איהר צו וואס איך וויל צוקומען? הערט מיך אויס, וויל אלעס, וואס איך דערצעהל אייך איז אן אמת, אן אמת, וועלכער איז ענטדעקט געווארען פון איינעם, וואס האט פערבראכט יאהרען און יאהרען אין שטודירען זיך זעלבסט, פון איינעם, וואס האט פערבראכט יאהרען און יאהרען איינזאם. געלעבט צוויישען מענשען, און דאך פערבראכט איינזאם. הערט זאט אויס, וויל דאס איז א מעהר וויכטיגער אמת ווי די פאקטען, וועלכע איהר ווילט זעהר ווייסען. וועז —

אן אנדערס מאל, זאגט איהר? מארגען? וואהרום מארגען? וואס, איהר ווילט ניט איך זאל אייך ערקלעהרען מיין גדאנק? פאקטען, פאקטען, אימער אוז תמיד נור פאקטען! אבער פערגעסט ניט, מיין הערר, אז פאקטען זיינען גאר ניט, גאר ניט אוז בעווייזען גאר ניט. עס איז פארען, מיין הערר, אויף דיעזער וועלט עפעס, וועלכעס האט א סך מעהר די וואהרטה ווי זאגאר די בעסטע פאקטען.

גוט, דא האט איהר אן אנדער רעטענייש! וואהרום איז די ריכטיגע גינעוואהרא געווען עהנליך שטריך פאר שטריך צו דעם בילד, וועלכעם האט אויפגעפלאמט אין מיין מח, וועז איך האב געהערט רעדען פון איהר דאס ערשטע מאל? אבער מיר וועלען דאס איבערלאזען — נאכדעם ווי זי איז געווען אבווועזענד פיער טעג, איז זי וויעדער ערשיענען, דערלאנגענדיג צום טיש די זופ, פון וועלכער עס האט געוועצט א פארע אוז זיך געלעגט אויף איהר געזיכט. יא, מיין הערר, זי איז געווען א דיענסט אוז זי האט בעדיענט דעם טיש פון די קלוירקס.

האט איהר זי געזעהען? האט איהר זי געקענט? האט איהר אמאל נערעדט צו איהר? האט זי אמאל צו זיך נערעדט? אויב יא, דאן איז ביי מיר קיין צווייפעל, אז איהר האט אויך געפיהלט א פלעצליכען קיצעל איבער'ן גאנצען קערפער, וועז עס איז אייך אויסגעקומען בעריהרען איהר האנד.

אלע מענער האבען זי געוואלט. אלע מענער ווילען זי. אלע מענער האבען געהאט שטארק השק צו איהר. וואנצער איז טויט.

אבער זי וועט האבען אן אנדער ליעב־האבער. זי וועט נאך האבען הונדערט אנדערע ליעבהאבערס. זי וועט זיי האבען ביז זי וועט גרוי און אלט ווערען. זי וועט זיי ניט פערליערען ביז די צייהן וועלען פון איהר מויל ארויספאלען. וועז זי נעהט פערביי די גאס, וועט דער פרינץ זיין קאפ פון עקיפאזש ארויסשטעלען, דער אבגעריסענער, אבגעשליסענער בעטלער וועט זיך אויף זיין שטעקען אנשפאריען און איהר נאכקוקען. אן אונבעשרייבליכע בעגייסטערונג קען מען מערקען אין אלעמענס אויגען און איך אליין בין אן עדות דערצו.

דאך איז זי אומגעביטען, זעהר אומגעביטען. דאן איז זי אלט געווען בלויז צוואנציג יאהר. איך האב שוין פיעלע מאל פרובירט זי צו זעהען פונקט אזוי, ווי איך האב זי געזעהן דאס ערשטע מאל, אבער יעדעס מאל אהן ערפאלג. א געהיימנים, א טיעפע געהיימנים ליגט אין דעם בעהאלטען. האט איהר עס וועז ניט איז אין אייער לעבען בעמערקט? א מענש א בהמה, א היה, א פלאנצונג אדער אזוי א זאך, האט איין מאל זיין אמת ריכטיגע אויסזעהען און דאס זעהט איהר אין אייער ערשטען מאמענטאלען בליק אויף דעם. עס שיינט ווי עס ניט איך אווען זיין „רייזקייט", און באלד נאך דעם איז עס אין אייערע אויגען שוין ניט מעהר דאס, וואס איהר האט גע־מערקט אין אייער ערשטען מאמענט. עס איז שוין גאר עפעס אנדערש, אייערע געהירען, אייערע נערוועז האבען עס טראנספארמירט, פער־פאלשעוועט. און צום טייוועל מיט'ן אמת!

איך בין בעווען א שרעקליכער שונא יעדען אייגעם, וואס האט געוואגט א קוק טהאן אויף איהר. פערשטעהט איהר מיך? ניין, געווים קענט איהר מיך ניט פערשטעהען. איהר דענקט, אז איך פלוידער, אז איך בין צומישט, אז איך שפרעך זיך זעלבסט וויעדער, דאס איז גאר ניט. לאמיר זיך צוריקקעהרען צו פאקטען.

א צימער בעלייכטעט פון נעז, און אנגעהייצט אזוי שטארק, דאס די הויט טריקענט אוש. א ריח, א טשאד פון פלייש. א געמישטער אבקלאנג פון קולות און העכער פון אלע קולות הערט זיך די שטרענגע שטימע פון וואנצערען, וועלכער גיט ארויס יעדעס וואהרט מיט א פירכטליכען אקצענט, פון צייט צו צייט א אונטערברעכונג, א שטיל־שווייגעניש, וועלכע איז פאר מיר א פחד. א האנד בעריהרט מיך. נעהמט אווען דעם טעלער, וואס שטעהט פאר מיר, שטעלט אווען

א צווייטען. א לאַסטשענדער שוידער לויפט דורך דעם קערפּער. אזא מין שוידער לויפט דורך יעדענם קערפּער. דאָס איז אויגענשיינליך. די ווארימקייט אין ציטער וועלט שטארקער. די אויערען פּלאַמען, די אויגען בליצען. א געמיינער, כמעט בעסטיאַלער אויסדרוק ערשיינט אויף די געזיכטער פון די יעניגע, וועלכע האָבען זיך אַנגעפּרעסען און אַנגעזויפט, וועלכע האָבען ערפילט זייער איינציגע פּפליכט פון עקזיסטענץ. זייער עפענטליכע שמוציגקייט איז אזא קלאפ פאר מיר, אזא גרויזאמער קלאפ, אז איך פיהל נאָר צו חלש'ען. איך האלט זיך אָן שטארק אָן מיין בענקעל. איך צושפּרייט מיינע עלענבויגענם אום צו מאכען מעהר פּלאַטץ צווישען זיך און מיינע שכנים. עם הערט זיך איינעם'ס א קול:

— עפּיסקאָפּא האָט בויך־וועהטאָג — אָן אַנדערער שרייט אויס:

—ניין, דאָס ארבייטען אין איהם די געפּיהלען. האָט איהר דען ניט געזעהען ווי אזוי ער האָט אויסגעקוקט, וועו גינעווארא האָט איבערגעביטען זיין טעלער?

איך פּרוביר צו לאכען. איך הויב אויף מיינע אויגען אום בעגעגען זיך מיט גינעווארא'ס שארפּען צוויי־דייטיגען בליק.

זי פערלאזט דאָס צימער. פּילִיפּא דאבערטי מאכט דאָן א שפּאָטישען פּאַרשלאג:

— פריינדע, עס קען אנדערש ניט זיין. איינער פון אונז מוז חתונה האָבען מיט איהר. דאָס וועט זיין א גרויסע טובח פאר די אנדערע.

דאָס זיינען ניט געווען פונקט זיינע וועדטער. ער האָט זיך אויסגעשפּראָכען צינישׂ. ער האָט אַנגערופען בייִם נאָמען די זאָך און די רעלע, וואָס די אנדערע וועלען שפּיעלען.

— א גורל, א גורל. מיר מוזען יעצט אויסקלייבען דעם מאן!

— עפּיסקאָפּא! — שרייט וואנצער — עפּיסקאָפּא און קאָמפּאניע!

דער טומעל, דאָס גערויש וועדט שטארקער און שטארקער. גינעווארא קומט וויעדער אריין. קענטיג, אז זי האָט נעהערט אלעס. אויף איהרע ליפּען גליטשט זיך א שמייכעלע, וועלכעס מאכט זי פיהלבאר.

— פרעג זי, עפּיסקאָפּא! — שרייט וואנצער. צווי פון די קעסטלייטע געהען צו צו איהר בעטען אין מיין נאָמען איהר האנד.

— איך וועל זיך בערענקען וועגען דעם — ענטפערט זי מיט איהר געווהנלעכען שמייכעל.

און איך בעגעגען וויעדער איהר בליק.

אין אמת'ן וויים איך ניט צו בין איך טאקע דער יעניגער עפּיס־קאפּא פון וועמען זיי רעידען, צו מיינען זיי מיך, צו וועמען זיי שטע־הען צו, אז ער זאל חתונה האבען מיט איהר און איך בין ניט אימ־שטאנד פאַרצושטעלען זיך מיין אויסזעהען אין יענעם מאמענט.

א חלום, א חלום, דיעזער נאנצער פעריאד פון מיין לעבען צייגט זיך מיר אויס ניט מעהר ווי א חלום. איהר קענט אין קיין פאל ניט פערשטעהן, אין קיין פאל זיך ניט פארשטעלען די געפיהלען, וועלכע האבען מיך דאן ארומגענומען. עס האט זיך מיר אויסגעצייגט אז איך לעב איבער אין א חלום דאם, וואם איך האב שוין אמאל איבערגעלעבט, אז איך וויעדערהאל א סעריע מיט פאסירונגען, וועל־כע האבען שוין פאסירט. וועז? דאם וויסט קיינער ניט. מיסטע־טהיילם בין איך ניט געווען זיכער, אז דאם בין איך אליין. אפטמאל פלעגט זיך מיר אויסצייגען, אז איך האב פערלארען מיין פערזענלי־קייט. וואם פאר א געהיימנים די נערוועז פון א מענשען זיינען!

אויף איין מאל אין אבענד האט גינעווארא געמומען אבשיעד פון אונז. זי האט ערקלעהרט, אז זי וויל מעהר ניט בלייבען אלם דיענסט און זי האט אונז פערלאזט. זי האט נאכהער געזאגט, אז זי פיהלט ניט גוט, און אז זי געהט קיין טיוואלי צו פערבלייבען דארט איניגע מאנאטען מיט איהר שוועסטער. אין מאמענט פון אבשיעד, האט יע־דער איהר געדריקט די האנד און זי האט יעדען געזאגט מיט א שמייכעל:

— צום וויעדערזעהען, צום וויעדערזעהען.

צו מיר האט זי געזאגט מיט אן אנדער מין שמייכעל:

— מיר זיינען פערלאבט, הערר עפיסקאפּא, פערגעסט עס ניט.

דאם איז געווען דאם ערשטע מאל וואם איך האב זי בעריהרט, דאם ערשטע מאל, וואם איך האב ארויינגעקוקט אין איהרע אויגען מיט דער אבזיכט ארויינצודרינגען אין איהר הארצען. אבער זי איז געבליבען פאר מיר א רעטעניש.

צום נעכסטען אבענד איז דאם אבענד־עסען געווען א מין טרויע־

ריגע פארשטעלונג. יעדער איינער האָט זיך געפיהלט ענטוישט. און וואנצער האָט בעשטעטיגט, אז דאבערטים אידעע איז געווען ניט קיין שלעכטע.

אויף דעם קוקענדיג האָבען זיך נאָך אייניגע וואָס האָבען דאָרט געגעסען קעסט אומגעקערט צו מיר און געטריבען שפאס און געזאָגט גראָבע און נאַרריש ווייטצען.

די געזעלשאפט פון די אונענטוויקעלטע מוחות איז מיר געווארען איבערדריסיג און עקעלהאפט, דאָך האָב איך ניט געמאכט קיין פערזוך אָבצושטעהן פון זיי. איך האָב פאָרטגעזעצט צו בעזוכען אפט דאָס הויז, וואו צווישען שפאָט און געלעכטער האָב איך אויך געפונען שפייז פיר מיינע זיסע פאנטאזיעס. וועהרענד וואָכען און וואָכען, ניט קוקענדיג אויף דעם ערנסטען סאָרט פון מאטעריעלע אייגנפלר־סונגען, ניט קוקענדיג אויף מיין געמאטערטען, געפלאגטען, שקלא־פישען לעבען, האָב איך דאָך געפיהלט דעם טעם פון די העכסטע דע־ליקאטנע און שטארקסטע שטופען פון דער ליעבע. צו דער עלטער פון אכט און צוואנציג יאָהר, האָט א מין אונערוואָרטעטע, פערשפעטיגטע יוגענד פערבליהט אין מיין נשמה מיט איהר גאנצער הייסקייט, מיט איהר גאנצער שעהנקייט, מיט איהר גאנצער צארטקייט, מיט אלע טרעהרען פון יוגענד.

הא, מיין הערר, שטעלט אייך פאָר דיעזען וואונדער אין אזא פערזאָן ווי איך בין געווען, — אלט, מאראליש געברָאכען, אָבגעלעבט און אָבגעשטאָרבען. מאהלט פאר אייך א בלום, וואָס שפראָצט אונ־ערוואָרטעט ארוים פון שוין אן אָבגעשטאָרבענעם צווייגעל.

אן אנדערע אונערוואָרטעטע, פלעצליכע פאסירונג איז געשעה, וואנצער האָט זיך אין פערלויף פון אייניגע טעג געצייגט צו מיר שרעק־ליכער און גרויזאמער ווי געווענליך. ער האָט די לעצטע פינף זעכס נעכט פערבראכט אין א נעמבלינג הויז. איין אין דער פריה איז ער אריינגעקומען צו מיר אין צימער בלאס ווי דער טויט. ער האָט זיך אוועקגעוואָרפען אין שטוהל. עטליכע מאל האָט ער געמאכט א פער־זוך עפעס צו זאגען אבער פלוצים בעשלאסען צו שווייגען און אזוי האָט ער פערלאָזט מיין צימער ניט אויסרעדענדיג קיין וואָרט, ניט ענטפערענדיג אויף מיין פראגע און ניט קוקענדיג זאגאר אויף מיר.

איך האָב איהם מעהר יענעם טאָג ניט געזעהען, איך האָב איהם ניט געזעהען אַבענד צום עסען, איך האָב איהם ניט געזעהען אויף דעם צווייטען טאָג. זיצענדיג דעם צווייטען אַבענד ביים עסען, איז קוועסטארי אריינגעקומען. ער איז געווען וואנצער'ס א קאָלעגע.

— האָט איהר געהערט די נייעס? האָט ער געפרעגט — וואנצער איז דאָך אַנטלאָפען.

אין אָנפאנג האָב איך ניט פערשטאנען אָדער בעסער געזאָגט, ניט געקענט גלויבען, אוּן פיהלען האָב איך בשעת מעשה געפיהלט, אז מיין הארץ האָט א ווילדען שפרונג געטהאָן. פראנען האָבען זיך געהערט פון אלע זייטען:

— וואָס האָט איהר געזאָגט? וואר איז אַנטלאָפען?

— וואנצער, גוויליא וואנצער.

איך קען יעצט ניט זאָגען, וואָס איך האָב דאן געפיהלט. איין זאָך בין איך אָבער זיכער, אז מיין ערשטע בעוועגונג איז געווען א פרייע און א פרעהליכע. איך האָב אָנגעוואנדעט אלע מיינע קרעפטען צו דערשטיקען עס, אז קיינער זאָל עס ניט בעמערקען. יערער איינער האָט אָבגעזאָגט אויף איהם די תוכחה.

— און דו — האָט דער ראש פון זיי אויסגעשריען — און דו האָסט גאָר ניט וואָס צו זאָגען? האָט וואנצער ניט געמאכט פון דיר א שקלאף? איז קיין צווייפעל, אז דו האָסט איהם צוגעטראָגען די זאכען זיינע צום באָהן־הויף?

און אנאנדערער האָט געזאָגט:

— דו ביסט פון א גנב געשטעמפעלט געווארען אויף דעם שטערן. דו וועסט זיין רייף.

אויף אזא אופן האָבען זיי געהאלטען אין איין בעליידיגען מיך נור דערפאר אום צו האָבען פערניגען, וויל זיי האָבען געוואוסט, אז איך בין א פייגלינג.

איך האָב זיך אויפגעהויבען. איך בין ארויסגענאנגען. איך האָב שפאציערט אין די גאסען זוכענדיג גליק. פריי, פריי! איך בין ענדליך געווארען פריי!

עס איז געווען א שטילע, כמעט וואריימע מערץ־נאכט. איך האָב צוגעשפאציערט צו די „פיער פאנטאנען". איך האָב געזעהן בריטע אפע־נע רוימען. איך האָב געהאט א גרויסען חשק מיט אין אטהעם אריינ־

צוברענגען אין זיך די גאַנצע לופט, צו קוקען צו די שטערען, צו־צוהע־רען זיך צום מורמלען פון דעם וואַסער, צו שאַפען עפּעס פּאַעטישעס, צו טרוימען פון דער צוקונפט.

— פריי, פריי! — האָב איך איניגע מאָל איבערגע׳חאר׳ט די ווערטער צו זיך אליין. — איך בין א פרייער מענש! — איך בין געווען ווי בעטויבט. איך האָב ניט געקענט רעגיערען, קאַנצענטרירען מיין צושטאַנד. איך האָב געפיהלט נאַררישע בענקענישען. איך האָב געוואָלט קענען טהאָן טויזענדע זאכען אויף איין מאָל, אום צו קענען בעשטעטיגען מיין פרייהייט. איך בין פערבייגעגאַנגען א קאַפּע הויז. די צאַרטע טענער פון אַרקעסטער האָבען זיך צוגעטראָגען צו מיינע אויערען און זיך צוגאַסען אין מיין האַרצען. איך בין אריינגענאַנגען. עס האָט זיך מיר אויסגעווויזען, אז יעדער קוקט אויף מיר. איך האָב זיך געהייסען געבען קאַניאַק. דער קעלנער האָט צוגעבראַכט די פלאַש, אָבער איך האָב איהם זי געהייסען לאָזען אויפ׳ן טיש און אויסגע־טרונקען דריי גלעזלאַך איינס נאָכ׳ן אנדערען.

עס איז מיר געווארען היים און אויסער דעם איז טאַקע אין קאַפע הויז אליין אויך געווען דושנע. איך האָב געוואָלט ארונטערנעמען די הוט און דאָ האָב איך זיך דערמאָהנט אן דעם צייכען אויף מיין שטע־רען, עס האָט זיך אין מיר ערוועקט די עראינערונג פון דער גרויזאַמער פראַוע: „דיין שטערען איז געשטעמפעלט פון א גנב". פּאַרשטע־לענדיג זיך, אז יעדער איינער קוקט אויף מיין שטערען און זעהט דעם שניט, האָב איך זיך געטראכט: „וואָס דענקען זיי? זיי וועלען פיע־לייכט גלויבען, אז דאָס איז א וואונד, וואָס איך האָב בעקומען אין א דועל", און איך, וועלכער וואָלט אין מיין לעבען קיין מאָל די דרייסט ניט געהאט זאָגאר צו דענקען פון א דועל, האָב שטאַרק הנאה געהאט פון דעם געדאנק, וועלכער האָט צו יענער צייט פערנומען מיינע גע־הירען.

וען אימיצער זאָל זיך געווען אנידערזעצען לעבען מיר און פער־פיהרען א געשפּרעך, וואָלט איך, זיכער, געווען געהאט א גרונד איהם צו דערצעהלען מכח דועל. עס האָט זיך אָבער אזעלכער ניט געפונען. אין א ווייל ארום האָט זיך עפּעס א מאן אוועקגעזעצט אקעגען מיר, אויף דעם צווייטען זייט טיש. ער האָט זיך אויף מיר ניט אומגעקוקט, ניט געפרעגט זאָגאר קיין ערלויבניש. ער האָט קיין אויפמערקזאמקייט

ניט געשענקט, בשעת אוועקזעצען זיך, צו האַלט איך ניט די פּיס אויף דעם בענקעל. דאָס איז געווען א גראָבקייט. ניט אמת?

איך בין ארויסגעגאַנגען און אַנגעפאַנגען וואַנדערען וואָהין די אויגען האָבען געטראָגען.

דאָס שכרות איז מיט אמאָל אַוועק. איך האָב דערפיהלט, אז איך בין אונגליקליך, טיעף אונגליקליך, אָבער וויסען גוט ווארום איך זאָל אזוי פיהלען האָב איך ניט געוואוסט. ביסלעכווייז איז דער אונ־ בעשטימטער צושטאַנד פערוואַנדעלט געוואָרען אין אן אונרוהיגקייט. די אונרוהיגקייט האָט געוואקסען און ערוועקט אין מיר צווייפלונג און פאַראויסזעצונגען: „און טאָמער איז ער גאָר בעהאלטען ערגעץ וואו אין רוים? טאָמער שלייעט ער זיך ארום איבער די גאַסען אן איבערגעטהאַנענער? טאָמער וואַרט ער מיך אָב לעבען דער טהיר אום צו רעדען מיט מיר? טאָמער וואַרט ער אויף מיר אויף די שטי־ גען אין דער פינסטער?" עס האָט מיך אַנגעכאפט א פחד. איך האָב מיך עטליכע מאָל אומגעקוקט אום זיך איבערצוצייגען צו פערפאַלגט מען מיך ניט. איך בין אריין אין אן אנדער קאַפע הויז, וואו אין א „עיר מקלט".

עס איז געווען שפעט, זעהר שפעט, וען איך האָב בעשלאָסען צו געהן אהיים. א יעדע ערשיינונג, דער מינדעסטער שאָרך האָט מיך איבערגעשראָקען. אויף די שטיגען, אין שאָטען, איז אימיצער גע־ לעגען אויסגעצויגען נאָר ווי א טויטער.

— א, וואַרום איז ער ניט בעגאַנגען זעלבסטמאָרד? — האָב איך זיך געטראכט — וואַרום האָט ער ניט געהאט די דרייסט צו מאכען אן ענדע פון זיין לעבען? דאָס איז דאָך געווען דאָס אייניגע, וואָס ער האָט בעדארפט טהאָן.

און איך בין דאן געווען איבערצייגט ביי זיך, אז די בשורה איבער זיין טויט וואָלט מיך א סך מעהר בערוהיגט איידער די נאכריכט, אז ער איז פערשוואונדען. איך בין געשלאָפען וועניג און אונרוהיג. ערשט צו אין דער פריה צו, וען איך האָב אויפגעמאכט די לאָדען פון די פענסטער, האָב איך דערפיהלט אין זיך אן ערלייכטערונג. איך האָב געפיהלט עפעס אזעלכעס, וואָס איהר זיינט ניט אימשטאנ־ דע צו בעגרייפען, ווייל איהר זיינט קיין מאָל ניט געווען אין דעם מעמד פון א שקלאף.

אין פּלאַטיז, וואו איך האָב געאַרבייט האָב איך זיך דערוואוסט אייניגע אייגנצעלהייטען מכח וואָנצער׳ס פערשווינדען. עס האָט זיך ארויסגעצייגט, אז די ביכער זיינען געווען שרעקליך פערנאַכלעסיגט און אז ער האָט אויסגעבראַכט א גרויסע סומע געלד פון דער קאַסע, וואו ער האָט עטליכע יאָהר געאַרבייט. עס איז ארויס א בעפעהל צו ארעסטירען איהם, אָבער קיין ערפאָלג. אייניגע האָבען זאָגאר פערזיכערט, אז ער קען זיך, יאָקבי, רעכענען אויסער געפאַהר.

דאָן, זייענדיג זיכער אין מיין פרייהייט, האָב איך אָנגעפאַנגען צו לעבען בלויז מיט מיין ליעבע, מיט מיין געהיימנים. עס האָט זיך מיר געדוכט, אז איך בין אין א צושטאַנד פון א קראַנקען, וואָס הויבט אָן געזונד צו ווערען. איך האָב געפיהלט ווי עפעס א שווערער שטיין וואָלט זיך ארונטערגעקאַטשעט פון מיין ברוסט און איך האָב געווויינט ווי א קינד.... די לעצטע טעג פון מערץ און די ערשטע טעג פון אַפּריל האָבען מיר געשאַפּען אַזוי פיעל פרייד און אַזוי פיעל צער, דאָס בלויז די עראַינערונג פון זיי, זאָגאר יעצט, מאַכט מיך צופריעדען, וואָס איך בין געבאָרען געוואָרען.

צולעב דער אייניגער עראַינערונג, מיין הערר, בין איך מוחל ציראָן׳ס מוטער, דער פרוי, וועלכע האָט מיר אַזוי פיעל שלעכטס געטהאָן. איהר קענט עס ניט פערשטעהן, מיין הערר! איהר קענט ניט פערשטעהן וואָס הייסט פאר א מענשען, וועלכער איז ערניעדריגט, ערביטערט און בעטריבט פון ליידען און אונרעכט, צו ענטדעקען אין זיך אבהאַלטענעם קוואַל פון גוטע, נאבעלע, צארטע מדות. ניין, איהר קענט עס ניט פערשטעהן. און מעגליך, אז איהר קענט זאָגאר ניט גלויבען דאָס, וואָס איך זאָג. און דיך זאָג איך עס. פאר אייניגע מינוטען, זאָל מיר גאָט מוחל זיין, האָב איך געפיהלט אין זיך א טהייל פון יעזום קריסטוס. איהר פערשטעהט? איך בין דאָן גזיונען דער ניכטסווירדיגסטער און צו דער זעלבער צייט דער בעסטער פון אלע מענשען.

וואַרט, לאָזט מיך אביסעל וויינען. זעהט איהר ווי די טרעהרען לויפען? אין פערלויף פון אזוי פיעל געפלאַגטע, געמאַטערטע יאָהרען האָב איך מיך אויסגעלערענט אזוי וויינען: אָהן יאָמער, אָהן כליפען, אָהן שלוכצען, אָהן יעכצען, אום קיינער זאָל מיך ניט הערען, אום ניט ערביטערען דאָס וועזען, וועלכעם ליעבט מיך, אום ניט אויפרעגען

די פערזאָן, וועלכע בעהאַנדעלט מיך טיראַניש. אַזוי ווייניגן קענען ניט קיין סך אויף דער וועלט. לאָז זיך כאָטש דאָס אייניע איינפרעסען אין אייער זכרון. מיין הערר! און וועז איך וועל שטאַרבען, וועט איהר זאָגען, אז דער אָרעמער דזשאַוואַני עפּיסקאָפּא האָט, לכל הפחות, געקענט אָבוויינען אין דער שטיל זיין גאַנצען לעבען.

ווי אַזוי עס האָט פּאַסירט, אז אין יענעם זונטאָג אין דער פריה האָב איך זיך געפּונען אין טראַמוויי אויף דער גאַס טיוואָלי? באמת זאָג איך אייך, אז איך געדענק עס זעהר שוואַך. איז דאָס ניט געווען אַן אָנפאַנג פון וואַהנזינן? בין איך דאן פיעליכט געווען אין א צושטאַנד פון נאַכטוואַנדלער? איך זאָג אייך דעם אמת, אז איך וויים אליין ניט.

איך בין געגאַנגען צו דער אונווייסענהייט און זיך איבערגעגעבען צו דער מאַכט פון אונווייסענהייט. דאָס געפיהל פון וווירקליכקייט האָט מיך וויעדער אַמאָל פערלאָזט. עס האָט זיך מיר געדוכט, אז איך בין אַרומגעגאַנגען מיט א בעזונדער מין אָטמאָספערע, וועלכע טהיילט מיך אָב פון דער אויסערליכע וועלט. עס איז ניט געווען אַזעלכעס, וואָס בלויז דאָס אויג קען זעהען, זאָנדערען איך האָב עס געפיהלט דורך און דורך מיין גאַנצען קערפּער און מיין גאַנצער נשמה: איך קען עס אייך ניט אויסדריקען אין וווערטער. דער שטח, למשל, דער שטח, וועלכען איך בין פערבייגפאָהרען האָט זיך מיר געדוכט אונענדליך דערווייטערט, אָבגעטהיילט פון מיר מיט א מאַלאָזער גרענעץ.

ווי וואָלט איהר זיך, למשל, פאָרגעשטעלט אזא אויסערגעווענליכען מעמד פון פערשטאַנד? עס מוז ביי אייך אַלעם, וואָס איך דערצעהל אייך, אויסצייגען לעפיש, אונמעגליך און אונגאַטירליך, אָבער טהוט נאָר א דענק, אז ביז היינטיגען טאָג לעב איך אזא אונאַרענטליכען, אונרוהיגען לעבען! מען האָט מיך „מכבד" געווען מיט פערשיעדענע נעמען פון משוגעת, דאָך האָט מיך קיינער ניט געקענט אויסהיילען. איך בין אויף מיין גאַנצען לעבען פערבליבען אויפ׳ן ברעג פון משוגעת ערוואַרטענדיג פון מינוט צו מינוט א קאַפּ דרעהענש און צו פערליירען דאָס בעווואוסטזיין פונקט ווי איינער, וואָס בויגט זיך ארונטער אין א שרעקליכע טיפעניש.

ווי דענקט איהר, וועל איך נאָך פערליערען מיין שכל? איידער איך

וועל צושלייסען מיינע אויגען? איז פּאַראַן אזא סימן אויף מיין פּנים? אין מיינע וואָרטער? האָט איהר עפּעס בעמערקט? ענטפּערט מיר, מיין טהייערער, ענטפּערט מיר אפּענטליך, איך בעט אייך!

און פּיעלייכט איז מיר נאָך ניט בעשערט צו שטאַרבען! פּיעלייכט איז מיר נאָך בעשערט אַבצוואוואָגלען א משוגענער, אין משוגעים הויז!

ניין, איך בין מודה ומתודה, אז דאָס שרעקט מיך ניט. איהר ווייסט דאָך אַבער, אז „זיי“... וועלען קומען בייגאַכט... און... בייגאַכט... וועט ציראַן זיך געווים בעגעגענען... מיט „יענעם“... איך וויים עס... איך זעה עס פּאַראוים... און... וואָס וועט זיין דאַן? — אן אויסברוך פון משוגעת, א וואַהנזיניגע וויילדקייט... אין דער פּינסטער.... מיין גאָט, מיין גאָט, איז ניט אָט דאָ מיין סוף?....

האַלוצינאציע? יא, וווירקליך אזוי. באמת אזוי. הא, יא, יא, איהר זויגט פּאַלקאָם געראַכט. עס וועט זיין גענוג איין ליכט אום איך זאָל זיין רוהיג, וואַראַם איך פּלעג אימער שלאָפען זעהר געשמאַק. יא, יא, גענוג איין ליכט, פּשוט איין ליכט. איך דאַנק אייך, מיין טהייערער...

אויף וואָס זשע האָבען מיר זיך אַבגעשטעלט? הא, יא, אויף טיוואָלי...

... א שארפער ריח פון די שוועפעליגע וואָסערען. איבעראל און אומעטום אויליבירטען, אויליבירטען, געריטענער אויליבירטען, און אין זיך דאָס זאַנדערבאַרע, פריהערדיגע געפיהל, וועלכעם פערשווינדעט שטופענווייז פונקט ווי דער ווינט וואָלט עס אוועקגעבלאָזען. איך קריך אראָב. מאַסען מענשען אויף די וועגען. די פּלאַמען פינקלען פון דער זונ. גלעקער קלינגען. איך וויים, אז איך וועל „זי“ בעגעגענען.

— א, הערר עפּיסקאָפּא! פון וואַנען האָט איהר זיך געגומען אהער?

דאָס איז געווען גינעווּראַ'ס שטימע. און אָט שטעהט פּאר מיר גינעווּרא מיט אויסגעשטרעקטע הענט א צומישטע.

„וואָס זויגט איהר אזוי בלאָס? קראַנק? —

זי קוקט אויף מיר און שמייכעלט, וואַרטענדיג צו וועל איך ניט אָנפאַנגען רעדען. איז עס מעגליך, אז דאָס איז די זעלבע גינעווּרא,

וועלכעם האָט בעריענט די טישען אין א צימער פול מיט רויך. איז עס מעגליך, אז דאָס איז זי? איך מורמעל ענדליך ארוים אייניגע ווערטער. זי שטעהט אלין צו מיר צו מיט איינע און די זעלבע פראגען:

— ווי קומט איהר אהער? וואָס פאר אן איבערראשונג!

— כדי איך זאל איך קענען זעהען — ענטפער איך.

— הייסט עס, אז איהר געדענקט, אז מיר זיינען פערלאָבט? — זי לאכט און זעצט פאָר:

— אָט דאָס איז מיין שוועסטער. קומט מיט אונז אין קירכע. איהר וועט דאָך מיט אונז פערברענגען היינטיגען טאָג. ניט אמת? איהר וועט זיך פיהרען ווי א חתן. איך האָף, אז איהר זיינט אייניטימיג....

א פרעהליכע, א רעדעוודיגע, פול מיט אלעם אונערוואַרטעטעם, פול מיט נייעם געשמאק. אָנגעטהאן איינפאַך, אָהן פליטערלאָך, אָבער נעט, שעהן כמעט עלעגאַנט. זי צופרעגט זיך ביי מיר וועגען פרייַנד:

— און יענער וואנצער!

זי האָט זיך וועגען דעם אלעם צופעליג דערוואוסט פון די ציי־טונגען.

— איהר זיינט געווען זעהר בעפריַנדעט, ניט אמת?

איך ענטפער ניט. א קורץ שטילשווייגען. זי צייגט אוים צו זיין פערטראָכט. מיר גענהען אריין אין קירכע, וועלכע איז בעפוצט מיט „געהיילגטע" פאלמען צווייגען. (עס איז דאן געווען דער זונטאָג פאר פסח). זי לאָזט זיך ארונטער אויף די קניען לעבען איהר שוועס־טער און עפענט דאָס „סידור'ל". איך שטעה הינטער איהר און קוק אויף איהר האלז. איך דערזעה אויף איהם א קליינעם פלעק און אן אונאויסדריקליכער פיבער גענהט דורך מיין לייב. צו דערזעלבער צייט קעהרט זי אום איהר קאָפּ און וואַרפט אויף מיר א גנבה'ישען פלא־מענדען בליק.

די עראינערונגען פון דער פערגאַנגענהייט צושווימען זיך, די אונרוהיגקייט פאר דער צוקונפט שטארבט אָב. בלויז די געגענווער־טיגע שטונדע עקזיסטירט פאר מיר. בלויז דיעזעם פרויענצימער עק־זיסטירט פאר מיר און קיין אנדער זאך אין דער וועלט. אָהן איהר איז מיר ליעבער דער טויט.

בייִם ארויסגהן פון דער קירכע האָט זי מיר, שווייגענד, דער־

לאַנגט אַ צווייגעל. איך קוק אויף איהר און שווייג אויך, און עס דוכט זיך מיר, אַז זי האָט שוין אַלעס איבערגעלעזען אין מיין קוק. מיר נעהמען די ריכטונג צו איהר שוועסטער'ס הויז. מען לאַדעט מיך איין אריינצוגעהן. אויפן וועג צום גאניק, זאָגט מיר גינעוורא:

— קומט אַהער, קומט האָבען אַביסעל פערנניגען פון דער זונן.

מיר זיינען אויפ'ן גאניק. איינער לעבען צווייטען. די זונען־שטראַהלען בעגיסען אונז. איבער אונזערע קעפּ טראָגט זיך דער אָב־קלאַנג פון די גלעקער. זי זאָגט אין דער שטיל, גלייך ווי צו זיך אַליין:

— ווער וואָלט עס געקענט דענקען!

אַן אונבענרענצטע איינגענהמקייט צוגיסט זיך אין מיין הארצען. איך קען מיך ניט איינהאַלטען. איך פרעג זי מיט אַ פערענדערטער שטימע:

— הייסט עס, אַז מיר זיינען פערלאָבט?

זי שווייגט אַ מינוט. נאַכהער ענטפערט זי שטיל, אַביסעלע פערשעהמט, ארונטערלאָזענדיג די אויגען:

— איהר ווילט? נון, זעהר גוט.

מען רופט אונז פון אינוועניג. דאָרט זיינען איהר שוואָגער, עט־ליכע אַנדערע פערוואַנדטע און אויך קינדער. איך שפּיעל, ווירקליך, די ראָלע פון אַ חתן! בייס טיש זיץ איך לעבען גינעוורען. פּלוצים נעהמען מיר זיך אָן ביי די הענט אונטערען טיש, און פון גרויס שמחה פיהל איך אַקאַרשט משוגע צו ווערען. דער שוואָגער, די שוועס־טער, אַלע אַנווועזנדע קרובים קוקען אויף מיר מיט נייגעריגקייט, פראַגענד.

— ווי אַזוי איז דאָס וואָס קיינער האָט דערפון גאָר ניט גע־וואוסט?

— ווי אַזוי האָסט דו אונז די גאַנצע צייט גאָר ניט געזאָגט קיין וואָרט דערפון, גינעוורא?

מיר לאַכען, און מיר פיהלען אַליין אויך עפּעס ווי פערלוירען, ניט קענענדיג זיך ערקלעהרען ווי פלוצים, אונערוואַרטעט דאָס איז געשעהן. און אַזוי לייכט פונקט ווי אין אַ חלום...

יא, עס איז לעכערליך, אונגלויבליך לעכערליך, אָבער דאָס האָט פאַסירט אין דיעזער וועלט מיט אַ מאַן און אַ פרוי פון דיעזער וועלט;

מיט מיר דזשאוואנע עפיסקאפּא און מיט רער נאָך געזונטער גינעווירא קאנאלע. און פונקט אזוי, אפילו אויף קיין האָאָר ניט געריהרט, ווי איך האָב אייך דערצעהלט.

א, מיין הערר, איהר מעגט לאכען, אויב איהר ווילט. איך וועל מיך ניט בעלעדיגען. א טראגישער פּאַרס... וואו האָב איך וועגען דעם געלעזען? אין דער אמת'ן איז ניטא קיין מעהר לעכערליכעם, מעהר שענדליכעם, מעהר גרויזאמעם.

איך בין געגאנגען צו איהר מוטער, אין הויז פון איהר מוטער. אין איינעם פון די אלטע הייזלאך אויף מאנטאנארסקי גאס, מיט שמאלע, נאסע, גליטשיגע טרעפּ, וואהין עס האָט אריינגעדרונגען, דורך די שפּאלטען און שפּאלטעס, א שוואכע, גרינבליכע כמעט קבר'דיגע שיין. דאָס קען מען ניט פערגעסען. אלעס לעבט אין מיין זכרון! אויף יעדער טרעפּ, וואָס איך האָב אריפּגעטרעטען, בין איך געבליבען שטעהן, וואַרעם עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז יעדע מינוט קען איך פערלירען דאָס גלייכגעוויכט און אראנטערפאלען. עס האָט זיך מיר נעדוכט ווי איך שפּאן אויף שוויימענדע שטיקער אייז. איך בין געגאנגען העכער און העכער און די טרעפּ, האָבען זיך מיר אויסגעצייגט, דוך דער אויסערגעוועהנליכער שיין, וואָס האָט זיי בעלייכט, מעהר און מעהר פאנטאסטישער, פערהילט אין עפּעס א געהיימער, שלימער שטילקייט, אין וועלכער עס זיינען אבגעשטאָרבען די שטימען, וואָס האָבען זיך געטראָגען פון ווייטען. פלוצים האָב איך דערהערט ווי אויף דער אויבערשטער עטאַזש האָט זיך א טהיר געמאכט מיט רעש. און אלע טרעפּ זיינען בעשאָטען געוואָרען מיט קלאות און חרמות, וועלכע האָבען זיך געטראָגען פון א פרויען־מויל. שפּעטער האָט זיך די טהיר צוגעמאכט מיט אזא קראָפּט, אז דאָס גאנצע הויז האָט א טריסעל געטהאָן פון אויבען ביז אראָפּ. איך האָב זיך דערשראָקען; איך האָב א ציטער געטהאָן און בין געבליבען שטעהן אין פערלענהייט. עפּעס א מאנספּארשוין האָט זיך ארונ־טערגעלאָזט. עס האָט אויסגעוויזען ווי ער גליטשט זיך ביי דער וואנט, ווי א שאָטען. זיין פּנים איז געווען כמעט אין גאנצען פער־דעקט מיט א גרויען קאפּעלוש. ער האָט עפּעס געמורמעלט און גע־וואַרטשעט. מיר האָבען זיך אנגעשלאָגען איינער אן דעם צוויטען. ער האָט דאן ארויפּגערוקט דעם קאפּעלוש און איך האָב געקענט בעמער־

דיענען עטוואָס פּאר וואָס צו קויפען א גלזעל וויין האָט ער געמוזט ארבייטען בסוד. וועד וויסט אויף וואָס פּאר א גאסען און וואָס פּאר א קעלערס און פּאר וואָס פּאר מענשען עפּעס ניעדעריגע, שמוציגע ארבייט טאָג נאָך טאָג. וועז ער האָט געכאפט די געלעגענהייט האָט ער עפּעס ארויסגעטאשטשעט פון דער היים און עס פערקויפט און פּאר דעם געלד זיך אָנגעשיכור'ט, געשטילט דעם אונערטרעגליכען דורשט. קיינע קלוֹת, קיינע חרמות, קיינע שלעק האָבען איהם געקענט צוריק האלטען פון זיין טהאט. איין מאָל, אמוויניגסטען, איין וואָך האָט איהם דאָס וויב ארויסגעטריבען פון הויז, און ער האָט פּאר צוויי־ דריי טעג ניט געהאט די דרייסט צוריק צו קו־ מען, אנקלאפען? אין טהיר. וואהין איז ער אוועק־ געגאנגען? וואו איז ער געשלאפען? ווי אזוי האָט ער גע־ לעבט? ... איך בין איהם נעפּעהלען געווארען פון דעם ערשטען טאָג אן, וואָס איך האָב זיך מיט איהם בעקאנט. די גאנצע צייט וואָס איך האָב גערערט מיט מיין צוקינפטיגער שוויגער, איז ער געשטאנען אומגעקערט צו מיר; אויף זיין פּנים האָט געבלאנזשעט א שמייכעל, א פערקיהלטער שמייכעל. פון וועלכען די ארונטערגעהאנגענע אונ־ טערשטע ליפּ האָט לייכט געציטערט. וועז איך האָב מיך אויפגעהויבען אוועקצוגעהן, האָט ער מיר געזאגט מיט א שטילער שטימע, וועלכע איז געווען דורכגעוועבט מיט א בעהאלטענער מורא:

—איך וועל מיך אויך דורכנעהן.

מיר זיינען ארויסגעגאנגען צוזאמען. ער האָט זיך קוים געהאלטען אויף די פּיס. בעמערקענדיג ווי ער וואקעלט זיך, ארונטער געהענדיג די טרעפּ, האָב איך איהם געזאגט:

— ווילט איהר זיך אנשפּאַרען?

ער האָט אָנגענומען מיין פּאָרשלאָג און האָט זיך אָנגעשפּאַרט אויף מיין האָנד. וועז מיר זיינען שוין געווען אין גאס האָט ער נאָך אלץ געהאלטען מיין האָנד, וועלכע איך האָב פּרוביירט צו בעפּרייען. אייניגע מינוטען האָט ער געשוויגען, נור אזוי זיך צוגעבויגען צו מיר, אז די ברעגעס פון זיין קאפּעליוש האָבען זיך פערטשעפּעט אן מיין פּנים. ער האָט ניט אויפּגעהערט צו שמייכלען און דער שמייכעל איז בעגליִיט געווארען פון א מין כריפּען. וואהרשיינליך האָט ער גע־ וואלט אויסערהאקען די שטילקייט.

איך עראינער מיך, אז עס איז געווען בין השמשות און א מיל־דער, צארטער אבענד האָט זיך אָנגערוקט. די גאסען זיינען געווען פול מיט מענשען. צוויי מוזיקאַנטען האָבען געשפּיעלט אויף א פלייט און א גיטארע אן אריע פון „נאָרמא" פאר א קאפע־הויז. איך עראינער מיך נאָך איין זאַך אז פערבי אונז איז דורכגעפאָהרען א קארעטע מיט א פערוואונדעטען, בעגלייטעט פון צוויי פאָליציאַנטען.

—איך בין צופריעדען. איהר ווייסט? — האָט ער ענדליך זיך אָבגערופען, דריקענדיג מיין האַנד. — איך בין העכסט צופריעדען. וואָס פאר אן אויסגעצייכענטער זוהן דו ווערסט זיין. ווייסט? איך בין שוין פערליעבט אין דיר!

ער האָט די ווערטער אויסגעשפּראָכען מיט אזא אויפרעגונג ווי ער וואָלט געהאט בלויז איין געדאנק, איין וויללען נאָר ער שעהמט זיך עס צו זאָגען. שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען לאכען, ווי א האלב משוגע'נער. עס האָט וויעדער גהערשט א שטיל שווייגען, נאכהער האָט ער וויעדער זיך אָבגערופען.

— איך בין צופריעדען — ער האָט זיך וויעדער צולאכט, אָבער דאָס מאָל שוין מיט א דראָזש. איך האָב מיך אָנגעשטויסען, אז מסתם לייידעט ער פון א נערוועזע אויפרעגונג, וועלכע איז איהם גע־קומען פון זיינע ליידען. מיר זיינען ערשיענען פאר א פענסטער פער־האָנגען מיט רויטע פּאָרהענגלאָך.

— לאָמיר אויסטרינקען צו גלעזלאָך צוזאמען! — האָט ער זיך פלוצים אָבגערופען מיט א שנעלער שטימע. — און ער האָט זיך אָבגעשטעלט, אָנהאלטענדיג מיך פאר דער טהיר, וועלכע איז געווען ווי בעגאָסען מיט א רויטע ליכטיגקייט און געווארפען אזעלכע פלע־קען אויף דעם טראָטואר. איך האָב דערפיהלט ווי ער ציטערט און א דאנק דעם ליכט האָב איך געקענט בעטראכטען זיינע אָרימע ענט־ציגדענע אויגען, וועלכע זיינען געווען פערשטעלט מיט די בריללען.

— גוט, לאָמיר אריינגעהן — האָב איך געענטפערט. מיר זיינען אריין אין שענק. עס איז דאָרט ניט געווען קיין סך מענשען. די וואָס זיינען יא געווען, זיינען געזעסען אלע צוזאמען און געשפּיעלט אין קארטען. מיר האָבען זיך אוועקגעזעצט אין א ווינקעל.

—א קוואָרט רויטען — האָט קאנאלע בעפויללען.

ער האָט אָנגענאָסען אין די גלעזלאָך, און זיין האַנד האָט נעצי־

טערט, ווי ביי אַ פּאַראַליזירטען. ער האָט „אַריינגענאָסען" דאָס גלעזל ווײַן אויגענבליקלעך, אָבגעווישט זיך די ליפּען און אָננעגאָסען אַ צווייטעס. נאָכהער האָט ער זיך צולאָכט און אַוועקגעשטעלט די פּלאַש צוריק אויפֿ'ן טיש.

— גאָנצע דריי טעג ניט געטרונקען — האָט ער זיך נאָאיוו מודה געווען.

— דריי טעג?

— יאָ, גאָנצע דריי טעג. איך האָב ניט געהאַט קיין גלעזל. אין דער היים גיט מיר קיינער ניט קיין פּרוטה. פּערשטעהסט? פּערשטעהסט? אַרבייטען קען איך ניט מעהר איבער די אויגען. זעהסט די אויגען... זוהן מיינער? גיב אַ קוק.

ער האָט אונטערגעהויבען די בריללען און מיר האָט זיך אויסגעוויזען ווי ער האָט אונטערגעהויבען אַ מאַסקע אויף אַזוי פּיעל האָט זיך געענדערט דער אויסדרוק פון זיין פּנים. די אויגען דעקלאַך זיינען געווען אין וואונדען, אָהן וויעס, אָננעשוואָלען און צוזאַמענגעוואַקסען פון די צויאַטרעטע וואונדען האָט אונאויפֿהערלעך גערונען מאַטעריע צוזאַמענגעמישט מיט טרעהרען. און פון דער מיטען פון דיעזע מכות האָבען זיך אַרויסגעזעהען צוויי אויגעלאַך, וועלכע האָבען אויסגעדריקט צער און רחמנות. עס האָט מיך אָננעכאַפּט אַ פּחד און אַ מיטלייד, קוקענדיג אויף די שרעקליכע קלאָגעדיגע אויגען. איך האָב איהם געפרעגט:

— טהוען זיי וועה? שטאַרק וועה?

— האַ, שטעל דיר פאָר, זוהן מיינער! שטעל דיר פאָר נאָדלען, שפּילקעס, שפּענדלאַך, שטיקלאַך גלאָז, שטעכעניש. וועו די אַלע זאַכען זאָלען זיין אין מיינע אויגען וואָלט עס קיין ממשות געהאַט, זוהן מיינער, אין פערגליך מיט דעם וועהטאָג וואָס איך לייד.

מעגליך, אז ער האָט אַביסעל איבערטריבען זיינע לידען, וויל ער האָט געוזעהען, אז איך האָב מיטלייד מיט איהם, מיטלייד פון אַ מענשען וועו וויסט פאָר וויפיעל יאָהרען! וועו וויסט וויפיעל יאָהר ער האָט ניט געהערט קיין מיטלידם וואָרט! מעגליך, אז ער האָט אַביסעל איבערטריבען זיינע לידען, כדי צו ערוועקען אין מיר נאָך מעהר רחמנות צו איהם.

— אַזוי טהוט אייך וועה? — האָב איך געפרעגט.

—יא, פונקט אזוי — האָט ער געענטפערט און מיט גרויס פאַר־זיכטיגקייט אָבגעווישט די אויגען מיט א שטיקעל שמאטע, וואָס האָט ניט געהאַט קיין בעשטימטע פאַרמע און קיין בעשטימטען קאָליר. נאכהער האָט ער צוריק ארונטערגעלאָזט די בריללען און אריינגעגאָסען דאָס צווייטע גלעזעל אין איין אויגען בליק. איך האָב אויך אויסגע־טרונקען. ער האָט זיך צוגעריהרט צו דער פלאַש און געזאָגט:

— עס איז מיר ניט קיין אַנדער זאַך ניט געבליבען אויף דער וועלט, זוהן מיינער.

איך האָב א קוק געטהאָן אויף איהם. עס איז ווירקליך ניט געווען קיין זאַך אין איהם וואָס האָט געקענט דערמאָהנען אָן גינעווראָן. ניט קיין איין שטריך, ניט קיין איין בעווענונג, ניט קיין איין מאָנערע, נאָר ניט...

— ער איז ניט איהר פאָטער — האָב איך זיך געטראכט.

דער אלטער האָט נעענדיגט די ערשטע פלאַש און געאָרדערט א צווייטע, נאכהער האָט ער אָנגעפאַנגען צו רעדען מיט א קוויטש:

— איך בין זעהר צופריעדען, וואָס דו האָסט חתונה מיט גי־נעווראָן, און דו מעגסט אויך זיין צופריעדען . . . קאַנאַליע — פערשטעהסט דו מיך, איז א גרויסער יחום! וועז מיר זאָלען ניט זיין מיוחסים... וואָלט יעצט...

ער האָט אויפגעהויבען דאָס גלעזעל און אויף זיינע ליפּען האָט זיך בעוויזען א צווייי דייטענדער שמייכעל, וועלכער האָט מיך בע־אונרוהיגט.

—אך, גינעווראָ.... — האָט ער פאַרטגעזעצט — גינעווראָ וואָלט געווען געקענט זיין אן אוצר פאר אונז, וועז מיר זאָלען נאָר געווען וועלען. דו פערשטעהסט? דיר מעג מען דאָס זאגען. ניט אי־נער, ניט צוויי, נאָר צעהן... הונדערט האָבען זיך געשדכנ'ט און נאָך וואָס פאר שידוכים, זוהן מיינער!

איך האָב געפיהלט, אז איך בין אי גרין אי גל געווארען.

— למשל אזא חתן'דעל, ווי קניאז אלטאני... וויפיעל מיינסט דו דולט ער מיר אן א קאָפּ? וויפיעל געהט ער מיר נאָך? צורק מיט עטליכע חדשים, נאָך איידער גינעווראָ איז אָבגעפאָהרען קיין טיוואָלי, האָט ער מיך נעשיקט רופען צו זיך אין פאַלאַץ אריין. פערשטעהסט? איידער וואָס וועז האָט ער פערשפראָכען גאנצע דריי

טויזענדער. היינט נאכהער א בעזונדער הויז פּאר איהר. און נאָך און נאָך ... אָבער ניין, ניין, עמיליא פלעגט תמיד זאָגען:

— עס טויג ניט, עס טויג ניט. מיר האָבען חתונה געמאכט די ערשטע, מיר וועלען אויך חתונה מאכען די צווייטע. מיט א פּראָפּעסיאָנעלען יונגען מאן, א מאן וואָס וועט האָבען א גוטע שטעלע, א גוטען געהאלט... מיר וועלען געפינען אזעלכען. — זעהסט דו? זעהסט דו? אָט ביסט דו געקומען. דו הייסט עפּיסקאָפּאָ, אמת? וואָס פּאר א נאָמען! הייסט עס מאראָם עפּיסקאָפּאָ... מאראָם עפּיסקאָפּאָ....

ער איז געווארען רעדעוודיג און אָנגעהויבען צו לאכען.

— וואו האָסט דו זי בעגעגענט? ווי אזוי האָסט דו זיך מיט איהר בעקאנט? דאָרט, אמת? אין דער רעסטאָראַציע? דערצעהל זשע מיר, דערצעהל אלעס, איך הער זיך צו.

אין דיעזער מינוט איז אריינגעקומען א מאן פון א זאָנדערבאָרען, אבשטויסענדען אויסזעהען. ער איז געווען עהנליך אויף א קאָמער־דיענער אָדער א פּארוקמאכער. א בלאָסער, מיט רויטליכע פּריסטשעס אויפ'ן פּנים. ער האָט זיך בעגריסט מיט קאנאלע.

— גוטען אבענד, באטיסטא!

באטיסטא האָט איהם צוגערופען און מכבד געווען מיט א גלעזעל וויין.

— טרינקט טהעאָראָ, פּאר אונזער געזונד. אָט דאָס איז מיין צוקינפטיגער איידעם, גינעווּראָ'ס חתן.

דער אונבעקאנטער האָט עפּעס אבגעמורמעלט, קוקענדיג מיט זיינע גרויע אויגען אויף מיר. איך האָב א פלאָטער געטהאן, פּונקט ווי איך זאָל מיך אנריהרען אן עפּעס גאָר קאלטעס. ער האָט ארויסגעמורמעלט:

— הייסט עס, הערר....

— יא, יא— האָט דער אלטער בעל דברן, איהם איבערגעשלאָגען — הערר עפּיסקאָפּאָ.

— האָ, הערר עפּיסקאָפּאָ. זעהר אויפגענעהמ צו בעקענען זיך מיט אייך. מזל טוב אייך!

איך האָב מיין מויל ניט געעפענט. באטיסטא האָט א לאָך געטהאָן, ארונטערלאָזענדיג דעם קאָפּ אויף דער ברוסט אוּן ער האָט

דאָס מאָל אויסגעקוקט טייוולייש. אין אייניגע מינוטען אַרום האָט זיך דער גאסט געזעגענט מיט אונז.

— זייט געזונד, באטיסטא. אַלעס בעסטע אייך, הערר עפּיס־קאָפּא.

ער האָט מיר אויסגעשטרעקט זיין האַנד און איך האָב שוין גע־מוזט אויסשטרעקען מיינע צו איהם.

וועלן יענער איז אַוועקגענאַנגען, האָט מיר באטיסטא געזאָגט מיט א שטילער שטימע:

— ווייסט דו ווער דאָס איז? טהעאַדאָרא... דעם אַלטען מאר־קיז אגוטים „פּליענעל אדיוטאַנט". שוין א יאָהר צייט, אז ער שטעהט צו מיר צו מכח גינעווּראן. פערשטעהסט? דער אַלטער ווייסט גאָר ניט וואָס צו טהאָן. ער רוהט ניט, ער ווייניט, ער קאָכט זיך ווי א קליין קינד, ער טופּעט מיט די פיס... עס ווילט זיך איהם זעהר האָבען גינעווּ־ראן. דאָס איז דערזעלבער מאַרקיז אגוטי, וועלכער האָט געצוואונגען, אז מען זאָל איהם צובינדען צו אַן אייזערנעם בעט און בעפוילען זיינע פרויען זיי זאָלען איהם שמייסען ביז אין בלוט... נאכהער איז די זאַך פאַרגעקומען אין גערוכט... אך, אך, אך, אַרימער טהעאַדאָרא, ער איז נעבעך געבליבען מיט א נאָז! האָסט דו געזעהען מיט וואָס פאַר א נאָז ער איז געבליבען? ער האָט עס ניט ערוואַרטעט, ניט ער־וואַרטעט... אַרימער טהעאַדאָרא!

ער האָט פאַרטגעזעצט צו לאכען מיט א נאַרישען געלעכטער, ווייל איך האָב געמיינט, אז איך שטאַרב אַוועק פון בענקעניש.

פּלוצים האָט ער זיך אַבגעשטעלט און זיך צוגאָזט מיט קללות. פון אונטער די בריליען האָבען גערינען איבער די באקען צוויי ריטש־קעס מוטנע טרעהרען.

— אָ, דיעזע אויגען! ווי זיי טהוען מיר וועה, וועלן איך טרינק!

און ער האָט וויעדער אונטערגעהויבען די גרינע בריליען און איך האָב וויעדער דערזעהן דאָס אוראַדישע געזיכט, וועלכעם האָט אויס־געצייגט ווי מען האָט דערפון אַבגעשנודען די הויט. רויט, ווי די הינטער חלקים פון די מאַלפּעס, איהר ווייסט, אָט יענע מאַלפּעס, וואָס מען זעהט אין א טהיער־גאַרטען...

— איך דאַרף אַוועק געהען. שוין צייט — האָב איך געזאָגט.

— גוט, לאָמיר געהען. וואַרט...

און ער האָט שפּאַסהאפט אָנגעפּאַנגען צו רויען זיך אין זיינע קעשענעס ווי וועלען געפינען געלד. איך האָב בעצאָהלט. מיר האָבען זיך אויפגעהויבען און ארויסגעגאַנגען. ער האָט וויעדער אונטערגערופט זיין האַנד צו מיינער. עס האָט געשיינט, אז ער האָט שוין גאָר קיין חשק ניט צו שיידען זיך מיט מיר. און ער האָט געהאַלטען אין איין לאָכען, ווי א האַלב וואַהנזיניגער. און מיר האָט זיך געדוכט, אז ער קעהרט זיך צוריק אום צו זיין פריהערדיגען נערוועזען צושטאַנד און אז ער ווילל וויעדער עפּעס זאָגען, נאָר ער שעהמט זיך.

— וואָס פאר אַן אויסגעצייכענטער אבענד! — האָט ער געזאָגט, און דער פריהערדיגער פלאָטערענדיגער געלעכטער האָט איהם פערקרומט זיין פנים. אין אייניגע סעקונדען אַרום האָט ער מיט דער שוואַרקייט פון א היקאַוואַטען און מיט א זעהר ניעדעריג ארונטערגעבויגענעם קאָפּ פאַרטגעזעצט:

— גיב מיר פינף ליר. איך וועל דיר אָבגעבען.

מיר האָבען זיך אָבגעשטעלט. איך האָב אריינגעלעגט א פינף לירידיגע מטבעה אין זיין ציטערענדער האַנד. ער איז אַנטלאָפען און באלד פערשוואונדען אין דער פינסטערניש.

א, מיין הערר, וואָס פאר א רחמנות'דיגע בריאה! דאָס פערברעכען זויגט ארויין א מענשען. א מענש צאַפּעלט זיך אין די אומארמונגען פון דעם פערברעכען און פיהלט ווי ער וועלט אלץ מעהר און מעהר ארומגעצויגען און זעהט... אז עס איז פערלאָרען און קען זיך ניט און ווילל זיך ניט... רעטען... וואָס פאר א וועהטאָג, מיין הערר, וואָס פאר א וועהטאָג! וויסט איהר א מעהר טיפּעפערען, א מעהר פערפיהרערשען, א מעהר טרויעריגען תהום? זאָגט זשע, זאָגט וועלכע פון אלע מענשליכע ליידען איז שרעקליכער פון דעם פלאָטערען, פון דעם צאַפּלען זיך, וואָס איינער לעבט איבער, וען דער יצר הרע צו א זאך בושוועט אין איהם און ער קען עס ניט גרייכען? וואָס קען שוין זיין טרויעריגער פון טרייסלענדיגע הענט, פון איינגעבויגענע קניען, פון ארונטערגעהאַנגענע ליפּען און וועך שמועסט נאָך, וען די

אלע זאכען זיינען אין איין מענשען? זאגט זשע, זאגט, וואם קען זיין טרויעריגער, אדרבה, זאגט? וואם?...

און נאך זעהן איבעראל ארום זיך דעם שרעקליכסטען שונא, זעהן איהם קלאהר און דייטליך, אונטערצושיעדען אלע זיינע דרכים, פאראויסזאגען אלע זיינע פערפיהרערשע רעזולטאטען, אין גאנצען זיין רואינע. זעהן — איהר הערט!... זעהן אין יעדען מענשען א צער, און פארשטעהן אימער און תמיד פערשטעהן און פיהלען א ברודערליכען מיטלייד צו יעדען, וואם געהט ארעם פון דעם דרך הישר, צו יעדען וואם איז ארומגענומען מיט אבלות און פיהלען אין זיך, טיף אין זיך, די שטימע פון דעם גרויסען מענשליכען ברודערליכקייט, און צו זעהן אין יעדען איינעם, וואם מען בעגעגענט, א בעקאנטען... איהר פערשטעהט וואם איך זאג אייך? קענט איהר פערשטעהן דאם געפיהל אין מיר, אין מיר, וועלכען איהר רעכענט פאר א פייגלינג, פאר א ניכטסווירדיגען, כמעט פאר אן אידיאט?

ניין. ניט פאר אייך דאם צו פערשטעהן. איהר קענט עס אין קיין פאל ניט בעגרייפען. און דאך איז עס אזוי ווי איך האב אייך געזאגט. עס זיינען פארען מענשען, וואם גהען דורך א מאסע לעבעריגע בעשעפענישען פונקט ווי דורך א מאסע בוימער. עס איז ביי זיי קיין אונטערשיעד. עס זיינען אבער דערפאר פארען אזעלכע, וואם זוכען מיט אן אייביגער מורא אויף יענעם'ס געזיכט א שטומען ענטפער אויף א שטומער פראגע. פאר אזא מענשען איז שוין אויף דער וועלט ניט פארען קיין אונבעקאנטער. א, שרעקליך! זיין הארץ בעלאנגט צו אלעמען אבער קיינעמס בעלאנגט צו איהם!

איך ווייס, איך ווייס עס. וועמענס עסק איז עס? וועמענס עסק איז צו זיין גוטקייט, צו זיין ליעבע? יעדער איינציגער מענש האט א גהיימען גרעאנק, אבער ניט פון ליעבע, ניט פון גוטקייט, זאנדערן פון אומגעלומפערטע תאות און ענאיזם. איך ווייס עס. קיין איין און איינציגער מענש אויף דער וועלט האט נאך ניט ליעב גהאט א צווייטען און איז אויך ניט געווען געליעבט פון יענעם. איך האב קיין מאל ניט געוואגט מורה זיין פאר זיך אליין דעם שרעקליכען אמת, וויל איך האב מורא גהאט אז איך וועל מוזען שטארבען נאך אזא וידיו...

אזוי, אזוי מיין הערר, זייט יענעם אבענר האב איך מיך געפיהלט

ווי צוגעבונדען צו דעם אונגלויקלעכען. איך בין געוואָרען זייַן פּרייַנד. וואָרום? איבער דעם דען, וואָס אונזערע נשמות האָבען געהאַט אַ געהיימע עהנלויכקייט? צו מעגליך דערפּאַר, וואָס די צוציהונגם קראַפט פון זייַן פּערבערעכען האָט שוין ביסלעכווייַז אָנגעפּאַנגען מושל צו זייַן איבער מיך אויך? צו אפּשר דערפּאַר וואָס אין זייַן אונגליק־ליכער לאָגע האָט זיך שוין אָבגעשפּיגעלט מיינע?

נאָך יענעם אָבענד האָב איך מיך געזעהען מיט איהם יעדען טאָג. ער פלעגט מיך אַרומזוכען איבעראל, מיך אָבגעווארט לעבען דער טהיר פון דער קאָנטאָר; געווארט מיך ביינאַכט אויף די טרעפּ פון מיין וואוינונג. ער פלעגט מיך ניט פּרעגען קיין זאַך און אין זייַנע אויגען, וועלכע זיינען געווען פּערשטעלט מיט די גרינע ברילען האָט מען אויך נאָר ניט געקענט איבערלעזען. אָבער עס איז געווען געגוג פּאַר מיר בלויז א קוק צו טהאָן אויף איהם אום צו פּערשטעהן אלעס. זיין גע־וועהנליכער אידיאָטסקער שמייכעל האָט איהם קיין מאָל ניט פער־לאָזט. איך בין ניט געווען אימשטאַנד איהם צו ערווייַערערען, איך האָב איהם ניט געקענט ענטזאָגען, איהם וועה טהאָן, צייגען פּאַר איהם א ברוגז פּנים, זיך וועגדען צו איהם מיט בעם. וואָס זאָגט איהר? האָב איך מיך דען אויף אזא אופן ניט אונטער וואַרפען דער מאכט פון אן אַנדער טיראַן? האָט עס ניט געהייסען, אז וואַנצער האָט איבערגע־לאָזט אויף זיין פלאַטין אן אַנדערען? איך האָב מיך אָפּט מאָל געפּיהלט זעהר געווען־טאָגט אין זיין געגענוואַרט און דאָך האָב איך גאָר ניט געטהאָן אום פּטור צו וועראן פון איהם. ניט זעלטען איז אין איהם גע־וועז צו מערקען צערטליכקייט אין בעצוג צו מיר, לעבערליכע צערט־ליכקייט און צו דער זעלבער צייט אויך טרויעריגע, וועלכע האָבען פער־קלעמט מיין האַרץ. איין מאָל האָט ער צו מיר געזאָגט, פערקרומענדיג דאָס מויל, ווי א קינד וואָס וויל ווייגען:

—וואָרום רופסט דו מיך ניט טאַטע? — איך האָב געוואוסט, אז ער איז ניט געווען איהר פאַטער; איך האָב געוואוסט, אז זיין ווייבס קינדער זיינען ניט געווען זייגע, און מעגליך, אז ער האָט עס אויך געוואוסט. דאָך, וועז קיינער האָט ניט געהערט, וועז מיר זיינען געבליבען צוויישען פיער אויגען, וועז ער האָט זיך געגויטהיגט אין א טרייסט וואָרט, האָב איך איהם גערופען „טאַטע". אָפּט מאָל, אום ארויסצורופען ביי מיר מעהר רחמנות צו איהם, פלעגט ער מיר צייגען

א „בלאָהען סימן" אָדער א וואונד פון א קלאָפ און מיט אזא בעווע־גונג ווי די בעטלער, וואָס צייגען ארויס זעהר מום אום גיכער צו קריגען א נדבה. איך האָב צופעליגערווייזע בעמערקט, אז אין אבענד שטעלט ער זיך אוועק אין איינע פון די וועניג בעלייכטעטע גאסען און בעט א נדבה. איין מאָל אן אבענד, פערבייגעהענדיג דעם קוואַרטאל פארומע טראווינא איז צו מיר צוגענאנגען א מאן און געזאגט:

— הילפע אן ארימען בלינדען איך קען ניט ארבייטען, איך האָב א פאמיליע פון פינף קליינע קינדער, וועלכע האָבען שוין צוויי טאג ניט געגעסען. שענקט א נדבה זייט מחיה פינף אָרימע, אונגליקלי־כע און הונגעריגע נפשות.

איך האָב איהם גלייך דערקענט אין קול, ער אָבער אזוי ווי ער האָט ניט געקענט זעהן, האָט ניט געוואוסט וועמען ער האָט אבגעשטעלט און איך בין שנעל אוועק אום ער זאָל מיך סוף כל סוף ניט דערקע־נען.

עס האָט איהם קיין זאך ניט אבגעשטעלט אזוי לאנג ער האָט גע־וואוסט, אז עס וועט איהם העלפען צו שטילען זיין דורשט. איין אבענד, ווען ער איז געווען בייַ מיר אין ציכער, איז ער געווען זעהר אונרוהיג. אייגפאך ניט געקענט איינזיצען. איך האָב זיך געוואָלט אבוואשען, און דעריבער ארונטערגעוואָרפען מיין ראָק און זשילעט, אין וועלכער איך האָב געהאלטען א קליין זילבערען זייגעריל, נאָך א מתנה פון מיין גאָטזעליגען פאטער. איך בין ארונטערגענאנגען הינטער שפאנישע וועגטלאָך און ער איז געבליבען אין ציכער. פלוצים האָב איך דערהערט, ווי ער איז אויפגעשטאנען, געהט שטילערהייד איבער'ן ציכער און נאכהער ווי ער פארעט זיך מיט מיינע מלבושים.

— וואָס טהוט איהר דארטען? — האָב איך געפרעגט.

— נאָר ניט. וואָס איז דען? — האָט ער געענטפערט מיט א פערענדערטען קול און איז שנעל צוגעקומען צו מיר הינטער די שפאני־שע וועגטלאָך.

איך האָב זיך אנגעטהאָן און מיר זיינען ארויסגענאנגען. ארונ־טערקומענדיג די טרעפ, האָב איך געוואָלט א קוק טהאָן אויף מיין זייגעריל ווי שפעט עס איז, אבער איך האָב עס ניט געפונען.

— האָ, איך האָב פערגעסען מיין זייגעריל אויבען. איך וועל

ארויפלויפען עס נעהמען אוּן איהר ווארט דאָ צו אַ פּאָאָר מינוטען. — האָב איך געזאָגט.

איך בין ארויף אין ציימער, אָנגעצונדען אַ ליכט, אוּן געזוכט דאָס זייגעריל, אָבער איך האָב עס אין ערגעץ ניט געפונען. נאָך אייניגע מינוטען האָב איך פּוּן די טרעפּ געהערט באטיסטא'ס שטימע:

— נו, איהר האָט עס געפונען? — ער איז ארויפגעקומען אוּן זיך צוועקגעשטעלט אין טהיר, ציטערענדיג.

— ניין, איך האָב עס ניט געפונען. עפּעס זאָנדערבאר. מיר דוכט זיך, אַז איך האָב עס זאָגאָר ניט ארויסגענומען פּוּן קעשענע. האָט איהר עס פּילייכט ניט געזעהען?

— ניין.

— ווירקליך?

— ניין.

איך האָב שוין געהאָט אַ פּערדאכט. באטיסטא איז אַלץ נאָך געשטאַנען אויף די טהיר מיט די הענט אין די קעשענעס. איך בין געוואָרען אונגעדולדיג אוּן וויערער אַמאָל אָנגעפאַנגען צו זוכען.

— איך האָב עס ניט געקענט פערלירען. איך האָב עס געהאָט אייערער איך האָב זיך אויסגעטהאָן. איך בין זיכער, אַז עס איז געווען אין מיין זשילעט־קעשענע. עס מוז זיין דאָ, איך מוז עס דאָ געפינען.

באטיסטא איז צוגעקומען נעהענטער. איך האָב געזעהען אין זיין פּנים, אַז ער האָט עס געוּנומען. מיין האַרץ איז מיר איינגעפאַלען.

— עס מוז זיין ערגעץ דאָ, — האָט ער געמורמלט פערשעהמט.

— איהר וועט עס זיכער דאָ געפינען — אוּן ער האָט געוּנומען דאָס ליכט אוּן אָנגעפאַנגען זוכען אונטער'ן בעט, אויפן בעט. ער האָט איבערגעקוקהרט די קישען, די קאָלדרע אוּן דערווייל האָט זיך דאָס ליכט אויסגעבוינען אוּן אַ בריה געטהאָן איהם אין האַנד. דיעזע קאָמעדיע האָט מיך אויפגעבראכט.

— גענוג! — האָב איך אויסגעשריען שטרענג — שטעהט אויף, איך וויים שוין וואו צו זוכען.

ער האָט אַוועקגעשטעלט דאָס ליכט אויף דער פּאָדלאָגע אוּן איז געבליבען שטעהן אויף די קניען מיט אַן־ארונטערגעלאָזענעם קאָפּ, ווי איינער, וואָס וויל זיך מהודה זיין. אָבער ער האָט זיך ניט־מהודה

געווען. ער האָט זיך וועהטאָגליך אויפגעהויבען, ניט אויסרערנדיג קיין וואָרט. איך האָב א צוויייטען מאָל געלעזען אין זיין פנים, אז ער איז שולדיג.

— ער האָט אוועקגע'גנב'עט דאָס זייגעריל, און האָט עס אין זיין קעשענע — האָב איך צו זיך געזאָגט בעשלאָסען. — איך מוז איהם צווינגען זיך מודה צו זיין, צוריקצוגעבען די גנבה, תשובה טהאָן. איך מוז זעהען זיינע טרערהרען פון תשובה אָבער איך האָב ניט געהאָט דעם קוראַזש.

— לאָמיר גערן, — האָב איך געזאָגט.

מיר זיינען ארויסגעגאַנגען. דער פאָמעלאך, פאָמעלאך אנהאלטענדיג זיך אָן דער פּארענטשע. וואָס פאר א רחמנות, וואָס פאר א מיטלייד! וועז מיר זיינען ארויסגעקומען אין גאָס האָט ער מיך א פרעג געטהאָן מיט א קול, וועלכעס איז געווען ניט מעהר ווי אן אָטהעם.

— דענקסט אפשר, אז איך האָב עס צוגענומען?

— ניין, ניין, זאָגט עס אפילו ניט. אדיע, איך וויל איך דאָ פארלאָזען, וויל איך מוז אוועקגעהן.

און איך בין אוועקגעגאַנגען, ניט קוקענדיג זאָגאר אויף איהם. ווי טרויעריג ער איז געווען!

פיער טאָג זיינען פאָראיבער, וואָס איך האָב איהם ניט געזעהען. אויף דעם פינפטען אָבענד איז ער אריינגעקומען צו מיר אין צימער.

— הא, א גאסט! — האָב איך געזאָגט און פאָרטגעזעצט מיין שרייבען, ניט אויסרעדענדיג מעהר קיין וואָרט.

— האָסט דו עס געפונען? — האָט ער נאָך א לאַנגע פויזע געוואָגט צו פרעגען.

איך האָב זיך קוים איינגעהאלטען פון אויסשיסען א געלעכטער און פאָרטגעזעצט צו שרייבען. נאָך א פויזע, האָט ער וויעדער זיך אָבגערופען:

— איך האָב עס ניט געגומען.

— יא, יא, איך וויים. זאָרגט איהר זיך נאָך אלץ דעריבער?

וועז ער האָט געזעהען, אז איך ריהר זיך ניט פון פלאַטץ און ריים זיך ניט אָב פון דער ארבייט, האָט ער געזאָגט: „א גוטע נאכט, א גוטע נאכט, א גוטע נאכט — און ער איז ארויסגעגאַנגען. איך האָב

ניט געמאכט קיין פערזוך איהם צוריקצורופען און שפּעטער האָט מיר דערוויף באַנג טהאָן איך האָב איהם געווּאָלט צוריקרופען, אָבער עס איז שוין געווען צו שפּעט. ער איז שוין געווען ווייט. עטלעכע טעג האָט ער זיך מיר ניט געוויזען. געהענדיג אמאל שפּעט אין דער נאכט, האָב איך איהם בעגעגענט שטעהען לעבען א געזעלאנטערען. עס האָט דאן געקראפּעט א רעגען.

— וואָס טהוט איהר דאָ אזוי שפּעט אין דער נאכט? — האָב איך איהם געפרעגט. ער האָט קוים געקענט שטעהען אויף די פּיס. איך האָב איהם אין אָנפאנג גערעכענט פאלש שכור, נאָר ווען איך האָב זיך נעהענטער צוגעקוקט צו איהם, האָב איך זיך איבערצייגט, אז ער איז אין א מיטליידענסווערטה צושטאנד, ער איז געווען בעדעקט מיט בלאָטע פון קאָפּ ביז די פּיס פונקט ווי ער זאל זיך האָבען געקיי־קעלט אין גאס. ער האָט אויסגעקוקט ניעדערגעשלאָגען, געברָאכען און זיין פּנים איז געווען כמעט פורפור רויט.

— וואָס איז געשעהען מיט אייך? — האָב איך איהם געפרעגט — דערצעהלט מיר.

ער האָט אויסגעברָאכען אין א געוויין, איז צוגעגאנגען נעהענטער און איז ארויפגעפאלען אויף מיינע ארעמס, נאכהער האָט ער פרובירט מיר דערצעהלען די געשעהעניש און די ווערטער האָבען זיך געטרונקען אין זיינע זיפצען, און אין זיינע טרעהרען, וועלכע האָבען געגאסען אויף זיינע באקען.

א, מיין הערר, יענע נאכט, יענעם ליכט פון דעם לאנטערען, יע־נער רעגען — אלס צוזאמען איז געווען שרעקליך. און ווי שרעקליך זיינען געווען דאן די זיפצען, די קרעכצען, די טרעהרען פון א מאן, וואָס האָט ניט געגעסען דריי טאָג דורכאנאנד!

וווייסט איהר וואָס עס הייסט הונגער? האָט איהר ווען געזעהען א מענשען, האלב טויט פון הונגער, צוטראָגענדיג צו זיין מויל פלייש, וואָס ער קריגט און צוקייענדיג די ערשטע ביסענס מיט זיינע צייהן, וועלכע זיינען אָבגעשווואכט, לויז אין די יאסלעם? האָט איהר ווען עס איז בעאָבאכטעט אזא בילד? און ווען יא, איז דאָס האַרץ אין אייך ניט צוריסען געווארען אין שטיקער?

אמת, איך האָב ניט געדענקט צו רעדען אזוי פיעל פון דעם אָרע־כען טייוועל. איך מוז אָבער מודה זיין, אז ער איז געווען מיין אייגצי־

גער פרייגד אין פערלויף פון מיין עקזיסטענץ. איך האָב איהם געזעהען ווייגען אוו ער האָט מיך געזעהען ווייגען אוו ניט איין מאָל, זאָגדערען א סך, א סך מאהל אין זיין פעהלער, אין זיין זינד האָב איך געזעהען אן אָבשפיעגלונג פון מיינע.

אויסער אלעם, האָבען מיר געהאָט די זעלבע צרות. מיר האָבען געליטען די זעלבע פעהלערם אוו געטראָגען. די זעלבע שאָנדעם.

נייו; ער איז ניט געווען גינעווירא׳ס פאָטער, פון דעם אונבעקאַנטען אוו אונבעוואוסטען! ווער האָט ער געקענט זיין? געווים ניט קיין מענש מיט מענשען גליך. געווים פיזישע מעלות, געווים שעהנע בעווענגונגען, געווים גרויזאמקייטען, געווים צו פערדרעהטע פאלש־קייטען, איהר אינסטינקט נאָך לוקסוס, איהר פעראכטונג, איהר אייגע־נע מאנערע צו שטעכען אוו ווהע צו טהאָן יענעם אוו אליין לאכען — דיעזע אלע זאכען אוו נאָך אנדערע אויף צייגען אן אויף אריסטאָ־קראטישעם בלוט. אוו ווער־זשע האָט ער געקענט זיין? א מין דונקע־לער, פערבאָרגענער זקן ווי דער מארקיז אגוטי? פיעלייכט —

ווי אָפט איך האָב דערפון געטראכט: אוו איניגע מאָל זאָגאָר פלעגט זיך אין מיינע געדאנקען מאהלען א בילד פון א מאן, וועמענם אויסזעהען עם האָט זיך ניט געענדערט, אומגעביטען פון מאָל צו מאָל, א בילד פון א מאן, וועלכער האָט געהאָט אן אויסערגעווענליכע פי־זיאָגאָמיע, אן אויסערגעווענליכען אויסדרוק אין זעלבסט אן אויסער־נאטירליכען לעבען.

עם איז קיין צווייפעל, אז גינעווירא מוז וויסען אָדער אמוועניגסם־טענס פיהלען, דאָס זי האָט ניט קיין בלוט פערבינדונג מיט איהר מוטער׳ס מאן. דער פאקט איז, אז עס איז מיר קיין מאָל ניט געלונגען צו בעגעגענען אין איהרע אויגען, קוקענדיג אויף דעם אָריזמען אונ־גליקליכען, דעם מינדעסטען אבשיין פון איבערגעבענהייט אָדער זאָגאָר א סימן פון מיטלייד.

אין געגענטהייל, אין איהר קוקען אויף איהם האָט זיך אָבגע־שפיעגלט גלייכגילטיגקייט, קאלטבלוטיגקייט, דערוויעדערונג, פער־אכטונג אוו אבשטויסענהייט.

א, יענע אויגען! זיי האָבען דערצעהלט אוו אויסגעזאָגט אלסדינג: אין איין מאָמענט האָבען זיי דערצעהלט פיעלע, פיעלע זאכען, פער־שיעדענע זאכען. צייטענווייז פלעגען זיי אונערווארטעט בעגעגענען

מיינע און דאן איז זייער קוק געווען א שטאָהלענער, א ריינער, גלאצענ־
דער און אויף פּלוצים האָט זיך איבער זיי פּערצוויגען א הייטעל פון
צארטליכקייט, דאָס שטרייכגקייט און האַרטקייט איז מיט אמאָל פער־
שוואנדען. שטעלט אייך פּאָר, מיין הערר, א שטאָהלענע קלינג בערעקט
מיט אָטהעם אָט אזוי זיינען געווען איהרע אויגען צו יענער צייט.

אָבער ניין, עס איז אונמעגליך פּאַר מיר צו רעדען צו אייך מיין
ליעבע, קיינער אין דער וועלט וועט אמאָל וויסען וויי איך האָב זי גע־
ליעבט, קיינער, קיינער! זי אליין האָט קיין מאָל ניט געוואוסט און
וויסט נאָך יעצט אויך ניט. אָבער איך וויים, איך בין זיכער, אז זי
האָט מיך קיין מאָל ניט געליעבט! זאָגאָר קיין טאָג ניט, קיין איין
שטונדע ניט, קיין איין מינוט ניט.

איך האָב דאָס געוואוסט פון דעם אָנפאַנג אָן, איך האָב דאָס גע־
וואוסט זאָגאָר דאן, וועו זי האָט אויף מיר געקוקט מיט יענעם פער־
דעקטען, פערשליערטען, פערמאסקירטען קוק. איך האָב זיך ניט גע־
טוישט. מיינע ליפּען האָבען קיין מאָל ניט געוואגט איינצופּריימען די
בעוואוסטע צערטליכע פראָגע, די פראָגע, וועלכע יעדער ליעבהאָבער
וויעדערהאָלט ביי יעדע געלעגענהייט:

— ליעבסט דו מיך? — און איך קען מיך דערמאָהנען וויי צו
געהענדיג צו איהר און דערפיהלענדיג א חשק, האָב איך ניט איין מאָל
געטראָכט: — א, וועו איך זאָל זי קענען קושען אין פּנים אויף אזא
אופן, אז זי זאָל עס ניט קענען מערקען!

ניין, ניין, איך קען מיט אייך ניט רעדען וועגען מיין ליעבע.
איך וועל אייך איבערגעבען נאָך פאקטען, קליינינקע, לעכערליכע
פאסירונגען, אונווירדיגע, רחמנות'דיגע, שענדליכע.

דער טאָג פון דער חתונה איז געווען בעשטימט. גינעווירא איז
פערבליבען אין טיוואלי נאָך אויף עטליכע וואכען. איך פלעג אפט צו
פאָהרען קיין טיוואלי און פערברענגען דאָרט צו האַלבע טעג אָדער צו
עטליכע שטונדען דורכאנאנד. עס האָט מיר זעהר הנאה געטהאָן, וואָס
זי איז וויט פון רוים. איך בין תמיד אומגענאנגען אונרוהיג פון דעם
געדאנק: טאָמער דערוויסט זיך אימיצער פון מיינע קאָלעגען מיין
געהיימנים. איך האָב אָנגעוועגדעט אלע מינים פאָרזיכטיגקייט, וואָס
נאָר פאַר א פארטהייל איך האָב געקענט אויסטראכטען, כדי צו פער־
היטען די געהיימנים, זי זאָל ניט ווערען אן אפענער „איין און דרייסיג",

כדי אלעס, וואס איך האָב געטהאָן און וואס איך האָב געוואָלט טהאָן זאָל בלייבען בסוד. איך האָב מיך אויסגעהיט ניט צו בעגעגענען זיך מיט מיינע אלטע „עסערס". איך האָב אויסגעמיטען די פלעצער, וואו עס געפינען זיך א סך מענשען; וועו אימיצער האָט מיך עפעס געפרעגט, האָב איך אבגעענטפערט ווי פון דער האנד. וועו איך האָב דערזעהן אן „אלטען בעקאנטען", האָב איך זיך בעהאלטען אין א קרעמל, הינטער א וואנט, אדער הינטער א טהיר.

דאָך האָב איך זיך איין מאל ניט געקענט אויסבעהאלטען פאר פילִיפּאָ דאבערטי. ער האָט מיך איין מאל געפאקט אוו איך האָב מיר ניט געקענט העלפען.

— א, עפיסקאָפּא! וויפיעל צייט מיר האָבען זיך שוין ניט געזעהן! וואָס זשע מאכסט דו? ביסט דו געווען קראנק?

איך האָב בשום אופן ניט געקענט גובר זיין אין זיך די זינלאָזע אונרוהיגקייט אוו איך האָב געענטפערט אומגעטראכט:

— יא, איך בין געווען קראנק.

— מען זעהט טאקע. דו ביסט פערגרינט. אוו ווי פיהלסט דו זיך יעצט? וואו עסט דו? וואו פערברענגסט דו די אבענדען?

איך האָב עפעס אויסגעטראכט פאר אן ענטפער, אויסמיידענדיג איהם צו קוקען אין פנים.

— ערשט נעכטען ביינאכט האָט מען גערעדט פון דיר — האָט ער פארטגעזעצט. דוכט זיך, אז עפראטי האָט דערצעהלט, אז ער האָט דיך בעגעגענט אויף אלעקסאנדראָווסקע גאס געהען געארמט מיט איינעם א שיכור.

— מיט איינעם א שיכור? — האָב איך אויסגעשריען — העט, עפראטין האָט זיך מסתם אויסגעוויזען.

דאבערטי האָט אויסגעשאָסען א געלעכטער:

— כא, כא, כא! אבער וואהרום ביסט דו רויט געוואָרען? מערקווירדיג ווי דו זוכסט דיר אימער אב זאנדערבארע בעקאנטשאפט . . . יא, זאג מיר נאָר, בעקומסט דו עפעס ידיעות מכח וואנצערען?

— ניין, איך וויים נאָר ניט.

— וואָס! דו ווייסט ניט, אז ער איז אין בוענאס אי רעס?

— איך וויים נאָר ניט.

— אך, אָריכער עפיסקאָפּא! . . . אדיע, איך דארף אוועק געהן.

זעה זיך קורירען, ווארום דו ביסט זעהר ארונטער, זעהר ארונטער, אריע! *

ער האָט זיך פערקירעוועט אין אן אנדער גאס און מיך איבער־געלאָזט מיט א שרעקליכע אונרוהיגקייט, וועלכע איך האָב ניט געקענט גובר זיין. אין מיין מח האָבען אויפגעלעבט די געשפּרעכען פון דעם לאנג פערגאנגענעם אבענד, וועז ער האָט געערדט פון גינעווּרא׳ס לי־פּען. און וויעדער אמאל זיינען דורך מיינע געדאנקען דורכגעפלויגען אויך די צינישע, די שמוציגע וועדטער, וועלכע זיינען יענעם אבענד אוסגעשפּראָכען געוואָרען, און פּאר מיר איז וויעדער ערשיענען דאס צימער אנגעפילט מיט רויך און דער לאנגער טיש, ארום וועלכען עס זיינען געזעסען אלע די, וואס האָבען זיך שוין געהאט אנגעפּרעסען, אנגעזויפט ביז שכרות און געפיהרט צווישען זיך אונאנשטענדיגע גע־שפּרעכען. און אויף דאס ניי האָבען אין מיינע אויערען געקלונגען די שפּאסען איבער מיר, דער רויש, מיין נאמען, וואס וואנצער האט אויסגעשריען און אויך די עקעלדיגע פראזע: „עפּיסקאפּא און קאט־פּאניע!" און איך האָב געטראכט, אז עס קען דאָך פּאסירען דער שרעקליכער געדאנק זאל פערווירקליכט ווערען....

פערווירקליכט ווערען! פערווירקליכט ווערען! אבער ווי איז מעגליך אזא שאנדע? איז דען מעגליך, אז א מענש, וועלכער איז ניט משוגע, ניט קיין אידיאט, ניט געהיהרט פון דעם זינען, זאל זיך לאזען פערשלעפען צו אזא שאנדע?...

גינעווּרא האָט זיך צוריקגעקהרט קיין רוים. דער טאג פון דער חופה איז געווען בעשטימט.

מיר זיינען צוזאמען מיט דער מעקלערקע אויסגעפּאהרען די גאס־צע שטאדט, זוכענדיג א וואוינונג, איינקויפען מעבעל און אלע אנדערע נויטהיגע זאכען ווי דער מנהג איז מיט יעדען פּאָרעל, וואס קלויבט זיך חתונה צו האָבען. איך האָב ארויסגענומען פון דער באנק מיין גאנץ פערמעגען, די גאנצע פופצעהן טויזענד ליער.

און אזוי זיינען מיר טריאומפירענד ארומגעפּאהרען אין אן עקי־פּאזש איבער גאנץ רוים. איך בין געזעסען איינגעבויגען, צוזאמענגע־קראטשעט אין צעהנען און ביידע פרויען א קעגען מיר און זייערע קניען אנגעשפּאנט אן מיינע. ווער ווילט איהר האט אונז ניט בעגע־נענט? ווער, מיינט איהר, האט אונז ניט דערקענט? עס האט מיך

ניט געהאלפען מיין איינגעבוירענקייט, מיין צוזאמענקארטשונג. בעגריסונגען פון אלע זייטען. גינעוורא איז געווען ווי אויפן זיבעטען הימל פאר שמחה. זי האט ארויסגעשטעקט דעם קאפ פון דעם עקיפאזש, איהם געדרעהט אין אלע זייטען און אלע מאל אויסגעשריען:

— זעה נאר! קוויסטערי! קוק! אט איז מיקעלי! זעהר נאר! פאלומביי מיט דאבערטין!

דער עקיפאזש איז געווען אפען.

און אזוי האט זיך די נייעס צוטראגען איבעראל און אומעטום. מיינע אלטע בעקאנטע האבען זיך בענוצט מיט דער געלעגענהייט און ניט געזשאלעווט שטעכווערטערלאך אויף שטעכווערטלאך. מיט וואס זיי האבען מיך נאר געקענט דער רגזנ'ען, האבען זיי געטהאן אין איך, אום ניט צו בלייבען אין גאנצען דער הינטער, האב ביי יעדען שטאך, וואס זיי האבען געטהאן געשמייבעלט אויטאמאטיש. וואס זשע דען האב איך געוואלט טהאן? בעליידיגען זיך? ווערען אין כעס? פראטעסטירען? ווערען ווילד? זיך שלאגען? וואהרפען דעם טינטער? שלייד'ערען א ביינקעל? ארויסרופען אויף א דועל? וואלט עס דען ניט געווען לעכערליך, מיין הערר?

איין מאל האבען א פאאר פון די „וואוילע יונגען" אין קאנטאר פארגעשטעלט א גאריכט. דער ריאלאג איז אנגעגאנגען צווישען דעם ריכטער און דזשאוואני עפיסקאפא. אויף דעם ריכטערס פראגע:

— אייער בעשעפטיגונג? — האט דזשאוואני עפיסקאפא ענטפערט:

— א מענש, וועלכען יעדער איינער בעליידיגט.

א צווייטען מאל האב איך געהערט אזעלכע מינים ווערטער:

— ער האט ניט קיין בלוט אין די אדערען. קיין איין טראפען ניט. ער האט געהאט אביסעל, האט עס גוויליא וואנצער פון איהם צוגענומען. קען מען דען ניט זעהען, אז ער פערמאגט ניט קיין איין טראפען בלוט?...

דאס איז געווען אמת, אמת.

אבער וי אזוי האט דאס פאסירט וואס איך האב פלוצים בעשלאסען צו שרייבען א בריף צו גינעוורען, אין וועלכען איך האב מיך בעפרייט פון דעם געגעבענעם וואהרט? יא, איך האב געשריבען א בריף צו גינעוורען און האב זי געבעטען אבצולעגען די חתונה אויף

תמיד. איך — איך האָב אָנגעשריעבען דעם בריעף מיט מיין אייגענער האַנד, אָט מיט דיעזער האַנד! און איהם אליין אַוועקגעטראָגען אויף דער פּאָסט.

עס איז געווען אַבענד. איך געדענק עס זעהר גוט. איך בין פּער־בייגעגאַנגען די פּאָסט אייניגע מאָל און אַ שרעקליכע אונרוהיגקייט, ווי ביי איינעם, וואָס בעשליסט צו בעגעהן זעלבסטמאָרד, האָט געבו־שעוועט אין מיר. ענדליך האָב איך אריינגעלעגט דעם בריעף אין דעם שפּאָלט פון דעם בריעף־קעסטעל, אָבער איך וויים ניט פּאַר וואָס, די פינגער האָבען זיך ניט געוואָלט עפענען... צו בין איך לאַנג אזוי געשטאַנען? — איך וויים ניט. א פּאָליציי בעאַמטער האָט מיך בע־ריהרט און געפרעגט:

— וואָס טהוט איהר?

איך האָב אויפגעמאַכט די פינגער. דער בריעף איז ארויסגעפאַלען און איך האָב געפיהלט, אז איך פאַל אין חלשות!

זאָגט מיר, איך בעט אייך — האָב איך געמורמלט כמעט מיט טרעהרען — ווי אזוי קען איך איהם קריגען צוריק?...

און די נאַכט, די פאַלגענדע נאַכט! און דער צווייטער מאָרגען! און די קוואַרטיר, וועלכע איז שוין גרייט אריינצונעהמען אין זיך דאָס יונגע פּאָאָר פאָלק און פלוצים גאָר, ניט מיר, ניט דיר אוים חתונה און דאָס ליכטיגע, ציכטיגע וואָוינונג וועלט פערוואַנדעלט אין א טויטען־הויז!... א, די זונן, די ליכטע, וואַרימע זונען שטראַהלען, וועלכע האָבען זיך געשפּיעלט אויף די נייע חתונה מלבושים!...

בייטאָג, און איך בין ארוים פון קאַנטאָר, האָב איך בעגעגנט באטיסטען, וועלכער האָט מיר געזאָגט:

— מען דאַרף דיך האָבען ביי אונז אין דער היים. קום גיכער!

מיר זיינען אַוועקגעגאַנגען. איך האָב געציטערט ווי א געבאַפּטער פערברעכער.

— וואָס דאַרפען זיי מיך? — האָב איך געפרעגט כדי זיך צו צו גרייטען.

באטיסטא האָט גאָר ניט געוואוסט. ער האָט בלויז א ציה געטהאָן מיט אקסלען. וועו מיר זיינען צוגעקומען צו דער טהיר, איז ער זיך אַוועקגעגאַנגען. איך בין, קוים אראָפּגעגאַנגען די טרעפּ און אין מיין מח האָט זיך מיר געבאָמבעלט די מעקלערקע מיט איהרע קללות און

חרמות און פאר מיינע אויגען האבען געשווינדעלט איהרע הענט... די שרעקליכע הענט! ... וועו איך בין אראפגעקומען און דערזעהען די טהיר אפען און אויף דער שוועל די מעקלערקע זיצען און בעריט זיך ארויפצואוואַרפען אויף מיר מיט א כיבוד, איז מיר די נשמה ארויס און איך האב אנגעהויבען מורמלען:

— עס איז געווען א טעות... א טעות...

אין א וואַך ארום האבען מיר חתונה געהאט. אונזערע עדות זיינען געווען ענריקע עפראטי און פיליפּא דאבארטי. גינעווירא און איהר מוטער האבען פערלאנגט פון מיר איך זאל רופען וואס מעהר געסט צו דער „וועטשערע", כדי זאלען לייטע וויסען, אז מיר האבען חתונה. איך דענק, אז עס איז ניט געווען קיין אייגער פון מיינע אמאליגע „בעקאנטע" וואס איז געזעסען אין דער היים. אלע זיינען געווען צו אונזער „שמחה"...

די אלע זיבען זאכען ווי למשל די חתונה צערעמאניע די געסט, זייערע געשפרעכען, דער רויש און געפילדער וואס דארט האט זיך אבגעטהאן, אלעס אלעס, וואס איז נוגע די חתונה איז ניט מעהר ווי א שאטען אין מיין זכרון. איך געדענק עס ניט אקוראט צום פינטעלע. איך געדענק, אז עס האט זיך מיר געדוכט, אז איך זיץ ביי „יענעם טיש".... אין יענעם צימער אנגעפילט מיט רויך... ביי גינעווארן האבען די באקען געפלאמט און די אויגען האבען געבליצט... ארום איהר האבען נאך אנדערע אויגען געבליצט און ליפען האבען געשמייכעלט...

די ערינערונג אין יענעם אבענד הענגט איבער מיר, ווי א שוועדער טרויער.

איך זעה, ווי יעצט, דארט אין א ווינקעלע, ווייט, ווייט אין א פערשטופטען ווינקעלע דעם אלטען, אונגליקליכען באטיסטען און ער טרינקט, טרינקט און טרינקט...

צווייטער טהיל.

א וואָך אמוויניגסטענס. איך זאָג ניט א יאָהר, א מאָנאַט, אָבער א וואָך. א וואָך אמוועניגסטענס, נור ניין, גאָר ניט. גאָר ניט אויסער אונגלויק. זי האָט ניט געווארט קיין איין און אייניגען טאָג: באַלד, זאָגאר נאָך אין אונזער חופה־נאכט האָט זי שוין אָנגעפאנגען איהר ארבייט פון פּייניגען און מאטערען.

וועו איך זאָל לעבען הונדערט יאָהר, וואָלט איך ניט געקענט פערגעסען דעם אונערוואַרטעטען וויללען, חצוף'שען געלעכטער, וואָס האָט אָבגעקלונגען אין דער טיעפּעניש פון אונזער צימער און וועלכער האָט פערפּוירען מיין האַרץ, מיינע בלוטען און מיך ערנידעריגט. אין דער דונקעלער שיין האָב איך ניט געקענט זעהן איהר פּנים, אָבער איך האָב צום ערשטען מאָל דערפיהלט איהר שלעכטיגקייט און איהר שניידענען און צופּענדען געלעכטער. איך האָב אזא גלעלעכטער אין מיין לעבען ניט געהערט און קען ביז יעצט ניט בעגרייפען אזעלכען. איך האָב דאן געפיהלט, אז לעבען מיין זייט אטהעמט א בייזע פערדאָר־בענע בריאה.

א, מיין הערר, איהר גלעלעכטער איז געווען ווי די גיפט פון א שלאַנג!

קיין זאָך, קיין זאָך, גאָר ניט האָט געהאָט די מאכט צו מאכען זי ווייכער, מילדער: ניט מיין שווייגענדע אונטערטהעניגקייט, ניט מיין שווייגענדע פערעהרען זי; ניט מיין צער, ניט מיינע טרעהרען. גאָר ניט. איך האָב פרובירט אויף פערשיעדענע אופנים, אין פערשיעדענע וועגען צו ריהרען איהר האַרץ, אָבער אומזיסט. צייטענווייז האָט זי זיך צוגעהערט צו מיר ערנסט, מיט טיעפע אויגען פונקט ווי זי וואָלט פערשטאַנען אלעס, וואָס איך רעד צו איהר און איך האָב באמת אזוי געדענקט, ווייל אזוי האָט זי מיר אויסגעזייגט, אָבער פלוצים האָט זי זיך צולאכט מיט יענעם שרעקליכען, אונמענשליכען גלעלעכטער, וועלכער האָט געמאכט גליהען איהרע צייהן מעהר, ווי די אויגען,

און איך האָב דאָמאָלס געפיהלט ווי פון א בליטץ געטראָפען.

ניין, ניין; עס איז אונמעגליך. ערלויבט מיר ניט צו רעדען דערפון. ערלויבט מיר צו געהן ווייטער, ניט אָבשטעלענדיג זיך דערויף איך קען ניט רעדען פון איהר. עס איז פונקט ווי איהר זאָלט מיך צווינגען צו עסען א ביטערע זאַך, א זאַך, וועלכע איז אונערטרעגליך, טויטליך ביטער. זעהט איהר דען ניט ווי מיין מויל קרימט זיך, דרעהט זיך, ווען איך רעד?

איין מאָל ביינאכט, דאָס איז געווען א צוויי מאָנאטען נאָך אונזער התונה האָט זי דערפיהלט זעהר ניט גוט. עס האָט זי געאי־ בעלט, זי האָט געפיהלט ווי צום ברעכען, א דראָוש אין איהר קערפער, א ניינונג צו חלשות — איהר ווייסט דאָך „די געוועהנליכע ווייבערשע זאכען" — און איך האָב אַזש געציטערט פון דער פרעהליכער האָפנונג, ערוואַרטענדיג בסוד די ענטפלעקונג, דעם סימן, די פערווירקליכונג פון מיין העכסטען וואונש, די אונבעגרענעצטע פרייד אין מיין טרויעריגער לאגע — איך בין געפאלען אויף מיינע קניען ווי פאר א מופת. איז דאָס געווען אמת? איז דאָס געווען אמת? יא, זי האָט ערקלעהרט, אז דאָס איז עס. זי האָט בעשטעטיגט. זי האָט געטראָגען אין זיך א „צווייטעם לעבען".

איהר קענט ניט פערשטעהן. וועז איהר זאָלט אפילו זיין א פאָטער, וואָלט איהר ניט געקענט פערשטעהן, בעגרייפען די אויסערגעוועהנלי־ כע אויפריהרונג, וואָס האָט איבערפילט מיין נשמה. שטעלט אייך פאָר, מיין הערר, שטעלט אייך פאָר א מאָן, וואָס האָט איבערגעליטען א יעדע זאַך אויף דער וועלט, וואָס איז נאָר מעגליך צו ליידען, א מאָן וועל־ כער איז געווען ארומגערינגעלט, אָהן איין און אייניציגער פרייער מי־ נוט, מיט סטראשונקעם, מיט דראָהונגען פון אנדערע, א מאָן, וועלכער איז ניט געווען געליבט, רעספעקטירט פון קיינעם, אבוואהל ער האָט פערמאָגט אין די טיפעניש פון זיין הארץ, פון זיין נשמה גאנצע אוצרות פון גוטע מידות, צערטליכקייט און מילדקייט, גאנצע אוצרות פון גוטע, נאָבעלע מעלות אויסצונוצען פאר אנדערע — שטעלט אייך פאָר, מיין הערר, מיט וואָס פאר א האָפנונג דיעזער מאָן וואָלט ער־ וואַרטעט אן אָבשטאָמונג פון זיין אייגענעם בלוט, א זוהן, א זיסע, נאָ־ בעלע בעשעפענים, ביי וועמען ער וואָלט געקענט זיך מאכען בע־ ליעבט!

איך נעדענק, דאָס איז געווען אין סעפטעמבער, איינער פון יענע שטילע, גאָלדענע טעג, דורכגענומען מיט א מעלאַנכאָליע אויף דעם אָבשטאַרבענדען זומער. איך האָב געהאַלטען אין איין חלום'ן פון איהם, פון ציראנען, און בין געווען איבערפולט, דורכגעדרונגען מיט פרייד.

איין זונטאָג האָבען מיר בעגעגענט דאבערטין און קוועסטארין אויף דעם פינציאן בארג. ביידע האָבען זיך זעהר דערפרעהט מיט גי־נעוואָרן און זיי זיינען צוגעשטאַנען צו אונזער קאָמפּאַניע. מיר האָבען שפּאַציערט צוזאַמען. דאבערטי און גינעווירא זיינען געגאַנגען פריהער און איך מיט קוועסטארין הינטען. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז מיט יעדען שפּאַן טרעט דאָס פּאָאר'ל פּאָר אונז אויף מיין הארצען. זייער געשפּרעך איז געווען בעלעבענד און זייער לאַכען האָט אָבגע־הילכט אין מיינע אויערען ווי דונערען. אלע פּארביגעהער האָבען גע־קוקט אויף זיי. זייערע ווערטער, צוזאַמענגעמישט מיט די קלאַנגען פון מוזיק, זיינען געווען פּאר מיר אונדייטלעך, אבוואהל איך האָב צוגע־בויגען מיינע אויערען עפּעס צו כאַפּען. מיין טרויעריקייט, מיין מרה שחורה איז געווען אזוי בולט, אז קוועסטארי האָט זיך שוין אָבגערו־פען צו זיי: „מאכט קלענערע שפּאַן! לויפט ניט אזוי! עפיסקאָפּא שטאַרבט פון אייפערזוכט".

זיי האָבען געשפּאַסט, זיי האָבען זיך נאַרריש געמאכט איבער מיר. דאבערטי און גינעווירא האָבען פּאַרטגעזעצט זייער שפּאַציערען נאָך שנעלער פון פריהער און אזוי הויך געריידט און געלאַכט ווי זיי וואָלטען וועלען איבערשרייען די קולות פון דער מוזיק, און איך האָב בשעת מעשה געפיהלט אזוי אונגליקלעך, אזוי ניעדערגעשלאָגען, אזוי בעצער'ט, אז וועו מיר זיינען פערבייגעגאַנגען די וואַנט, וואָס האָט ארומגערינגעלט דעם בארג, האָב איך זיך געוואָלט ארונטערווארפען און מאכען א סוף צו מיינע לויידען. אין קוועסטארים פּנים, אין קיינע אויגען האָט זיך געלעזען, אז ער האָט אויף שטארק חשק צו גינעווראן. אנדערע מענער, וועלכע זיינען פערבייגעגאַנגען האָבען זיך צו צווויי און צו דריי מאָל אומגעקעהרט צו קוקען אויף איהר, און אין זייערע אויגען האָט געברענט דערזעלבער חשק'דיגער פלאַם, ווי אין דאבערטים און קוועסטארים, און אזוי איז געווען תמיד. וועו מיר זיינען פערביי־

געגאנגען א מענגע מענשען, האָט זי זיי צוגעצויגען מיט איהר שמו־ציגקייט, מיט איהרע פערפיהרעשע תנועות. עס האָט זיך מיר אויס־געצייגט, אז די גאנצע אטמאָספערע ארום אונז ווערט דורכגעדרונגען מיט איהר שמוץ. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז יעדער פערבייגע־הענדער מאן ווערט ערוועקט פון ליידענשאפט צו איהר און פועל'ט ביי זיך צו בעקומען זי גאנץ לייכט. אלע האָבען געהאט דעמזעלבען ניעדעריגען, שמוציגען געראנק אין זייער מח. כוואליעס פון די מוזי־קאלישע טענער האָבען זיך געהויבען און געוואקסען העכער און העכער, די בלעטלאך אויף די בוימער האָבען געשטראלט און גענאנצט. די רעדער פון די וואגענס האָבען מיט זייערע קולות פערטויבט מיינע אויערען, און אין דעם טומל, אין דעם גערויש, אין דער מאסע מענ־שען, אין דעם צומישטען ספעקטאקל, זעהענדיג פאר זיך דיעזע פרוי, וועלכע האט זיך אין מיין געגענוואַרט ביסלעכווייז ערלויבט צו ווערען בעלעסטיגט פון מענער, און פיהלענדיג, אז דער שמוץ, די אונריינ־קייט הילט און וויקעלט מיך ארום און ארום, האָב איך געטראכט און געדענקט בלויז פון איין זאך, פון דעם קלייגעס בעשעפעניש, דעם קליינעם פארמלאזען בריאה'לע, וועלכעם האט פיעליכט אין דיעזען מאמענט געליטען פון די אויפריהרונג פון דעם קערפער, אין וועלכען עס האט זיך אנגעפאנגען צו ענטוויקלען און אויפצולעבען.

מיין גאָט, מיין גאָט! ווי דיעזער געראנק האט מיך געמאכט לייי־דען! ווי אפט דאָס האט מיך געפייניגט און געמאטערט איידער עס איז געבאָרען געוואָרען! פערשטעהט איהר עס? דער געראנק פון זיין פערשמויציקייט — איהר פערשטעהט, וואָס איך מיין? די זינד פון אונטרייהייט האט מיך פארזענליך א סך וועניגער בעאונרוהיגט, פאר מיר איז זי געווען א סך אונבעדייטענדער ווי פאר דעם קינד וואָס איז נאך ניט געווען געבאָרען. עס האָט זיך מיר געדוכט, אז די שאנדע, אז דאָס אויסגעלאָסענקייט מוז זיך צוקלעפען צו איהם, מוז איהם בעשמוצען. פערשטעהט איהר מיין מורא?

איין טאָג, וועז די פערדעכטונג האָט מיך געפלאָגט גרויזאמער, ווי תמיד, האָב איך דערפיהלט דעם קוראזש צו רעדען.

גינעווירא איז געשטאנען לעבען פענסטער. איך נעדענק עס. עס איז דאמאלסט געווען א פייערטאָג. די גלעקער האָבען געקלונגען; די זונן האָט אריינגעשיינט. דעם אכת געזאָגט איז די זונען שיין דאָס

טרויעריגסטע, וואָס איז פּאַראַן אויף דער וועלט. דענקט איהר ניט אַזוי? די זונען שיין האָט מיר תמיד פּאַראורזאַכט שמערצען און אימער געמאַכט מיין האַרץ צום ליידען. אין אַלע מיינע טרויעריגע עראינע־רונגען קען מען געפינען א קליינעם זונען־שיין, א גלעזל שטראַהל, ווי אין דער בעפּוצונג פון א לויה. וועג איך בין געווען א קליין קינד, האָט כּען מיך אַמאָל גלאָזט איינעם אלייז אין א צימער, וואו מיינע א שוועסטערעל איז גלעזגען טויט. זי איז גלעזגען אויפ'ן פּנים, צו וועל־כּען מיין ציראָן'ס פּנים איז אין זיינע לעצטע מאָמענטען, געווען עהנליך.

האַ, וואו האָב איך געהאַלטען? מיין שוועסטערעל. יא מיין שוועס־טערעל איז גלעזגען אויפ'ן בעט צווישען בלומען. יא, דאָס איז עס, וואָס איך האָב געוואָלט זאָגען. אָבער וואָס האָב איך געוואָלט ארויסברענ־גען? לאָזט זיך מיר דערמאָהנען. יא, איך האָב עס שוין. איך בין צוגע־גאַנגען צום פּענסטער מיט א שרעקליכען פּחד. דאָס פּענסטער איז גע־וען קליין און עס האָט ארויסגעקוקט אין הויף אריין. דאָס הויז גע־גענאיבער האָט געשיינט צו זיין לעער: מען האָט ניט געהערט קיין מענשליכע שטימע פון אינעווענ־ג. עס האָט דאָרט געהערשט אן אב־סאָלוטע שטילקייט. נאָר אויף דעם דאַך האָבען א מאַסע פויגלאַך ג־פּיסטשעט טרויעריג און אָהן אויפהערליך. און אונטער דעם פּידאַשעק, אויף דער גרויער וואַנט, אין דעם גרויען שאָטען איז גלעזגען א בינ־טל זונען שטראַהלען, פון וועלכען איין לאַנגער גלעזער שטראַהל האָט זיך אַבגעטהיילט. איך האָב ניט געוואגט צו בלאָזען מיט מיינע אויגען, נאָר געקוקט גלייך אויף דעם גלעזען פּאַס און הינטער זיך האָב איך געפיהלט — קענט איהר עס פערשטעהן? — וועהרענד מיינע אויערען זיינען געווען פול מיט דעם פיסטשען פון די פויגלאַך, האָב איך געפיהלט דעם פּחד פון דער טויטער שטילקייט, וואָס האָט ג־הערשט הינטער מיר, אין צימער, פון דער אייז־קאַלטער שטילקייט, וואָס הערשט אין די פלעטצער, וואו טויטע ליגען. —

א, מיין הערר, ווי אָפט מיינט איהר האָב איך וויעדער אין מיין לעבען געזעהען דאָס טראגישע בינטעל זונען־שטראַהלען! ווי אָפט מיינט איהר!

אָבער צו וואָס האָב איך געוואָלט צוקומען? איך האָב אייך ג־

זאגט, אז גינעוורא איז געשטאנען לעבען פענסטער, די זונן האט אריינגעשיינט אין צימער.

אויף א בענקל איז געלעגען א קראנץ פון לעבעדיגע בלומען פערבונדען מיט א שוואַרצער סטענגע. גינעוורא און איהר מוטער זיינען עם געגאנגען ברענגען קיין קאמפא ווערינא אויף א קבר פון זייערען א קרוב. — איהר בעוואונדערט מיין זכרון? יא איך האָב יעצט א זעלטענעם זכרון!

הערט. זי האָט געגעסען א פרוכט. מיט דער זעלבער אויפגערעגטער תאוה, וועלכע איז געווען צו מערקען אין איהר יעדער בענעהמונג. זי האָט מיר ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט, ניט בעמערקט, אז איך בין דאָ אין צימער און ניט געפיהלט, אז איך קוק אויף איהר. איהר גלייכגילטיגקייט האָט מיך קיין מאָל אזוי ניט געמאטערט ווי אין יענעם טאָג. איך האָב קיין מאָל אזוי קלאָהר און דייטליך פערשטאנען אז זי בעלאנגט ניט צו מיר, אז דער ערשטער ווער עס זאָל ניט אריינקומען וועט האָבען מעהר דעה איבער איהר, ווי איך, אז זי איז בעריים זיך איבערצוגעבען צום ערשטען ווער עס זאָל ניט אריינקומען און אז איך וועל קיין מאָל ניט האָבען אימער איהר די רעכט פון ליעבע אָדער די רעכט פון קראפט. און איך האָב געקוקט און געקוקט אויף איהר.

האָט עס וועז ניט איז מיט איך פאסירט, אז נאָכדעם ווי איהר זאָלט קוקען אויף א פרויענצימער מיט אנשטרענגונג, מיט רעספעקט, זאָלען פלוצים פערשווינדען פון איך אלע געפיהלען פון איהר מענשליכקייט, פון איהר געזעלשאפטליכען צושטאנד, פון די ווירקונגען און קניפען, וועלכע פערבינדען איך צו איהר, און איהר זאָלט, צו אייער ערשטוינען, דערזעהען אין איהר ניט מעהר, ווי די בעסטיע, די חיה, די פרוי און דעם ברוילאטיטעט פון געשלעכט?

אָט דאָס איז, וואָס איך האָב געזעהן, וועז איך האָב געקוקט אויף איהר, און איך האָב דאן פערשטאנען, אז זי פאסט נור פיר תאוה׳דיגע אויספיהרונגען און שמוציגע צוועקען, און אן אנדער שרעקליכער אמת איז מיר געקומען אין מח: אז די פונדאמענטען פון דעם מענשענס אלע אנגסטען, איז עטוואָס גראָהייט. א שרעקליכער, מוראַ׳דיגער אמת!

זאָגט מיר וואָס האָב איך דערצו געקענט טהאָן? גאָר ניט. די

פּרוי האָט געטראָגען אין זיך אַן אַנדער לעבען. זי האָט מיט איהר בלוט געשפּייזט דאָס געהיימע וועזען — דאָס פערמענשען אוּן פּערפליישען פּון מיין שטענדיגען חלום, מיין העכסטע האָפענונג, מיין פּערעהרונג.

יא, נאָך אייִדער ער האָט געזעהן די ליכטיגע שיין, האָב איך איהם שוין פּערעהרט. איך האָב איבער איהם פּערגאָסען טרעהרען, פּאָטערליכע, צערטליכע טרעהרען, איך האָב אין מיין הארצען געדעדט צו איהם, פּערבראכט מיט איהם. דענקט, מיין הערר, דענקט איבער דיעזען גרויזאמען מארטירערשאפט. — ניט צו זיין אימשטאנד אבצוטהיילען, אוועקצונעהמען א ריין, אונשולדיג וועזען פּון א גראָבע, אויסגעלאָסענעם אוּן שמוציגען. צו וויסען, אז דער געגענשטאנד פּון אייער פּערעהרונג איז פּערבונדען מיט א פּערזאָן פּאר וועמענם שאנדע אוּן אונעהרליכקייט איהר זיינט תמיד אין מורא אוּן אין פּחד. ווי אזוי וואָלט, נאָך אייער מיינונג, א גלויביגער, א רעליגיעזער געפיהלט, זעהענדיג דעם הייליגען אלטאר צוגעדעקט מיט א פּערשמוצטער שמאטע? ווי אזוי וואָלט ער געפיהלט, וועז מען זאָל איהם פּערבאָטען צו קושען די הייליגע בילדער, דעם הייליגען צלם אויסער דורך אַן אונריינעם דעקטוך?

איך קען עס אייך ניט אויסדריקען. אונזערע וועלטער, אונזערע בענעהמונגען, בלייבען תמיד וואולגאר, נאַרריש אוּן אונוויכטיג, אין פונדעסטוועגען בלייבט דער געפיהל, וועלכער שאפט זיי, גרויס אוּן פּרעכטיג. די צאָהל פּון די טרויעריגע געפיהלען, פּון דעם אנגסט אוּן פּיין, פּון דעם ניעדערגעשלאָגענהייט, וועלכע האָבען מיך אין יענעם טאָג אַרומגערינגעלט אוּן איבערפּילט מיין הארץ אוּן מיין נשמה, איז געווען אונגעהייער גרויס, נאָר דער רעזולטאט פּון אלעמען איז געווען בלויז א קורצער, צינישער דיאלאג, א לעכערליכע סצענקע, אַן אקט פּון פּחד. ווילט איהר די פּאקטען, דעם דיאלאג? גוט. אָט איז עס.

ווי אייך האָב אייך שוין געזאגט, איז זי געזעסען לעבען פענסטער. איך בין צוגעגאנגען צו איהר. א פּאָאָר מינוטען האָב איך געשוויגען. נאכהער האָב איך מיט א שרעקליכען ציטער אין מיין קערפּער אָנגענומען איהר האנד אוּן געזאגט:

—גינעווירא, ביסט דו מיר שוין געוואָרען אונטריי?

— אונטריי צו דיר? וואָס מיינסט דו?

און איך האָב ווייטער נעזאָגט:

— האָסט דו שוין געהאט א ליעבהאָבער? פיעלייכט דאבער־טין.

זי האָט מיך שטאַרק אָנגעקוקט, ווייל איך האָב זיך געטרייסעלט ווי אין א פיעבער.

— וואָס פאר א קאָמעדיע ווילסט דו דאָ שפיעלען? וואָס איז דיר פלוצים איינגעפאלען אין קאָפ? ביסט דו משוגע?

— ענטפער, גינעוורא, אויף מיין פראָגע! — בין איך צוגע־שטאַנען.

איך האָב פרובירט וויעדער אמאל אָנצונעהמען איהר האַנד. אָבער זי האָט זיך צוריקגעצויגען און אויסגעשריען:

— דול מיר ניט א קאָפ מיט דיינע נאַררישקייטען, לאָז מיך צורוה! עס איז שוין גענוג פאר מיר!

נור איך האָב זיך ניט געלאָזט. איך בין געפאלען צו איהרע פיס, ווי א וואהנזיניגער, אָנגעכאפט זיך אין ברעג פון איהר קלייד.

— איך בעט דיך איך בעט דיך, גינעוורא! האָב רחמנות, האָב כאָטש אביסעל מיטלייד מיט מיר! וואַרט אמוויינינגסטענס ביז דאָס אָרימע בעשעפענישׂ, ביז מיין אונגלויקליך קינד וועט געבאָרען ווערען! עס איז דאָך מיין קינד, איז עס ניט? וואַרט ביז עס וועט קומען אויף דער וועלט, נאכהער וועסט דו טהאָן, וואָס דו וועסט וועלען. איך וועל האלטען מיין צונג צווישען די צייהן, איך וועל דיר ניט זאָגען קיין איין און אייניציג וואַרט, איך וועל אימער טראָגען א יעדע זאך. וועז דיינע ליעבהאָבערס וועלען אריינקומען, וועל איך אוועקגעהן פון הויז. אויב דו וועסט מיר בעפעהלען, וועל איך פוצען זייערע שיך אין צוויי־טען צימער — איך וועל זיין דיין שקלאף, קיין זאך וועט מיר ניט זיין שווער. נור וואַרט, וואַרט, גיב מיר צום ערשטען מיין זוהן! שענק מיר צום ערשטען דיעזע מתנה! האָב רחמנות, האָב רחמנות!

גאָר ניט, גאָר ניט, און גאָר ניט. איהר קוק האָט אויסגעדריקט בלויז א פרעהליכען, מונטערען קוראזיטעט, און צוריקציהענדיג זיך פון מיר, האָט זי וויעדערהאָלט:

— ביזט דו משוגע?

נאכהער, וועז איך האָב אלץ פאַרטגעזעצט מיינע ביטעס, מיינע בקשות פון איהר, האָט זי זיך אויפגעהויבען, ארויסגעגאנגען, צוגע־

מאַכט די טהיר הינטער זיך און מיך געלאָזען שטעהן אויף די קניען. אויף דער פּאָדלאָגע איז געלעגען דער זונען־שיין, און אויף דעם בענקעל, דער בלומען־קראַנץ, וואָס האָט געהערט צו א טויטען. מיינע זיפצען, מיינע קרעכצען האָבען ניט געענדערט קיין זאַך.

קענען מיר, מענשען, ענדערען אמאָל זאַכען? צו וואָס פאַר א נוצען זיינען אונזערע טרעהרען? יעדער מענש איז בלויז א געוויסע פערזאָן וועמען עס פאַסירען געוויסע זאַכען. דאָס אַלעס — מעהר נאָר ניט. אמן.

מיר זיינען ביידע מיעד, מיין טהייערער הערר, — איך פון רעדען און איהר פון הערען. אין אמת'ן האָב איך טאַקע אַביסעלע צופיעל אָבגעשטעלט אויף אזעלכע פונקטען, וועלכע זיינען פיעלייכט ניט אזוי וויכטיג. דער הויפּט פונקט ליעגט ערגעץ וואו אַנדערש. איך מוז פערבייגיפען צעהן יאָהר אום צו קומען צום פונקט. — צעהן יאָהר, צעהן מאָל הונדערט יאָהר פון צרות, פון אונגליק, פון שאַנדע.

די נאַכט, וועו איך האָב דערהערט דיעזע פרוי שרייען וועהרענד שרייען — געשרייען, וועלכע זיינען אין קיין פאַל ניט מענשליך, נאָר ווי געשרייען פון בהמות אין שלאַכטהייזער — האָב איך מיט א קאָנוואולסיוועו ציטערען פון גאַנצען קערפער געטראַכט: „א, וועו דיעזע פרוי זאָל שטאַרבען אוו מיר איבערלאָזען מיין זוהן א לעבערליגען!" איהרע וועהרענד שרייען זיינען געוואָרען אזוי שרעקליך, אז איך האָב זיך געטראַכט: „עס איז אונמעגליך צו לעבען, וועו מען שרייט אזוי" יא, איך האָב אזוי געטראַכט אוו אזוי געהאָפט, אָבער זי איז ניט געשטאָרבען, זי איז געבליבען לעבען פיר מיין אוו מיין זוהן'ס פערדאַמונג.

מיין זוהן. ער איז ווירקליך געווען מיין זוהן, דער זוהן פון מיין בלוט. ער האָט געהאַט אויף דעם לינקען אַקסעל דעמזעלבען סימן, וואָס איך האָב געהאַט פון געבוירענערהייר אָן. איך האָב געדאַנקט אוו געלויבט גאָט פאַר דיעזען סימן וויל דאָס האָט מיך פערזיכערט, אז עס איז מיין קינד.

אוו יעצט זאָל איך דערצעהלען פון די מאַטערנישׂ אוו פּיין פון אַלע צעהן יאָהר? זאָל איך אייך אַלעס דערצעהלען, נאָר ניט פערפעהלען? ניין, דאָס איז אונמעגליך. איך וועל קיין מאָל ניט קומען צו

קיין סוף, און חוץ דעם, וועט איהר מיר פיעלייכט ניט גלויבען, ווייל דאָס, וואָס מיר האָבען איבערגעלייטען איז זעהר שווער צו גלויבען.

דאָס בעסטע איז צו זיין וואָס קורצער. פאקטען, בלויז פאקטען. מיין הויז איז געווארען א פלאץ פון בייזען, א נעסט פון שלעכטס. מאנכע מאל פלעג איך בענגענען פרעמדע מענער לעבען מיין טהיר. איך האָב ניט געטהאָן דאָס, וואָס איך האָב געהאט געזאגט: איך האָב ניט געפוצט זייערע שיך אין א צווייטען צימער, נור איך בין שנעל גע־וואָרען א ניכטסווירדיגער דיענער אין מיין אייגענעם הויז. באטיסטא איז געווען א סך וועניגער אונגליקליך, ווי איך און א סך וועניגער ניעדערגעשלאָגען און מוטה־געבראָכען. קיין ניעדערגעשלאָגענער אין דער וועלט האָט זיך געקענט צוגליכען צו מיר. יעזוס וואָלט זיינע אויגען געווען אויסגעווויינט איבער מיר, ווייל פון אלע מענער בין איך דער אייגציגער, וואָס האָט דערגרייכט דעם תהום פון ערנידערונג. פער־שטעהט איהר מיך? באטיסטא, די שברי־כלי, באטיסטא האָט געהאט רעכט און אורזאכען רחמנות צו האָבען אויף מיר.

וועהרענד די ערשטע יאָהרען, זאלאנג ציראן האָט נאָך קיין שכל ניט געהאט, איז געווען גאָר ניט, נאָר אבער וועז איך האָב געזעהען, אז זיין געדאנקען ענטוויקעלט זיך, וועז איך האָב געזעהען, אז אין דעם נאבעלען, דעליקאטען וועזען וואקסט דער שכל מיט גרויסער שנעל־קייט; וועז איך האָב געהערט פון זייער ליפען די ערשטע גרויזאמע פראגען — א, דאן האָב איך געזעהען, אז איך בין פערלאָרען. וואָס האָב איך געקענט טהאָן? ווי אזוי האָב איך געקענט פערזיכעלען דעם אמת פאר איהם? וואָס פאר א מיטעל האָב איך געהאט צו מיין טרויר־עריקייט? איך האָב געזעהען, אז איך בין פערלאָרען.

זיין מוטער האָט אויף איהם ניט אכטונג געגעבען, פאר שטונדען און שטונדען האָט זי גאָר פערגעסען אן איהם. זי האָט איהם ניט געשאפען זאגאר דאָס, וואָס ער האָט בעראפט און געמוזט האָבען. ניט זעלטען האָט זי אהם זאגאר געשלאָגען. איך בין געווען געצוואונגען צו פערלאָזען איהם אויף שטונדען און שטונדען לאנג. איך האָב ניט געקענט זיצען שטענדיג לעבען איהם און איהם בעשיצען מיט מיין ליבע און צערטליכקייט. איך האָב ניט געקענט מאכען זיין לעבען זים, ווי איך האָב ג'עזוס'ט און ווי איך האָב געוואונשען. דאָס קליי־

נע אָרימע און אונגלויקליכע קינד האָט כּמעט זיין גאַנצע צייט פּער־
ברעכט אין קיך מיט דער דיענסט.

איך האָב איהם אריינגענעבען אין שוהל. אין דער פּריה האָב איך
איהם געברעכט אהין און בייטאָג, פּינף אָ זייגער, בין איך געגאַנגען
און איהם אהיים געזוכט און איהם שוין ניט אָבגעלאָזט ביז ער איז
אָנשלאָפען געוואָרען. ער האָט זיך גיך אויסגעלערנט לעזען, שרייבען,
האָט איבערגעיאָגט אַלע זיינע חברים און געמאַכט אין אַלגעמיינעם
אָ וואונדערבאַרען פּראָגרעס. זיינען גרויסע שוואַרצע אויגען זיינען
געווען פּוֹל מיט חכמה און פערשיינט זיין פּנים — אויגען, זאָג איך
אייך, אוצרות. זיי זיינען געווען טיעפּע און מעלאַנכאָלישע. וועז ער
האָט געקוקט אויף מיר, האָב איך געפּיהלט אָ מין פערבאַרגענע אונרו־
היגקייט. זיינע אויגען האָבען געמאַכט אָ חורבו איז מיר אוז איך האָב
בשום אופן ניט געקענט קוקען לאַנג אין זיי. הא, אָפּטמאָל, אויף דער
נאַכט, ביים טיש, וועז זיין מוטער איז אויך געזעסען און אָ שטילקייט,
אָ טויטע שטילקייט האָט זיך שווער אַרונטערגעלאָזט איבער אונז —
א, דאָן איז מיין גאַנצער צער, מיין אַנגסט געווען אָבגעשפּיעגלט אין
זיינע לויטערע גרויסע שוואַרצע אויגען.

אָבער די אמת שרעקליכע טעג זיינען ערשט נאַכהער געקומען.
מיין שאַנדע איז געוואָרען צו עפּענטליך און דער סקאַנדאל צו ערנסט.
מאַראַם עפּיסקאָפּא האָט גענצליך פּערלאָרען איהר רעפּוטאַציאָן. וואָס
אָנבעלאַנגט מיר, האָב איך פּערנאַכלעסיגט מיין אַרבייט אין קאַנטאָר.

איך האָב צו אָפט געמאַכט אירטהומס אוז צייטענווייז האָט מיין
האַנד אזוי געציטערט, אז איך בין ניט געווען אימשטאַנדע צו שרייבען.
מיינע קאַלעגען און די בעאַמטע האָבען געקוקט אויף מיר, ווי אויף
אן ערניעדעריגטען, אונאטירליכען, פערדאַרבענעם, ברוטאַלישען,
שענדליכען מענשען. צוויי דריי מאָל האָבען זיי מיר געגעבען וואהרנונ־
גען, נאַכהער האָבען זיי אוועקגענומען א טהייל פון מיין אַרבייט און
ענדליך מיך אין גאַנצען ענטזאַגט אין נאָמען פון בעשימפּפטען מאָ־
ראַל.

ביז צו יענער צייט בין איך אמוועניגסטענס וועדטה געווען דעם
סכום פון מיין געהאַלט, נאַכהער אָבער האָב איך ניט פערמאָגט קיין
פּרוטה קיין ברעקל, וואָס מען וואַרפט ארוים אין גאַס. קיין זאַך א
דער וועלט קען אייך ניט געבען דעם בעגריף פון דער שנאה, פון דעם

כעס און צאָרן מיט וועלכע מיין ווייב און מיין שוויגער האָבען מיך געפּייניגט. ניט קוקענדיג דערויף וואָס זיי האָבען צוגענומען די עט־ליכע טויזענד ליער, וואָס איך האָב אמאָל פערמאָגט און געעפענט מיט זיי א קראָם און געוויגען דערפון זייער חיונה.

זיי האָבען געקוקט אויף מיר ווי אויף אן אבשייליכען טויג־ניכטס, זיי האָבען מיך געשטעלט אויף איין מדרגה מיט באטיסטאן. עז איז געקומען דערצו, אז איך האָב געפונען די טהיר צוגעשלאָסען פאר מיר און האָב געליטען הונגער. איך האָב פרובירט צו ארבייטען פער־שיידענע ניעדעריגע, שמוציגע און שווערע ארבייט. איך האָב זיך אָנגעשטרענגט פון גאנץ פריה ביז שפּעט אין דער נאכט אום צו פער־דינען עטוואָס. איך האָב איבערגעשריעבען פּאפּיערען, איך בין ארומ־געלאָפען אלס א שליח, איך בין געווען א סופלער אין א טהעאטער, איך בין געווען א פּאָרטער אין א קאָנטאָר פון א צייטונג, איך בין געווען א קלערק אין א הייראטה־ביורא, איך האָב געטהאָן, וואָס עס האָט זיך געמאכט, איך האָב זיך געריבען לעבען יעדען איינעם, איך האָב צוגענומען בעלוינונגען פון יעדען איינעם, איך האָב אָנגעבויגען מיין קאָפּ אונטער יעדען יאָך.

און יעצט, זאָגט מיר, נאָך ענדלאָזע טעג פון אזעלכע מינים אר־בייט, האָב איך ניט פערדיענט צו האָבען אביסעל רוה, צו האָבען איי־ניגע פרייע מינוטען, אז איך זאָל קענען אביסעל פערגעסען מיינע צרות? אבענד, וועז נאָר איך האָב געקענט, וועז ציראן איז איינגע־שלאָפען, בין איך ארויסגענגענגען. באטיסטא האָט מיך שוין אבגע־וואָרט אין גאָס און מיר זיינע בוידע אוועק ערגעז אין א פלאָטז שיכור'ן.

רוה, פערגעסען די צרות! א, ווי זים דאָס איז! ווער קען זאָגען, אז ער האָט אין זיין לעבען פערשטאָנען די ריכטיגע מיינונג, די אמת'ע וועדטה פון דעם אויסדרוק: „צו דערטרינקען די צרות אין וויין?" א, מיין הערר, אויב איך האָב תמיד געטרונקען, איז געווען נור דער־פאר, ווייל איך האָב תמיד געפיהלט אן אונלעשבארען דורשט ברענען אין מיר, אבער דער וויין האָט מיר ניט געגעבען אויף קיין איין סעקונ־דע פערגניגען. מיר פלעגען זיצען איינער אקענען דעם אנדערען און זיין שטום, ווי די פיש. אלע האָבען דאָרט געשווויגען. זיינט איהר אמאָל געווען אין איינעם פון די פלעצער, וואו מען שווייגט? שיכורים קעה־

רען זיך ניט אן מיט קיינעם. יעדער איז פאר זיך. זיי קוקען מרה־שחורה'דיג, פרעמד, האלטען די קעפ אנגעשפארט אן זייערע דאלאניעס. פאר זיי שטעהט א גלאז, נאר פיעלייכט בעמערקען זיי עס ניט. איז עס ווײן? איז עס בלוט? יא, מיין הערר, עס איז ביידע: אי ווײן אי בלוט.

באטיסטא איז געווארען כמעט בלינד. איין מאל בײ־נאכט, ווען מיר זיינען אלע ביידע געגאנגען, האט ער זיך אבגעשטעלט לעבען א לאמטערען, א טאפ געטהאן זיך אין אונטערשטען טהיל פון בויך און געזאגט צו מיר: „דו זעהסט ווי אזוי עס איז געשוואלען?" נאכהער אנגעהמענדיג מיין האנד און צוגעלייגט צום געשוואלענעם פלאטץ, האט ער צוגעגעבען מיט א פערבראנטער שטימע: „וואס קען דאס זיין?"

ער האט עס שוין געהאט פון עטליכע וואכען, נור ער האט עס ניט בעמערקט. אין א פאאר טעג ארום האב איך איהם געזומען אין האס־פיטאל א דאקטאר זאל איהם אונטערזוכען. דאס איז געווען א גע־שווויר, אדער ריכטיגער, א זאמלונג פון געשווירען, וועלכע האבען זעהר שנעל געווואקסען. מען האט איהם געדארפט מאכען אן אפעראציאן און דאס איז געווען זעהר ראטהבאר פאר איהם, אבער ער האט ניט געוואלט איינשטימען דערצו, אבווהל מען האט איהם פערזיכערט, אז עס איז ניט קיין געפעהרליכע אפעראציאן.

ער האט זיך אזוי ארומגעשלעפט נאך א פאאר מאנאטען, נאכהער איז ער געווען געצווואונגען אוועקצולייגען זיך אין בעט, פון וואנען ער איז שוין מעהר ניט אויפגעשטאנען.

וואס פאר א לאנגזאמער שרעקליכער טויט דאס איז געווען! די אגענטין האט דעם אונגליקליכסטען אוועקגעלעגט אין א פינסטערען קעמערל, אין א פערשטיקטען ווינקל, אום זי זאל ניט הערען זיינע זיפצען און קרעכצען. איך בין יעדען טאג אריינגעגאנגען צו איהם זעהן, וואס ער טהוט און ציראן, איין ציראן האט אויך געוואלט מיטגעהן מיט מיר זעהן, ווי אזוי דער זיידע פיהלט—א, וואס פאר א טייער קינד דאס איז געווען! א, מיט וואס פאר א קוראזש, מיט וואס פאר א ברענע־דיגען חשק ער איז בענאגען די וואהלטהאטען, וועו זיין פאטער איז ge־שטאנען לעבען איהם!

אום איך זאל בעסער קענען זעהן דעם חולה, פלעג איך אנציע־

דען א שטיקעל ליכט און ציראן האָט עס געהאלטען פאר מיר. אויף אזא אופן האָבען מיר געקענט געגוי בעטראכטען דעם אונגליקליכען מענשען, וועלכער האָט זעהר ניט געוואלט שטארבען. ניין, ניין, ער איז ניט געווען גלאט א מענש געטראפען פון א קראנקהייט; ער איז גיכער געווען — ווי זאל איך אייך זאגען? — גיכער די קראנקהייט אין מענשען געשטאלט, אן אונמענשליכער וועזען, א שרעקליכעם בעשפעניש געלעבט מיט זיין אייגענעם לעבען, נור צו וועלכען עם זיי־נען גענוגען צוגעטשעפעט א פאָאר מענשליכע הענט, א פאָאר מענשליכע פים און א קליין, מיאוס־רויטה־פליכעוואטע קעפעל. וואָס פאר א שרעק! און ציראן האָט געהאלטען דאָס ליכט די גאנצע צייט ביז איך האָב דעם קראנקען ארונטערגעשפריצט מארפין אונטער דער הויט.

אָבער גענוג, גענוג! זאל ער דארט האָבען דעם ליכטיגען גן עדן! איך מוז קומען צום וויכטיגען פונקט און וועל זיך שוין מעהר ניט אבשטעלען אויף זייטיגע זאכען.

שיקזאל! צעהן יאָהר זיינען פאראיבער — צעהן יאָהר האָפונגס־לאָזען לעבען, צעהן מאל צעהן יאָהר פון לעבעריגען גיהנום. דאן, אין איין אָבענד, וועו מיר זיינען געזעסען בייס טיש, אין ציראנ'ס אנווע־זענהייט, האָט גינעווורא פלוצים זיך אבגערופען צו מיר:

— ווייסט דו, אז וואנצער איז שוין דא צוריק?

איך בין ניט בלאס געווארען. דאָס פערזיכער איך אייך, וויל מיין פנים איז שוין געווען פון לאנג אזוי בלאס, אז אפילו דער טויט אליין האָט עס ניט געקענט מאכען בלאסער און פונקט אזוי ווי עס איז איצט, אזוי וועט עס אויסזעהן, וועו מען וועט מיך אריינלייגען אין קבר. נור איך געדיינק, אז מיין צונג איז צונעהעפט געוואָרען צום גומען און בשום אופן ניט געקענט ארויסרעדען א וואָרט.

זי האָט מיך דורכגענומען מיט יענעם שארפען, שניידענדען קוק, וועלכער האָט מיר תמיד נענעבען דעם בעגריף פון דעם דערשרעק פון א פייגלינג, וועו א קאנאנע שיסט אויס. איך האָב בעמערקט, אז זי קוקט אויף מיין שטערען, אויף דעם צייכען אוו האָט געלאכט מיט אן ערביטערטען געלעכטער. אָנצייגענדיג מיט'ן פינגער אויף שניט, האָט זי געזאָגט מיט א שלעכטען אבזיכט:

— איך זעה, אז דו האָסט ניט פערנעסען וואנצערען, ניט קומענ־דיג אויף דעם אנגענעהמען אנדענק, וואָס ער האָט דיר געלאזט?

ציראן׳ס אויגען האָבען זיך אין יענעם מאָמענט אָבגעשטעלט אויף דעם צייכען, אויף מיין שטערען און איך האָב אין זיי געלעזען די פּראָגע, וועלכע ער האָט געוואָלט פרעגען. ער האָט געוואָלט זאָגען: „וואָס, האָסט דו מיר דען ניט געזאָגט, אז דו האָסט דעם סימן בעקומען פון א פּאל? צו וואָס איז דאָס לייקענען? און וואר איז דער מאן, וועלכער האָט דיך אזוי געשטעמפּעלט?"

אָבער ער האָט אַרונטערגעלאָזט די אויגען און גאָר ניט געזאָגט.

— איך האָב איהם בעגעגענט היינט אין דער פריה, — האָט גענוורא פּאַרטגעזעצט, נאָר איך האָב איהם ניט דערקענט אזוי שנעל, וויל ער האָט זיך פערלאָזט א באָרד. פון אונז האָט ער נאָר ניט געוואוסט. ער האָט מיר געזאָגט, אז ער האָט דיך אַרומגעזוכט נאָנצע דריי טעג. ער וויל זעהר וויעדער זעהן זיין גוטען פרייגד. אורטהייל־לענדיג פון זיין אויסזעהן, קען מען גאָר ניט צווייפלען, אז ער האָט געמאכט א פערמעגען אין אמעריקא.

אלם זי האָט געערדט, האָט זי ניט אַרונטערגענומען איהרע אויגען פון מיר און געהאלטען אין איין לאכען מיט איהר געוואהנליכען און בעקאנטען געלעכטער. ציראן האָט פון צייט צו צייט א קוק געטאָן אויף מיר און איך האָב געפּיהלט, אז ער פיהלט, דאָס איך לייד שרעקליך.

נאָך א לענגערע פויזע, האָט גינעוורא צוגעגעבען:

— ער וועט דא היינט אבענד זיין.

אין דרויסען האָט געגאָסען א רעגען, און דאָס אונאויפהערליכע מאָנאָטאָנע קלאפען אין דאך און אין די שויבען, האָט מיך געמאכט פיהלען פונקט ווי איך זאל האָבען אַרונטערגעשלונגען א גרויסע דאָזע כינין. אלעס איז ביי מיר אָבגעשטאָרבען. גאָר ניט געפיהלט. איך בין געוואָרען איינגעהילט אין יענער אטמאָספערע פון א בעזונדערקייט, פון וועלכער איך האָב איך שוין דערצעהלט. איך האָב פון דאָס־ניי דערפיהלט די פערנאנגענע ווירקליכקייט און די צוקונפטיגע פאָסיבילי־טעטען איהר מיך? עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז איך געה יעצט איבערלעבען א רייהע פון פאָסירונגען, וועלכע זיינען שוין געשהען. איז דאָס, וואָס גינעוורא האָט מיר דערצעהלט געווען עפּעס א נייעס? איז דאָס אונגעדולדיגע ערוואַרטען געווען א נייעס? צו איז געווען א נייעס דאָס אונבעקוועמליכע פיהלען, וועלכעס מיין זוהן האָט

מיר פּעראורזאכט מיט זיינע אויגען, מיט וועלכע ער האָט, אַרן צוויי־פּעל, ניט וויליענדיג אלע מאל א קוק געטהאָן אויף מיין שטערען, אויף מיין צייכען? ניין, קיין איינע פון דיעזע זאכען איז געווען ניט. מיר זיינען אלע דריי געזעסען ביים טיש שטיל. אויף צירא׳ס געזיכט האָט זיך אבגעזיגעלט א ניט וויליענדיג טרויערקייט. אין דער שטילקייט אליין איז געווען עטוואָס אונגעוועהנליכעס, א געהיימער, פערבאָרגע־נער צייכען, וועלכען מיין נשמה האָט ניט געקענט דורכדרינגען.

פלוצים האָט דאָס גלעקל א קלינג געטהאָן. מיינע אויגען האָבען זיך בעגעגענט מיט מיין זוהן׳ס. גינעווירא האָט געזאָגט:

— דאָס איז וואנצער. עפען די טהיר.

איך האָב געעפענט. מיינע אברים האָבען אויסגעפיהרט דעם טהאָט, אבער דער וויליען צו טהאָן דאָס איז ניט געווען מיינער.

וואנצער איז אריינגעקומען.

דארף איך אייך בעשרייבען די סצענע, איבער־חזר׳ן אלע זיינע ווערטער? אלעס, וואָס ער האָט געזאָגט און וואָס ער האָט געטהאָן. אלעס, וואָס מיר האָבען געזאָגט און וואָס מיר האָבען געטהאָן, איז ניט געווען אויסערארענטליכעס. צוויי פרייַנד בעגעגענען זיך, אומארמען זיך, בייטען זיך איבער מיט געווענהנליכע פראגען, ענטפערען זיך גע־וועהנליכע ענטפערס, און דאָס אלעס איז געווען.

ער האָט געטראָגען א גרויסען רעגען־מאנטעל אויף וועלכען די טראָפענס רעגען זיינען געשטאנען בולט. ער האָט אויסגעצייגט העכער, ברייטער און ענטוויקעלטער וויי ער איז אמאל געווען. ער האָט געטרא־גען א דריי פיער רינגען אויף זיינע פינגער, א גוטע שפילקע אין זיין האלז־באנד און א גאלדענע קייט אויף דער זשעלעט, ער האָט גערעדט פעסט, ניט צומישט זיך, ווי א מענש, וואָס איז זיכער אין זיך. איז ער ווירקליך געווען א גנב, וואָס האָט זיך צוריקגעקעהרט אין זיין לאנד, וויי׳ל ער איז יעצט געווען גערעטעט פון א שטראָף?

— דו האָסט זיך אויף א סך געעלטערט — האָט ער געזאָגט צו מיר, נאָכדעם ווי ער האָט מיך גוט בעטראכט — און מאָדאם גינעווירא אין געגענטהיי׳ל, זעהט יעצט אויס יונגער, פרישער און בליהענדער, ווי זי האָט אויסגעזעהען — און ער האָט זי בעטראכט מיט האלב צו־געמאכטע אויגען און מיט א תאוה׳דיגען שמייכעל. ער האָט שוין חשק בעקומען צו איהר און איז געווען זיכער צו בעזיעגען זי.

— רער אָפענטלעך — האָט ער געזאָגט, — בין איך ניט געווען דער יעניגער, וועלכער האָט געמאכט דעם שידוך? פּאָזיטיוו איך. געדענקסט דו דען ניט?

ער האָט אָנגעפאנגען צו לאכען, גינעוואר האָט איהם נאָכגעטהאָן און איך — איך האָב זיך אויך געצוואונגען צו לאכען. ווי עס האָט גע־שיינט בין איך געווען צופרידען צו באטיסטא'ס ראָלע. אָריגינער באטיסטא, (ער זאָל דאָרט האָבען דעם ליכטיגען גן עדן!) ער האָט מיר געלאָזט בירושה זיין נאָדרישען, קאָנווענסיוואָנעלען געלעכטער.

ציראן האָט געהאלטען אין איין קוקען דאָ אויף דער מוטער, דאָ אויף דעם פרעמדען און דאָ אויף מיר. וועז ער האָט געקוקט אויף וואנ־צערען איז אין זיינע אויגען געווען א האָרטקייט, וואָס איך האָב קיין מאָל פריהער ניט געזעהן.

— דאָס קינד איז זעהר עהנלעך צו דיר — האָט וואנצער געזאָגט, — צו דיר אָבער ניט צו זיין מוטער, און ער האָט אויסגעשטרעקט די האָנט אום איהם א גלעט צו טהאָן איבער'ן קעפּעל, אָבער ציראן האָט זיך אָוועקגעבויגען און אָבגעשטויסען די גרויסע האָנד מיט אָזא כוח, מיט אָזא קראָפט, אז וואנצער איז געבליבען ערשטוינט.

— ציראן, — האָט די מוטער אויסגעשריען, — וואָס איז דאָס פאר א מאנערען! — און זי האָט איהם א שטאָרקען פאָטש געטהאָן אין באָק. — נעהם איהם צו פון דאנען, שנעל, נעהם איהם צו פון דאנען — האָט זי בעפוילען בלאָס פון כעס.

איך האָב זיך אויפגעהויבען און אויסגעפאָלגט איהר בעפעהל. ציראן האָט ארונטערגעלאָזט זיין מאָרדעטשקע אויף דער ברוסט, אָבער ער האָט ניט געווויינט. איך האָב געהערט ווי ער האָט געקריצט מיט די צייהנדלעך.

וועז מיר זיינען געווען אין אונזער צימער, האָב איך מיט דער גרעסטער ליעבשאפט אויפגעהויבען זיין קעפּעל און האָב געזעהן רויטע פינגער שטעהן אויף זיין בעקעל. מיינע אויגען האָבען זיך אָנגעגאָסען מיט טרעהרען.

— האָט דיר וועה געטהאָן, זאָג מיר, האָט דיר גוט וועה געטהאָן? ציראן, ציראן ענטפער מיר! האָט דיר שטאָרק וועה געטהאָן? — האָב איך איהם געפרעגט צרונטערבוינענדיג זיך צו זיין פערוואונדע־טען בעקעל וועלכעם איך האָב עס מיט מיין נאנצען הארצען געוואָלט אָב־

וואשען ניט נור מיט מיינע טרעהרען, זאנדערען מיט איך וויים ניט וואס פאר א טהייערען באלזאם.

ער האט ניט געענטפערט; ער האט ניט געווייגט. קיין מאל, קיין מאל האב איך איהם געזעהן מיט דיעזען האַרטען, שנאה'דיגען, כמעט ווילדען קוק. זיינע ברעמען האבען זיך געצויגען, זיין מויל האט זיך בעוואויגען און די הויט האט זיך געקנייטשט.

— צירָאן, צירָאן, מיין טהייער, ליעב קינד, ענטפער מיר!

אבער ער האט ניט געענטפערט. ער האט זיך צוריקגעצויגען פון מיר, צוגעגאנגען צום בעט און אנגעפאנגען אויסצוטהאן זיך אין דער שטיל. איך האב איהם געהאלפען און מיין הארץ האט אין מיר געפלאטערט. איך בין שיעור ניט געשטארבען פון דעם גערַאנק, אז פיעלייכט איז ער עפעס אויף מיר אויך ברוגז. איך האב זיך ארונטערגעלאזט אויף די קניען, אום אויפצושנירעווען זיינע שיכלאך, און לאנג, לאנג בין איך אזוי געלעגען אויף דער פאדלאגע, לעבען זיינע פיסלאך, אויס־גיסענדיג אין דער שטיל מיין הארץ, מיין ביטער, בליי־שוואר הארץ און וועלכעס, ווי עס האט מיר אויסגעצייגט, וועט שוין קיין מאל ניט אויפלעבען.

— פאפא, פאפא! — האט ער פלוצים אויסגעשריען, אננעה־מענדיג מיך פאר די שלייפען, און אויף זיינע ליפען איז געלעגען די שרעקליכע פראגע.

— רער, רער! — האב איך איהם געבעטען, נאך אלץ קניהענדיג ביי זיינע פיס.

ער האט מהר נאר ניט געזאגט, נאר ארויס אין בעט ארונטערגע־רוקט זיך אונטער די קאלדרע און פערגראבען זיין קאפ אין קישען. אין אייניגע מינוטען ארום האבען זייערע צייהנדלאך אננעפאנגען צו קלאפען אייגע אן די אנדערע, ווי עס פלעגט מיט איהם פאסירען אין די פראסטיגע ווינטער מארגענס. מיין טרויישאפט, מיינע ליעבע, פא־טערליכע ווערטער האבען איהם ניט בערוהיגט און קיין גוטעס ניט געטהאן.

א, מיין הערר, ער, וועלכער האט געליטען דאס וואס איך האב געליטען וועהרענד יענער שטונדע, פערדיענט זיך עולם הבא. איז דאס געווען בליוו איין שטונדע? ענדליך האט זיך מיר אויסגעצייגט, אז צי־ראן בערוהיגט זיך שוין אביסעל. ער האט צוגעמאכט די אויגען ווי

צום שלאָפן, זיין פּנים האָט שטופּענווייז פּערלאָרן דעם פּריהערדיגן אויסזעהן און זיין ציטערניש האָט אויפּגעהערט. איך בין געבליבן בעוואוסטלאָז לעבן זיין בעט.

דער רעגן האָט געהאלטן אין געהן, א פּייפּענדער ווינט האָט פון צייט צו צייט געטרייסעלט די לאָדענס און די פענסטער און צירן האָט אלע מאל ברייט פונאנדערגעעפּענט זיינע אויגן און זיי צוריק צוגעשלאָסן.

ביי יעדעם מאל האָב איך איהם געזאָגט: „שלאָף, שלאָף, מיין קינד, איך בין דאָ לעבן דיר, שלאָף מיין טהיערער!" אבער איך האָב עפּעם מורא געהאט און אין קיין פאל ניט געקענט בעזיעגן מיין מורא, מיין פּחד. איך האָב געפּיהלט א דראָהונג ארום מיר, לעבן מיר, און דאָך האָב איך געהאלטן אין איין טרייסטן מיין קינד מיט די וואָרטער: „שלאָף, שלאָף".

א שארפער, שרעקליכער געשריי האָט זיך פלוצים דערהערט אין בער אונזערע קעפּ. צירן האָט זיך אויפּגעכאפט א טוידט־דערשראָקענער. ער האָט זיך צוזאמענגעוויקעלט, צוגעטוליעט זיך פעסט צו מיר און געציטערט און געפּלאטערט.

— פּאפּא, פּאפּא, דו האָסט געהערט? — מיר האָבן זיך ביידע צוגעהערט, צוגערריקט איינער צום צווייטן, געפּייניגט פון דעמועלבען שרעק, מיר האָבן זיך צוגעהערט, מיר האָבן געווארט.

א צווייטער, א לענגערער געשריי ווי פון א מענשן, וואָס מען ערמאָרדעט, האָט אונז געגרייכט דורך דער סטעליע; נאכהער א דריטער, נאָך א לענגערער, נאָך א שרעקליכערער געשריי, וועלכען איך האָב דאָס מאל שוין דערקענט, ווייל עס איז מיר שוין אמאל א ביינאכט אויסגעקומען צו הערן.

— בערוהיג זיך, בערוהיג זיך. האָב ניט קיין מורא, דאָס האָט א פרוי אָנגעכאפט וועהן. זי וואוינט אויף דעם אויבערשטן עטאַזש, איבער אונז, דו קענסט זי, מאדאם בערעטי. בערוהיג זיך, צירן, דאָס איז נאָר ניט.

אבער די נעשרייען, וועלכע זיינען פון מאל צו מאל געוואָרן העכער און שטארקער האָבן אונאויפהערליך אָנגעהאלטן, דורכגעבראָכען די וואנט, געלעכערט אונזערע אויערן. עס איז געווען דערזעלבער געשריי ווי פון א בהמה, וועלכע איז האלב ערמאָרדעט פון דעם

קצב. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז איך זעה בלוט.

נאכהער האָבען מיר זיך, אינסטינקטיוו ביידע פערשטעלט די אויערן, ערוואַרטענדיג די העכסטע שטופע פון דער שרעקליכער פיין. די געשריייען האָבען אויפגעהערט. דער רעגען אין דרויסען, וועלכער האָט שוין געהאַט אויפגעהערט, האָט וויעדער אָנגעפאנגען. צירען האָט ארויפגעצויגען אויף זיך די קאַלדרע און וויעדער אמאָל צוגעשלאָסען די אויגען. „שלאָף, שלאָף" האָב איך וויעדער געזאָגט, „איך וועל ניט אַוועקגעהן".

עס איז אַוועק א שטיקעל צייט. וויפיעל קען איך אייך ניט זאָגען. פלוצים האָב איך דערהערט גינעווּרא'ס שטימע.

— גיאוואני, קום אריין, וואנצער געהט אַוועק!

איך האָב אויפגעשפרונגען, אָבער בעת מעשה בעמערקט ווי צירען האָט זיך אויך א וואַרף געטהאָן, אָבער זיינע אויגען האָט ער ניט געעפענט. ער איז נאָך דאן ניט געשלאָפען.

איידער איך האָב פערלאָזט דאָס צימער, האָב איך זיך אָבגעשטעלט. גינעווּרא האָט געעפענט די טהיר און וויעדערהאָלט:

— קום אריין, וואנצער געהט אַוועק! —

ווען איך בין וויעדער געקומען אין דער אָנווועזנהייט פון יענעם מאָן, האָב איך דייטליך געלעזען אין זיינע אויגען דעם אייגדרוק, וואָס איך האָב געמאכט. איך האָב איהם געמוזט אויסצייגען ווי א טויטער מענש, וואָס האָלט זיך אויף די פיס דורך אן איבערנאַטירליכער קראפט. און קיין ביסעל מיטלייד איז אין איהם ניט געווען צו מיר.

ער האָט געקוקט אויף מיר; ער האָט גערעדט צו מיר, ווי ער פלעגט. ער האָט אויסגעצייגט ווי א בעל־הבית, וואָס געפינט וויעדער זיין שקלאַף. „האָבען זיי פיעלייכט עפעס געפלאַנעווט, וועהרענד זייער געשפרעך?" האָב איך זיך געטראכט. איך האָב געזעהן א שינוי אויף זיי ביידען. גינעווּרא'ס שטימע האָט ניט געהאט דעמזעלבען טאָן, וואָס פריהער. איהרע אויגען זיינען געווען, בעת זי האָט געקוקט אויף איהם, ווי איבערגעצויגען מיט עפעס.

— עס רעגענט אזוי שטאַרק — האָט זי געזאָגט, — דו וואָלסט בעראַרפט צורופען א קעב.

איהר פערשטעהט? דאָס האָט זי מיר געגעבען אן אָרדער. וואנ־

צער האָט ניט פּראָטעסטירט. עס איז ביי איהם אויסגעקומען גאַנץ נאַטירלעך, אַז איך זאָל איהם בעזאָרגען מיט א קעב. איז ער דאָס ניט געקומען מיך צוריקצונעהמען צו דער שקאָלפּערוי? און איך האָב קוים געקענט שטעהן אויף מיינע פּיס. זיי האָבען דאָס ביידע אודאי גוט געזעהן.

אַן אונבעגרייפּלעכע, חצופּה'שע גרויזאַמקייט! אָבער וואָס האָב איך געקענט העלפּען? נוט, זאָגען? אויסערוועהלען דיעזען מאָמענט פּאַר רעוואָלטירען? איך האָב געקענט זאָגען: „איך פּיהל ניט גוט, איך בין קראַנק" אָבער איך האָב עס ניט געזאָגט. איך האָב גענומען מיין הוט און רעגען־שירם און בין ארויסגענאַנגען.

די גאַס אין קאַרידאָר איז געווען אויסגעלאָשען, אָבער אין דער פינסטערניש האָב איך געקענט זעהן א מאַכע ליכט אַון אין מיין מוח זיינען זאָנדערבארע, געהיימניסע, דונקעלע און פּלאָגענדע גערענקען געלאָפּען אויינע נאָך די אַנדערע מיט א בליטצען שנעלליגקייט. איך האָב זיך אָבגעשטעלט אויף א מינוט, ווייל איך האָב דייטליך געהערט גינעווראַ'ס געלעכטער. איך האָב געהערט די קולות פון די שכנים, וועלכע האָבען געוואוינט אויבען. איך האָב אָנגעצונדען א שוועבעלע און נעגאַנגען ווייטער. וואַן איך בין צוגעקומען צו דער אונטערסטער טהיר, האָב איך דערהערט ציראַנ'ס שטימע, רופענדיג מיך. איך בין צוריק ארויף די טרעפּ מיט אזא האַסטיגקייט און אימפּעט, וואָס איך האָב אליין ניט געקענט בעגרייפען.

— אזוי שנעל צוריק? — האָט גינעווירא אויסגעשריען, וואַן זי האָט מיך דערזעהן.

איך בין געווען אזוי פערשאָפּעט, אז איך האָב ניט געקענט רעדען. ענדליך האָב איך ארויסגעמורמעלט אין פערצוויפּלונג „אונמעגליך — איך מוז געהן אין מיין ציימער אריין — איך בין קראַנק" און איך בין געלאָפּען צו מיין זוהן.

— האַסט דו מיך גערופען? — האָב איך שנעל א פּרעג געטהאָן ווי איך האָב נאָר געעפענט די טהיר.

ער איז געזעסען אין בעט און ער האָט אויסגעצייגט ווי ער הערט זיך צו עפּעס צו.

— ניין, — האָט ער געענטפערט, — איך האָב דיך ניט גערופען.

אָבער איך דיינק, אז ער האָט מיר ניט געזאָגט דעם אמת.

— נור פיעלײכט האָסט דו מיך געדרופען פון שלאָף? ביסט דו געשלאָפען?

— ניין, איך בין ניט געשלאָפען.

ער האָט געקוקט אויף מיר אונרוהיג און פערדעכטיגט.

— אָבער וואָס טהוט דיר וועה? וואָרום ביסט דו אזוי פערסאָפּעט? וואָס האָסט דו עפּעס געטהאָן?

— זיי רוהיג, ציראן! — האָב איך איהם געבעטען אנשטאט אן ענטפער און איהם בעדעקט מיט קושען — דאָ בין איך לעבען דיר. איך וועל ניט אוועקגעהן, שלאָף, מיין קינד, שלאָף!

ער איז געפאלען צוריק אויף דעם קישען מיט א זיפּץ. נאָכהער האָט ער, אום מיך צופריעדען צושטעלען, צוגעשלאָסען די אויגען און פּרעטענדירט צו שלאָפען, אָבער ער האָט זיי באלד צוריק בריט פּונאַנדערגעעפענט, זיי אָנגעשטעלט אויף מיין פּנים און מיט אן אונבעשרייבליכען טאָן געזאָגט:

— ער איז נאָך ניט אוועקגעגאנגען.

זייט יענער נאכט האָט מיך די טראגישע פערצווייפלונג ניט אָבגעלאָזט. דאָס איז געווען א מין אונבעשטימטער, געהיימער פּחד, וועלכער האָט זיך געדריקט אין די טיפענישׂ פון מיין הארצען, וואָהין די שיין פון געוויסען האָט ניט געקענט אריינדרינגען, פון אלע אינוועניגסטע געהיימניסען, וועלכע איך האָב ענטדעקט אין זיך, איז דאָס געבליבען אונאויסדריקליך און האָט געשיינט צו זיין דאָס שרעקליכסטע. איך האָב דערויף געהאלטען אן אפען אויג. איך האָב אויסגעמאָסטען זיין טיעפקייט מיט אנגסט, מיט דער האָפנונג, אז עס וועט בעלייכטעט ווערען מיט א פלעצליכען ליכט, עס וועט פאלקאָם ענטדעקט ווערען פאר מיר. צייטענווייז האָט זיך מיר געדוכט, אז די „אונבעקאַנטע זאך" הויבט זיך אויף, דערגרייכט די גרענעץ פון מיין געוויסען און בעריהרט איהם כמעט, און דאן פאלט עס מיט אמאל צוזאמען, פערבאָרגט זיך אין טיעפע, שוועכע שאטענס און לאָזט מיך אין א אונבעקאַנטער טרויעריגקייט. פערשטעהט איהר מיך? אום צו פערשטעהן מיך, שטעלט אייך פאָר, מיין הערר, אז איהר שטעהט אויפן ברעג פון א טיף. די טיעפענישׂ פון וועלכען איהר קענט ניט אויסמעסטען. דיעזער טיף איז בעלייכטעט מיט א נאטירליכען ליכט ביז

א געווּיסער טיעפקייט, נאָר איהר ווייסט אָבער, אז טיעפער ארונטער, אין דער פינסטערניש איז בעהאלטען אן אונבעקאנטע שרעקליכע זאך. איהר זעהט עס ניט. נאָר איהר פיהלט, אז די זאך בעווענט זיך און שווימט ארום. ביסלעכווייז הויבט זיך די זאך אויף און קומט צו צו דעם זוים פון דעם שאָטען, דורך וועלכען איהר קענט עס דאָך ניט דורכזעהען. בלויז א ביסעלע העכער, נאָר אביסעלע און איהר וואָלט עס געזעהען דייטלעך, אָבער פלוצים הערט די זאך אויף זיך צו בע־ווענען, פאלט צוריק ארונטער, פערשווינדעט און לאָזט אייך איבער בעאונרוהיגט, פערצווייפעלט און ערשטוינט.

וויטערע פאקטען. מיט אייניגע טעג שפעטער ווערט וואָנצער א גאָר היימישער אין מיין הויז, ער קומט וואויענען מיט מיר צוזאמען, ער טרעט אריין אלם א קוואַרטיראנט און דער רעזולטאט איז, אז אין הויב וויעדער אָן צו זיין א שקלאַף, איך הויב וויעדער אָן צו ציטערען און פלאטערען.

איז דען נויטהויג איך זאָל אייך אָנצייגען די וויטערע פאָלגען? איז דען נויטהוועניג איך זאָל אייך אלעס ערקלעהרען? איז דען עפּעס פאר אייך פרעמד, זאָנדערבאר? זאָל איך אייך דערצעהלען צירקוס ליידען, זיין דריקענדען צאָרן, זיינע ביטערע ווערטער, וועלכע זיינען ביי מיר געווען ערגער פון דעם ערגסטען סם? זאָל איך אייך דער־צעהלען פון זיינע טרעהרען, ביטערע טרעהרען, פון זיינע טיעפע און שווערע זיפצען און קרעכצען אין יענער נאכט? א, מיין הערר, איהר וואָלט געווען בעדארפט זעהן די טרעהרען, מיט וועלכע דאָס קינד האָט געווויינט, ווי אזוי דאָס קינד האָט געווויינט און איהר וואָלט געוואוסט, איהר וואָלט געזעהען א נשמה וויינען. מיר האָבען זיך פערדיענט עולם הבא. א, יעזוס, יעזוס, האָבען מיר זיך ניט פערדיענט קיין עולם הבא?

איך דאנק אייך, מיין הערר, איך דאנק אייך. איך קען פאָרטזעצען. לאָזט מיך יעצט פאָרטזעצען וויל איך וועל אזוי קיין מאָל ניט קומען צום סוף, און איהר דארפט וויסען, אז מיר זיינען שוין גאנץ נאָהענט. יא, מיר זיינען שוין נאָהענט. וואָס פאר א טאָג איז היינט? דער זעקס און צוואַנציגסטער יולי? נון, דאָס איז געווען אויף דעם ניינטען, פון דיעזען מאָנאט. עס צייגט אויס ווי הונדערט יאָהר, עס צייגט אויס, ווי געסטערן.

איך בין געשטאַנען אין דעם הינטערשטען טהיל פון אַן אַפּטייק, איבערגעבויגען איבער מיין שרייב־טיש, אויסרעכענדיג געווינסע חשבונות, — געפֿלאַגט און געמאַטערט פון דער שטיקעניש און היים־קייט, געביסען פון פֿליעגען, געפיהלט אַבגעשוואַכט פון די פערשיע־דענע מעדיצינישע ריחות. עס האָט בעדארפט זיין אַרום דריי א זייגער נאַכמיטאָג. איך האָב אַלע מאָל אַוועקגעלעגט מיין אַרבייט און גע־טראַכט פון ציראַנען, וועלכער האָט זייט עטליכע טעג ניט געפיהלט גוט. ער איז מיר די גאַנצע צייט געשטאַנען פאַר די אויגען אַן אויס־געטריקענטער, אַן אויסגעדארטער און בלאַס, ווי קאַלך. מערקט אייך, מיין הערר, איין זאַך: דורך א לאַך אין דער וואַנט און איבער מיין קאַפּ האָט אַריינגעדרונגען די זונען שיין.

מערקט אייך אויך פאַלגענדע אומשטענדען: א געזונטער, פעטער, בריייט־בייגערדיגער יונג איז געלעגען און געשלאָפען אויף עטליכע זעק און אַן אונגעהייערע צאָהל פליעגען האָט געשומעט און אומגעפלויגען ארום איהם, ווי ארום א טויטען קערפער. דער אייגענטהימער, דער אפּטייקער איז אַריינגעקומען און צוגעגאַנגען אין ווינקעל, וואו עס איז געווען א וואַש־בענקעל. עס איז איהם געגאַנגען בלוט פון דער נאָז; און אַזוי ווי ער האָט זיך איבערגעבויגען איבער דער וואַש־שי־סעל און איז געווען פֿאַרזיכטיג ניט צו פערפֿלעקען זיין העמד, האָט אַרונטערגעקאַפּעט א טראַפען בלוט אויף דער פאַדלאַגע.

אייניגע מינוטען זיינען פאַראיבער אין א טיעפען, טויטען שטיל־קייט. קיינער איז ניט אריינגעקומען אין אפּטייק. קיין עקיפאַוש, קיין וואַגען איז ניט פערבייגעפאַהרען, דער יונגער מאַן האָט מעהר קיין שנאַרך ניט געטהאַן מיט דער נאָז.

פלוצים האָב איך דערהערט ציראַן'ס שטימע:

— וואו איז דער פאפא?

און נאכהער האָב איך איהם דערזעהן פאַר זיך, אין דעם ניעדע־ריגען צימער, צווישען פערשיעדענע פעק און פעסלאַך און קעסטלאַך מיט זייף, איז ער ערשיינען פאַר מיר ווי א גאַסט, ווי אין דער פאַר־שטעלונגס קראַפט. גרויסע טראַפענס שווייס זיינען איהם געשטאַנען אויף דעם שטערן, די ליפּען האָבען נעציטערט און איז אין. גאַנצען געווען דורכגעדרונגען מיט א ווילדען כּעס.

— וואָס טהוט דו יעצט דאָ? — האָב איך אויסגעשריען, — וואָס האָט עפּעס פּאַסירט?

— קום, פּאַפּאַ, קום?

— אָבער דערצעהל מיר, וואָס האָט פּאַסירט?

— קום, קום מיט מיר.

זיין שטימע איז געווען נידעריג, אָבער שטאַרק און שאַרף. איך האָב אַ וואַרף געטהאָן אַלעם פון דער האַנט און געזאָגט:

— דו זאָגסט מיר טאַקע אַלץ ניט? וואָס האָט פּאַסירט? — האָב איך איהם געפרעגט צום דריטען מאָל, ניט קוקענדיג דערויף וואָס מיין האַרץ האָט געציטערט פּאַר דעם וואָס ער קען מיר דערצעהלען.

— קום, קום מיט מיר, וואַנצער האָט זי געשלאָגען — ער האָט זי געשלאָגען מכות־רצח — דאָס קול איז איהם פערגליווערט געוואָרען אין האַלז. ער האָט מעהר ניט געקענט רעדען. ער האָט אָנגעהויבען מאכען גרעסערע שפּאן און מיך מיטגעשלעפּט נאָך זיך.

— איך האָב עס צוגעזעהן, צוגעזעהן מיט מיינע אייגענע אויגען, — האָט ער פּאַרטגעזעצט, — איך האָב געהערט אין מיין צימער הויכע קולות, איך האָב געהערט ווערטער — וואַנצער האָט זי געזעלעט און געשימפּפט, ער האָט זי אָנגערופען מיט אַלע שמוציגע און ניעדעריגע נעמען — דו וויסט שוין וואָס פּאר א נעמען, און איך האָב איהם געזעהן ארויספּאַלען אויף איהר מיט צוואַמענגעדריקטע פויסטען, שרייענדיג: „טאָ, נא דיר, נא, נא! און ער האָט געקלאַפּט אין פּנים, אין בויסט, אין די פּלייצעס, איבעראַל און אַזוי שטאַרק, אַזוי שטאַרק! נא דיר, נא, נא!" און ער האָט זי וויעדער אָנגעזופען מיט אַלערליי מיאוסע נעמען.

זיין קול'כעל איז געוואָרען פייער, זיין פּנים פערענדערט, אַלע זיינע אברים'לאָך האָבען זיך שרעקליך געטרייסעלט און איך האָב כּורא געהאַט, אז אָט וועט ער אויך פאַלען פון כעס.

— דו דיינקסט, אז איך האָב זיך בעהאַלטען? דו מיינסט אפּשר, אז איך האָב כּורא געהאַט? ניין, ניין, איך האָב גאָר ניט קיין כּורא געהאַט. איך האָב זיך א וואַרף געטהאָן צו איהם. איך האָב געשריען אויף איהם. איך האָב איהם אָנגעכאַפּט ביי די פּיס, איך האָב איהם געבייסען די הענט — איך האָב ענונג כח געהאַט איהם צו טהאָן עפּעס

אנדערש. ער האָט מיך אַ שלייַדער געטהאָן צו דער פּאַרלאָגע און וויע־
דער זיך אַ וואַרף געטהאָן צו דער מאַמען און זי גערופען פּאַר די האָאָר
— א, דער גוטן, דער רוצח!

זיין שטימע האָט זיך וויעדער געוואַרגען.

— דער רוצח — האָט ער פּאַרטגעזעצט, — ער האָט זי אָנגע־
כאַפּט פּאַר די האָאָר, צוגעשלעפּט צום פענסטער און זי געוואָלט
ארונטערווארפען — ענדליך האָט ער זי אָבגעלאָזט, זאָגענדיג: „איך
וועל דיך אָבלאָזען, וויל אויב ניט, וועל איך דיך הרג'נען". דאָס זיי־
נען זיינע אייגענע ווערטער, און ער איז אוועקגעגאַנגען. ער האָט פער־
לאָזט דאָס הויז. א, וועו איך זאָל דאָמאָלס געווען האָבען אַ מעסער!
זיין שטימע איז איהם וויעדער איבערגעהאָקט געוואָרען און זיין צאָרן
האָט געזאָטטען שטאַרקער און מעכטיגער. דאָ האָב איך שוין מעהר ווי
מורא געהאַט אז ער זאָל ניט אומפאַלען און איך האָב איהם געבעטטען
ער זאָל זיך אָברוהען אַביסעלע אין שאָטטען. איך האָב אומיסטטען גע־
זאָגט, אז איך קען ניט געהן וויייטער, אָבער ניין, ער האָט מיך אפילו
ניט געוואָלט הערען.

—ניין, מיר מוזען אייַלען, מיר מוזען קומען אהין אין דער צייט
— וואָס וועט זיין, אז פיעלייכט איז וואַנצער דאָרט צוריקגעקומען
און וויל זי ערמאָרדען? די מאַמע האָט מורא געהאַט, זי האָט מורא
געהאַט, אז ער זאָל ניט קומען צוריק און זי ערמאָרדען. איך האָב גע־
הערט, ווי זי האָט געזאָגט מאַרינען אז זי זאָל פערבינדען זאכען אין
א באָנדעל, וויל זי וויל שנעל פערלאָזען רוים. דוכט זיך, אז זי וויל
פאָהרען קיין טיוואָלי, צו דער מוהמע אמעליע. מיר מוזען קומען אהין
אין צייט. וועסט דו זי לאָזען פאָהרען?

ער האָט אויפגעהערט צו רעדען, אָבער בלויז אום א קוק צו
טהאָן מיר אין פּנים אריין און ערוואַרטענדיג מיין ענטפער.

— ניין, ניין — האָב איך געמורמעלט.

— און איהם, וועסט דו איהם לאָזען צוריקקומען אין הויז?
וועסט דו איהם נאָר ניט זאָגען? וועסט דו איהם גאָר ניט טהאָן?

איך האָב ניט געענטפערט, און ציראן האָט ניט בעמערקט, אז איך
בין געווען כמעט טויט פון שאָנדע און פערדרוס, ער האָט עס ניט גע־
זעהן, וויל נאָך אייניגע מינוטען, האָט ער מיט א שטימע, אין וועל־
כער עס איז שוין מעהר ניט געווען דאָס זעלבע ווי פריהער, מיט א

שטימע, אין וועלכער עס האָט אָבגעקלונגען טיעפּע געפּיהלען, אונטערגעשריען:

— פּאַפּאַ, פּאַפּאַ, דו האָסט דאָך ניט קיין מורא פּאַר איהם? דו שרעקסט דאָך זיך ניט פּאַר איהם? ניט אמת.

— ניין, ניין, — האָב איך געמורמלט, און מיר זיינען געגאַנגען וויטער אין דער זונען שיין, פּערביי די רואינירטע טעראַסען פון דער וויללא לודאוויזי, צווישען אומגעפּאַלענע בוימער, צווישען אויסגעהאַקטע שטיינער און געברענטע ציגעל. צווישען קאַלק־גריבער. „בעסער צו שטאַרבען, בעסער פּערברענט צו ווערען לעבעדיגערהייט אין אייגעם פון די קאַלק גריבער אייַדער צו בעגעגענען זיך פּנים אל פּנים מיט דער אונבאַקאַנטער פּאַסירונג", האָב איך זיך געטראַכט, אָבער צירען האָט מיך וויעדער אָנגענומען ביי דער האַנט און מיך וויטער געשלעפּט מיין ווילען.

מיר זיינען געקומען. מיר זיינען אַרויפּגעגאַנגען.

— האָסט דו דעם שליסל? — האָט צירען געפּרעגט.

איך האָב איהם געהאַט, און געפּענט די טהיר. צירען איז אַריינגעגאַנגען פּריהער. ער האָט גערופּען: „מאַמע, קיין ענטפער".

— מאַריא!

קיין ענטפער. דאָס הויז איז געווען לעדיג. פּול בעלייכטעט און אָנגעפּילט מיט א פּערדעכטיגער שטילקייט.

— שוין אַוועקגעגאַנגען! — האָט צירען געזאָגט, — וואָס דענקסט דו צו טהאָן?

ער איז אַריינגעגאַנגען אין צימער. „דאָס איז דער פּלאַטץ", האָט ער געזאָגט.

אן איבערגעקעהרט בענקיל איז נאָך דאָרט געלעגען, אויף דער פּאַדלאָגע א צובויגענע שפּילקע און א רויטער באנטיק. צירען האָט א קוק געטהאָן אויף מיר מיט א שארפען קוק, האָט אויפגעקליבען עטליכע לאַנגע האָאר, זיי צוגעטראָגען צו מיר און געזאָגט: „דו זעהסט?" זיינע פינגער האָבען זיך געטרייסלט, און זיינע ליפּען האָבען געציטערט, אָבער זיין ענערגיע איז אויסגעשלאָסען געווארען און זיי קראַפּט, אָבגעשוואַכט. איך האָב איהם געזעהן זיך פּלאַטערען. איך האָב איהם געזעהן חלש'ן אין מיינע ארעמס.

— ציראן, ציראן! — האָב איך געשריען — מיין ליעבער, טהייע־רערע זוהן!

ער האָט זיך ניט אָבגערופען, איך קען אייך יעצט ניט זאָגען, וואָס איך האָב געטהאָן בייצושטעהן די שוואכקייט, וועלכע האָט מיך צוגע־טרעטען.

— וואָס וועט זיין, אויב וואָנצער זאָל יעצט אין דיעזען מאָ־מענט אריינקומען? — האָט מיר א זעץ געטהאָן א געדאנק אין מיה. איך געדענק ניט מיט וואָס פאר א קראפט איך האָב אריינגעטראָגען מיין קינד אין שלאָפצימער און איהם אוועקגעלעגט אויפ'ן בעט.

ער איז אביסעלע געקומען צו זיך, „דו מוזט רוהען", האָב איך געזאָגט, „זאָל איך דיך אויסטהאָן? דו האָסט פיעבער. איך וועל אריין־רופען א דאקטאָר. זאָל איך דיך אויסטהאָן פאמעלעך? וויליסט דו איך זאָל דיך אויסטהאָן?"

איך האָב געזאָגט דיעזע וועדטער, איך האָב אויסגעפיהרט דאָס, וואָס איך האָב געזאָגט גלייך ווי עס וואָלט נאכהער גאָר ניט געדארפט פאסירען, גלייך ווי גאָר ניט האָט פאסירט און איך דארף בלויז זיין פערנומען מיט מיין קינד דיעזען טאָג. אָבער איך האָב געוואוסט, איך האָב געפיהלט, אז עס דארף זיין גאָר עפעס אנדערש, אז עס קען ניט אנדערש נאָר עס מוז זיין עפעס אנדערש. איין געדאנק, איין און אויי־צינגער געדאנק האָט געפעלאָגט מיין געהירען, איין און אוינציגע האָפ־נונג, א שרעקליכע האָפנונג האָט געארבייט אין מיין מח, דער פחד, דער געהיימער פחד, וועלכער איז די גאנצע צייט געלעגען פערגראָבען אין דער טיעפענישׂ פון מיין הארצען, האָט זיך יעצט צושפרייט איבער מיין גאנצע קערפער און פערהארטעוועט מיינע האָאר אויפ'ן קאָפ, ווי די צוועקעס.

לאָז מיך דיך אויסטהאָן און אריינלעגען אין בעט אריין, — האָב איך וויעדערהאָלט.

— ניין, — האָט ער געענטפערט, — איך וויל בלייבען אָנגע־טהאָן.

ניט זיין זאנדערארער טאָן, ניט זיינע זאנדערבארע וועדטער, פון זיין איינפאכער און שרעקליכער פראגע: וואָס דענקסט דו צו טהאָן? וואָס דענקסט דו צו טהאָן? וואָס דענקסט דו צו טהאָן?

איך האָב ניט געקענט בעגרייפען קיין זאַך אַרום מיר. ער וואָלט געגעוען געבליבען אליין, און דאן האָט געקענט פּאַסירען, אז איך זאָל זיך צוזאַמענטרעפען מיט וואַנצערען אויף די טרעפּ, און דאן? דאָער וואַנצער וואָלט געוען צוריקגעקומען אין מיין אָבוועזנהייט, און דאן?

לויט ציראן'ס בעפעהל האָב איך ניט געטאָרט וואַנצערען צוריק אריינלאָזען אין הויז; איך האָב איהם עפּעם געדארפט זאָגען, איך האָב איהם עפּעם געדארפט טהאָן. גוט! איך האָב געקענט פערהאַקען די טהיר אינעוועניג און דאן וואָלט וואַנצער זי ניט געקענט עפּענען מיט א שליסעל. אָבער ער וואָלט געוען געקלונגען דאָם גלעקעל. ער האָט געקענט קלאָפּען, אויפּברעכען די טהיר און ד א ן?

מיר האָבען געווארט. ציראן איז געלעגען אין בעט. איך בין געזעסען לעבען איהם און געהאַלטען זיין דופק. ער האָט געשלאָגען שנעל און שטאַרק.

מיר האָבען ניט גערעדט. עס האָט זיך אונז אויסגעצויגט, אז מיר הערען טויזענדער קולות, אָבער דאָס איז געוען בלויז דער טומעל אין אונזערע אָדערען. מיר האָבען געזעהן דורך דעם פענסטער שוועבעלאַך ארומפליהען און טוקען זיך אין די שאָטענס, א ווינטעלע האָט אריינגעבלאָזען. אָבער דעם אמת געזאָגט האָבען מיר גאָר ניט געזעהן ריכטיג און דייטליך, אַלעס איז פאר אונז אויסגעקומען ווי ערשיינונגען ניט מעהר קיין אמת לעבען.

— איך בין דורשטיג, — האָט זיך ציראן פּלוצים אָבגערופען, — גיב מיר א גלאָז וואַסער.

איך האָב זיך אויפּגעהויבען צו נעהמען פאר איהם א טרונק, אָבער דער גראָפין איז געוען לעדיג. איך האָב געגומען די כלי, זאָגענדיג: „איך וועל אריינגעהן אין קיך בריינגען וואַסער". איך האָב פערלאָזט דאָס צימער; איך בין אריינגעגאַנגען אין קיך און אונטערגעשטעלט דעם גראָפין אונטער דעם קראָן.

די קיך איז געוען נעקסט צום קאָרידאָר. צו מיין אויער האָט זיך פּלוצים צוגעטראָגען אן אָבקלאַנג פון א שליסעל. איבערגערעהט אין שלאָס. איך בין פערגליווערט געוואָרען. איך האָב זיך ניט געקענט בעוועגען. ענדליך האָב איך דערהערט די טהיר זיך עפענען און האָב דערקענט וואַנצער'ס טריט.

— גינעוורא! — האָט ער אויסגערופען.

קיין ענטפער. ער האָט געמאַכט אייניגע שפּאַן פאַרוועדטס און וויעדער אויסגערופען „גינעוורא!" שטיל. קיין ענטפער. ווייטער געשפּאַנט. ער האָט וואַהרשיינליך זי געזוכט אין שלאָף־צימער. איך האָב זיך דאָך נאָך ניט געקענט בעווענגן.

פּלוצים האָט מיין קינד ארויסגעלאָזט אַ געשריי, וועלכע האָט אויפגעלעבט מיינע פּערגליווערטע גליעדער. מיינע אויגן האָבען זיך אָבגעשטעלט אויף אַ לאַנגן מעסער, וואָס איז געלעגען אין שאָפע, און מיין האַנד האָט עס אַ כאַפּ געטאָן. אַן אונבענרייפליכע קראַפט האָט מיין אָרעם בעקומען. איך האָב געפיהלט, אז עס טראָגט מיך ווי אויף כוואַליעס צו דער טהיר פון מיין זוהן'ס צימער. און איך האָב געזעהן מיין קינד אייגענראָבען, אייגעשרומפּען מיט אַ קעשישען צאָרן אין וואַנצער'ס שטאַרקען קערפער.

צוויי, דריי, פיעל מאָל האָב איך איהם אריינגעזעצט דאָס מעסער אין זייט ביז דעם הענטעל.

— —

א, מיין הערר, אין נאָמען פון דער טוגענד און וואָלטהאַט לאָזט מיך ניט איבער אלייז! איידער די נאַכט וועט צופאַלען, וועל איך שטאַרבען. איך בין אויך מבטיח, אז איך וועל שטאַרבען, דאן מעגט איהר געהן; איהר וועט צושליסען מיינע אויגען און אוועקגעהן. אָבער, ניין, איך וועל אייך זאָגאַר דאָס אויך ניט בעטען, איך אליין, איידער איך וועל שטאַרבען, וויל צושליסען מיינע אויגען.

קוקט אויף מיין האַנד. זי האָט בעריהרט די אויגען־דעקלאַך פון יענעם מאַן און זי איז פערגעלט געוואָרען. — יענע אויגען־דעקלאַך, איך האָב זיי געוואָלט צומאַכען, וויל מיין ציראַן איז געוועסען אויפ'ן בעט און געשריען: „פאַפא, פאַפא, ער קוקט אויף מיר!"

וויי אזוי האָט ער געקענט קוקען אויף איהם, אז ער איז געווען אזוי פערדעקט? קענען טויטע זעהן דורך לייַלעכער און דעקען?

דאָס לינקע אויגען־דעקעל איז פערסטאַרטשעט געוואָרען. קאַלט, קאַלט. —

וויפיעל בלוט! איז עס מעגליך אז אַ מענש ענטהיילט אין זיך אַ ים בלוט! די אָדערען צייגען עס ניט. זיי זיינען אזוי דעלעקאַט, אז מען זעהט זיי קוים אָן, און דאָך איז ניט געווען קיין פּלאַטץ, וואָהין

איך זאָל אַוועקשטעלען מיין פּוס אוּן ער זאָל זיך ניט טרינקען אין בלוט. זאָנדערבאַר, ניט אמת? מיינע שיך זיינען געווען ווי צוויי שוואַמען אַנגעזאָפּט מיט בלוט.

איינער האָט אַזוי פיעל בלוט אוּן דער צווייטער קיין טראָפּען ניט — א לילייע. א, גאָט, א לילייע! איז דען אויף דער ערד פּאַראַן א וווּיסערע זאַך?

לילייען, בלויז לילייען!

נור קוקט, קוקט, מיין הערר! וואָס פֿאַסירט מיט מיר! וואָס פֿיהלּ איך?

איידער די נאַכט פֿאַלט צו, א, איידער די נאַכט —

א שוואַלב איז אריין.

לאָזט זי אריין. לאָזט די שוואַלב אריינקומען.

אַן אידיליאַ.

געברענט און געבראָטען האָט די יולי היץ. אָנגענעליהט איז געלעגען דער וועג און די בוימער אויף זייטע בייד זייטען — זיינען געוואָן פערדארט און פערטריקענט. א פּאָס וויסער שטויב האָט אין דער לופטען געהאנגען.

א גרויסע טשערעדע חזרים, וועלכע האָט זיך ארויסגעריסען אויף דעם וועג אין א פינסטערען פּלעק, האָט אויפגעהויבען געדיכטע וואָלקענס שטויב. נאָך דער טשערעדע, אין גאנצען אין שוויים, מיט א פּנים רויט ווי פייער, מיט אונגעדולדיגע געשרייען, מיט א לאנגער בייטש אין האנד, איז געלאָפען טיולעסיר און נאָך איהם מיט אן ארונטערגעהאנגענעם קאָפּ, מיט א לאנגער, ארויסגעשטעקטער צונג, ביסלעכווייז אונטערהינקענדיג האָט זיך געיאָגט טאצא, א ראבער הונד.

צום דעמבענעם וועלדעל האָט זיך די גאנצע „גרופּע" געלאָזט. די חזרים — נאָך חזיר'שע נים און טאליסער — נאָך לעבע.

לעבען „סאן־קלעמענטע קאסוריא" האָבען זיי זיך אָנגעשלאָגען אן מענשען, וועלכע זיינען געשלאָפען אין דעם שאָטען פון ארונטערהענגענדע שטיינער. דאָס איז געווען אן אָנגעווארפענע קופּע פון אוים־געמאטערטע ברואים, בערעקט פון קאָפּ ביז די פים מיט ביילען און „בלויע צייבענס". זיי האָבען אלע געשמאק געבראָפּעט און מיט זייער ארט לעגען און מיט דעם ריח פון זייערע קערפערס האָבען זיי דערמאָנט אן ווילדע בהמות. די קוויטטשערייי און דאָס כריוקען פון די „דברים אחרים" האָבען זיי איבערגעשראָקען און א סך פון זיי האָבען אויפּ־געשפּרינגען, זיך אָנגעשפּארט אויף די עלענבויגענס און פערשלאָפּע־נערהייד זיך אויסגעריבען די מוטנע, אָנגעצינדענע, פערשמוציגטע

אויגען. די חזרים האבען נאך מעהר געקוויטשעט, טאצא האט נאך שטארקער געביל̈ט און די געשרייען און די של̈עק פון טאל̈יסערען זיי־נען געוואָרען נאך ווילדער. און אונטער דעם געדיכטען טומאן שטויב האבען זיך אל̈ע — אי די מענשען, אי די חזרים, אי טאצא — אל̈ע צוזאמענגענאסען אין איין פל̈עק.

„אין נאמען פון דעם הייל̈יגען אנטאניע!" — האט טאל̈עסיר געריטשעט, פרובירענדיג, אונטער די צושראקענע געשרייען פון די ערוואכענדע, צוזאמענטרייבען די צול̈אפענע טשערעדע „פערשאל̈טענע בהמות... שדים רוחות!..."

און ענדל̈יך, צוזאמענטרייבענדיג זיין גאנצע טשערעדע, האט ער זי אין אייל̈ענייש געטריבען צו דעם גרינעם דעמבענעם וועל̈דל̈, וואו עס זיינען געווען חזיר'שע נים, א טיעפער, קיהל̈ער שאטען און די יפהפיה פיארא.

*

* *

אונטער א דעמבענעם פל̈ויט האט פיארא געזונגען אויפ'ן גאנצען קול און ל̈עבען איהר זיינען די שעפסעל̈אך ארומגעל̈אפען, זיך גע־שפיעל̈ט און געביסען די גראז. אונטער דעם שאטען פון די גיגאנטע דעמבעס, וואס הויבען זיך ארויף צום הימל̈ און טראגען צו דער זונ זונ־צו־וואָרפענע צווייגען און שווערע פרוכטען האט פיארא געזונגען. דורך די צווייגען האט זיך געטראגען א פריש ווינטל̈ פון די בערג און א מאנאטאנער, ריטמישער רויש פון די בל̈עטל̈אך, און בל̈יטשטשענדע „חזיר'שע ניסל̈אך" זיינען געווען איבערל̈ אין אומעטום אין דעם קל̈יינעם קענינרייך.

די חזרים, טרעפענדיג אזא גוטען און שהנעם פל̈אטץ, האבען זיך מיט א פרעהל̈יכען כריקען צול̈אזט אין אל̈ע זייטען. פיארא האט געזונגען „סטארנל̈א" און טיול̈עסיר, אן אבגעשוואכטער פון דער אין דער פריהערדינער היטץ, האט זיך מיט פערגניגען אויסגעצויגען אויפ'ן גראז, איינגעאטהעמט, מיט דורשט, די פרישע ל̈ופט און די

זיסע טענער פון פיאר'ס ליעד און געקוקט אויפ'ן הימעל, וועלכער האָט ליעבלִיך בעדעקט אלע מענשען, בהמות און געוויקסען.

דאָס הויכע „אונבעריהרטע" גראָז האָט אין גאַנצען פערדעקט דעם יונגען פאַסטוך. די פרישקייט פון וואלד האָט שטופענווייז אָבגעקיהלט זיין צוהיצטען קערפער, דאָך אָבער האָט ער געפיהלט, אז עטוואָס אונדייטליכעס, אונערקלערענדעס צוגליהט זיין גאַנצעס וועזען און מאכט שטאַרקער זיעדען און קאָכען זיין בלוט. דאָס גראָז און די בלומען און בלימעלאך פון'ם וואלד האָבען אָנגענפילט די לופט מיט אן אנגענעהמען, זיסען אראָמאט. דאָס אונאויפהערליכע קנאַקען און זשומען פון די אינסעקטען האָט זיך געטראָגען איבער'ן גאַנצען וואלד. טאלעסיר איז געלעגען מיט צוגעמאכטע אויגען און זיין האַרץ האָט געקלאפט אין טאקט מיט דער ליער.

לאנג האָט טאלעסיר געוהט און געהערט. נאכהער האָט ער אין דער שטיל זיך אויפגעהויבען און געקראָכען איבער'ן גראָז, ווי א לעמפערט, וואָס דערזעהט א קרבן.

— הא־א־אך ! — האָט ער פלוצים אויסגעשריען און מיט א הילכידיגען געלעכטער אויפגעשפרונגען אויף די פיס.

ער איז געווען א קורנאָסער, ריעזיגער יונג, אביסעל א רויטליכער, מיט אויגען, וואָס שפריצען מיט כח, מיט גבורה, מיט דרייסט און מיט ליעבע.

אָבער די פאַסטוכין האָט זיך אפילו קיין ביסעל ניט דערשראָקען. זי האָט נאָר געמאכט א לייכטע, איראָנישע גרימאַסע.

— וואָס דאַרפסט דו ? — האָט זי שטרענג א פרעג געטהאָן.

— גאָר ניט... אזוי...

און זיי האָבען געשווינגען.

אונטען, הינטער די קליינע בערגלאך, אין די געדיכטעניש פון דעם וואלד, ביי די פיס פון דעם נאקעטען גרויסען בארג האָט דער טייך „פעסקארא" גערוישט. אָבער טאלעסיר האָט נאָר ניט געהערט און ניט אָבגעריסען די ברענענדע אויגען פון דער פאַסטוכין מיט דעם „בראָנזענעם" קערפער.

— זינג... זינג נאָך... — האָט ער ענדליך אויסגעשריען, און אין זיין שטימע האָט זיך געהערט אן אָנגעשטרענגטע ליידנשאפט.

פיארא האָט זיך האַלב אומגעקערט און שמייכלענדיג, האָט זי געוויזען דעם פּאסטוך צוויי רייהען מוטערפּערלענע צייהן. און פּלוצים האָט זי אויסגעריסען א זשמעניע גראָז און מיט אונפערשטענדליכע אויפרעגונג האָט זי עם געוואָרפען טאַלעסירען אין פּנים אריין — געוואָרפען אזוי, ווי זי וואָלט איהם געשיקט א קוש, ער האָט א ציטער געטהאָן, זיך געגעבען א וואַרף פאַרוועדט און דערפיהלט דעם אראָמאט פון דעם פרויען קערפּער, וועלכער איז געווען שארפער און איהם מעהר פערשיכורט, איידער דער אראָמאט פון דעם פריש אָבגעקאָסטען היי און די בלומען פון דעם וואַלד.

דאָ און דאָרט האָט זיך געהערט דאָם בילען פון טאצאן, צוואַמענטרייבענדיג די טשערעדע. אין וואַלד איז געוואָרען האַלב פינסטער און א זיסער מחיה׳דיגער אראָמאט האָט אַלעם אָנגעפילט. די בלעטער פון די בוימער האָבען אונטער דעם לאסשטשענדען אָטהעם פון דעם ווינד אָבגעשוינט ווי מעטאַל; הויך, הויך, פערליערענדיג זיך אין דער רויטליכער טיעפענישׂ פון׳ם הימעל, זיינען געפלויגען פויגעל; פון צייט צו צייט האָט זיך מיט׳ן ווינד צוגעטראָגען א ריח פון אספאלט פון די פלעצער, וואו מען האָט גענאקט שטיינער; און פון מאָל צו מאָל האָט זיך געטראָגען דאָם לייד פון א ווייטער פאסטוכין . . .

אָבער די פורפורנער קאליוזשע, וועלכע איז געווען בעדעקט מיט וואקסענדען מאַך, זיינען די חזרים געקראָכען און זיך געוואָלאָיטשעט מיט זייערע שווער ארונטערגעהאַנגענע און פעטע בייכער אויף דער ערד. טאצא האָט געהינקען און צייטענווייז געבילט. אַלעם איז מיט אמאל פערהילט געוואָרען אין א שטרענגער שטילקייט און בלויז טויזענדע אונבעגרייפליכע גערוישען און קלאַנגען און די תפלות פון די ווייטע קלויסטערם האָבען זיך אין מעלאָדישע כוואַליעם געטראָגען איבער דער שטילקייט. טיעף און גלייך האָבען געאָטהעמט די בוימער און עטוואָס „אויסנאהם־ווייבליכעם" האָט טאַלעסיר געפיהלט און גע־שפירט אין זייער אָטהעמען.

אונטער דעם דינעם, גילדערנעם שטויב זיינען צאָהלרייכע קום־טען אויף ביידע זייטען סטעוושקע געשלאָפען. פון דער מיטען די אָנגעפרעסענע, מיעדע און צוזאמענגעשטיקטע קופּע חזרים האָבען זיך געהערט פערטויבטע כריוקען און א מאָנאָטאָנע רעגעלמעסיגע בע־

וועגונג. און פונקט אזוי מאנאטאנע האבען זיך צוגעטראגען פון וויי־טען די ליעדער פון די פויערים.

א זיעגעל פון רוהיגקייט, שטארקייט, פרישקייט און שעהנקייט איז אויף אלעם ארום גלעגען.

*

* *

און ניערעריגער ארונטער, וואו פיארא איז געזעסען, האבען די פויגעלאך אונערמיערליך געסווישטשערט און געזונגען און די בוימער האבען שטיל געשפיעלט אונטער דעם ווינד. אונטער דעם העל בלויען הימעל זיינען צוליעב נעכטיגען רעגען, אין דער לופט געשטאנען טויזענדער רעגענבויגענס, וועלכע זיינען פון צייט צו צייט איבער־גלאפען פון בוים אויף בוים. און דער אפענער גלייכער שטח, וואס האט זיך געצויגען הינטער דעם וואלד האט אזש גערויכערט פון דער העליש־פייערדיגער זונן.

פיארא האט צוזאמענגעטריבען די שעפסען און אנגעהויבען אויפצוהויבען זיך מיט זיי איבער דעם אבגעקאסעטען פלאטץ. טא־ליעסיר, וועלכער האט זיך פערקוקט אין דער וויטקייט און זיך אבי־סעל פערגעסען, האט פלוצים מיט אמאל דערזעהען פיארען און די שעפסען נאהענט לעבען זיך. פיארא איז געגאנגען צוויישען די רייהען פון מילגראם בוימער, א שטארקע, א מעכטיגע, א לעבעדיגע, א שפרינ־גענדיגע, ווי א יונג טלעטשקעלע...

— א, פיארא, וואהין?

— צום טייך! — האט יענע געענטפערט און געגאנגען ווייטער איבער דער שמאלער סטעזשקע.

טאלעסיר האט געהערט דאס טראכקען פון די צובראכענע צוויי־גען, פיארע'ס קולות אויף די בהמה'לעך און דאס מעקען פון די שעפ־סען. און נאכהער האט ער דערהערט ווי א מיידעל האט זיך מיט א געשריי אריינגעווארפען אין וואסער; ער האט געהערט די פרעה־ליכע קוויטשען, דאס געוויש פון א שווימענדען קערפער און דעם שארף פון דעם צושפאלטענעם וואסער. און דאן האט ער איבערגעלאזט

די חזרים אויף טאצא׳ס השגחה און, ווי א שלאנג, איז ער ארונטערגע־קראכען דעם בארג אראב.

בלויסטשענדע און פייכטע זיינען געשטאנען אלע יונגענקע בוי־מעלאך און פריטקעלאך אין דער מארגענדער פרישקייט און די גרויסע בוימער האבען דערמאהנט אן רייהען מעכטיגע שטיינערנע זיילען. די געוויקסען און די פלאנצונגען האבען זיך דא צושפרייט און צו צויגען איבער דער ערד און דא, מיט ליידענשאפט און שטייף, ענג, ווי די שלאנגען, זיך ארומגעוויקעלט ארום די בוימער, זיך געווארפען איינע אויף די אנדערע, זיך איבערגעפלאכטען און געפיהרט א שרעקליכע מלחמה פאר א בעסערען, ליכטיגען זונענריגען פלאטץ.

איבער דעם גאר גרויסען ליכטיגען, זאנפטען גרינעם שטח האבען זיך געפארבט געלע, בלויע און העל רויטע ארכידיען, בלוטיגער מאהן און גאלדענע ליוטען. הויך האט זיך די שפינען־וועב געטראגען און זיך פערטשעפט אין די איבערגעשפאלטענע צווייגען, און שווערע ענגלען יאגאדעם האבען ארונטערגעהאנגען פון די צוויגען און זיך געבאדען אין דעם הויכען גראז.

יעדעם מאל, וען דער ווינד האט שטארק פערבלאזען פון דער טיעפעניש פון דעם וואלד, האט זיך אויסגעצויגט ווי דארט, אין דער געדעכטעניש, יעצט א שטורם, אדער א שרעקליכע חיה אטהעמט, אדער עס רוישט א מעכטיגע מענגע מענשען. דאס שוויצען פון דער ערד, פון די בוימער און פון דעם גראז איז געווארען מעהרער און שארפער, און פון מיטען דעם מעכטיגען לעבען פון די פלאנצונגען, האבען זיך, ווי געזונטע בלומען, צולאזט צוויי געפיהלען צוויי ציהענ־דע הערצער: — פיארא און טאלעסיער — צושייד־ענערהייד האבען זיי זיך גערייסען איינער צום צווייטען, געווארט אויף עטוואס און גע־ציטערט פון איבערפילטער לייד־ענשאפט.

און זיי האבען זיך בעגעגענט. דארט אונטען, ביים סאמע בערג בון דעם טיף פעסקארא, צווישען די געדיכטע קוסטען, צווישען קראפ־פאוע און טשערעט. בייד־ע ארימע און אבגעריסענע, בייד־ע מיט אנגע־ריבענע און פול מיט מאזאלען הענט און פים און בייד־ע מיט שווי־סיגע אבער מעכטיגע קערפער, וועלכע האבען געאטהעמט מיט כח און גבורה.

מיט א שטורמדיגען שוים האט זיך דער „פעסקארא" געקלאפט

אן געשלאגען אין די שטייגער פון זיין ברעג. און די ווייסע שטורמ־דיגע פענע האָט זיך צוגאָסען איבער דעם טייך'ס גרענעץ, וועלכע איז געווען הויך און נאקעט. טויזענדער וועלאך האָט זיך דאָס וואסער געפונען און מיט עקשנות זיך געגראבען אין זאמד, דאָ ווערענדיג אין גאנצען נעלם און דאָ וויעדער ערשיינען און מיט דער פריהערדיגער קראפט זיך געיאגט ווייטער, צווישען דעם טשערעט. און דער הוי־כער, שטיינערנער, נאקעטער, ברוגז'דיגער, פערטראכטער ברעג האָט אויסגעצייגט ווי מיט זילבערנע אדערען דורכגעוועבט און האָט געקוקט מיט שנאה אויף די שפיעלענדיגע וואסערען.

פיהלענדיג א ברענענדיגען דורשט, איז פיארא צוגעגאנגען צום טייך, ארונטערגעלאָזט זיך אויף די קניען און אָנגעהויבען טרינקען. מיט איהר אויסגעבויגענקייט, מיט דעם צויבער פון איהר טאליע און גאנצע פליציע, איז זי געווען עהנליך אויף א פאנטער. (אזא מין לעמ־פערט).

טאליסער האָט זי אָבגעמאָסטען פון קאָפ ביז די פיס מיט א ברע־נענדיגען, ליידענשאפטליכען קוס.

ער איז צוגעגאנגען נעהענטער.

— קוש מיך! — האָט ער פלוצים אויסגעשריען און זיין שטימע האָט געציטערט פון ליידענשאפטליכער אויפרעגונג.

— ניין... איך וויל ניט...

— קוש מיך... קוש...

און ער האָט אָנגעכאפט איהר גליהענדען קאָפ צווישען זיינע ביידע הענט, איהם ארונטערגעבויגען צווישען זיינע קניען און דאן צוגע־דריקט זיין קאָפ און אזוי איז ער געבליבען בעווגלאָז, מיט צוזאמענגע־שלאָסענע אויגען, אין גאנצען דורכגעדרינגען מיט העכסטער הנאה פיה־לענדיג פיארא'ס פייכטע היים ליפען אויף זיינע...

— ניין... ניין... — האָט פיארא אין שטיקענדיש געשעפ־טשעט און האָט פלוצים מיט א שטארקער קראפט אָבגעשטויסען פון זיך טאליסיר'ס קאָפ.

אָבער זי האָט אין גאנצען געציטערט, ווי א טשערעטל. און איהר גאנצער שטארקער קערפער איז געווען פול מיט חשק און פייער... מיט ליידענשאפט איז געווען פול די לופט, פול איז אויך געווען אי

רער הימעל, אי די בלומען אי די גראזען אויף דער ערד. אלעס, אלעס איז געווען פול מיט לויבענשאפט...

און די הענט פון דער פאסטוכין זיינען ארונטער געפאלען מאכטלאז.

א שעפסעלע האט פלוצים ארויסגעשטעקט זיין שוואַרצן קעפעלע דורך די צווייגען. די פייכטע גוטע אויגעלאך האבען מיט פערוואונדערונג לאנג געקוקט אויף די צוזאמענגעדריקטע, צוזאמענגעפרעסטע און פלאטערענדיגע קערפער...

און דער „פעסקארא" האט געזונגען...

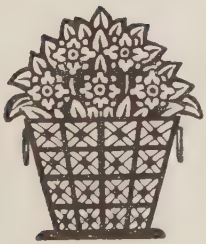

ארסאלא

1.

ביי האלבען טאג איז דער גלח ארויסגעגאנגען פונ'ם קלויסטער, טראגענדיג דאס „הייליגקייט". די גאסען און די העכער פון די הייזער זיינען געווען בערעקט מיט דעם ערשטען שנעע. אין דער הויך, צווישען די שווערע שנעע וואלקענס, האבען ארויסגעשווימען בלויע אינזלען, זיך לאנגזאם אויסגעברייטעט, און אין דער וויסער לופט, איבער דער וויסער ערד, האט זיך פלוצים צוגאסען די זונען־שיין.

די פראצעסיאן האט זיך געריכטעט צום הויז פון ארסאלא דעל ארק. מענשען האבען זיך אבגעשטעלט און נאכגעקוקט דעם גלח, וועלכער איז געגאנגען מיט א הויכן קאפ צווישען זיינע בעהעלפערס, וואס האבען געהאלטען די „הייליגע חופה" איבער איהם, און אין די הענט געטראגען אנגעצונדענע ליכט. דער העלער קלאנג פון דעם גלע־קעל האט זיך צוזאמענגענאסען מיט דעם ווארטשען פון די הייליגע תפילות. הינט, וועלכע האבען געטראפען אנצוקומען א קענען, זיינען אנטלאפען אין די זייטיגע געסלאך. דער גאסען־קעהרער האט אויפ־געהערט צוזאמען שארען דעם שנעע, זיך ארונטער געלאזט אויף די קניין און אבגעהויבען דאס היטעל. לעבען און ארום פלאיאנא'ס באק־שטוב האט זיך אין דער לופט געהערט א הייסער, געזונטער ריח פון פריש אבגעבאקענעם ברויט.

אין הויז, וואו די קראנקע איז געלעגען, האט מען דערהערט דאס קלינגען פון דעם גלעקעל און א גערויש פון טריט אויף די שטיגען. די בתולה ארסאלא איז געלעגען אין היטא, ארומגעכאפט מיט א טעמפער שלעפעריגקייט, און איהר שנעלער אטהעמען האט זיך איבער־

געריסען מיט א כריפען. די האָאר אויפ'ן קאָפ כמעט אין גאַנצען אויס־געקראָכען, דאָס פנים פערבלויעט, די ווייהען האַלב־צוגעמאַכט, די נאָזלעכער האָבען אויסגעצייגט צו זיין אין גאַנצען פערלעגט מיט א דינער סאָושע. די ביינערנע הענט האָבען זיך מאַכטלאָז בעווענט.

אין צימער האָט געהערשט א טראָגישע שטילקייט, וועלכע האָט געדיענט אלס א הקדמה צו דער גרויסער טראָגעדיע פון דער אָנקומענדער „לעצטע שטונדע", און דאָס דעכען פון דער קראַנקער, און די צוגעפאַלענע הוסטען, און די אונוואָהרשיינלעכע בעווענגונגען, האָבען נאָך מעהר פערשטאַרקט און פערגרעסערט דעם פּחד פון דעם ערוואַרטענדען טויט. א פרישע לופט האָט זיך אריינגעגאָסען אין די אָפענע פענסטער, ארויסשטויסענדיג דעם הייסען, שווייסיגען קראַנקען ריח. א וויסער אָבשיין האָט זיך אָבגעשפיגעלט פון דעם שנעע, וואָס האָט בעדעקט די קאַרניזען און די קעפלאָך פון די אויסגעבויגענע חלקים פון דעם פּאַרט נאווי; די קריסטאַלענע, דורכזיכטיגע פּאַרבען פון די אייזיגע סטרעמפּעלאָך האָבען אָבגעווארפען אויף דער סטעלע פון דעם צימער אן איבערגאָס פון רעגענבויגען קאָלירען. אויף די וועגט האָבען געהאַנגען הייליגע, בראָנזענע מעדאַלען און די צורות פון קדושים.

ביי דער קראַנקער'ס בעט איז געשטאַנען איהר שוועסטער און בענעצט איהר די ליפען און די יאַסלען מיט א האַנטוך אָנגעזאָפט מיט עסיג. דער דאָקטאָר איז געזעסען, וואַרטענדיג, און האָט בעקוקט די זילבערנע גאַלקע אויף זיין שטעקען. טהעאָדאָרא לא יעטשע, א וועבערין, וואָס האָט געוואוינט אין שכנות, איז געשטאַנען דערנעבען שטיל און בעווענלאָז.

— פרידען און זעגען — האָט דער אַריינקומענדער גלח געזאָגט.

אין טהיר האָט זיך בעוויזען דאָן דזשענאר טיערנא, — א הויכער דאַרער מאָן, וואָס האָט דערמאָהנט אָן אן אויסגעצויגענעם וואַרעם. נאָך איהם איז אריינגעקומען ראָזע קאטענא, וועלכע איז יונגערהייד געווען דאָס, וואָס מען טהאָר ניט אויסזאָגען און יעצט, אויף דער עלטער, גראַטעווועט איהר „כשרה" נשמה דערמיט, וואָס זי האָט בעדיענט שטאַרבענדע און מטהר געווען מתים, אומזיסט אָהן א פרוטה געלד.

אלע אין צימער האָבען געקניעט און ארונטערגעלאָזען די קעפ.

די קראנקע האָט גאָר ניט דערקענט. די שפרינקלען פון דעם הייליגען וואסער האָבען זי אָבגעשפריצט.

אָבער ארסאלא האָט ניט געפיהלט די הייליגע כוואליע, וועלכע האָט זי אָבגעוואשען און ריין געמאכט, ווי דער ווייסער שנעע, כדי צו קומען א זויבערע פאר גאָט, ברוך הוא.

א מאכטלאָזע האָט זי זיך אָנגעכאפט אן דער קאָלדרע, איהרע ליפּען האָבען געציטערט און אין האלז האָבען זיך ווערטער געבאָלבעלט.

ארסאלא האָט פאָרטגעזעצט צו שטאמלען און זיך אָנכאפען אָן דער פוסטקייט ביז מען האָט איהר צורעכטגעמאכט די קישען. זי האָט גאָר ניט געהערט אויסער א קלינגען אין די אויערען, וועלכעס האָט אָבגעקלינגען דאָ ווי א געשרי, דאָ ווי א מוזיק. מען האָט זי אונטער־געהויבען און איהר בלוי־רויטליך געזיכט איז פלוצים געוואָרען טויט־בלאס.

— אָרימע, אונגליקליכע....

ענדליך האָט זי ארויסגעשטעקט א ציטערענדע, מיט א קרענק־ליכער, שוואַרץ־בלוטיגע קאָרע בעדעקטע צונג, אויף וועלכער מען האָט ארויפגעלעגט א שטיקעל רויכענדען ווייראָך.

— דאָס איז דאָס פייער פון דעם, וואָס פיהרט די גאָנצע וועלט...

אָבער זי האָט די צונג ניט בעהאלטען. זי האָט ניט געוואוסט, וואָס מען טהוט. דאָס הייליגע ליכט האָט ניט געשטערט דעם גלי־ווערדען צושטאנד. קאמילא האָט מיט ליידען און מיט שרעק געקוקט אויף דעם ערד־בלאסען פנים און אויף די ליפּען, וועלכע האָבען דער־מאָהנט אָן א מויל פון א דערשטיקטע. דער גלח האָט מיט א טרי־אומפירענדער יראה, וועלכע פאסט פאר אזעלכען, האָט, ניט אויפען־דיג זיך, פאָרטגעזעצט לייענען לאטיינישע תפלות. און דער אָבשיין פון דעם שנעע האָט זיך אין א ווייסען ליכט ארייגעגאסען אין די פענסטער. דער ריח פון הייסען ברויט האָט ביים גלח'ס „חסידים" ארויסגערופען א קיצעל אין דער נאָז.

— געלויבט איז ער און געלויבט איז זיין נאָמען!... — האָט דער גלח געבעטען.

מיט דער אנשטרענגונג פון דעם דאָקטאָר האָט ארסאלא צוגע־

שלאָסען דאָס מויל. דער גלח האָט צוגעטראָטען צום לעצטען הייליג־סוד'ישען אָבשפּריצען די שטאָרבענדע. אלע זיינען געשטאַנען אויף די קניען און נאָכגעזאָגט יערען פּסוק תהלים, וואָס דער „הייליגער" האָט פאָרגעלייענט.

טהעאָדאָרא לא יעטשע האָט זעלטען זיך צוכליפּעט, פערשטע־לענדיג דאָס פּנים מיט די הענט. לעבען איהר איז געשטאַנען ראָזע קאטענא מורמלענדיג א תפלה און איבערקלויבענדיג די פאטשערקעס. איין אויג איהרס האָט זיך געגויעט, דאָס צווייטע האָט נעהאָט א ביל־מע, און אין דעם שטילען תהלים געזאָגט, האָבען זיך געהערט דעם גלח'ס וועטער „הייליגענדיג" די אויגען. די אויערען, דאָס מויל און די הענט פון דער בעווען־גלאָזער קראַנקער.

— .... איך גיב זיך איבער דיר, גאָט, וועט עס איז מוחל עונות. אמן.

קאמילא האָט צודעקט די קאָלדרע און עס האָבען זיך ארויסגע־זעהן די גלעזע אָבשטאַרבענדע סליאדען פון איהר שוועסטער.

— העלף גאָט, העלף קריסטוס, העלף גאָט, פאָטער אונזע־רער....

די „געזאַלבטע" פון גאָט איז געלעגען בעווען־גלאָז, אָטהעמענדיג שווער, די קניען אויסגעבויגען און די הענט צוגעקווועטשט צו די זיי־טען — אין א כאראקטערנעם מעמד פון קראַנקע אויף טיפוס. און דער גלח איז, צולעגענדיג צום לעצטען מאָל, דעם צלם צו איהרע לי־פען און, מאכענדיג א צווייטען צלם אין דער לופטען, ארויסגענאַנגען אין דער בעגלייטונג פון זיינע דיענער. אין צימער האָט זיך נאָך אלץ ארומגעטראָגען יענער אונבעשטימטער ריח פון וואקס און וויראָך, מיט וועלכען די קירכען־בגדים זיינען אָנגעזאפט. אויף דער פרייער לופט, הינטער די פענסטער, האָט מאטטעא פוריעלא אויפגעקלאפט אָבצאסען — און צוגעזונגען דערבי א ליער.

2.

די קראַנקהייט האָט זיך ניט אויף קיין סך געבעסערט. ס'איז נעקו־מען די פיערטע וואָך און די טעמפּע שלעפּעריגקייט האָט זיך פערביטען אויף א נאטירליכען שלאָף — א נאטירליכען רוהיגען שלאָף, אין וועל־

כען די טיפישע סימפּטאָמען פון טיפוס זיינען ביסלעכווייז פערשוואונ־דען: די היטץ איז געווָארען אביסעל קלענער, דער געדאנק קלאָה־רער און די בעטויבונג אביסעל אויסגעלייטערט. נאָר דער שווערער הוסט האָט זי צייטענווייז אונברחמנות געמאטערט. די הויט איז איהר קאַליע געווָארען און עס זיינען איהר געווָארען וואונדען אויף די עלענ־בויגענס, אויף די קניען און ניערעריגער פון דעם גאַרטעל. קאמילא האָט זיך איבערגעבויגען איבער'ן בעט, אויסרופענדיג אין דער הויך: „ארסאלא", און די שוועסטער האָט געפרופט צו עפענען די אויגען.

זי האָט געפיהלט א הונגער, א שטארקען הונגער. א בהמה'ישע זשערניקייט צום עסען האָט זי געפייניגט. און איהר מויל האָט בעקומען יענע אויסגעקרומטע בעוועגונג, ווי ווען די באַקען בייענער גליסטען עפּעס צו קייען און איהרע אויסגעדארטע, אויסגעקווארטע הענט האָ־בען אָנגענומען יענעם קראָמישען, קלעטערענדען אויסזעהן, וועלכען עס איז צו בעאָבאכטען ביי מאלפּעס, ווען זיי דערזעהן אן עפּעל. דאָס איז געווען א קרענקליכער, ברענענדיגער הונגער, יענער שרעקליכער חשק צו שפּייז, וועלכער מאכט א חורבן אין יעדער צעל פון א קער־פער, וואָס איז אָבגעשוואכט און אויסגעמאטערט פון קראנקהייט. עס איז געבליבען בלויז אן אָרימע, אביון'דיגע כוואליע בלוט, וועלכע האָט זיך קוים בעווענט אין די אָדערען. אין דעם אָבגעשוואכטען, פון שפּייז בערויבטען מאָרך האָט זיך א יעדע טהעטיגקייט אָבגעשטעלט. בלויז וויבראציעס, אָנצייגענדיג אייניגע טהעטיגקייטען פון אמאָל, וועלכע זיי איז פאַלקאָם געווונד געווען, האָבען דאָרט יעצט פאסירט. און אפילו אין אזא אונבעדייטענדע ארבייט האָט איהר דער געדאנק ניט געריענט אין פולען. זי האָט געליענט קורצענקע לאטיניש זאכען, זי האָט אָהן א שום צוזאמענבינדונג צוטהיילט די ווערטער אין זיך־בען, זי האָט געשראָקען די שילער צו בעשטראָפען, זי האָט געזונגען קורצע סטראפען פון הייליגע תפילות. אפט פלעגט זי פיהרען מיט דעם אָנ־צייגענדען פינגער איבער דער שארף פון דעם בעט, ווי אָנצייגענדיג צו די שילער די שורות פון דעם ביכעל. אמאָל פלעגט זי זיך צושרייען, דראָהען, מוסר'ן, דערמאָהנענדיג זיך פיעלייכט אן פרוי בארטאלאמעא דא סאלוצא'ס רעדע צו די זינדיגע, אדער פיעלייכט פלעגט זיך איהר דאן אויסווייזען, אז זי זעהט יענע שרעקליכע בילדער, אויף וועלכע עס זיינען געמאָהלען אומגעלומפּערטע מלאכים און מלחמה האלטענ־

דיגע שדים. אבער איהרע אויגען זיינען אלץ געבליבען מוטנע, און די שווארץ־אפלען איבערגעצויגען מיט א מין גלעזען הייטעל. אין דער צייט פון דער קראנקהייט זיינען איהר די גאנצע האָר אויסגעפאַלען.

ארום האבען אלע געפראווען דעם יום טוב לכבוד קריסטוס'ס גבורטסטאג. אין די ליכטיגע אבענדען איז דער טייך פעסקארא געווען אין גאנצען פערזעעט מיט מאטראזען. א שארפער ריח פון פיש־יוך האָט זיך פערשפרייט פון די שענקען. בעלייכטעט זיינען געווען די פענסטער און פייערוועדק האָט געקראכט אין די גאסען. דער אבשיין פון דער זונן האָט געגלעזט די שטיינערנע פארענטשעס, די שפיציגע דעכער און דעם גלאקען טהורעם פון סאן זשאקאמא'ס קירכע, און גערשט האבען דיעזע שיינענדע גאלד־רויטע פלעקען, ווי מאיאקעס איבער דעם מרה שחורה'דיגען שטערטעל. איבער סאנט אנאסטינא, לעבען דער פעסטונג, איז א האלבע לבנה אויפגענאגנגען.

אין ארסאלא'ס צימער אריין האָט דאָס אלע בעווענדערט לעבען אריינגעדרינגען בלויז ווי דאָס סומנע זשומען פון א פאסינקע ביהנען.

פאסטוך־ליעדער געשפיעלט אויף זעק פייפען האבען זיך צוגעטראגען און איבערגענאנגען פון הויז צו הויז. א פרום, הארציג דערקווייקעניש איז געווען דורכגעווענדט אין דיעזען שפיעלען. די קראנקע האָט זיך צוגעהערט און זיך אונטערגעהויבען אויף דעם בעט. דיעזעס געפיהל האָט אין איהר אויפגעלעבט בילדער, וועגען וועלכע זי האָט פיעל, פיעל געטרוימט און מיט די איינדריקע פון וועלכע זי איז געווען דורך און דורכגעדרונגען. און פאר איהרע אויגען האבען זיך געשטוי־סען הייליגע ערשיינונגען איינע נאך דער אנדערער, עס האָט זיך איהר אויסגעווייזען, אז זי זעהט שנעע־וווייסע געקליידעטע מלאכים'לאך שוועבען אין דעם ליכטיגען, קלאהרען בלויען הימעל. זי האָט אנגעהויבען זינגען הייליגע הימנען, אבער די שטימע האָט זיך איהר פלוצים אי־בערגעריסען און זי האָט אנגעהויבען לויבען און דאנקען קריסטוסען, אבער מיט אזא התלהבות, מיט אזא הייליגער ליעבע, אז עס האָט זיך איהר בשעת מעשה אויסגעצייגט, אז זי טראָגט זיך אין די הויכע חימלען אין מיטען דעם רויך פון די הייליגע קטורת.

— א, העלף! — האָט זי אויסגעשריען.

די שטימע האָט זיך איהר איבערגעריסען. זי האָט צושפרייט

די הענט. קאמילע, וועלכע איז געשטאנען לעבען איהר, האט געוואלט פעריכטען איהרע קישענס, זי האט זיך געפיהלט שוואך געגען איהר שוועסטערס אמונה. איהרע הענט און ליפען האבען געציטערט. ארסא־לא האט זיך מאכטלאז א וואַרף געטהאן צוריק, מיט אן ענטבלויזטען האלז און ברוסט, בלאס ווי דער טויט, און א שמייכעל האט זיך אוועק געלעגט אויף איהרע ליפען. די כלי זמר, וואס האבען געשפיעלט אויף די זעק־פייפען זיינען פערבייגעגאנגען. שפעטער זיינען פערבייגעגאנגען די מאטראָזען, וואס האבען פערבראכט אויף דעם „פעסקארא" און גע־זונגען שבורשע ליעדער.

3.

וואס קלעהרער איהר גערענק איז געווארען, אלץ לעבעדיגער האט זיך דער אינסטינקט פון הונגער ערוועקט. עס האט זיך צוגעטראגען דער ריח פון הייסען ברויט פון פלאיאנאס בעקערי און ארסאלא האט געבעטען; זי האט געבעטען ווי א הונגעריגער קבצן און, בעטע־דיג, האט זי אויסגעשטרעקט די האנד צו דער שוועסטער. מיט א בהמה'שער זשעדניקייט האט זי געשלונגען, וואס מען האט איהר דער־לאנגט, קוקענדיג מיט פערדאכט אין אלע זייטען, ווי זי וואלט מורא געהאט, אז אימיצער זאל ביי איהר ניט צונעהמען דאס עסען.

די ערהאלונג איז צוגעגאנגען לאנגזאם. אבער דאס איינגענעהמע געפיהל פון ערלייכטערונג האט זיך שוין אנגעפאנגען צו צושפרייטען איבער דעם גאנצען קערפער און אויסלייטערען דעם פערשטאנד. די אייריגע, די מילכיגע און די פליישיגע מאכלים האבען געשאפען נייעם בלוט; די לונגען האבען געאטהעמט פריי, דאס ארערען נעוועב, ארומגעוואשען מיט א וואַרימער, שטארקער כוואליע האט געבראכט א פרישע, נייע לעבענדיגע פארב, די וואונדען, וועלכע זיינען געווען רעזולטאט פון לאנג ליגען אין קראנקען בעט, האבען זיך שוין אנגע־הויבען צו פערהיילען. אונטער דעם שטראם פון נייעם לעבען האט זיך שוין אויך די טהעטיגקייט פון דעם מארך פערבעסערט, און די פער־שטארקטע חושים האבען געמאכט דאס בעוואוסטזיין קלאהר און לוי־

טער. די האָר אויפ'ן קאָפ האָבען אָנגעהויבען געדיכט אָנצואוואקסען און אלעס צוזאמען האָט געמאכט ארסאלאן ווי א ניי־געבאָרענע.

דאָס איז געווען אין די ערשטע טעג פון פעווראל. ארסאלא האָט געזעהן פון איהר בעט דעם שפיץ פון דעם סקליעף פון פאָרט נאווי, די רויטע טשערעפיצעס, צווישען וועלכע עס האָט געוואקסען גראָז, די קעף פון די בערג, וואו די פויגעל וועלען זיך אום פריהלינג מאכען זייערע נעסטען. א טיפער, גליקליכער הימעל האָט זיך איבער אלעס פערשפרייט. פונ'ם ארסענאל האָבען זיך דערטראָגען די קולות פון טרומפייטען.

און כמעט מיט א געפיהל פון פערוואונדערונג האָט זי זיך עראי־נערט אָן איהר פריהערדיגען לעבען. איהר האָט זיך אויסגעוויזען, אז די פערגאַנגענהייט בעלאַנגט ניט צו איהר. א גרענצלאָזע ווייטקייט האָט זי יעצט אָבגעטהיילט פון דיעזע עראינערונגען — א ווייטקייט ווי עס קומט פאָר אין א חלום. זי האָט פערלאָרען דעם חשבון פון דער צייט. זי האָט זיך בעדארפט גוט, שטאַרק איינקוקען אין די ארומיגע געגענשטענדע, שטאַרק אָנשטרענגען איהר מח אום צו דערמאָהנען זיך די פערגאַנגענהייט. זי האָט צוגעלעגט די הענט צו די שלייפען און אן אונבעשטימטער שמייכעל פון פערגאַנגענהייט האָט זיך בעוויזען אויף די בלאסע ליפען און געשיינט אין די אויגען.

— אך! — האָט זי אין דער שטיל ארויסגעשפטשעט און ווי־דער לייכט איבערגעפיהרט מיט די הענט איבער די שלייפען.

דאָס איז געווען א טרויעריג און איינארטיג לעבען — אין דיעזע דריי צימערען, צווישען די משונה'דיגע הויליגע סטאטוען, צווישען די אלע קינדער, וועלכע האָבען יעדען טאָג צו פינף שטונדען דורכאנאנד איבערגע'חזר'ט אין „טראָף" איינע און די זעלבע וועדטער... עהנליך צו די, איבער וועלכע די לעגענדעם דערצעהלען, אז זיי האָבען זיך מוסר נפש געווען פאר קידוש השם, האָבען ביידע שוועסטער מקדיש געווען זייערע „בתולים" צום געטליכען חתן, צום חופה געלעגער פון יעזוס'ען. מיט א לעבען פון „דרשות", מיט תעניתים און תפלות האָ־בען זיי פערדאָרבען זייערע קערפער, אטהעמענדיג מיט דער קירכען לופט, מיט דעם רויך פון פערשיעדענע הויליגע קטורת און שפייזען־דיג זיך מיט ירקות. זיי האָבען פערשטאָפט און פערטעמפט זייערע מוחות מיט דעם לאַנגען, טרוקענעם זאָגען און איבער'חזר'ן איינם

און דאָס זעלבע, מיט דער מעכאַנישער ארבייט איבער דער אייביגער וויסער קאַנאַווע, וועלכע איז געווען אָנגעזאפט מיט דעם ריח פון לאָפענדעל און קרושה. זייערע הענט האָבען קיין מאָל ניט געזוכט דאָס זיסקייט פון די קינדערשע לאָקען און קיין מאָל האָבען זייערע ליפּען, אין א פּלעצליכען אויסברוך פון צערטליכקייט, בעריהרט די פּנים'ער פון זייערע שוועסטער. זיי האָבען געלערנט „פּאטשער" און קירכען ליע־דער, מיט א שטרענגער שטימע האָבען זיי געריידט פון אן עבירה, פון דער מורא פּאר אן עבירה און פון דער שטראָף — און די גרויסע קינדערשע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט פערוואונדערונג און די ראָזווע ליפּעלעך האָבען זיך פונאַנדערגעעפענט פון פחד.

די לעבעדיגע פאַנטאַזיע פון די קליינינקע האָט געזעהען לעבען אין די אַלע ארומיגע געגענשטענדע. אויף די גאָר אַלטע הייליגע בילי־דער האָבען געשוועבט די בלאָס־געלע געזיכטער פון קדושים נסתרים; און דער קדוש שבקדושים, יעזוס, אין א דערנענעם קראַנץ מיט טראָ־פּענס בלוט אויף דער צורה האָט זיי איבעראל פערפאָלגט מיט זיין פוסס'דיגען, און טויט־שמערצען, אויסזעהען. די פּלעקען אויף דעם פּערויבערטען קוימען האָבען אין זייערע אויגען אָנגענומען אן אויס־זעהן פון שרעקליכע אָבצייכנונגען.

אזוי האָבען די שוועסטער איינגעפּלוסט די אמונה אין די אונ־שולדיגע נשמות.

— קאמיליא, קאמיליא, וואו ביסט דו?

די שוועסטער האָט ניט געענטפערט. זי איז וואהרשיינליך אוועקגעגאַנגען צו דער אבענד־תפלה. און דער געזונד וועראַנדער האָט אָנגעכאפט א יצר הרע אויפצושטעהן און זיך דורכגעהן איינע אליין.

זי האָט זיך פּורכטזאם צולאָכט, ווי א קינד, וואָס קען זיך ניט בע־שליסען אויף א שווערען פּלאָן. האָלב צוגעמאַכט די אויגען, האָט זי זיך איבערגענעבען דעם נייעם פערגניגען פון דיעזען גראַנק. זי האָט זיך געטאפט ביי די קניען, זיך אונטערגעהויבען, ווי וועלען פרוכירען איה־רע קרעפּטען; און זי האָט ניט אויפגעהערט צו לאכען, וואָרום דאָס געלעכטער האָט אָנגעפילט איהר גאנצעם וועזען מיט א צערטען שלאָ־ענדען גליק.

א זונען שטראהל איז געפאלען אויפ'ן וואסער אין וואש־שיסעל, וואָס איז געשטאנען אין א ווינקעל און דער בעוועגנדער אָבשיין

האָט, ווי א גאָלדען געווען, געציטערט אויף דער וואנט. א באנדע טויבען איז פערבייגעפלויגען און זיך ארונטערגעלאָזט אויף דעם שפּיץ פון דעם סקלעפּ: — דאָס האָט געשיינט צו זיין א גוטער סימן. — זי האָט לאנגזאם אָבגעזוכט די קאָלדרע, זיצענדיג אויף דער שארף פון דעם בעט, און מיט די דאָרע, פערגעלטע פּיס אָנגעטאָפּט די שטעקשיך; אָבער פלוצים האָט זי אָנגעכאָפּט א פּחד, די אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרערהרען און אלעס פאר איהרע אויגען האָט אָנגעהויבען שווינדלען, ציטערען און שפּרינגען מיט אן אונבעשטימטען, וויסען שיין, פונקט ווי אלעס זאָל שווינדען, שווינדען און פערשוואונדען. די טרערהרען זיינען גערונען איבער די באקען און אריינגעפאלען אין מויל אריין. זי האָט דערפיהלט זייער געזאלצענעם טעם. די טויבען האָבען זיך צוריק אויפגעהויבען און וויעדער זיך ארונטערגעלאָזט. ארסאלא האָט בעקעמפּפט די טרעהרען, זיך אָנגעשאָפּרט אן עק פון בעט, זיך צוריק געוואָרפען און ענדליך האָט זי זיך אויפגעשטעלט אויף די פיס. זי האָט א שמייכעל געטהאָן און מיט פייכטע אויגען זיך ארומגעקוקט. זי האָט ניט געוואוסט, אז זי איז נאָך אזוי שוואך. זי האָט געפיהלט א בייסעניש אין די פיס, א שטעכעניש אין די מוסקולען פונקט ווי עס פיהלט א פערוואונדעטער, וועלכער איז אויפגעשטאנען פון בעט איידער דער צובראכענער ביין האָט זיך צוזאמענגעוואקסען. זי האָט פרובירט צו מאכען א שפּאן און זי האָט געשטעלט א פוס פאראויס, אָבער זי האָט זיך פלוצים דערשראקען און זיך צוריק אוועקגעזעצט אויפ'ן בעט און זיך ארומגעקוקט, פונקט ווי זי זאָל מורא האָבען, אז זי איז ניט איינע אליין אין צימער. נאכהער האָט זי אויסגעקליבען דעם פענסטער אלס דעם ציעל פונקט און אויף דאָס נייַ אויסגעשטרעקט א פוס, קוקענדיג אויף איהם מיט אָנשטרענגונג און שטארק פערהילט די ברוסט מיט א טוך — עס איז איהר געוואָרען זעהר קאלט. אויף האלב וועג האָט זי וויעדער פלוצים אָנגעכאָפּט א שרעק; זי האָט זיך אָנגעפאנגען וואקלען, זיך געכאָפּט מיט די הענט אין דער לופט, זיך אויסגעקראהרט, און מאכענדיג דריי פיער שנעלע טריט, איז זי וויעדער אוועקגעפאלען אויפ'ן עק בעט. פאר א מינוט איז זי אזוי געבליבען ליגען, קוים וואס זי האָט געאטעמט, נאכהער האָט זי זיך וויעדער ארונטערגעוורפען אונטער דער קאָלדרע און זיך צוזאמענגעדריקט און צוזאמענגעקנייטשט אין צעהנען.

— א, מיין גאָט, ווי שוואך איך בין!

און מיט נייגעריגקייט האָט זי געקוקט אויף יענעם שטיקעל פּלאַטץ, וואו זי איז ערשט געווען, פונקט ווי זי זאָל דאָרט זוכען די טריט פון איהרע פּים.

.4

זי האָט קיין וואָרט דער שוועסטער ניט דערצעהלט וועגען איהר ערשטען פערזוך. דערהערענדיג קאמילא'ס טריט, האָט זי פערמאַכט די אויגען און זיך געמאַכט כלומרשט ווי זי שלאָפט און א זאַנדערבאַרען תענוג האָט זי געפיהלט וואָס איהר איז געלונגען אָבצוואַרען, און מיט אלע כחות איינגעהאלטען דעם געלעכטער, וואָס האָט זי געקיצעלט אין האַלז. זי האָט געהאַט דאָס גרעסטע פערגניגען פון איהר קלייַנער געהיימנים; יעדען טאָג האָט זי מיט אַן אונרוהיגען בייַנקענש געווארט די שטונדע קאמילא זאָל שוין אוועקגעהן. אָבוואַרטענדיג איין מינוט אויפ'ן בעט האָט זי זיך גוט צוגעהערט ביז אלע טריט אויף די שטיגען זיינען ניט שטיל געוואָרען. נאָכהער איז זי אויפגעשטאַנען און זיך דורכגעגאַנגען פון איין פּלאַטץ אויפ'ן צוויי־טען. אָנהאלטענדיג זיך אַן דער וואַנט און אַן מעבעל און יעדעם מאָל, וועו די קניען האָבען זיך איינגעבויגען, אַדער זי האָט פערלאָרען דאָס גלייכגעוויכט, ארויסגעלאָזט א קלייַנעם געשריי.

אין דיעזער שעה פּלעגט זיך כמעט תמיד פון פּלאיאנא'ס באַקשטוב אויפהויבען א ריח פון פרישען ברויט און זי רייצען. זי פּלעגט צו געהן צום פענסטער, אום איינצואטהעמען דעם אראָמאַט און האָט דורכגעלעבט א זיסליכען צער, און איהרע אויגען האָבען הונגעריג געפינקעלט. עס האָט זי אָנגענאַפּט א הונגעריגער חשק איבערצורויען אלעס, צו וואָס זי קען זיך נאָר צוריהרען, אָבער די צרה איז געווען, וואָס קאמילא האָט תמיד געטראָגען די שליסלעך מיט זיך. איין מאָל האָט זי העט ווייט אין שיפלאָד געפונען אן עפּעל און זי האָט הונגעריג זיך איינגעבראַכען אין איהם מיט די צייהן. זי האָט קיין פרוכט ניט געגעסען פון זינט זי איז פערשלאפט געוואָרען. דער עפּעל האָט ג־

האט א פרישען ריח, אזעלכער, ווי עס פאסירט מיט אייניגע צוגע־
פוילטע פירות. נאכהער האט זי וויערער מיט א ליידענשאפטליכען
חשק ארומגעזוכט איבער'ן גאנצען שיפלאד, אבער זי האט גאר ניט
געפונען אויסער א שויט מיט ארבעס, וועלכע זי האט מיט נייגע־
ריגקייט גוט ארומגעקוקט און בעהאלטען אונטער'ן קישען.

אזוי האט זי פערבראכט די „פרייע" שטונדע, מיט מורא און
פחד זיך פערשאפען פערגניגען, ווי ערנעזענדע קינדערלאך, וועלכע
ערלויבען זיך פערבאטענע זאכען, ווי א כאפ צו טהאן בסוד עפעס א
מין לאקאמקע און איבער צוטרעטען דאס, וואס דער דאקטאר האט צו־
געשריעבען. דער אינציגער עדות, וואס האט אלעס צוגעקוקט איז גע־
ווען די ראבע קאץ, וועלכע האט זיך אדער געלאסטשעט ארום אר־
סעלא'ס פיס אדער זיך צוגרייטענדיג א שפרינג צו טהאן, האט זי
אכטונג געגעבען אויף די טויבען, וועלכע האבען זיך ארונטערגעלאזט
זעצען אויפ'ן פענסטער. זי האט זי ארויפגענומען צו זיך אויפ'ן בעט,
געערדט צו איהר מיט אן אבגערישענער שטימע און לאנג, לאנג צוגע־
קוקט ווי זי האט מיט דער ראזווער צונג געלעקט א לאפקע, אדער
אויסגעשטרעקט איהר געלעזן האלז צו איהר און לאסטעשנר געוואר־
טשעט עהנליך צו די וואלד טירקל־טויבען. מעגליך, אז א ראנק דעם
נאטירליכען צוריק קעהרען זיך צום פריהערדיגען מיסטיציזם, האט זי
ליעב געהאט די בליטצען פון די קעצענע אויגען, וועלכע האבען אבגע־
פינקעלט אין דער האלב דונקעלהייט, די פארפארנע פונקען, וועלכע
האבען ביינאכט געלייכט געהיימניספאל.

מיט עפעס א מיסטרויען און מיט א בעהאלטענעם פערדרום האט
קאמילא געקוקט אויף איהר שוועסטער'ס זאנדערבארע נייגונגען און
שטרעבונגען, אבער זי האט געשוויגען. און לאנגזאם, כמעט אונבע־
מערקט, זיינען די צוויי נשמות זיך פרעמד געווארען און זיך דערווייי־
טערט איינע פון דער אנדערער.

ביז דאמאלסט האבען זיי געלעבט כסדר מיט אלגעמיינע גע־
וואהנהייטען און געפיהלען, טאמער איז צווישען זיי אמאל פארגע־
קומען א ווידערשפרעכונג אדער געבארען געווארען א פערשיערענע
נייגונג, האט זייער אלגעמיינעס גלויבען, דאס גלויבען אין דער תורה
פון יעזוס'ען, צו וועלכען זיי האבען מקריב געווען זייער גאנצעם לע־
בען, שוין אלעס פערגלעט און גוט געמאכט. דער רעליגיעזער שטראם,

וועלכער האָט זיי איבערפילט און פערפלייצט האָט חרוב ונחרב געמאכט זייער בלוט־קרבות. זיי האָבען קיין מאָל ניט געקוקט איינע אויף צווייטע ווי לייבליכע שוועסטער זאָנדערן ווי פרעמדע, נאָר פעראייניגט און פערוואונדעט דורכ'ן גלויבען. זיי האָבען קיין מאָל ניט ארוים־געצייגט קיין ליעבע, קיין צערטליכקייט איינע צו דער אנדערער. ערינערונגען און האָפנונג האָבען זיי קיין מאָל ניט אויפגעמונטערט. ליעבליכקייט האָט ביי זיי ניט עקזיסטירט. אלעס, וואָס האָט זיי געמאלטען צוזאמען איז געווען בלויז דאָס איינציגע, וואָס זיי זיינען בויידע גלייכע קינדער פון דער גרויסער יעזוס'ס פאמיליע, וועלכע איז צוזעעט און צושפרייט איבער דער גאנצער ערד און, וועלכע שטרעבט צו קומען אין הימעל.

און וועז ארסאלא האָט, אונטער דעם איינפלוס פון ערהאָלונג, אָנגעהויבען צו ענטדעקען אונערוואַרטעטע שטריכען פון איהר אייניגעבאָרענער נאטור, דאן איז די אונטערברעכונג צווישען זיי געווארען אונפערמיידליך און די איינגעשלאָפענע שטימע פון זייער פערוואנדטען בלוט איז ניט געווען בכח עס וויעדערצושפרעכען.

.5

די שילער האָבען אויף ס'ניי אָנגעפאנגען צו קומען. דאָס ערשטע מאָל זיינען זיי געקומען אין דער פריה, אין אָנפאָנג מאָנאט מארט. ארסאלא איז געזעסען אויפ'ן בעט און די זונן האָט געשיינט אויף איהר נאקען און פלייצע. אין צימער האָט זיך געהערט א שארפער נערוך פון עסיג, וואָס קאמילא האָט אָנגענאָסען אין א פערמאָסטעטען טינטער. און דער ווינד האָט אריינגעבראכט דורך די שפאלטען פון די צוגעמאכטע פענסטער דעם גוטען ריח פון די בליהענדע פיאלקעס.

ווי א ווינד האָט די חברה קינדער אריינגעראשט אין צימער. צו ערשט האָבען זיך אין טהיר מיט א נערויש און געפילדער די קעפלאָך פון די קינדער געשטופט און געשטויסען אויינער איבער'ן צווייטען, אום בעסער צו זעהן, נאכהער האָט צווישען זיי פאסירט א שעהמעווידיגקייט, אן אונענשלאָסענהייט, עפעס אן אונשולדיגע איבערראשונג. דערזעהענדיג די אויסגעראטע לעהרערין.

אבער זי האָט געשמייכעלט, און פּלוצים האָט זי דערפיהלט ווי דאָס גאַנצע בלוט האָט אין איהר אָנגעהויבען קאָכען. זי האָט זיי צוגערופען צו זיך, פערמישט זייערע נעמען און אויסגעשטרעקט איהרע הענט צו זיי. די קינדער זיינען צוגעגאַנגען איינס נאָכ'ן צווייטען, געכאַפּט איהר האַנט צו קושען און אָבגעמאָלען אויף גיך די אין דער היים אויסגעלערנטע און איינגע'חזר'טע בעגריסונג.

— ניין, ניין, געגוג! — האָט ארסאלא אויסגעשריען א פערמוטשעטע, אבער זי האָט דאָך ניט צוריקגעצויגען איהרע הענט פון די ווארימע, צארטע ליפּען. זי האָט געפיהלט, אז אָט אָט פאלט זי אין חלשות.

— קאמילא, האלט זיי איין, האלט זיי איין! — האָט זי געפּרוווען איהר שוועסטער צו הילף.

יעדעס קינד האָט געבראכט עפּעס א מתנה. איינס — בלומען, א צווייטעס — פרוכטען, א דריטעס — עפּעס אנדערש און אזוי ווייטער. די פיאלקעס האבען שנעל צוגאסען זייער בשמים'דיגען ריח אין דער לופט און אין מיטען דיעזען גוטען אראמאט, אין מיטען דיעזען ליכטיגען, מחיה'דיגען וועלטעל האבען געשמייכעלט די רויטע, בלוטיגע, געזונטע פּנים'לאך פון די קינדער.

אין צווייטען ציטער האָט זיך אָנגעפאנגען די לעקציאָן. דער ערשטער קלאַס האָט אין דער הויף אויסגעשריען יעדען בוכשטאב פון דעם גאנצען „אלף" „בית". דער צווייטער האָט געלייענט „אין טראָף" און איבער דעם גאנצען דייטליכען כאָהר האָט זיך פון צייט צו צייט צוטראָגען קאמילא'ס ברוגז'דיגע בעמערקונגען.

— לא, לע, לי, לא, לו...

אין דער צייט פון א פויזע האָט מען געהערט ווי מאטעא פוריע'לא קלאַפּט ארויף אן אבצאס אדער ווי טהעאטער'ס וועב־מאשען אר־בייט.

— מא, מע, מי, מא, מו...

ארסאלא האָט אָנגעהויבען וועלען נערוועז. דאָס לאַנגווייליגקייט פון דיעזען גערויש און פון דיעזע איינע און די זעלבע קולות האָבען געדריקט איהר מח און ארויפגעצויגען אויף איהר א שלאָף דאן, וועו זי האָט געוואלט זיין פרעהליך לוסטיג כל זמן זי פיהלט לעבען זיך דאָס אטהעמען פון יונגע לעבענס.

— באל, בעל, ביל, באל, בול...

זי האט געזומען די בלומען, וואס מען האט איהר געבראכט און זיי אריינגעשטעלט אין א גלאז מיט וואסער. נאכהער האט זי אריינגעצויגען אין זיך זייער מחיה'דיגען גערוך און, פערמאכענדיג די אויגען. האט זי אלץ פאַרטגעזעצט און פאַרטגעזעצט איינאַטהעמען די ערקווי־קעגדע פרישקייט.

— גרא, גרע, גרי, גרא, גרו...

א גרויסער ווייסער וואלקען האט פערדעקט די זונן. ארסאלא איז צוגעגאנגען צום פענסטער. א קעגען, אויפ'ן גאניק, צווישען פרישע, בליהענדע פיאלקעס, איז געשטאנען דאנא פערמינא. אונטען איז דורכ־געגאנגען א קאמפאניע אפיצערען, וועלכע האבען זיך צולאכט, דער־זעהענדיג זי און אבגעקלינגען מיט די שווערטען אן די שטיינער פין נאס. ווייטער, אין גאַרטען, האבען די אויבירטה בוימער אנגעפאנגען צו בליהען. און דער ווינד האט מילד און צארט געבלאזען. פון לוטשי־טינא'ס שענק האט מען ארויסגעווארפען א שיכור'ן.

ארסאלא איז צוריק אוועקגעגאנגען פון דעם פענסטער. עס איז ביי איהר געווען דאס ערשטע מאל פאר דער גאנצער צייט. וואס זי איז געלעגען קראנק צו זעהן דעם פלאטץ. עס האט זיך איהר אויסגע־וויזען ווי זי קוקט ארונטער פון א גאר הויכען אָרט און דער קאפ האט זיך איהר אנגעהויבען צו דרעהען.

—נאר, נער, ניר, נאר, נור...

דער כאהר אין צווייטען צימער האט אלץ פאַרטגעזעצט ווייטער, ווייטער און ווייטען.

— פלא, פלע, פלי, פלא, פלו...

ארסאלאן האט אנגעהויבען שטיקען, וואַרגען, אנגסטען האבען געשלאגען אויף איהר. איהרע אבגעשוואכטע נערוועז האבען שוין מעהר ניט געקענט דולדען. און דאס כאהר האט אונערבארמליך אלץ פאַרט־געזעצט די „תורה" אונטער די ריטמישע קלעפ פון דער „ווירע" מיט וועלכער קאמילא האט אבגעקלאפט דעם טאקט.

— ראם, רעם, רים, ראם, רום...

— סאט, סעט, סיט, סאט, סוט...

א פלעצליכער פלוס פון טרעהרען האט די ערנעזענדע אויפגע־ציטערט און זי אוועקגעווארפען אויפ'ן בעט. זי איז געבליבען ליגען

מיט'ן פנים אראָב און מיט די הענט צו וואַרפען. זי האָט זיך איינגע־
גראָבען אין קישען און געכליפעט, וואַרפענדיג זיך קאָנוואולסיוו און
ניט קיין כח געהאט זיך צו בעהערשען.

— טאל, טעל, טיל, טאל, טול... — האָט זיך געהערט אין
צווייטען ציטער.

.6

די לאָקען האָבען איהר צוריק אָנגעוואקסען. פונקט אזעלכע ווי
זי האָט געהאט פריהער: געגרייזעלטע און ברוינע. איין מאל האָט
איהר ראָזע קאטענא, מיט אן אונפערשעהמטער בעוועגונג, ווי עס
פאסט פאר גאסען „צנועות", בעמערקט, אז זי איז זעהר א שעהנע
און זי האָט בעקומען א שטארקען חשק אָנצוקוקען זיך אין א שפיע־
געל.

מיט אונגעדולד האָט זי זיך ערוואַרט קאמילא'ס אוועקגעהן. נאכ־
הער איז זי אויפגעשטאַנען און ארונטערגענומען פון וואנט אן אלטען,
פערדונקעלטען, פערמאטעוועטען שפיענגעל אין א געגילטער ראם.
זי האָט אָבגעווישט דעם שטויב מיט אן עק פון דער קאלדרע און מיט
א שמייכעלע זיך אָנגעשפיענגעלט. אויפ'ן ענטבלויזטען האלז זיינען גע־
שטאנען בולט בלויע אדערלעך. אין דעם ניט גרויסען, לעננליכען
קאפ איז געווען עפעס אזעלכעס, וואס האָט דערמאהנט אן א ציג,
דאס מויל איהרס איז געווען דין, דער קינד שפיצידיג, די אויגען ברוי־
נע, אזעלכע ווי די האָאר, אבער איבערגעצויגען מיט א געלקייט. די
דורכזיכטיגע בלאסקייט און דער שמייכעל האָבען צוגעגעבען צו איהרע
זיעבען און צוואנציג יאָהר א נייעם חן, א נייעם יוגענד.

א לאנגע צייט איז זי אזוי פערבליבען פערטיעפט אין בעטראכ־
טען זיך אליין, און איהר איז זעהר געפעהלען געווארען לאנגואם
אווענטראָגען פון זיך דאס שפיענגעלע און בעאבאכטען ווי איהר גע־
שטאלט פערשווינדעט אין דער לייכטער בלויקייט, פונקט ווי אונטער
א בלוי־וואסעריגער דעק, און ערשיינט וויעדער. א פוסטער שטאלץ,
דורכגעוועבט מיט דאגה, האָט זי אין גאנצען בעהערשט. זי האָט

בעמערקט א סך איינצעלהייטען, אויף וועלכע זי האָט פריהער קיין מאָל ניט אָבגעשטעלט איהר אויפמערקזאמקייט. צום ביישפּיעל, א גע־בוירענעם פּלעק אויפ׳ן לינקען שלייף, א שראָם, וועלכער האָט איבער־געהאַקט איינע פון איהרע ברעמען. לאַנג, לאַנג האָט זי נאָך אַזוי גע־קוקט אויף זיך. נאַכהער, זייענדיג איבערפּולט מיט פּרייד, האָט זי אָנגעהויבען זוכען עפּעס אַן אַנדערע צייט פּערטרייט.

די שויט, וועלכע זי האָט געהאַט געפּונען אין שיפּלאָד, איז צו־פּיקעט געוואָרען אויף צוויי האַלבע און אינעוועניג איז געווען אָנגע־זעצט מיט שוואַרצליכע זוימען. יעדער קערענדעל האָט געהאַנגען אויף א נאַר דינענקען, זילבער ווייסען האָרעלע. ארסאלא האָט א בלאָז גע־טהאָן אויף דער שויט און אין דער לופט האָט זיך אויפגעהויבען א נאָנצער וואָלקען פון פינקלענדע, מיט א פּוך אַרומגענומענע זוימען, וועלכע זיינען אַרומגעלאָפּען פּונקט, ווי זיי וואָלטען געהאַט פליענדל, אָדער זיי וואָלטען געווען קליינע אינסעקטען, אָדער אונבעמערקבאַרע שטיקער פון ווילד־געוזענעם פּוך. זיי האָבען זיך געדרעהט אין דער לופט, אַרונטערגעפאַלען און זיך אַוועקגעזעצט אויף ארסאלא׳ס האָאָר פערטשעפּעט זיך אָן איהר געזיכט און זי בעדעקט פון קאָפּ ביז די פּיס. זי האָט געלאַכט, פערטהעריגענדיג זיך פון דעם זאָנדערבאַרען איבערפּאל און האָט אָנגעוועגדעט אַלע איהרע קרעפּטען אַרונטער־צוטרייבען דעם פּוך, וועלכער האָט געקיצעלט איהר הויט, אָבער דער־פּאר וואָס זי האָט געלאַכט האָט זי איהם געקענט אַרונטערבלאָזען.

זי האָט זיך ענדליך אַוועקגעוואָרפען אויפ׳ן בעט, און דער „שנעע״ האָט אָנגעהויבען לאַנגזאַם אַרונטערלאָזען זיך אויף איהר. זי האָט האַלב צוגעמאַכט די אויגען, אום דאָס זיסע געפּיהל זאָל זיך ציהען און ציהען וואָס לענגער. און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז, ווערענדיג בעהערשט פון א דרימעל, האָט זי געפּיהלט ווי זי זינקט אין א הויכען פּוכענעם געלענגער. אין צימער אריין האָט אריינגעדרינגען א בלאָסע שיין פון יענע מארצאווע טעג. וועז די זונ לאַכט עקשנות׳דיג.

קאמילא האָט געטראָפען די שוועסטער שלאָפענדיג מיט׳ן שפּי־געלע לעבען קישען און מיט פּוכעלאָך אין די האָאָר.

— א, יעזוס! א, יעזוס! — האָט זי געשטאַמלט אין א אן אויסברוך פון ביטערע לייד־ען.

זי איז געקומען פון דעם קלויסטער, וואו זי האָט געזונגען הייליגע

מזמורים און געהערט פרעדיגען איבער רער בשורה, וואָס דער מלאך האָט אָנגעזאָגט רער „הייליגער בתולה". דאָס לייד־ענשאפטליכע שעהן רייד־ען פון דעם מאָנאך — פרעדיגער האָט זי ווי פער־שיכור׳ט, און אייניגע פון זיינע פאָרזיכטיגע ווערטער האָבען נאָך געקלינגען אין איהרע אויערען.

אין דיעזען מאָמענט האָט זיך ארסאלא אויפגעכאפט און א זיס־לוסטיגען ענענץ געטהאָן.

— א, דאָס ביסט דו, קאָמיליא? — האָט זי געזאָגט אביסעל צומישט, דערזעהענדיג די שוועסטער לעבען זיך.

— יא, דאָס בין איך, דאָס בין איך! דו רואינירסט זיך, אונ־גליקליכע, דו רואינירסט זיך! — האָט זיך די פרומע קאמילא צוביי־זערט, אָנצייגענדיג אויפ׳ן שפיגעלע — דו האָלסט אין האַנד איינע פון דעם טייוועל׳ס געווהר...

און זי האָט זיך צולאָזט העכער און העכער, זי געמוסר׳ט מיט פלאָם פייערדיגע ווערטער און עדרהאָעט מיט׳ן גיהנום.

ארסאלא האָט גאָר ניט פערשטאַנען, ווייל קאמילא׳ס דרשה האָט זי פערטויבט.

אויפ׳ן פלאַטץ האָט זיך פלוצים דערהערט א מיליטערישע טרומ־פייטען מוזיק.

7.

דאָס לעצטע צימער אין הויז איז געווען ענג און ניעדעריג. די באלקעס אויף רער סטעליע זיינען געווען שוואַרץ פעררויכערט, די לופט — אָנגעזאפט מיט די ריחות פון ציבעלעס, פון פאמוניצע און אויסגעלאשענע קוילען. דונקעלע, מרה שחורה׳דיג אויסזעהענדיג קו־פערנע פאנען זיינען געשטאַנען אויסגעשטעלט אין אָרדנונג אויף די פאָליצעס. אויפ׳ן טיש זיינען געשטאַנען פאָרצעלייענע שיסלען בעמאָה־לען מיט בלומען, מיט פויגעל און פרעהליכע, לאַבענדע געזיכטער, ארום זיינען געשטאַנען אלטע קופערנע לאָמפען, לעדיגע פלעשער, כלעטלאך פון פערוויאניטע גרינווארגס; איבער אלעס, ווי א בעשיצער,

האָט געהערשט סאן ווינטשענצא, וועלכער איז געווען אויסגעמאַהלען מיט א בוך אין האַנד און מיט א רויטען פלאַם איבער'ן קאָפּ.

אין דער פריהערדיגער צייט פלעגט ארסאלאן, שטאַהענדיג צווישען די פּאַרעס אין קיך, פאַסירען צו הערען דורכ'ן פענסטער פערשיעדענע לוסטיגע לידער, וועלכע פלעגען אונטערבראָכען וועדען פון הילכידיגע געלעכטערס. די לידער און דאָס געלעכטער פלעגען זיך הערען העכער און דייטליכער אין די זומער אבענדען. גיטארען און שטאַרקע טענץ פלעגען זיי בעגלייטען. עס איז געווען ששון ושמחה. אין געוויסע שטונדען פלעגט דאָס רוישיגע, לוסטיגע, אויסגעלאָסענע שענק לעבען זיך צוטראָגען העט ארויף צום איינזאמען, מיט תפלות אָנגעזאָפטען וועלטע און די אָרימע „כלות" פון קריסטוסען האָבען אויפגעציטערט פון פּחד און זיך איינגעבויגען צו די טעפּ און פאַנען, אין וועלכע עס האָט זיך געקאָכט די מאָנאכען'ס מאָהלצייט, בעשטאַנדיג פון כל מיני ירקות. אָבער יעצט, מיט'ן אָנקומען פון אייגער און פרעהליכער צייט, האָט ארסאלא דערפיהלט א חשק און א תאוה ארויסצוקוקען אין פענסטער.

עס איז געווען א זונטאָג. קאמילא איז אין דער היים ניט געווען. דער אָנקומענדער אפריל האָט צוגאָסען אין דער לופט אן איינגענעהמע וואַרימקייט, און אין דיעזער לופט האָט די „נעהיילינגטע יונגע פרוי" פולער און דייטליכער אנערקענט איהר אויפלעבונג.

זי האָט זיך ארויפגעשטעלט אויף א בענקל, נאָר איידער זי האָט פאַספּייעט א קוק צו טהאַן אין פענסטער, האָט זי אָנגעכאַפּט א מורא און א ציטער און זי האָט זיך ארומגעקוקט, אום זיך איבערצוצייגען, אז קיינער וועט זי ניט כאַפען . . .

שטיל און רוהיג איז אלעס ארום געווען, בלויז טראָפענס וואַסער האָבען וועז ניט וועז ארויסגעקאַפּעט אין א טאַץ און זיך געלאָזען העראן. און פון דרויסען האָבען זיך פערנאַרעריש און צוציהענד צוגעטראָגען שטימען.

וועז זי האָט זיך אביסל בערוהיגט, האָט זי ארונטערגעקוקט. אין געסל איז נאָך דעם רעגען געווארען א בלאָטע, עפעס א זאָנדערבארע מין בלאָטע, אזעלכע, וואָס מען קען נאָר זעהן אין ענגע, פערוואַרפענע, פערשמוציגטע געסלעך, א בלאָטע, וואָס האָט בערעקט דאָס גאַנצע געסל, אויף וועלכען עס האָבען זיך געוואַלגערט אָבגעריסענע

שטיקלאך גרינוואַרג, שאָלעכץ פון פרוכטען, שמאטעס, אויסגעטראָ־
גענע שיך — מיט איינעם וואַרט די אלע „שיריים", וועלכע די אָרעמ־
קייט שליידערט ארויס אויף דער גאס. איבער דער קאָליושע, אין
וועלכער די זונן האָט צולעגט און צושפרייט פערשיידענע אינסעקטען
און אנשטעקונגס גיפט, איז געשטאנען א רייהע קליינינקע, נייערעריגע
שטיבעלאך, פעסט צוגעדריקט צו דער קאָוארמע. און אין דער זעל־
בער צייט זיינען אלע פענסטערלאך און אלע לעכער געווען פול מיט
גרויסארטיגע בליהענדע בשמים, און פון הינטער דיעזע בשמים און
בלומען האָבען ארויסגעקוקט פערוועלקטע און אָנגעפארבטע פנים'ער
פון „אונ־נויטהיגע" פרויען און עס האָבען זיך פון דאָרט געטראָגען
לוסטיגע זנות ליעדער און א הייזעריגער, אויסגעלאָסענער געלעכטער.
אונטען, אויף דער סאמע גאס, אונטער די מיט אייזערנע גראטעס
פארשטעלטע פענסטער פון דער קאָוארמע, זיינען געשטאנען אנדערע
און איינגעטענה'ט מיט די סאָלדאטען, מאניעוריג זיי צו זיך. און די
סאָלדאטען, אין וועמענם בלוט דער פריהלינג האָט אויפגעוועקט אלע
וועגעריש תאוות, האָבען געשטרעקט די הענט דורך די גראטעס אום
צופריעדען צו שטעלען זיך כאטש מיט א טאפ, מיט א לייכטער בע־
ריהרונג און מיט אָנגעצונדענע אויגען געפרעסען די פרויען, וועלכע
זיינען געווען רואינירט אויף אייביג דורך זייער לאָנגיעהריגער אויס־
געלאָסענהייט.

ארסאלא איז געבליבען פערשטיינערט זעהענדיג דאָס שרעקליכע
בילד פון זינד און אויסגעלאָסענהייט, פון דער ניערריגקייט און פאָר־
לוקיים, וואָס איז דאָרט אונטען בעגאַנגען געוואָרען ביי די העלע
שטראָהלען פון דער אין מיטען טאָגיגער זונן. זי האָט ניט געוואָלט
צוועקגעהן פון דעם פענסטער. עס האָט זיך איהר ניט געגלוסט אָבצו־
רייסען זיך פון דער בילד, וועלכע האָט געוועהטאָגט, גערייצט און
געקיצעלט, נאָר אויפהויבענדיג די אויגען, האָט זי בעמערקט ווי א
בלאָנדער יונגער מאן שטעהט אין דאָך פענסטערל פון דער קאָוארמע,
קוקט אויף איהר און לאכט און זי איז א פערשעהמטע ארונטער גע־
שפרונגען פון דעם בענקעל. זי איז געוואָרען נאָך בלאסער, ווי פריהער:
זי האָט דערהערט קאמילא'ס קול. א דערשראָקענע, קוים אָבגעכאפט
דעם אָטהעם, ווי אימיצער וואלט איהר זיך נאכגעיאָגט, מיט דראָהונ־
גען, איז זי אריין צו זיך אין צימער און זיך פערגראָבען אין בעט.

8.

פון יענעם טאָג אָן האָט זי דער יצר הרע יעדע שעה, יעדע מינוט, וואָס קאָמילא איז ניט געווען אין דער היים, געצוויגען און גע־שלעפט. אין אָנפאַנג האָט זי געקעמפּפט מיט זיך, אָבער זי האָט זיך גלאָזט לייכט בעזיגען. זי איז געגאַנגען אַהין, ווי אויף א ליעבעס פּעראָבריידונג, און לאַנג פּערבליבען דאָרט, בעהאַלטענדיג זיך הינטער'ן פּאָרהענגעל.

מיט אַן אָנגעשטרענגטער ריאה האָט זי פּרובירט אריינדרינגען אין די וואוינונגען, הינטער די בלומען און בשמים, פּרובירט אויסצו־קוקען דאָרט עטוואָס נייעס. די זונן האָט געברענט און געמאַטערט; אין דער לופט האָבען זיך געטראָגען אינסעקטען קופּעסווייז. איבער דער גאס איז דורכגעגאַנגען א מאַן און פון די פּענסטער האָבען זיך געהערט איינלאַרונגען... פּרויען מיט ענטבלויזטע ברוסטען האָבען ארויסגע־קוקט און זיך פּאַרגעשלאָגען... דער מאַן איז פערשוואונדען מיט זיין ערוועהלטער... אין איינע פון די פּינסטערע טהירען, און דיא ענ־טוישטע האָבען בעגלייט דאָס פּאָארעל מיט לצנות און געלעכטער.

ארסאלא האָט זיך אָנגעצונדען מיט א פייער. די נויטהוועניג־קייט פון ליעבע, וועלכע איז פריהער געווען פערדעקט, בעהאלטען, האָט יעצט ארומגעכאפּט איהר גאנצעס וועזען, זיך פערוואנדעלט אין א צער, אין א אויפהערליכען, ווילדען ליידען.

זי האָט דערפיהלט אין זיך א שטראָמען פלום פון הייסען גע־זונד; די פלעצליכע לעבענסלוסטיגע שטימונגען האָבען געמאכט איהר בלוט לויפען שנעלער און פעסטער, איהר ברוסט זיך הויבען אָפטער און שטארקער און אריינגעלעגט אין איהר מויל געזאגט און ליידער. אמאל פלעגט זיך מאכען, אז דאָס קלענסטע קליניגקייט: א בלאָז אין דער לופטען, א טרייסל, א שאָרף אין דער איינגעשלאָפענער, אוג־טער די זונען שטראהלענ'ס לאסקעס, אטמאָספערע; א ליער פון אן אָרימאָן, א בעטלער, עטוואָס אָהן ממשות'דיגעס, איז שוין געווען גע־נוג צו מאכען זי אונרוהיג און ארויפציהען אויף איהר א מרה שחורה און

צו דער זעלבער צייט פיהלען, ווי א סאמעטענער, לאסטשענדער ציי־
טיגער אפריקאם זאל זיך גליטשען איבער איהר לייב... אין אזעלכע
מינוטען פון פערבאַרגענעם גליק, האָט זי געשוועבט איבער אונבע־
וואוסטע טיעפענישען פון פערגניגען. די אויפגערעגטע צוריקגעהאל־
טענקייט, דאָס אונגעוועהנטע ארויסשלאָגען זיך פון די כחות, די
שטענדיגע נערוועז אָנשטרענגקייט האָבען זי געבראכט צו א טעמפּען,
פערטומלדיגען מעמד, עהנליך אויף דער ערשטער מדרגה פון
שכרות. די פערגאַנגענהייט האָט זיך בעהאלטען, געזונקען אין דער
טיעפענישׂ פון איהר זכרון און מעהר זיך ניט בעוויזען. צו יעדער צייט,
אויף יעדען פלאַטץ זיינען ארום איהר געווען פערשפרייט נעצען פון
ביינקענישׂ, פון חשק און פון תאוות. די קדושים אויף די וועגט, די
צניעות, דאָס בילד פון דעם געקרייציגטען קריסטוסען, די קלייגע
משוגה'דיגע וועקסענע פיגורען, אלעס, אלעס האָט ביי איהר אין די
אויגען אָנגענומען אינערליכע זינדיגע פאַרמען... אלע געגענשטענדע
האָבען זי עבערענט און עבראַטען, ווי מיט הייסען פייער.

— נו, יעצט מעג איך שוין ארויסגעהן אין גאָס — האָט זי צו
זיך געזאָגט, ניט זייענדיג מעהר אין כח אויסצוהאלטען.

אָבער די הענט האָבען איהר אָנגעהויבען ציטערען, ווען זי האָט
געוואָלט אויפמאַכען די טהיר. זי האָט זיך צוריק אומגעקעהרט און
זיך אווקגעוואַרפען אויפ'ן בעט א טויט בלאַסע און שיעור ניט גע־
ריהרט פון זינען, פערפאַלגט פון דעם שרעקליכען אויסזעהן פון דעם
מאן....

9.

אום זונטאָג, ווען עס איז געווען דער יום טוב לכבוד יעזוס'עס
אריינקומען קיין ירושלים, איז זי צום ערשטען מאל ארויסגעגאַנגען.
קאמילא האָט בעשלאָסען צו פיהרען זי, אום זי זאל אָבדאַנקען גאָט
פאר דער רפואה, וואָס ער האָט איהר צוגעשיקט. די גלעקער האָבען
אָנגעהויבען קלינגען און ארסאלא איז צוגעגאַנגען צום פענסטער. די
גאַנצע געגענד איז געווען איינגעטהיילט אין א יום טוב'דיגע פרייד.

אלעם האָט געשטראָלט און געשמייכעלט מיט „פסח". די גאסען זיינען דורכאוים געווען בעדעקט מיט צווייגען פון אויליבירטה בוימער.

זי מוז זיך אָנטהאָן יום טוב'דיג — וואָרום די מענשען, וואָס געהן פערבייַ, וועלען דאָך געווים קוקען אויף איהר. פלוצים האָט זי ערר־פיהלט א פערטומלונג, וועלכע האָט זיך אוועקגעשלעפט וויַט, וויַט... זי האָט זיך פערמאָכט אין צימער און אָנגעהויבען זוכען אין קופערט די ליכטיגסטע קליידער. מיט א שארפען קאָמפער ריח זיינען געווען אָנגעזאפט אלע בגדים: — בריוט, לעפישע זיידענע קליידער מיט בלימעלאָך, — וועלכע יונגע פרויען האָבען אמאל געטראָגען אויף קרינאָלינען — קליידער מיט בריוט ארבעל און לאָנגע טאליעס; גרויע מענטעלאָך מיט בעפוצונגען פון וויַיסע שפיצען; קאָלדרעם אויסגע־נעהט מיט זילבער, דורכזיכטיגע קעלנער פון דיענער זאָנע. דאָם אלעס האָט שוין ניט געטויגט צום טראָגען, עס איז געווען אלט־מאָדיש און פערשימעלט.

פונקט ווי זי וואָלט געפיהרט געוואָרען פון עפעס א נייעם אינס־טינקט, האָט ארסאלא פאָרטגעזעצט צו רויען זיך אין די זאכען און אויף איהרע הענט איז פערבליבען דער קאָמפאָר ריח. די אלע לא יצלח'ע זיידענע שמאטעס האָבען זי שרעקליך אויפגערעגט און עס איז איהר געווען א גרויסער פערדרום. זי האָט גאָר ניט געקענט געפינען וואָס זאל ווי אזוי שוין ניט איז פאסען צו איהר פיגור. זי האָט מיט כעס פערקלאפט דעם קופערט. די גלעקער האָבען אָנגעהויבען קלינגען צום דריטען מאל. זי האָט אויף גיך אין קאמילא'ס געגענוואָרט ארויס־געכאפט אויף זיך איהר איינפאַך, ארעם, טאָג טעגליך קליידעל, וואָס האָט געהאט אן אש גרויען קאָליר און געבינסען איהרע ליפען כדי איינצוהאלטען די טרערהרען.

די גלעקער האָבען גערופען. די בינטלעך פאלמען צווייגען האָבען צוגעגעבען דער גאס א כוואלענדען און זילבעריגען אויסזעהן. איבער יעדער קופקע גאָט בעטערם האָט זיך אויפגעהויבען א צווייגען וואלד. און פון די וועלדער האָט זיך אין דער לופט פערשפרייט דאָם ריינע גוטסקייט פון קריסטוס'ען, פונקט ווי דער איש גליל, דער אָרימער, צארטער קענig זאל זיך דערנעהנטערען רייטענדיג אויף אן עזעל, ארום־גערינגלט מיט א מאסע זיינע תלמידים, און בעגעגענט מיט כבוד פון דעם בעפרייטען פאָלק.

אין קלויסטער האָט זיך געשטופט אן אונגעהויערע גרויסע מאסע בעשאָטענד מיט א פאלמען וואלד. אין דער גרויסער ענגשאפט האָט זיך ארסאלא אָבגעריסען פון דער שוועסטער. זי איז געבליבען איינע אליין צווישען פערשיעדענע בעריהרונגען, שטויסונגען און אָטהעמס. זי האָט פרובירט זיך דורכשלאָגען א וועג. איהרע הענט האָבען בעגע־ גענט מאנסביליש זייטען און אנדערע הענט, די בעריהרונג פון וועל־ כע עם האָט זי צומישט. אן אויבירטה בליעטיל האָט פערטשעפעט איהר פּנים, אימיצענס א קניע האָט איהר ערשטעלט דעם וועג, אונבע־ קאנטע האָבען געדריקט און געפּ־עסט איהר ברוסט, איהרע פּלייצעס און איהרע זייטען. אין די וואלקענס פון וויראך, אונטער דעם שא־ טען פון די הייליגע פאלמען, אין דעם מיסטישען האלב דונקעלהייט, אין דער גרויסער פערזאמלונג פון קריסטען און קריסטינס, האָבען זיך אָנגעצונדען קליינע ליידענשאפטליכע פונקען, די געהיימע ליעבע האָט זיך בעגעגענט... און זיך איבערגעביטען.... קריסטליכע מיידלאך מיט פאלמען אין די הענט זיינען פערבייגעגאנגען ארסאלאן און א לויפענדער שמייכעל האָט געבליצט אין די ווינקלען פון זייערע אוי־ גען, א שמייכעל, וועלכער האָט זיך געוועגדעט צו די פון הינטען אָבווארטענדע ליעבהאָבערס. ליעבע און ליעבע איז געווען אָרום און אָרום און ארסאלא איז געשטאנען ווי א מחיצה צווישען די הענט־ דריקונגען און אומארמונגען. אָבער עפּעס פון די ליעבע לאסקעס האָט אריינגעדרינגען אין איהר בלוט אריין. אויף איין פּלאַטץ האָט זי זיך בעגעגענט פּנים אל פּנים מיט דעם בלאָנדען סאלדאט. זי האָט כמעט אריפּגעלעגט איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט, וואָרום דאָס געדרענג פון דער מאסע האָט זי צוגעדריקט צו איהם. זי האָט אויפגעהויבען די אויגען, און דער יונגער מאן האָט א שמייכעל געטהאָן פונקט אזוי, ווי אין יענעם מאל, וועו זי האָט איהם געזעהן אין דאָך־פענסטער פון דער קאזארמע. דער רויך פון דעם וויראך האָט זיך צושפּרייט אין א געדיכטען וואלקען, און דער דיאָק האָט געזונגען, און דאָס כאָהר האָט אָבגעענטפערט.

דערמיט האָט זיך ערקלעהרט דער אָנפאנג פון דער פּראָצע־ סיאָן און צווישען דעם עולם איז געוואָרען א בעווועגונג. ניט אָבגע־ בענדיג זיך קיין רעכטונג, ניט טראכטענדיג פון קיין זאך, האָט זיך ארסאלא צוגעדריקט צו דעם מאנספּארשוין, פונקט ווי זי וואלט שוין

בעלאנגט צו איהם. זי האָט געפיהלט, אז די ארומנעהמענדיגע הענט טראָגען זי כמעט אין דער לופטען, זי האָט געפיהלט זיין אָטהעם, פון וועלכען עס האָט זיך אָבגעגעבען א לייכטער ריח פון טאבאק. אזוי איז זי געגאנגען א מאָכטלאָזע, כמעט א בעוואוסטלאָזע, אָבגעבענדיג זיך אין גאנצען דער פלעצליכער תאוה, ניט זעהענדיג פאר זיך קיין זאך אויסער די בלענדענדע שיין.

דער קסיאָנז מיט דער רויך־פאן אין האנט איז ארויסגעגאנגען פון דעם הויפט אלטאר און האָט צוגאָסען צוויישען עולם וואָלקענס פון בלויען, שמעקעדיגען רויך, און אין דעם מיטעלסטען טהייל פוז קלויס־טער האָט זיך צוזויקעלט די שנעע וווייסע פראָצעסיע. אלע האָבען געטראָגען אויבירטה צווייגען אין די הענט און האָבען געזונגען.

.10

די גאנצע לייד־וואָך (די וואָך פאר דעם קריסטליכען פסה) איז געווען אן ארויסהעלפערין צו ארסאלא'ס ליעבע. די קלויסטערס זיינען געווען איינגעטהיילט אין דער האָלב־דונקעלהייט פון די לייד־טעג. די קרייצען מיט יעזוס'עם קערפער אויף די אלטארען זיינען געווען פארהאנגען מיט פיאָלעטעווע צודעקען; ארום די הייליגע טרונעם זיי־נען געשטאנען הויכע וווייסע פלאנצען. אין דער לופט איז געשטאנען א שווערער ריח פון בלומען און רויכעריגער סמאָלע.

דאָרט האָט ארסאלא געוואָרט, שטעהענדיג אויף די קניען, ביז לייכטע טריט פון הינטען האָבען זי ניט עמאכט א ציטער טהאָן. אומ־קוקען זיך האָט זי ניט געוואגט, וואָרום זי האָט געוואוסט, אז קא־מילא גיט אויף איהר אכטונג, אָבער זי האָט געפיהלט ווי דעם מאן'ס קוק נעהמט זי ארום, פונקט ווי א פייערדיגער פלאם, און א וווייכע תאוה האָט זי ארומגעכאפט. זי האָט געקוקט אויף די ליכט, וואָס זיי־נען געשטאנען אויף א הילצערנע דרייעקיגע פיגור איבער'ן אלטאר. די פריסטען האָבען געזונגען, שטעהענדיג פאר א גרויסען בוך, און די ליכט זיינען אויסגעלאָשען געוואָרען איינס נאכ'ן צווייטען. פון דער טיעפעניש פון דער בייקירכע האָט זיך צוגאָסען א פינסטערניש איבער

דעם עולם גאט בעטערס. ענדליך, איז דאס לעצטע ליכט פערלאשען געווארען; פון אלע בענק האט זיך דערהערט דאס אבקלאפען פון די גרינע צווייגען. ארסאלא האט דערפילט ארום זיך צוויי שטארקע הענט זוכענדיג זי און זי האט זיך אויפגעהויבען א מאכטלאזע. נאכ־הער, ווען זי האט פערלאזט די קירכע, האט זי דער נעדאנק, אז זי האט פערשמוצט די הייליגקייט, אנגעפילט מיט א ביטערער חרטה. עס האט זי אנגעכאפט א פחד, אז גאט וועט זי שטראפען. און שפע־טער האט זי ווי געזונקען. אין א טיעפען שלאף, אין וועלכען דאס בלא־סע הייליגע געזיכט פון דעם טויטען קריסטוס, אי דער שארף פון די גרינע צווייגען, וואס האבען זיך אבגעשלאגען אין די בענק, אי דער שווערער געוךְ פון די בלומען, אי דער אטהעם פון דעם בלאנדען מאנספערשוין האבען זיך אויסגעמישט אין א דאפעלט געפיהל פון פרייד און לייד, אין אן אמת'ן „ויחד".

.11

נאר, ווען יעזוס איז טריאומפירענד און בשלום ארויף אין הימעל, זיינען שוין די קירכע און די פסח'דיגע בשמים ריחות מעהר ניט גע־ווען די שוטץ און די טרייסט פון ארסאלא'ס ליעבע. די ליעבע האט זיך דאן איבערגעפיהרט אין קעניגרייך פון טויבען און קעץ. דורך דעם דאך פענסטערל האט זי בעקומען ליעבע, צארטע סימנים. און די מחיצה צווישען איהר און איהם אונטען איז געווען אן „אוננויטהיג" הויז, וועלכעם איז געווען צולעגט ווי א קאנאווע פון בלאטיגע וואסער, אויף די ברעגען פון וועלכער עס האבען געוואקסען בשמים, געשפייזט מיט נולץ. טויבען זיינען געפלויגען און זייערע פעדערלאך האבען זיך איבערגענאסען אין גרויען און ווייסען.

דער גליעבטער האט געהאט א שהנעם אנטיטשנעם נאמען — מען האט איהם געופען מארטשעלא. ער האט געשיקט בריף, פול מיט אייביגען פייער, בעשטהענדע פון שטורמדיגע פראוען, וועלכע האבען געבראכט די פערליעבטע אין א צושטאנד פון אונאיינגעהאלטענער ליידענשאפטליכער תאוה. ארסאלא האט געליענט דיעזע בריף בסוד,

און טאָג און נאכט זיי געטראָגען אויף דער ברוסט. פון דער וואָ־
רעמקייט פון דעם קערפער האָבען זיך די בלויע בוכשטאבען אָבגע־
זיגעלט אויף איהר הויט. — דאָס איז געווען א צארטליכע אויסשטע־
כונג פון פיגורען אויפ'ן לייב, אין וועלכע עס האָט זיך ענטהאלטען
דער קוואל פון איהר פרייד. איהרע ענטפערם זיינען געווען אָהן א
מאָס און אָהן א גרענעץ: די גאנצע רייכקייט פון די פלאָמענדע
פסוקים תהלים דאָס גאנצע איינגעהאלטענע געפיהל פון א פערזע־
סענער מויד, האָט זיך אויסגעגאָסען אויף געווירעטען פאפיער ארוים־
געריסען פון די שרייב ביכער פון דער שוהלע. בשעת שרייבען פלעגט
זי ארומגעכאפט ווערען מיט אזעלכע כוואליעם היסע ווערטער און
ברענענדיגע אויסדרוקע, אז זי פלעגט בלייבען זיצען ווי פערטומעלט
און לאנג לאנג זיך פערגעסען, ניט וויסענדיג וואָס צו שרייבען. דער
גרויסער שטראָם פון געהיימניספאלען לירזם, וועלכער האָט זיך אין
איהר אָנגעקליבען מיט די פיעלע יאָהרען רעליגיעזע, תפלות'דיגע אי־
בערגעבענהייטען צום הויליגען חתן, האָט זיך יעצט דורכגעבראָכען,
זיך בעפרייט מיט אירדישע ליעבע, און דער אָבשיין פון דער אָפע־
נער, פרייער וועלט האָט איהם צוגעגעבען א נייע זיסקייט... און די
געדאכטע און געטראכטע תפלות לכבוד דעם אלער הויליגען יעזוס'ען
האָבען זיך פערוואנדעלט אין אן ערוואַרטונג פון פרייד דורך קער־
פערליכע אומארמונגען. די איבערגעבענהייט פון דער אונבעפלעקטער
נשמה צום הימלישען גוטם האָט זיך פערביטען אויף צארטע קער־
פערליכע תאוות, וועלכע זיינען געלאָפען אקעגען די פערלאנגען פון
דעם בלאָנדען יונגען מאן... און די ליעבע ערוועקענדע שיין פון דער
לבנה האָט זיך אויסגעשטאָטעט מיט די אלע אותיות און שמות, פון
וועלכע די קרוין פון דעם הויליגען גייסט איז געשאפען, און די פריה־
לינג ווינטעלעך האָבען אוועקגעבלאָזט די בשמים ריחות פון די קיר־
כען.

12.

זייער שליח איז געווען איינער פון יענע מענשען, וועלכע ווערען
געבאָרען ווי די פאציריצעס, פון דעם פייכטקייט און ווילגאָרנעקייט
פון די שמוציגע גאסען, און וועלכע מיט זייער גאנצען אויסזעהן צייי־

גען אן זייער אבשטאמונג פון שמוץ; איינער פון יענע, וועלכע קרי־כען איבעראל, שטופען זיך אומעטום, וואו זיי זעהן נאר די מענליכ־קייט אריינצוכאפען א מטבעה, עפעס א שמוציגען ביסען, אן אלטע שמאטע. היינט איז ער א סוחר פון אלטע זאכען, מארגען א מעקלער פון דינענסטען און א פערמיטלער פון אונגעטרייע פרויען. היינט איז ער בעשעפטיגט מיט שווינדלערי, מארגען — מיט כאפען הינט.

ער האט געהאט א מעלאדראמאטישען נאמען — לינדארע; און פון דעם שפיטאל קוואראנטאל ביז דער פעסטונג סיינט אגאסטינא איז ער געווען זעהר פאפולאר. לינדארא האט אבגעשטאמט פון דער פערבינדונג פון אן ארומשלייענדען מוזיקאנט און א סערורע. פון דעם טאטען האט ער ג'ירשנ'ט דעם אינסטינקט פון אן ארומשלייענדען בראדיאגא, פון דער מאמען—די ליעבע צו קארגשאפט. אין אנפאנג האט ער זיך מיט א בעזים אין האנד און מיט א קויש אויפ'ן קאפ ארומ־געשלעפט פון הויז צו הויז, גראבענדיג און רויענדיג זיך אין די מיס־טען; נאכהער איז ער געוואָרען א משרת אין א קיך פון אן ארימען שענקעל, וואו סאלדאטען און מאטראזען האבען איהם אויסגעפליו־כעט אין פנים אריין די ניט דערטרונקענע משקה פון די גלעזער. פון דעם שענק האט ער זיך אריינגעפאקט אין א פעקארנע, וואו ער האט די גאנצע נאכט געמוזט איבערקעהרען דאס ברויט אין אוויוען. נאכ־הער איז ער געוואָרען א דינענער ביי די גאסען לאנטערענס און האט זיך אויסגעלינקט אן אקסעל מיט א שווערען לויטער. נאכדעם, וועו מע האט איהם אוועקגעטריבען פאר גנב'ען קעראסין, איז ער נאר געוואָ־רען א סוחר פון אלטע קלייידער, געקויפט און פערקויפט; געטהאן אין די סאמע שמוציגסטע הייזער אלע שמוציגע זאכען, וואס מען האט איהם נאר בעפוילען, זיך אנגעשלאסען אלס מעקלער... און אזוי זיך פערדיענט אויף דער חיונה.

יעדער „טשין" האט אויף איהם געלאזט א שפור, אי אויסערליך, אי אינערליך, צוגעגעבען איהם די ארער יענע געווהנליכע בעווענונג, אן אונארדנונג פון עפעס אן אבר, א מאזאל, א וואלגארישע, צינישע פראזע. ער איז געווען א קלייניער, א דארער, מיט א גרויסען, כמעט אין גאנצען פליכעוואטען קאפ מיט בינטלאך שיטערע האָאר אויף די בעפרישטשעטע באקען. זיינע קלייידער האבען זיך אויסגעציכענט

מיט זייער געפלעקטקייט און פערשיעדענארטיגקייט. אלע מאַרעם האָט מען אויף איהם געקענט געפינען, און אלע קאַלירען. ער איז געווען א קרעמער פון אלטע בגדים.

.13

און אזוי האָט ער יעצט אויף זיך גענומען די ראָלע אלס מעקלער און שליח. צואמען מיט די עמערם וואסער, וואָס ער האָט געטראָגען אין הויז אריין האָט ער אויך געבראכט ארסאלא'ן בריף פון מארטשעלא, און מיט די לעדיגע עמער האָט ער אויך אוועקגעטראָגען איהרע ענט־פערס. פערציטערט און בלאַס פלעגט ארסאלא ווערען, וועז זי האָט דערהערט זיינע טריט אויף די טרעפ, און האָט זיך געסטארעוועט אונ־טער עפעס אן אויסרייד משלח צו זיין קאמילען, כדי זי זאל קענען זיין איינע אליין מיט דעם שליח פון פרייד. צוויישען איהר און דעם שליח איז געוואָרען עפעס גאָר אן אנדער קרבות, זיי האָבען זיך איבערגעביטען מיט בליקען, וועלכע האָבען געערדט צוויישען זיך, ווי א פערשטענדיגע שפראַך, זיי האָבען געערדט צוויישען זיך מיט יענע קוים הערבאָרע, האלבע וועדטער, וועלבע פערבינדען אויף אייביג פּערזאָנען, וואָס נעה־מען אנטהיילן אין אן אלגעמיינעם שווינדעל. ביסלעכווייז, ביסלעכווייז אין אין ארסאלא'ס ליעבע האָט זיך אריינגעכאפט לינדארא'ס געמיינ־הייט.וועז ער איז געקומען אין דער צייט, וואָס קאמילא איז ניט געווען אין דער היים, האָט זי איהם פערוואָרפען מיט פראָגען, צוגעגאַנגען זעהר נאָהענט צו איהם און, אליין ניט בעמערקענדיג, ארויפגעלעגט איהר האַנד אויף זיין אקסל. לינדארא האָט געגעבען זיין צונג די פולע פרייהייט, געגוצט וועדטער פון דעם גנבה'ישען, ניאוף זשארגאָן און געגעבען אונפערשעהמטע אנצוהערענישען, כיטרע און פאַדלע גע־לאכט, געמאכט צווייטייטיגע מינעס און בעווענונגען און צוגעקנאקט מיט דער צונג.

ער האָט אויסגעציכענט פערשטאַנען די מלאכה אלס מעקלער און געקענט ביסלעכווייז און שטופענווייז אריינארען דעם קרבן אין מארטשעלאס שטייגעל אריין. און די „געהיילגטע" מויד האָט איהם

שפּאַנענד אויסגעהערט, א פּייער האָט געברענט אין איהרע אויגען אוּן די ליפּען האָבען געטרויקענט פּוּן הייסער לייַדענשאַפּטליכער אויפּרעגונג. לינדאַרא האָט באַלד בעמערקט, אז עס וועט איהם געלינגען צו ערווע־קען אין איהר די תאוה — ניט שווער אויפּצורייצען אַן אַלטע מויר, דער צו נאָך א מאַנאַשקע — האָט ער ביי זיך געטראַכט. — אוּן דער „מאַן" האָט אין איהם ערוואַכט. עס האָט איהם אָנגענאַפּט א יצר הרע אַליין אָבצורייסען דאָס בלימעלע, וועלכעם ער האָט בעדארפט צו שטעלען פּיר דעם פּערגניגען וועגען פּוּן אַן אַנדערען, אָבער די מורא, וועלכע האָט איהם דורכגעדרינגען בלויז פּוּן דעם פּערברעכערישען גע־דאַנק אַליין האָט אָבגעקיהלט זיין יצר הרע'ש פּייער אוּן ער האָט זי ניט געטשעפּעט.

ארסאלא האָט ענדליך פּערשפּראָכען מארטשאלאן א „רענדעוואו". זיי האָבען זיך בעדארפט בעגעגענען אין א ווייטען הייזעל פּוּן דעם פּאַרשטעדטעל, אויפ'ן עק פּוּן א טויבער גאַס, וואו מען זעהט קיין מאָל ניט קיין לעבעדיגע זעלע, אין איינעם פּוּן די יוני זונטאָגס, וועלן קאמילא וועט זיך זאמען לענגער אין קירכע אוּן לינדארע וועט שטעהן אויף דער וואַך.

אין די טעג, וואָס זיינען פּאַרגעשטאַנען די גרויסע פּאַסירונגען, איז ארסאלא תמיד געווען אין א שרעקליכער אויפּרעגונג. די צייהן פּלעגען איהר צייטענס קלאַפּען איינע אָן די אַנדערע אוּן דאָס פּנים געברענט מיט א העלישען פּייער. זי האָט ניט געקענט ניט זיצען, ניט שטעהן — איהר קערפּער האָט זיך געוואַרפּען ווי אין א פּיעבער. אין שוהלע צוויישען דעם איינגעגעסענעם כאַהר פּוּן די שילער פּלעגט איהר מאַנבע מאָל וועלן אזוי קאַלאַמוטנע אויפ'ן הארצען, אַלעס אזוי אבשטויסענד, אז איהר האָט זיך געוואַלט אריינשפּרינגען צווישען די תלמידים, צובארשטעלן זייערע שעהן צוגעקעמטע קעפּ, איבערקעהרען די טישען, די בענק, שרייען, קוויטשען אוּן אָנמאַכען א גאַנצען חורבן. דער קאַלטבלוטיגער קוק פּוּן איהר שוועסטער האָט געשלאָגען אויף איהר אנגסטען. דער געדאַנק, אז זי מוז זיך האַלטען גנבה'יש צו אַלעס אַרום האָט זי שרעקליך אויפּגערעגט.

קאמילא איז אוועקגעגאַנגען פּוּן שטוב, אוּן זי איז אַרומגעלאָ־פּען איבער די צימערען, געוואַרפּען די בענקלאַך, אויסגעטרונקען מיט איין זופ א גלאָז וואַסער, געקוקט אין שפּיגעל, צוגעגאַנגען צום פּע־

סטער, זיך געווארפען אויפ'ן בעט און מיט טויזענדער אנדערע מיטלען געפרופט צו געבען מעהר פּלאטץ צו דער קאכעריגער, געפיהלפאלער ערוואכונג פון איהר לעבען. איהר קערפער האט זיך ענטוויקעלט א דאנק דער פערשפּעטיגטער אויפרעגונג פון איהרע מיידלישע בלוטען. אמת, איהר קאפּ איז ניט געווען קיין שעהנער, זי האט זיך ניט אויסגעציי־כענט מיט שטארקע אברים און מיט א מאטאוון קאליר פון דער הויט, וועלכע מאכען די פרויענצימער חן'עודיג און רייצענד, איהר נאז און קינגן האבען ניט פערמאגט יענע אידעלע לינייען, וועלכע גיבען צו צו אן איטאליענישען פולען, רונדען געזיכט א גריכישען אנבליק, אבער דערפאר האט זיך אונטער איהרע ניט שעהנע, גרויע קליידער בעהאלטען א שעהנער, פרישער איינגענעהמער קערפער.

עם זיינען געווען די ערשטע טעג פון יוני. אזוי ווי אויף דער וויזע וואקסט ארויס אן אלאי (אזא בוים, וועלכער האט ביטערע בלע־טער, וואס מען נוצט פאר רפואות) אזוי איז פון דעם פריהלינג אויס־געוואקסען זומער. גאנץ פעסקארא, צווישען דעם טייך און דעם ים, האבען זיך געפרעהט מיט דעם געזאלצענעם ווינטעל און מיט דער פרישקייט פון דעם טייך. צו ארמאלאן אין צימער אריין האבען אריינ־געדרינגען די חניפה'שע לאסקעס פון דער זומערדיגער לופט. פינק־לעגדע אינסטינקטען האבען זיך אנגעשלאגען אין די פענסטער און אבגעשפּרינגען עהנליך צו א גאלדענעם האגעל.

בלייבענדיג איינע אליין אין שטוב, האט זיך איהר פערגלוסט אויסצוטהאן נאקעט און זיך אוועקלעגען אום דער גאנצער קערפער זאל הנאה האבען פון די לופטיגע לאסקעס.

לאנגזאם האט זי אנגעפאנגען זיך אויסצוטהאן, שלאבעריג פוי־נאנדער צו בינדען די שנירלאך, פויל ארויסצושלעפען די הענט פון די ארבעל, און זיך אבגעשטעלט, אום צו פערוואהרפען די האאר אהינ־טער און זיי דארט פערשפּילען אין קורצע גרייזלען.

און אין מיטען דיעזען לוסטיג־לייידענשאפטליכער מיעדקייט און שלאבירינקייט זיינען איהר די משונה'דיגע קליידער ארונטערגעפאלען פון דעם נאקעטען קערפער און זי איז ערשיענען ווי א מארמארנע סטאטוע, וועלכע איז בעפרייט געווארען פון א לאנג יהריגען צוועק. אויף דער קופע פון די משונה'דיגע בגדים איז זי געשטאנען, א בע־גאסענע מיט דער שיין, ווי אויף א פּעדעסטאל, מיט פערלענטע הענט

אויפ'ן קאפ עהנליך צו א קרוין און פון דער לייכטער בעריהרונג פון דער לופט איז איבער איהר לייב דורכגעלאפען א קוים בעמערקבארער צי־טער. אלע לינין פון איהר קערפער האבען זיך געצויגען און אנגע־שטרענגט אין דער ריכטונג פון איהר „געקרוינטען" קאפ; דאס בולט'קויט פון איהר בויך, וועלכער איז נאך ניט מיאום געווארען פון „מוטערליכקייט", איז געווען גלאט, ווי א סאמעטענער, צייטיגער אפ־ריקאס; די ריפען האבען זיך דורכגעפרעסט דורך דער הויט און האר־בען זיך בולט אבנעצייכענט. א פליענדע איז ארייננעפאלען אין צימער אריין. ארסאלא האט זיך דערשראקען פון זיין זשומען און זיין עקשנות נאר צו בעריהרען איהר נאקעטקייט. מיט שלאנגישע בעוועגונגען האט זי זיך פערטהיידיגט פון דער בייזער גיפט; איהרע מוסקולען זיינען קירצער געווארען, איהר קערפער האט אין דיעזער שפיעל געציטערט.

די בעוועגונגען האבען זי אויפגעפלאמט און אויפגעלעבט און זי האט זיך איבערגעגעבען אנדערע, נייע תאוות. זי האט פארזיכטיג אויפ־געמאכט די טהיר און ארייננעקוקט אין צווייטען צימער. דארט האט געהערשט יענע טויטקייט און אומעדיגקייט, וועלכע איז תמיד צום בע־אבאכטען אין א חדר, וועו די תלמידים זיינען ניטא. אויף זיעבען פיער־עקיגע ברעטער זיינען געבליבען די בוכשטאבען פון דעם „אלף בית" ווי שטומע הערשער. ארסאלא איז געגאנגען וווייטער מיט יענער אונ־ענטשלאסענהייט, וועלכע אימיצער, וואס געהט א בארפיסער איבער שטיינער פיהלט דורך און מיט דער בעאונרוהיגונג פון א פרוייענצי־מער, וואס פיהלט ניט ארום זיך די דריקונג פון קליידער. אזוי איז זי צוגעגאנגען ביז צום דריטען צימער, וואו עס איז געווען וואסער. זי האט איינגעטונקען די הענט און זיך אבגעשפריצט פון קאפ ביז פיס און האט אויפגעציטערט וועו א גרויסער טראפען איז ארויפגעפאלען אויף דער הויט. נאכהער, אין גאנצען בערעקט מיט די שפרינקלען וואסער, איז זי צוגעגאנגען צום אלטען קאמאד מיט א הויבען שפיעגעל.

אויף דעם קאמאד האבען זיך דא און דארט געזעהן שפורען פון אויפגעלעגטע בעפוצונגען. דער שפיעגעל, הינטער וועלכען עס איז ge־שטאנען א שאפע, איז געווען איינגעראמט אין אן אבגענוצטע ראם. ארסאלא איז ארויפגעקראכען אויפ'ן קאמאד, וואהרום עס האט זיך אין איהר ערוועקט א חשק צו זעהן זיך אין שפיעגעל א נאקעטע. איהר אבגעפרישטער, דורך די בעשפריצונג מיט וואסער, קערפער האט

ארויסגעקוקט פון דעם דונקעלען שפיעגעל, ווי פון דער בלוי־גרינער ים טיפעניש. מיט א שמייכעל האָט זי געקוקט אויף זיך; און דער שמייכעל און יעדע בעווועגונג פון איהרע ארעמס האָבען גענאָכט אין שפיעגעל ציטערען אלע ליניען פון איהר נאקעטען קערפער, פונקט ווי אן אבשפיעגלונג אין וואסער. זי האָט געמאכט פערשיעדענע מימי־קעס און געקוקט אין א שפיעגעל ווי אזוי זי זעהט אוים; זי האָט געפעלט דאָס מויל, אום צו זעהן די צייהן, זי האָט אויפגעהויבען די הענט און געקוקט אויף די האָאָר פון די אונטער ארעמס. זי האָט פערוואָרפען דעם קאָפּ א הינטער און נאָך טויזענדער אנדערע זאכען ביז זי איז ניט געוואָרען ווילד ווי א וואהנזיניגע.

און הינטען, הינטער דעם נאקעטען פרויען־קערפער, האָט זיך פון דער געגנאיבערדיגער וואנט אבגעשפיעגלט אייגע פון די זיי־בען פיערעקיגע ברעטער מיט דעם אויפגעשריבענעם „אלף בית".

.14

עס האָט פאסירט, אז אין איינער פון אזעלכע מאָמענטען האָט לינדאָרא, ברענענדיג וואסער, אָנגעקלאפט אין טהיר.

— וואָרט אויס! — האָט ארסאלא אויסגעשריען א טויט דער־שראָקענע און אויף שנעל אויפגעהויבען דאָס אָנטהועכטם פון דער ערד, עס אין אייל־ענייש ארויפגעכאפט אויף זיך און געגאנגען עפענען.

עס איז געווען זעקס א זייגער פארנאכט. דער וואסער אבשיין פון דעם „פאלאטצא די ברינא" האָט אריינגערונגען אין צימער אריין; די נאנצע געגענד פון פעסקארא, דער לעבליכסטער שוטץ־פלאָטץ פון די שוואלבען, האָט אבגעקלינגען מיט געזאנג.

ביידע זיינען געשטאנען אין מיטען צימער און געהערט מכח דער פארשטעהענדער „רענדעוואו". לינדאָרא האָט זיך געסטארעוועט מיט א שטראָם ווערטער צו בעזיעגען דער מיידעל'ס לעצטען קווייענ־לען זיך, ווארום א טהייל פון דער בעלוינונג האָט ער שוין געהאט גע־קראָגען און דאָס איבעריגע איז אויך בייא איהם געווען ווי מזומן. די קראָפט, מיט וועלכער ער האָט איבערגעהערדט און איבערגעצייגט אר־

סאלאן, האָט איהם אויפגעפלאָמט; זיינע אויגען האָבען געברענט, ווי רויטע קויהלען און זיינע בעווענונגען זיינען געווען אויפגערעגטע. פון דעם מויל האָט ביי איהם נעשמעקט ווין אין אויף זיינע וואָנצען אין באָרד, וועלכע זיינען געווען ערשט ניט לאַנג אָבגערַאזירט, האָבען זיך געוויזען דאָ און דאָרט רויטע און בלויע פלעקען. בשעת ער האָט נערעדט, האָבען זיך ארויסגעוויזען צווישן רייהען געזונטע, שטאַרקע פלעבאַישע צייהן אין דיעזע מעלה האָט זיך זעהר בולט ארויסגעזעהן וואָרום דאָס גאַנצע מענשעלע, אויסער די צייהן, איז געווען העסליך אין אבשטויסענד.

ארסאלא האָט איהם וויעדערגעשפּראָבען, אָנצייגענדיג איהר צווייפעל אין איהר מורא, אָבער זי האָט אָנגעהויבען ביסלעכווייז נאָכצוגעבען, וואָרום דעם „מעקלער'ס" פייערדיגע, אויפרייצענדע און פערנאַרשע ווערטער האָבען אָנגעהויבען צו פערטויבען אין איהר די פרוי אין אויפוועקען די ליידענשאפט. זי האָט זיך ביסלעכווייז אָבגערוקט אהינטער צו דער וואַנט צו און זיך צוגעשפּאַרט צו איהר. פון הינטער דעם פונאַנדערגענומענעם קליידעל, וועלכעם איז געווען בלויז ארויפגעוואָרפען אויף איהר אין אייליגיש, האָט זיך בעוויזען דער זוים פונ'ם העמד, דער האלז איז געווען לחלוטין נאקעט; די שיך, וועלכע זיינען געווען אָנגעטהאָן אויף די הוילע פיס, האָבען צוגעדרעקט בלויז די טראָט און ניט מעהר.

אָבער, מיט דעם אינסטינקט פון א פרוי, וועלכע פיהלט, אז פאר איהר שטעהט אן אויפגערעגטער, פול מיט תאוה מאנסביל, האָט זי אונווילענדיג א פיהר געטהאָן מיט דער האַנט איבער דער טאַליע, כדי צו פערשפּיעלען די העקלאַך אויפ'ן בוזים און ארום האלז. דיעזער טהאט, מיט וועלכען ארסאלא האָט אנערקענט א „מאן" אין דעם מעקלער. דיעזער אוונווילענדיגער טהאט, האָט ערוועקט אין לינדאַרא'ס שמוציגער, אויסגעלאסענער נשמה א שטורם פון מענערשען שטאלץ. — א א, הייסט עס, אז ער אליין איז אויך בכח צו ערוועקען... א פרוי — און ער האָט זיך צוגעלאָזט צו איהר. און אזוי ווי זיין דרייסט האָט זיך אין איהם צופלאַמט צוזאמען מיט דעם וויין, האָט שוין יעצט קיין מורא ניט געקענט צוריק האלטען די צורייצטע חיה.

15.

ארסאלא איז געלעגען בעוועגלאָז, אויסגעצויגען אויף דער שטיי־
נערנער פאָדלאָגע— אין צוקנייטשטע און אין אונאָרדנונג צודרעהטע
קלייִדער, אין פולען אָנבליק פון א פערגוואלדיגטער פרוי.

נאָר דערהערענדיג קאמילא'ס טריט אויף די טרעפ, האָט זי זיך
אויפגעהויבען פון איהר שרעקליכער שוואכקייט, זיך אָנגעשפּארט
אויף די עלענבויגענס, מיט א שנעלע בעוועגונג מיט דער האַנד גע־
בראכט אין אָרדנונג די צוקנייטשטע קלייִדער און שוין געהאט א תירוץ
פאר דער שוועסטער, אז זי האָט פלוצים דערפיהלט אזוי שוואך און
אזוי שלעכט אויפ'ן הארצען, אז זיא איז געווען געצוואונגען אוועק־
צופאלען אויף דער פאָדלאָגע.

אין דרויסען האָט אָנגעהויבען צו ווערען פינסטער. איבער דער
ערד האט זיך צוגאָסען די גרויסארטיגע, לויטערע, מחיה'דיגע פרישע
לופט פון א יוני אבענד, מיט וועלכער דער אדריאטישער ים האט
פערבלאָזען. די לופט איז געווען פול מיט קולות און געלעכטער. א יום
טוב'ריגע שמחה פון די צוהוליעטע סאָלדאטען האָט זיך צוגעטראָגען
פון דער קאזארמע און ליעדער נאך ליעדער האבען געהילכט. פון די
צווייטע טרעפ האט זיך דערהערט די שטימע פון טהעאָדאָרא לא
יעטשע.

— חברת'עס טהייערע, קאמילא, ארסאלא, איהר געהט?

ארסאלא האט נאכגעפאלגט דער שוועסטער, ניט אויסרעדענדיג
קיין איין אייניציג וואָרט און ניט דענקענדיג פון קיין זאך. עס איז
איהר געווען זעהר שווער צו דערמאָהנען זיך אין עטוואס. עפעס א
צוטומלונג האט נאָך אלץ גערריקט און געפרעסט איהר מח. אין
איהרע אויערען האָט געזשומעט טהעאָדאָרעס שלעכטע, אונגינסטיגע,
פערלויטמדישע פלאָפלעריי:

— ווייסט איהר שוין, טהייערע, אז קאטהענא'ס טעכטערל געהט
שוין חתונה האבען?

— אזוי.

— איך מוז אייך זאגען—זי האט חתונה פאר דזשיאָוואנא ספע־

ראנצא, דעם רויטען, וועלכער בעזיצט עפעס אן ארעם שטיקעל רעס־טאראציע אין פעסקערע און נאך עפעס.... אין צונאב...

— טאקע!

— און ווייסט איהר, טהייערענקע מיינע, בערקינא מאוריגאלע איז דאך שוין וויעדער אנטלאפען פון פראנקאווילא. איהר קענט זי דאך: א גראבע, א שווארצע, מיט א פויגלישער נאז, וועגען וועלכע יערער איינער ווייסט.

טהעאדארא איז געבליבען גלייך מיט ארסאלאן. קאמילא איז אב־געשטאנען אויף עטליכע טריט. זי איז געגאנגען מיט אן ארונטער־געהאנגענעם קאפ און ניט געשענקט די מינדעסטע אויפמערקזאם־קייט צו די רכילות פון דער וועבערין אויף איהרע שכנים און פער־וואנדטע. אויף דער גאס האבען אלע שפאציערענדע הנאה געהאט פון דער לופט. פרויען זיינען פערבייגעגאנגען אנגעטאן אין לייכטע קליי־דער און מיט ענטבלויזטע ביז די עלבויגענס הענט.

— טהייערע, זעהט נאר, וואס פאר אן אויפלאג אויף גראציעלא פאטאווינים קלייד! גיט נאר א קוק אויף ראזע פאצעטא מיט די צוויי פעלדוועבעלס — איינער פון פארענט און איינער פון הינטען.... הא, איהר ווייסט נאך ניט?

און דא האט זיך אנגעפאנגען א שמויגיג מעשה פון ליעבע, פול מיט אלע פיסטשעווקעס. אום זיך צו פערגעסען, האט ארסאלא זיך אין גאנצען פערטיעפט אין דער פוסטער פלאפלעריי. מיט עפעס א פלאטערענדער אויגענישי, אבי ניט צו טראכטען, האט זי געשטעלט טהעאדארא'ן פערשיידענע פראגען, זי אויפגעמונטערט און ענט־מוטהיגט צו נייע רכילות און אויסגעפילט די פויזעס מיט א געלעכ־טער. זי האט געפונען עפעס א ביטערע טרייסט, הערענדיג וועגען דער זינד פון אנדערע.

— הא, אט געהט הער פאפלא! האט טהעאדארא פלוצלים אויס־געשריען.

פאפלא סעקאטשיע איז געווען אן אכציג־יעהריגער זקן, אבער ניט קוקענדיג אויף זיין עלטער, איז ער געווען פריש, געזונד און גלייך ווי א סאסנע. ער איז זיי געגאנגען אקעגען מיט זיין געוועהנליכען, נאכלעסיגען גאנג.

אין די יאטקעס האבען אויף די טהירען געהאנגען זייטען פרישע

פלייש און דער ריח פון דעם פרישען, נאסליכען פלייש האָט זיך צו־שפּרייט ארום און ארום און פערשלאָגען אין נאָז. די לבנה האט גע־שיינט. קופקעם סאָלדאטען האבען זיך רוישיג געשטופט און געשטוי־סען ארום די סעדוכעם.

— מיר וועלען זיך דורכגעהן אויף באנדיערא — האט טהעאָ־דאָרא געזאגט, לאָזענדיג דעם אלטען מיט קאמילאָ'ן געהן פריהער.

ווי א פערטומעלטע איז ארסאלא געגאנגען צווישען די פערשיע־דענע קולות און ריחות. אן אומעריגער פחד האָט זיך אויפגעהויבען פון עפעס א טיעפעניש און אויסגעקרימט איהר מויל, בשעת זי האט גערערט און גלאָבט, און געמאכט שוואר איהר צונג. און די לייכטע קערפערליכע לייִדען האבען אויך זי בעלאגערט און זיך געלאָזט פיהלען. זי האט שוין מעהר ניט געקענט אנטלויפען פון זיך אליין. די שטימע איז איהר אבגעשטארבען אויף די ליפען, דער פחד האט געוואָרגען איהר האלז און דאס בילד פון דער שרעקליכער, אויף אייביג פערפא־לענער זינד, איז גרויזאם געשטאנען פאר איהרע אויגען. זי האט גע־פיהלט, אז זי געהט אוים פון מיעדקייט, אז זי קען זיך ניט האלטען אויף די פים, אז זי קען ניט געהן וויייטער און אז דאס פרעהליכע לע־בען אויף דער גאס, וועלכעם בעלאנגט צו יעדען איינעם, איז פאר איהר דער שרעקליכסטער צער.

— און אזוי, טהייערע מיינע, הייסט עס, אז דיעזער מאן, דיעזער בלינדער אידיאט..... — האט טהעאָדאָרא זיך וויעדער אבגעראפען, פאָרזעטצענדיג די איבערגעריסענע פלאפלעריי.

זיי זיינען געגאנגען דורך באנדיערא. לינקס איז געווען א בריק איבער א טיף. אויף יענער זייט האט זיך אויפ'ן ליכטיגען באָדען אומעדיג אבגעצייכענט די פעסטונג. אלטע אייזערנע קאנאָנען, מיט די מיילער געריכטעט צו דער ערד, זיינען געשטאנען אין א לאנגער רייהע און צו זיי זיינען געווען צוגעבונדען די אנקער שטריק פון שיפען. גרויסע אייזערנע אנקערס זיינען געלעגען לעבען די ברעג מא־גאזינען. ביים ברעג האט מען געקענט זעהן מאטראָסען, עסענדיג וויי־טשערע און רויבענדיג. אין די בייד־לאָך, וועלכע זיינען געווען אינ־וועניג בעלייכטעט מיט א בלוט־רויטען ליכט. ארום די פאָדערשטע טהיילען פון די שיפען האָבען לאנגזאם ארומגעשוואומען אויפ'ן וואסער

בריטע פלעקען, ווי אויף דער אויבערפלעכע פון א צושוואומענער מאסע.

— .... שטעלט אייך פאָר, מאדאם נעראָ מאמא שיקט און רופט מיך צו זיך! — האט טהעאָדאָרא אונערביטליך פאָרטגעזעצט.

ארסאלא האָט שוין גאָר ניט געפיהלט. זי איז געווען בלאָס, ווי די לבנה. אין אָנפאָנג האט זי די פרישע, אנגענעהמע לופט פונ׳ם ים אביסעל ערמונטערט און ערלייכטערט. שפעטער אבער האבען זי די קולות פערטומעלט, די ריחות פערטשאדעט און זי האָט אָנגעהויבען פיהלען נאָך ערגער ווי אויידער זי איז ארויסגעגאנגען פון שטוב. די ערר האט זיך געוואקעלט אונטער איהר. בשעת עם האט איהר צוגע־ טראטען דאָס קאָפ־שווינדלען, האָט זי ניט געקענט בעשטימען די גרע־ נעץ פונ׳ם וואסער; דער טייך האט פערטראגען די גאס. וואסער, וואסער האט זיך געגאָסען פון אלע זייטען. נאכהער האבען אין איהרע אויגען אָנגעהויבען שווינדלען פייערלאָך, קלייניע וועיסע פייערלאָך, וועלכע זיינען דאָ פערשוואונדען און דאָ וויעדער ערשיענען. און גע־ טאנצט, און געשפרונגען האבען די פייערלאָך און זיך צוזאמען געגאָ־ סען אין א שלאנגען רייהע, וועלכע האט זיך פערלאָרען אין דער פינ־ סטערניש. אין דיעזען ים מיט וואסער בעלייכטעט פון פייערלאָך איז ערשיענען דאס געשטאלט פון מארטשעלאן און איז אויף שנעל פער־ שוואונדען, ווי אין א חלום. דאס קאָפשווינדלען האט אויפגעהערט. ארסאלא האט וויעדער אמאל דערזעהן די אָבשפיגלונג פון דער לבנה אויף דער גלאטער, רוהיגער אויבערפלעכע פון דעם טייך. זי איז גע־ גאנגען ווייטער, א ניעדרגעשלאָגענע, א מאכטלאָזע, און גרויט צו פערלירען דאס בעוואוסטזיין.

— וואס? מיעד? — האט זיך טהעאָדאָרא אָבגערופען — הא, יא, איהר זייט דאָך ניט צוגעוואוינט דערצו. שפאָרט אייך אָן אויף מיר, שפאָרט אייך אָן, נישקשה — איהר האט געזעהן? מענטינאָ אוסאָריעס טאכטער, די יונגערע, איז געשטאנען לעבען דעם קרעמיל אוים׳ן פלאטץ...

זיי זיינען שוין געווען לעבען דער טאמאָושנע. גרויסע קופעס ברויט צוגעגרייט צו „אייואנ׳ס טאָנ", האָבען ארויסגעגעבען א ריח, ווי נעדובעטע פעל, און שאלעכטס פון טשערעפאכעלאָך האבען גע־ קריצט אונטער די פיס. ביים סאמע ברעג זיינען געווען צושפרייט דינע

נעצען, אין וועלכע עס האבען זיך, ביי דער אנגענעהמער שיין פון דער לבנה, געכאפט שמאלע פישעלאך. דער גדלות'דיגער רויש פון דעם ים האט אנגעפילט די שטילקייט פון דער נאכט מיט טריאומף. איבער דער אויבערפלעכע פון דעם טייך זיינען דורכגלאפען גע־גרייזלטע כוואליעס.

— לאמיר געהן צוריק, טהייערע קינדער — האט הער פאלא געזאגט, נעהמענדיג א ברויט פון דעם נאהענסטען הויפען.

ארסאלא איז געגאנגען געהארכזאם. עס איז איהר געווען שווער איינצוהאלטען דעם אטהעם. מיט א גרויזאמען פחד האט זי זיך דער־מאהנט אן איהר לאגע און האט מיט געוואלד ארויסגעשטויסען דאס פערשיכורטקייט, מיט וועלכע די לוסט פולע לבנה נאכט האט זי אנ־געפילט. אין איהרע אנגעשטרענגט־פערקיהלטע גדאנקען איז ערשיע־נען דאס לעבעריגע געשטאלט פון לינדארא. און וויעדער האט זי דער־פיהלט, ווי דיזוע שווערע, שטארקע הענט כאפען זי ארום, דריקען זי און שטיקען; ווי זי פערשטהעמט זיך פון דעם צוהיצטען, ליידענ־שאפטליכען וויין ריח. אבער דעמאלסט האט זי זיך ניט וויעדער־שטעלט, ניט געשריען, ניט געמאכט דעם מינדעסטען פערזוך צו פער־טהיידיגען זיך. זי איז אניעדערגעשלייעדערט געוואָרען א מאכטלאָוע, ניט אונטערשיעדעט און ניט געפיהלט קיין זאך אויסער א גרויסען מיט א שרעקליכען וועהטאג אויסגעמישטען פערגניגען. און דער עקעל האט זיך פערביטען אין א טיעפער מיערקייט פונ'ם קערפער און זי האט דאָ געציטערט און זיך געטרייסעלט אין א פיעבער, און דאָ גע־ברענט מיט א העלישען פייער. א בלאסע ווי דער טויט, מיט פער־דונקעלטע און בלויט פונאנדערגעפענטע אויגען האט זי בעוואוסט־לאָז געקוקט פאר זיך.

— הערט נאָר ווי דער ווינט זינגט! — האט פאלא געזאגט און זיך אבגעשטעלט.

אויף די שיפען זיינען געלעגען מאטראזען אויסגעצויגען צוויישען שטריק און אנדערע אינסטרומענטען פיר די שיפען, און האבען גע־רויכערט פשוט'ן טאבאק און געזונגען ליעדער וועגען שעהנע פרויען.

16.

קאמילא האט לאנג „גערָאוועט" מיט א ניעדעריגע ארונטערגע־

בויגענעם קאָפּ און מיט פערלעגטע הענט, נאכהער האט זי אָנגעצונדען דאָס נאכט לעמפּלע לכבוד דער הייליגער מרים און האָט זיך געלעגט שלאָפען. איהר אָטהעם, בשעת שלאָפען, איז געווען אזא פרומער פונקט, ווי זי וואלט אין דער שטיל מתודה געווען פאר די הייליגע אויף איהרע מעשים פונ׳ם טאג. אויף איהר געזיכט האָבען זיך געביטען די שאָטענס מיט דעם ציטערען פון דעם קליינעם מיט בוימאויל געשפּייזטען פייריל פונ׳ם לעמפּלע. דער רויש פון דעם טרוקענדען האלץ און פון די ווערמלאָך, וועלכע האָבען עס געטאָטשעט, די גהיימניסאָפּלע שטימען פון דעם אלטען מעבעל אין דער נאכטיגער רוה האָבען געשטערט דער שטילקייט.

ארסאלא איז געלעגען אין איין בעט מיט קאמילאן. זי האָט זיך קיין ריהר ניט געטהאָן, קיין אויג ניט צוגעמאכט, ארומגעכאפּט מיט א שטאַרקער שלאָפלאָזיגער מיעדקייט און דער פּחד, וואָס האָט זי ניט אָפּגעלאָזט אויף קיין סעקונדע האָט געמאטערט און געפּיניגט איהר טרויעריגע נשמה. זי האָט זיך צוגעהערט צו דער שטילקייט.

פּלוצים האָט קאמילא אָנגעהויבען רעדען פון שלאָף ווערטער, וואָס האָבען זיך ניט געקלעפּט איינס צום צוויטען אין אָבגערישענע אונפערשטענדליכע פראזען. איהרע ליפּען האָבען זיך קוים געשאָקעלט און זי האָט שווער און טיף אָבגעאָטהעמט. איהר פּנים, וועלכעם איז געווען אויסגעטריקענט און אויסגעדארט פון פאסטען און אנדערע פייניגונגען און, וועלכעם האָט ביי דער שיין פון דעם קאנעץ אויסגעקוקט גלל, איז געלעגען אויף דעם ווייסען קישען, ווי א שלעכט אָבגענוצטער אָבנאָט ארומגענומען מיט א קרוין פון שטראהלען. די לייכטע בלויע שאָטענס האָבען געמאכט בולט די פאלבען אויף דעם אויסגעצויגענעם פול מיט אדערלאך האלז, אויף די איינגעפאלענע באקען, אויף די איינגעזונקענע אויגען, וועלכע זיינען געווען פערדעקט מיט דינע וויהען. זי איז געווען עהנליך צו א קערפער פון א געשטארבענער מארטירערין, איבער וועלכען עס שוועבט גאט׳ס גייסט.

כאטש עס איז ניט געווען דאָס ערשטע מאל, אז זי האָט געריידט צו זיך אין שלאָף, דאָך האָט ארסאלא דערפיהלט אן אייז קאלטקייט איבער איהר גאנצען קערפער. דער פּעצליכער פחד האָט זי ארומגעכאפּט און פערדריקט איהר אָטהעם. אונווילינ האָט זי זיך אָבגעדרוקט צום מאמע עק פונ׳ם בעט. זי איז געבליבען בעווענלאָז אין די שווייגענ-

דע פעריאדען, נעקוקט מיט אנשטרענגקייט אויפ'ן מויל פון דער שלאַ־
פענדער און נעפיהלט א קאַנוואולסיווע דריקונג אין איהר ברוסט ווען
די ליפען־אַבען זיך נעעפענט צו רעדען נאָך אמאל. זי האָט ניט גע־
קענט אויסמאַכען קיין איין וואָרט, אָבער עטוואָס אונענדליך טיעפעם
און טריאומפירענדעם האָט זיך געהאַלטען אין דעם אָבגעריסענעם
בארמאטשען, אן איבערנאַטירליכע גהיימנים האָט געשוועבט איבער
דעם בעווגלאָזען, בעוואוסטלאָזען קערפער, וועלכער האָט נערעדט און
אליין ניט גהערט זיין שטימע. איבער'ן צימער האָט זיך דורכגעטרא־
גען א טויטעם וועהן; אין דער אויפנערעגטער פאַנטאַזיע פון דער
שלאַפלאָזער פרוי האָבען די ציטערענדע שאַטענס אָנגענומען אן אויס־
זעהן פון שרעקליכע, גרויזאַמע ערשיינונגען. אלע געגענשטענדע זיי־
נען איבערגעפארמירט און לעבעריגע געוואָרען און האָבען זיך אָנ־
גערוקט אויף איהר. און וויעדער איז פאַר איהר געוויסען ענטשטאַנען
די שרעקליכע שטראָף, וועלכע ערוואַרטעט זי, און איהר קערפער האָט
זיך אָנגעהויבען צאפלען אונטער דער שווערער משא פון איהר שרעקלי־
כער זינד, און זי האָט איבערגעצלם'ט איהרע הענט אויף דער ברוסט,
כדי צו פערטהיידיגען זיך פון די מלאכי חבלה. איהר צונג איז אָב־
גענומען געוואָרען פון שרעק, אָבער זי האָט פרובירט צו דאַוונען...

קאמילא'ס שטימע איז אָבגעשטאָרבען צווישען די שווערע זיפ־
צען, נאכהער האָט זיך די שטימע פערוואַנדלט אין א ציטערענדען
בארמאטשען, נאכהער אין גאַנצען שטיל געוואָרען און דער שלאָף
איז וויעדער געוואָרען נארמאל. די שאַטענס האָבען פאַרטגעזעצט צו
וואקלען זיך און „דער געקרייציגטער" האָט זיך נאָך אלץ ניט ארונטער
גהאלאָזט פון דער וואַנט אום אריינצוגעהמען אין זיינע ארעמס דאָם פער־
בלאַנזעטע שעפסעלע... וועלכעם איז צוריקגעקומען אין זיין טשע־
רערע אריין...

17.

געזאַגט האָט גאָט דורך דעם מויל פון זיין נביא יואל, דעם זוהן
פון פתואל:

און עם וועט זיין נאכהער. איך וועל אויסגיסען מיין גייסט אויף אלע מענשען און נביאות וועלען זאגען אייערע זיהן און אייערע טעכטער. גראזען וועלען חלומות טרוימען, אייער יונגען וועלען ערשיינונגען זעהן.

— דיעזער נאסט, וועמענס ברכה און ערשטע זיסקייט די אפאס־טאלען האבען ערווארבען, איז געווען פאר זיי און פאר אונז דער גייסט פון אמת, דער גייסט פון קדושה און דער גייסט פון גבורה... א, געטליכע ליעבע, א, הייליגע ערד, וועלכע פעראייניגט דעם פאטער און זוהן, אלמעכטיגער גייסט, אמת'ער טרייסטער פון אלע אבלים, דרינג אריין אין די חדרי חדרים פון אונזערע הערצער און בעלייכט זיי מיט דיין גרויסען ליכט!

אווי האט דער פאסטאר דזשענארא טיערנא נע'דרשנ'ט אום „שבועות — זונטאג" צו די צוזאמענגעדרענגטע גאט בעטערס. איבער איהם, אין דער הויך, האט געפינקעלט די שטראהלען קרוין פון די פליענעל פון דער דריטער פערזענליכקייט פון דער אלערהייליגער „דרייי אייניגקייט". די שיין פון די וועקסענע ליכט האט זיך צוגאסען איבער דער קירכע מיט א שרפה'דיגען אבשיין. א צורה פון אן אפאס־טאל, אדער א האנד פון א קרוש, אדער א פליענעל פון א מלאך האט וואו ניט וואו דורכגעשטעקט פון צווישען דער אייבינער פעררויכערט־קייט. און צווישען די גראבע שטייגער האט זיך אויפגעהויבען א גרופע געפלאכטענע ראזעווע, רויטע זייל־ען, וועלכע האבען אונטערגעשפאנט די מארמארנע ביהמע, וואס איז געווען בעפוצט מיט בלעטער פון פער־שיידענע פלאנצען און מיט פיגורען.

— גים אויס די ראסע פון אויפלעבונג אויף דער פערוויסטער ערד, אום עם זאל זיין א סוף צום טרוקענעם וועטער. שיק די געטליכע שטראהלען פון דיין ליעבע אין דעם הייליגטהום פון אונזערע נשמות, אום זיי זאלען אין אונז אנצינדען א פייער, וועלכעם זאל פערניכטען אונזערע שוואכקייטען, אונזער שלאכערקייט, און אונזער פויל־קייט — האט דער קסיאנדז פארטגעזעצט זיין דרשה אויף דער חעכסטער שטימע און אויף דער העכסטער שטופע פון זיין קונסט־רעדען.

מיט בעהאלטענעם צער האט ארסאלא זיך צוגעהערט צו יעדען וואָרט פון דעם פרעדיגער, און איהר נשמה האט געפלאסען א תשובה אויף איהר גרויסע זינד. די אמונה האט זיך אין איהר אויף דאס נייי

אויפגעפלאמט און זי האָט געוואָלט, אז גאָט זאָל איהל מוחל זיין אוז איהר שענקען זיין גרויסען חסד. דיזער גייסטיגער צושטאַנד האָט זי גע־צוואונגען צו פערגעסען אָן דער נאָנצער פערגאַנגענהייט. עס האָט זיך געדוכט, אז אלע איהרע פלעקען אויף דער נשמה זיינען מיט אמאל ריין געוואשען געוואָרען, זי איז קיינמאל פריהער ניט צוגעגאַנגען צום נעטליכען אלטאר מיט אזא טיעפער האָפנונג, זי האָט קיין מאל ניט אריינגענומען גאָט'ס ווערטער מיט אזא חשק ווי יעצט.

פון יענעם מאָמענט אָן, ווען איהר האָט זיך ערוועקט דער פּהד פאר דעם אייביגען יום הדין, האָט א מעלאַנכאָליע זיך פערשפרייט איבער איהר און זי האָט אָנגעהויבען גוט נאָכצופאָרשען זיך אליין, אלע איהרע בענעהמונגען, איהרע געדאַנקען, איהרע מינדעסטע בעווע־גונגען, מורא האָבענדיג, אז טאָמער וועט זי עטוואָם דורכלאָזען און איהר חרטה וועט קיין חרטה ניט זיין און איהר תשובה וועט קיין תשובה זיין. מיט דער גרעסטער פאָרזיכטיגקייט האָט זי יעצט אָנגע־האלטען דאָם צווייגעלע פון איהר אויף דאָם ניי אויפגעלעבטער אמונה. זי האָט טאָג און נאכט געהאלטען איהרע אויגען אין די הייליגע שריפ־טען, אויף הייליגע בילדער, געקעמפּפט מיט דעם יצר הרע, מיט דער פרישער לופט, מיט אלע אונריינע, אויפרעגענדע מחשבות, מיט די ליעדער, וועלכע האָבען געקלינגען אין איהרע אויערען און זי געוועקט צו נייע תאוות.

איבערלעבענדיג א וואָך פון פּיין און ליידען, איינזאם, אבגערי־סען פון דער וועלט, פונ'ם לעבען, איז זי יעצט געקומען מקריב זיין איהר ביטער הארץ צו די פים פון דעם הייליגען אלטאר און געקוקט האָט זי מיט פערצערטע אויגען אין דער הייליגקייט, וועלכע האָט, ווי א וויסע טויב, אומגעשוועבט הויך, הויך, איבער אלעם און איהר וועי־זען האָט שטופענווייז, שטופענווייז געזונקען אין א ים פון ענטציקונג.

— קום זשע, קום דו גוטער טרייסטער פון אלע ליידענדע נשמית, דו בעשיצער פון די געיאָגטע און פערפאָלגטע, דו שטיצער פון אָרימע, דו הילער פון קראנקע.... האָט דער פרעדיגער פאָרטגעזעצט מיט גייסטיגען פייער, מיט פערגלאָצטע אויגען.

אין קירכע איז געוואָרען דושנע. אין איינעם פון די פענסטער האָט געפינקעלט די הייליגע צורה פון דעם יעוואנגעליסט לוקא, בע־ווארפען מיט נאנצע בינטלאך זונען שטראהלען. די מאָרמאָרנע בימה

האָט זיך אויפגעהויבען פון דער האַלב דונקעלהייט, ווי א געהיימניס־פאָלע מערבען בלימעלע.

— קום, הייליגער גייסט, און זיי זיך מרחם אויף אונז!

ארסאלא האָט אלץ געקוקט ארויף; די כוואליע פון דעם פרעדיגער׳ס קולות האָט זי אויפגעהויבען צו דער קרוין פון די שטראהלען און פון דאָרט אוועק ווייט, ווייט אין די הימלען. מינוטענווייז האָט זיך איהר אויסגעצייגט, אז די נאָלדענע טויב פינקעלט צו איהר א גרוס, און איהר האַרץ האָט אָנגעהויבען קלאָפען מיט אן אונבעשרייבליכער פרייד.

— אין נאָמען פון אונזער אויבערהאר יעזוס קריסטוס. אמן.

דער גייסטליכער, פינקלענדיג אין דער זילבערנער ראָסע, האָט זיך אומגעקערט מיט׳ן פנים צום אלטאר, לייענענדיג אין דער שטיל א תפלה. צוויי פון זיינע בעהעלפערס, אָנגעטהאָן אין ווייסען, זיינען געשטאַנען ביי זיינע זייטען און צושאָקעלט די רויך־פאָן. א וואָלקען פון שמעקעדיגען רויך האָט אינגעהילט די געשענדעטע מיידעלע, וועלכע איז געשטאַנען זעהר נאָהענט און פלוצים האָט איהר צוגעטרטעטען א נודנעסט, וועלכע האָט געוואָרגען איהר האלז און צוקרומט איהר מויל.

.18

און ארסאלא האָט איבערגעלעבט שרעקליכע טעג און שלאָפלאָזע, פלאָגענדע נעכט. אויף קיין איין מינוט האָט זי זיך ניט געשיידעט מיט דעם גראנק גערעטעט צו ווערען. תמיד געטראכט בלויז פון איין זאך, אז גאָט זאָל איהר מוחל זיין. זי איז ארומגענאַנגען אָבגעלאָזען, פערזאָרגט, געטהאָן איהר טעגליכע ארבייט שלאבעריג, אָהן חשק. און וואָס האָט זי דען ניט געטהאָן? וואָס פאר א יסורים האָט זי זיך דען אליין ניט פעראורזאכט אבי צו בלייבען אונבעפלעקט? אָבער קיין רעטונג איז פאר איהר געווען. געמוטשעט און געמאַטערט האָט זי דאָס גע־וויסען און — אומזיסט.

שטופענווייז האָט זי אָנגעהויבען צו פיהלען זיך ענטוישט אין איהר

אמונה און זי האָט אויפגעהערט צו געהן אין קירכע און צום רויך פון דער רויך־פאן האָט זי געפיהלט אן עקעל.

פון מארטשעלאן האָט זי שוין מעהר ניט געטראכט און ניט געדענקט. זי האָט איהם מעהר ניט געזעהן און זיין געשטאלט איז געבליבען אין איהר זכרון, ווי א חלום.

ווי פריהער, איז לינדארא געקומען און געבראכט וואסער. א רויטער און א פערשוויצטער האָט ער ארויפגעקלעטערט ארויף, אוועקגעשטעלט די עמער אויף דער פאדלאגע און הינטערווייליעכם געקוקט אויף זיין קרבן. ארסאלא איז אבגעגאנגען אין א צווייטען ציממער, אדער זי האָט זיך אנגעבויגען איבער אן ארבייט און מיט א פערשטיקטען כעס געקריצט מיט די צייהן. לינדארא איז אוועקגעגאנגען, ווי א בעשטראפענדער הונד, אבער דער געראנק, אז ער האָט גובר געווען דיעזעם פרויענצימער האָט איהם אויפגעקאכט די בליטען. ער האָט געהאט א שטארקען חשק צו פיהרען זי מיט זיך, האלטען זי לעבען זיך, צו טהאן מיט איהר אלעס, פונקט, ווי מיט א סחורה, וועלכע איז אין גאנצען אין זיין רשות. די טהירעשע תאוה האָט אין איהם שרעקליך געבראשעט.

איין מאל אבענד האָט ער אבגעווארט אויף דער גאס ביז קאמילא איז אוועקגעגאנגען און ער איז ארויף אויבען מיט דער אבזיכט צו טרעפען ארסאלאן אומגערעכט איינע אליין. ווען ער האָט אנגעקלאפט אין טהיר, האָט ארסאלא איהם באלד דערקאנט און זי האָט אנגעהויבען פלאטערען.

— וואס ווילסט דו פון מיר, וואס דארפסט דו? — האָט זי געפרעגט מיט א פערשטיקטער שטימע, ניט אויפמאבענדיג די טהיר.

— הער מיך אויס בלויז איין מינוט, הער מיך אויס! האב ניט קיין מורא, איך וועל דיר גאר ניט טהאן...

— אוועק פון דאנען, דו הונד, דו גזלן, דו מערדער! — האָט זי זיך צוביזערט — פערשאלטען זאלסט דו זיין דו לומפ, דו ניערעריגער אויסוואורף! — אוועק, אוועק פון דאנען!

און א מאכטלאזע איז זי אוועק צו זיך אין ציממער, זיך אוועקגעוואַרפען מיט א כליפען אויפ'ן בעט און געביסען דאס קישען.

19.

ניטא קיין רעטונג, ניטא. מאריא קאמאסטרא'ס טאכטער האָט אויס־
געטרונקען גיפט און איז געשטאָרבען צוזאמען מיט דעם דריי מאנאט־
ליכען עופה'לע אין בויך. קלעמענצא יאריאס טאכטער האָט זיך ארונ־
טערגעוואָרפען פון דער בריק און איז געשטאָרבען אין דעם בלאָטיגען
וואסער פון דעם פעסקארא. זי מוז אויך שטארבען.

דיעזער געדאנק האָט א בליטץ געטהאָן ביי ארסאלאן אין מח,
וועו עס האָט אָנגעהויבען נאכט צו ווערען. עס איז דעמאָלסט געווען
ערב יום טוב און די קירכען גלעקער האָבען געקלונגען, אָנזאָגענדיג דעם
עולם, אז מאָרגען איז יום טוב. גרויסע קאָמפּאניעס שוואלבען האָבען
זיך רוישיג געדרעהט איבער „פּאלאצא די ברינא". א רויטער וואל־
קען האָט געהאנגען איבער די הייזער, ווי יענער, וואס האָט אויסגע־
גאסען ברענענדיגע סמאָלע און שוועבעל אויף סדום.

דער געדאנק וועגען טויט האָט ארסאלאן ווי פאראליזירט. זי האָט
מורא געהאט פאר זיך אליין. און א קאמפּף פון לעבען און טויט האָט
זיך אין איהר אָנגעפאנגען. זי האָט דערפיהלט, אז א הייסער שטראָם
בלוט האָט זיך איהר געגעבען א גאָס אין פּנים און אין שטערען אריין.
זי האָט זיך אויפגעהויבען פון דעם בענקעל און געבראָכען די הענט אין
דער אויפרעגונג פון דעם שרעקליכען קאמפף. און א שרעקליך נערוועזע
איז זי ארויס פון צימער, אריין אין קיך, געכאפט א גלאָז מיט וואסער,
א פּעקעל שוועבעלאך, אָבגעבראָכען די קעפּלאך, ארייגגעוואָרפען אין
גלאָז וואסער, אויסגעמישט און איז ווידער אריין צו זיך אין צימער
און בעהאלטען דאָס גלאָז מיט גיפט אין א ווינקעל הינטער'ן מעבעל.

— מיין גאָט! מיין גאָט! — האָט זי אויסגעשריען.

זי האָט געהאט פּחד צו בלייבען אליין מיט איהר שרעקליכען, בע־
שלאָסענעם פּלאן. פּלוצים איז אין איהר געדאנק ערשיענען דער קער־
פּער פון כריסטינא אוריא'ס טאָכטער, וועו זי האָט איהם געזעהן א
דערטרונקענעם טראָגען אויף א מטה אהיים צו דער מוטער. זי האָט
געזעהן דעם געשוואָלענעם קערפער מיט דער בלאָטע צווישען די האָאר,

אין די איינגעפאלענע אויגען, אין מויל און צווישען די פינגער פון די פיס.

— מיין גאָט! מיין גאָט! שטאַרבען!

און זי האָט זיך א צאפעל געטאָן, פונקט ווי אימיצער זאָל א שפּריץ טהאָן איז קאַלטע וואַסער אויף איהר צו־וואַרעמטען קערפּער. א דראָזש איז דורך איבער איהר גאַנצען לייב און א וועהטאָג האָט זי אָנגעכאַפּט פונקט, ווי א שאַרפער מעסער וואָלט זיך אין דעם איינגע־שניטען.

— ניין, ניין, ניין! — האָט זי אויסגעשריען ניט מיט איהר קול, ווי וועלענדיג מיט עפעס אָבטרייבען פון זיך דעם שרעקליכען געדאנק, און זי איז צוגעגאַנגען צום פענסטער זוכענדיג א בעשיטצונג פֿאַר.

אַן ארומגעכאַפּטע מיט א פּחד איז זי געשטאַנען און געקוקט אויף דעם בילד פון דער ביבליייעשער שרפה. אומקוקענדיג זיך צוריק האָט זי דערזעהן אין די שאָטענס פון דעם צימער א משונה'דיגע שיין — דעם בליאסק פון די גאָלדענע האַלבע לבנות אויף די קליידער פון דער „הייליגער" פון לארעטא. א נייע מורא האָט זי אָנגעכאַפּט. זי האָט זיך אָנגעשפּאַרט אַן דעם געזימס פון דעם פענסטער און וויעדער נעקוקט אויף די וואָלקענס. אַזוי איז זי פערבליבען, ניט וואַגענדיג א ריהר צו טהאָן זיך.

— הא! — האָט זי אָבגעזיפצט.

פֿלוצים האָט די האָפנונג וויעדער א שיין געטהאָן אין איהר. יא, יא, דער מכשף ספּאָקאָנע, דער אַלטער, מיט דער לאנגער באָרד בעווייזט דאָך מופתים און וויסט מיטלען פאר אַלע צרות... ער פלעגט קומען צייטענווייז אין שטאָדט אריין אויף א וויסען עזעל. אַלע פרויען פלענען ארויסלויפען פון די שטיבער און איהם מקבל פנים זיין מיט כבוד און מיט ברכות. מיט פערשיעדענע גראָזען, מיט משקאות, מיט דער בעוועגונג פון דעם גרויסען פינגער, מיט שפּרוכען האָט ער אויס־געהיילט אַלערליי קראַנקהייטען. ער מוז אָהן צווייפעל וויסען אויך א מיטעל געגען דיעזער צרה... יא, יא, ער וויסט!

און אין מיטען דער אויסוואַקסענדער מיעדקייט און פערצווייפ־לונג האָט ארסאלא דערפיהלט די ערוואַכונג פון האָפנונג. א שוואַלב איז דורכגעלאָפען אוֹן פערטשעפּעט איהרע האָאר ווי א פלעדער־מויז.

א מילד זומער ווינטעל האָט איהר געבלאָזען אין פּנים אריין, אויפרע־
גענדיג דאָס בלוט.

מיט א אונווילענדיגער און וויסענסלאָזער בעוועגונג האָט זי צו־
געלעגט די הענט צו איהר קערפער. אן אונבעשרייבליך מוטערליכעס
געפיהל האָט אריינגעדרינגען צו איהר אין דער נשמה אריין. און אין
דער געהיימניספאָלער טיעפקייט האָט זיך ערוואכט איינער פון די ער־
אינערונגען פון דער לאַנגער קראַנקהייט... — אך, עס איז געווען אין
מארט... איבערל א פערגניגענד ווייסקייט... און אויף איהר איז
געפאלען א רעגען פון ווייכע, צולאָזטע זוימען...

.20

און אויפ'ן צווייטען אין דער פריה איז זי בסוד אוועק פון דער
היים און זיך געלאָזט איבער דעם וועג קיין קיעטי.

ספּאָקענע האָט געוואוינט לעבען סאן ראקא. אונטער דעם שאָטען
פון אלטע דעמבעם האָט ער געמאכט זיינע מופתים און צוגעבען זיינע
קמיעות אין גאנצען די סביבה אויף א שטח פון צוואנציג מיל איז גע־
קומען צו איהם נאך אבשפּרעכונגען און רפואות און האָט איהם בע־
טראכט אלס אן אמת'ן שליח פון גאָט. אין דער צייט, וועו עס איז
אומגעגאנגען א מארד אויף בהמות, האָבען זיך גאנצע טשערעדעם
מיט אקסען און פערד צוזאמענגעקלויבען ארום דעם בעוואוסטען דעמב;
די סימנים פון די קאָפיטעם האָבען געמאכט א פערשיכור'טען עיגול
אויף דעם נראָזיגען שטח.

און ארסאלא איז געגאנגען מיט א קלאָפענדער ברוסט. די שהנע
נאטור, די בריייטע פעלדער, די שטראהלענדע בוימער, די טרוימענדע
וועלדער, די פויגעלאך'ס שיהה, דאָס פליסטערען פון די וואסערלאך,
דאָס וויספערען פון די פליגעלאך, אלעס, אלעס צוזאמען האָט זי
אלץ מער עכטמוטהיגט, אלץ שנעלער געטריבען, אלץ פערשטארקט
איהר איינציגע האָפנונג, אלץ שנעלער געמאכט לויפען דאָס בלוט אין
איהרע אדערען. אלע איהרע פּחדים זיינען פערשוואונדען און זי האָט
געלעבט און געאָטהעמט מיט בלויז צוויי זאכען — מיט דער האָפ־

נוג צו בעפרייען איהר קערפער פון וועהטאג און צער און דעם חשק צו דערגרייכען איהר וואונש. איהר פאנטאזיע איז געווען פערנומען מיט דעם וואונדערליכען אלטען. זי האט איהם אין איהר אינביליזונג געמאהלען אלס א גיגאנט, אלס פאטריארך, אלס גרעסטער, אלס שטארקסטער. אלע מעשות, וואס זיי האט זי אנגעהערט וועגען איהם האבען זיך צוזאמענגעדרינגען אין איהר מח און צוזאמענגעפאסען געוואלען אין איין גרויסען, מעכטיגען מופת. זי האט זיך דערמאהנט ווי בשעת זי איז געלעגען קראנק, איז ראוע קאטענע געשטאנען לעבען איהר און דערצאהלט וועגען די גרויסע וואונדער פון דעם גרייז. א בליק דער פון טארע דע פאסער, איז געקומען צו איהם און אין דריי טעג ארום איז ער אהיים געגאנגען א זעהענדיגער און מיט א טונקעל בלויען צייכען אויף דעם שלייף. א פרוי פון ספאלטארע, אין וועמען א דיבוק איז אריין איז אבגעווען ביי איהם בלויז צוויי טעג און איז אהיים געגאנגען א געהארכזאמע און רויהיגע ווי א שעפס. זי האט דארט א פאר מאל א זופ געטהאן וואסער, וועלכעם אז געווען בעהאלטען אין אויסגעטריקענטער דינע.

און אזוי האט זיך דערמאהנט איין געשיכטע נאך דער אנדערער, איין מופת נאכ'ן צווייטען און ארסאלא איז געווארען אלץ מעהר און מעהר ערמונטערט אין איהר האפנונג.

זי האט דערפיהלט א מיערקייט אין איהרע פיס און זי האט זיך געזעצט אברוהען אונטער אן אויבירטה בוים. א מחנה האלב נאקעטע, מיט בראנזענע קערפער ציגיינער זיינען פערבי געפאהרען אויף רויטע עזלען. זיי האבען געהאלטען לאנגע שטעקענס אין די הענט און קלימעקלאך אנגעבינדען ביי די זייטען. דערזעהענדיג די אברוהענדע פרוי, האבען זיי זיך צוגאכט און זיך איבערגעשעפטשעט. ארסאלא'ס הארץ האט אנגעהויבען קלאפען אונרוהיג, דערזעהענדיג ד פינקלענדע אויגען און איז ניט געבליבען רוהיג ביז די ציגיינער זיינען אווק ווייט, ווייט פון איהר.

זי איז געגאנגען ווייטער און אין איהר געדאנקען האט וויעדער אנגעהויבען שוועבען און פליהען איין רעיון נאכ'ן אנדערען, איין ערא־נערונג נאך דער צווייטער און די בוימער האבען זיך גע'סוד'ט איבער איהר קאפ און די פויגעלאך זיינען איהר נאכגעפליגען און מעשות דערצעהלט.

זי איז וויעדער געווארען מיעד, אבער דאס מאל שוין אויף אזוי פיעל, אז זי האט געפיהלט, אז אט אט פאלט זי צוועק צו דער ערד. „אט, ביז צו יענעם בוים" האט זי זיך געטראכט „און דארט וועל איך פאלען פון די פים", אבער זי איז ניט געפאלען .רעכטס האבען זיך בעוויזען די שטיבער פון סאן ראקא. א פויער איז איהר מיט'ן וועג גע־לאפען אנטקעגען.

— גוטער מענש, איז דאס ניט סאן ראקא? —

— יא, יא, אט דארט איז דער נאהענטסטער וועג.

עס האט אנגעהויבען רעגענען. א שטורם האט זיך אויפגעהויבען. דא און דארט האבען זיך בעוויזען פייערדיגע פאסען. די ווייטע בערג־לאך האבען מיט אמאל אויפגעפלאמט און באלד צוריק פערשוואונדען אין דער געדיכטער וואלקען־טונקעלקייט.

ארסאלא האט פרובירט צו צו לויפען צום דעמב, וועלכער איז גע־וען פון איהר אויף א שטח פון אן אויסשאס. די גרויסע געדיכטע רע־גען טראפען, האבען איהר געקלאפט אין נאקען, ארונטער גערונען איבער דער פלייצע, געפאטשט אין פנים ארויין און איהרע קליידער זיינען געווארען נאס דורך און דורך. די פים האבען זיך איהר אוג־טערגעהאקט. צווויי מאל האט זי זיך אויסגעגליטשט און וויעדער אויפ־געשטאנען. ענדליך האט זי כמעט אן אבגענומענע אנגעהויבען שרייען אין דער ריכטונג צום הויז.

— העלפט! העלפט!

פון טהיר איז ארויסגעגאנגען א פרוי און האט איהר געהאלפען, צווויי הינט זיינען איהר נאכגעלאפען און געבולען.

א האלב טויטע האט זי זיך נאכגעשלעפט אן אנגעשפארטע אויף דער פרוי און האט ניט געוואוסט, וואס עס טהוט זיך מיט איהר. נאר וועו די פרוי האט זי אנגעהויבען אויספרעגען און דערמאהנט דעם נאמען ספאקאנע איז זי געקומען אביסעל צו זיך.

— א, וואו איז ספאקאנע? — האט זי געפרעגט.

— ער איז אין פאפאלי, הייליגע פרוי, מען האט איהם אחין ארויסגערופען.

די כחות האבען פערלאזט ארסאלאן. זי האט אנגעהויבען קלאגען און רייסען אויף זיך די האאר.

— וואס דארפט איהר, הייליגע פרוי? וואס איז מיט אייך?

איך בין — זיין פרוי. איך פערנעהם זיין פּלאטץ... — האָט די מכשפה געמיוקעט, צוזאמענדריקענדיג איהרע הענט.

ארסאלא איז אויף א מינוט געבליבען אין פערלעגענהייט, נאכ־הער האָט זי איהר דערצעהלט אלעס, סאָפּענדיג, קלאָגענדיג און פער־שטעלענדיג דאָס פּנים מיט די הענט.

— איך האָב א מיטלע. עס וועט אייך קאָסטען 50 סאָלדען, הייר־ליגע פרוי. — האָט די מכשפה ווי אויסגעזונגען איהרע ווערטער.

ארסאלא האָט צוגעבונדען אן עק פון איהר נאָז טיכעלע און נעגע־בען דער מכשפה פינף זילבערנע מטבעות. נאכהער האָט זי אָנגעהויר־בען ווארטען מיט א פערבעהאלטענער טרייסטענדער רוהיגקייט.

דאָס צימער איז געווען קליין, ניעדעריג, קויטיג, די וועגט בעהאָנ־גען מיט אלערליי בילדער פון דער קדושה און טומאה. אויפ'ן טיש זיינען געלעגען פערשיעדענע משונה'דיגע אינסטרומענטען און כלים. א מרה שחורה האָט ארומגעשוועבט איבער אלעס.

— אָט איז עס, הייליגע פרוי! דרייסטער! — ארסאלא האָט מיט אמאל אויסגעטרינקען דאָס פּליסיגקייט און אין דער זעלבער סעקונדע האָט ווי א פייער אָבגעבריהט איהר גומען און אלעס אינע־וועניגסטס. זי איז געבליבען מיט אן אָפענעם מויל, צוגעדריקט די הענט צום קערפער און, אין מיטען די קאָנוואולסיווע צוזאמענשרימ־פּונגען פון דער „מוטער", האָט זי געטופעט מיט די פים אָן דער שטיינערנער פּאדלאָגע.

— דרייסטער, הייליגע פרוי, דרייסטער! — האָט די מכשפה איבערגע'חזר'ט, אָנהאלטענדיג זי ביים גארטעל — איהר ווען נאָך פאָספייען צוריק צו קעהרען זיך קיין פעסקרא.. אָט אזוי! אָט אזוי!

ארסאלא האָט ניט געקענט רעדען. זי האָט נאָר געקענט קווי־טשען. די קאָנוואולסיען האָבען אריינגעשרומפּפט איהר מאָגען, אי־בערגעהאקט איהר אָטהעמען און ארויסגערופען א ברעכען. די שונאר־צאפעלאך האָבען זיך פערקאָטשעט ארויף פונקט, ווי זאָל לינען אין דער פאליגע. זי האָט געפיהלט א שרעקליכען וועהטאָג אין יערען אבר. דאָס „טפיל" האָט געפאלגט כמעט אויפ'ן שטעל מיט א שרעק־ליכען בלוט פערלוסט.

— יעזוס, יעזוס, יעזוס! — האָט די מכשפה אוגרוהיג באר־

מאטשעט, דערזעהענדיג דאָס אויסגעצויגענע אונגלויקלעכעם פרויענ־ צימער — יעזוס, העלף מיר!

ארסאלא איז געקומען אביסעל צו זיך. און אזוי ווי דער בלוט־ שטורץ האָט, ווי עס האָט אויסגעצייגט, אויפגעהערט, האָט די אונ־ גלויקלעכע אוטערגעהויבען און מיט דער הילף פון דער אלטער, ארויס־ געהן אויף דער לופט. זי האָט זיך קוים מיט אלע כחות צוגעשלעפט ביז צום וועג.

די לופט איז געווען ערפרישט פון דעם רעגען. א רייהע פוהרען אָנגעלאָדען מיט פולע זעק איז פערבייגעפאָהרען און געזונטע בעלי עגלות, אָנגעטרונקענע, זיינען געלעגען אויסגעצויגען אויף די זעק און געוויכערט.

— העי, יפהפיה, ווילט איהר אפשר ניט פאָהרען מיט מיר?

און צוויי העכע האָבען א כאַפּ געטהאָן די מאכטלאָזע ארסאלא און זי ארויפגעזעצט אויף א זאק. זי האָט ניט געהערט די צינישע רייד און די לצנות, וואָס די חברה האָט זיך דורכגערעדט פון פוהר צו פוהר.

מיט דער קראַפט פון אינסטינקט האָט זי צוזאמענגערריקט די קניען כדי צו פערהאלטען דאָס בלוט. ביסלעכווייז האָט זי זיך אָנ־ געהויבען צאפלען און דאָס טרייסלען פון דעם וואָגען האָט איהר פעראורזאכט א שטומפינגען וועהטאג. עס האָט איהר אָנגעהויבען שווינדלען אין די אויגען. זי איז א פאָאר מאל שיעור ניט ארונטער־ געפאלען, נאָר דער אָנטרייבער האָט זי אָנגעכאפט און ער האָט גרויס הנאה געהאט פון א טאַפּ טהאָן דאָס „שטומע" פרויענצימער.

אויפ'ן עק פון דעם וועג האָט זיך בעוויזען די שטאָדט פעסקארא איינגעהילט אין זונען שטראהלען און דער ווינד האָט צוגעבראכט דאָס גערוויש פון דער שטאָדט.

— עס גהט די קירכען פראָצעסיע — האָט אויינער פון די אָנ־ טרייבער געזאָגט.

די אנדערע האָבען א קנאק געטהאָן מיט די בייטשען. די פערד־ לאָך האָבען זיך א לאָז געטהאָן, די פוהרען האָבען זיך אָנגעהויבען טרייסלען שטארקער און די גלעקלאָך האָבען אָנגעהויבען קלינגען.

דאָס טרייסלען און דאָס גערוויש האָט ווי ערוואכט אביסעל אר־ סאלאן אויינער פון די מענער האָט זי ארומגענומען און דער ריח פון ווין האָט איהר א זעץ געטהאָן אין פנים אריין. זי האָט זיך אָנגעהויבען

וועהרען, שרייען און מאכען מיט די הענט אין אלע זייטען. און דאס שרעקליכע געשטאלט פון לינדאראן איז פלוצים ערשיינען פאר איהר פערדונקעלטע און האלב צוגעמאכטע אויגען און דאס האט וויעדער ארויסגערופען ביי איהר א שרעקליכען ציטער.

אזוי ווי די פוהר האט זיך נאר אבגעשטעלט, האט זי זיך ארונטערגעגליטשט פון די זעק אויף דער ערד און מיט אלע כחות זיך געשלעפט וויטער.

מיידלאך אנגעטהאן אין ווייסען, מיט לאנגע, דינע וועקסענע ליכט זיינען געגאנגען איבער דער גאס און געזונגען. נאך זיי איז געגאנגען די איבעריגע פראצעסיע. ארסאלא האט זיי בעמערקט פון ווייטען און האט זיך פערקירעוועט אין א זייטיג געסעל. טרעפענדיג זיך ביי דער טהיר פון ראזע קאטענא'ס שטוב, איז זי איינגענאנגען און, אזוי ווי זי האט גאר קיין כח ניט געהאט, האט זי זיך אוועקגעלעגט אויף דער פאדלאגע אין מיטען צימער, און דער בלוט שטורץ האט וויעדער אנגעפאנגען. די אונטערשטע העלפט קערפער איז אבגענומען געוואָרען און זי האט בשום אופן ניט געקענט מאכען קיין בעוועגונג.

ראזע איז ניט געווען אין דער היים. יענעם טאג האט די רעליגיעזע פראצעסיע צוגעצויגען יעדען איינעם. אין אווינקעל איז געזעסען מוא, ראזעם פאטער, א בלינדער און א ליידענדער פון רהומאטיזם פאר יאהרען און יאהרען. מיט'ן עק פון דעם שטעקען האט ער געטאפט אויף דער פאדלאגע ארום זיך, כדי זיך איבערצוצייגען אין וואס עס בעשטהט דאס גערויש, וואס איז פלוצים געוואָרען אין צימער. און פון זיין הוילען מויל האט זיך ארויסגעריסען א וואָרטשען בעגלייט מיט שפריצען סלינע.

און ביי די פים פון דעם אבשטויסענדען שרעקליכען, אין דעם בלוט פון איהר זינד, מיט קרעמפהאפט צוזאמענגעדריקטע פויסטען, ניט ארויסלאזענדיג קיין איין געשרייי האט זיך אייניגע מינוטען געקנייטשט אין גוסס'דיגע קאנוואולסיען קריסטוס'עס געשענדעטע כלה.

—אוועק! אוועק! וועסט דו אוועק געהן? אוועק פון דאנען?

דער אלטער, מיינענדיג אז דעם קצב'ס הונד האט זיך אריינגעכאפט אין צימער אריין, האט אויסגעצויגען דעם שטעקען כדי איהם ארויסצוטרייבען, און ער האט א קלאפ געטהאן די שטארבענדע...

דער איבערשיפער.

1.

דאנא לאאורא אלבאניקא איז געזעסען אין גאַרטען, אין א מיט גראָז בעשלאָגענער בעסערקע, און געזאָסען פון דער בייטאָגעדינער פרישער לופט.

דאָס ווייסע זומער הויז מיט ארונטערגעלאָזטע פאַרהאַנגען און צוגעמאכטען פאַרהייזער איז רוהיג געשטאַנען צווישען די פאָמעראַנצען און ציטראָנען בוימער. די זונן האָט נעשיינט און פערשפרייט אן אונווּאהרשיינלִיכע היטץ און א גלאַנץ. עס איז געווען האלב יוני, און דער געשמאקער גערוך האָט זיך אין דער שטילער לופט צוזאַמענגענאסען מיט דעם ארָמאט פון די ראָזען. צייטענווייז איז די לופט, אָנגעזאפט מיט דעם בשמים'דיגען ריח, געווען אזוי צארט און שטארק, ווי א גרויסארטיגער וויין.

געזשומעט און געפליסטערט האבען די אין גראָז בעהאלטענע פאָגטאַנען. וועז ניט וועז האָט זיך א דינער, פינקלענדער שטראָם אויפגעהויבען און געשטאָלצירט איבער'ן גראָז, באלד איז ער נעלם געווארן און טאקע באלד וויעדער זיך בעוויזען, — אין בעהעלטעניש האָט ער זיך געשפיעלט — און אייניגע קליינינקע שטראָמעלאך האבען זיך געשאַרכעט און געמאכט א משונה'דיגע אונאַרדנונג אין די בלומען און אין גראָז, דערמאָהנענדיג אין לעבעדיגע בהמות, וועלכע זיינען געלאפען, אדער זיך געפאטשט אדער געראיעט דארט געלעגערם פיר זיך. אונבעמערקבארע פויגעלאך האבען געזונגען.

דאנא לאאורא איז געזעסען און געטראכט.

דאָס איז געווען שוין אן אלטע פרוי זי האָט געהאט א ריינעם, עדעלען פראָפיל, א לאנגע, כמעט אדלערשע נאז, א הויכען שטערען און א שעהן, נאָך פריש און חן'עודיג מויל. שעהנע גרויע לאָקען

האבען זיך אויפנעהויבען אויף די שלייפען און בעציערט איהר קאפ ווי מיט קרוינען. אין די יונגע יאהרען איז זי, אפנים, געווען זעהר שעהן און יצר־הרע'דיג.

אין דיעזען איינזאמען הויז איז זי געקומען צופאהרען ערשט מיט צוויי טעג צוריק צוזאמען מיט איהר מאן און מיט א גרויסער צאהל דיענערשאפט. זי האט זיך ענטזאגט פון א רייבען זומער וואו־נונג אויף איינעם פון פיעמאנטעם בערגלאך, וואו זיי האבען יערען זומער פערבראכט; זי האט זיך ענטזאגט פון דעם ים און בלויז צוליעב דיעזען איינזאמען, כמעט אהן א סימן פון לעבען, פלאטץ.

— איך בעט דיך, לאמיר פאהרען אין פענטי — האט זי גע־זאגט צו איהר מאן.

דער 70 יעהריגער באראן האט זיך אנפאנגס אביסעל געוואונ־דערט אויף זיין ווייב'ס זאנדערבארען חשק:

— ווארום עפעס אין פענטי? וואס וועלען מיר טהאן אין פענטי?

— איך בעט דיך, לאמיר פאהרען. גלאט אזוי. פאר אן איבערבייט אמאל — איז דאנא לאאורא צוגעשטאנען.

דער באראן האט ווי געוועהנליך נאכגעגעבען.

— לאמיר פאהרען.

די געשיכטע איז, אז דאנא לאאורא האט אין זיך נעהאלטען א סוד:

אין די יונגע יאהרען איז זי געווען פול מיט לייד־נשאפט און ליעבע. צו אכטצעהן יאהר האבען זי די עלטערן, צוליעב עקאנאמי־שער אויסרעכנונג, חתונה געמאכט פאר באראן אלבאניקא. דער בא־ראן האט זיך געשלאגען אונטער די פאהנען פון נאפאלעאן דעם ערשטען און איז דעריבער קיין מאל ניט געווען אין דער היים. אין איינער פון באראן'ס לאנגע אבוועזענהייטען איז געקומען מארקיז פאנ־טאנעלע, א יונגער מאן פון א ווייב און קינדער און זיך פערליעבט אין לאאורא, און אזוי ווי ער איז געווען א שעהנער, האט ער ענדליך זי בייגעקומען...

א צייט לאנג האבען די גליעבטע גענאסען דאס אונבעגרענעצ־טע גליק, לעבענדיג אין פולער פערגעסענהייט.

נאר איין מאל האט לאאורא בעמערקט, אז זי איז מעוברת;

זי האָט אָנגעהויבען ווײַנען, קלאָגען, ווערען פערצווײפלט. עס האָט זי אָנגעהויבען מוטשען און פלאָגען, ניט ווײסענדיג וואָס צו טהאָן און אויף וואָס זיך צו בעשלוסען. אויף דער עצה פון א פרײַנד איז זי אָבגעפאָהרען קיין פראנקרייך און דאָרט זיך בעהאַלטען אין א קלײַן דערפל, אין איינעם פון יענע בעוואקסענע און מיט דער זונן בעגאָסענע פלעטצער, וואו די פרויען רעדען אויף דער שפּראַך פון דיכטער.

עס איז געווען פריהלינג. און אין מיטען פון איהר שוועכער אונרוהיגקייט און טיפער מעלאַנכאָליע פלעגען מיט איהר פאַסירען מינוטען פון אן אונבעגרענעצטער, רוהיגער צערטליכקייט. שטונדען לאַנג פלעגט זי איבערזיצען אין שאָטען אין א האַלב־בעוואוסטזיניגען צושטאַנד. בלויז דאָס טרויעריגע געפיהל פון וועלען מוטער פלעגט זי מינוטענווייז אויפציטערען. די ארומיגע בלומען האָבען זיך צולאָזט און ארויסגעגעבען א שטאַרקען ריח. זי פלעגט דערפון דערפיהלען א לייכטען נוצען און א מיעדקייט אין איהר גאַנצע קערפער.

א, ווי טיף יענע טעג האָבען זיך איינגעפרעסט אין איהר זכרון!

וועו דער טריאומפירענדער מאַמענט האָט זיך דערנהנטערט, איז איהר געווינשטער פרײַנד געקומען צו פאָהרען. די ארימע פרוי האָט געליטען. מיט א בלאַסען געזיכט איז ער געשטאַנען לעבען איהר. געוועדט וועניג, נאָר אָפט געקושט איהרע הענט. זי האָט זיך ענטבונדען ביינאַכט. מיט יעדען אָנגעכאַפּטען וועהטאָג האָט זי געשריען, קאָנוואולסיוו זיך אָנגעכאַפּט אָן בעט און געדענקט, אז אָט שטאַרבט זי. דער ערשטער געשריי פון דעם קינד האָט זי אויפגעשוידערט ביז דער טיפעניש פון דער נשמה. לײַגענדיג אויף א זייט מיט דעם קאָפּ פערוואָרפען אהינטער אויף א קישען, וויים ווי א לייוועגט, אָהן לשון, מיט ארונטערגעלאָזטע, פון מאַכטלאָזיגקייט, וויהען, האָט זי מאַט געשאָקעלט מיט איהרע בלוטלאָזע הענט, מאַכענדיג שוואַכע, אונבעשטימטע בעוועגונגען, פונקט ווי איינער א גוסס, וואָס שלעפּט זיך צו דער וועלט.

אויפ'ן צווייטען טאָג האָט זי די גאַנצע צייט געהאַלטען דאָס קינד לעבען זיך אין בעט אונטער א קאַלדרע. דאָס איז געווען א קרישנע, וויך, רויטליך בריאה'לע, אין וועלכע דאָס לעבען האָט בולט און

אהנאויפהערליך געקלאפט. די האלבגעשוואלענע אויגלאך זיינען געווען צוגעמאכט און פון דעם מיילעבעל האט זיך ארויסגעריסען א שווא־כעם טרויעריגעם קוויטשען דערמאהנענדיג אן דעם מיוקען פון א קעצעלע.

די מאמא האט, פון גרויס שמחה, זיך ניט געקענט זאט אנקוקען אויף דעם קינד און אהנאויפהערליך עס געטאפט, געגלעט און געלעקט. א ליכטיגע שיין האט זיך דורכ'ן פענסטער אין צימער אריינגענאסען און אקעגען זיינען געלעגען אויסגעשפרייט שהנע, ברייטע מיט גרזו בעוואקסענע פעלדער. דיעזער טאג איז אין אייניגע הינזיכטען געווען א הייליגער.

שפעטער האט מען דאס קינד פון איהר צוגענומען און עס ערגעץ אוועקגעפיהרט. זי האט עס מעהר ניט געזעהן. דאן איז זי צוריק אהיים געפאהרען און פארטגעזעצט צו לעבען מיט איהר מאן גלייך ווי עס איז נאר ניט געשעהן.

קיין אנדערע קינדער האט זי ניט געהאט. —

אבער די עראינערונג, די אין געדאנקען פערגעטערונג פון יע־נעם בעשעפענישׂ, וועלכעם זי האט מעהר ניט געזעהן און וועלכעם האט געוואקסען וער ווייסט וואו, האבען איהר קיין רוה ניט געגעבען. איהר גאנצער געראנק איז געווען פערנומען מיט בלויז איין זאך: — מיט דעם קינד. זי האט זיך עראינערט אן יעדע קלייניגקייט פון יענע געבענשטע טעג, וועו זי האט געפיהלט איהר עופה'לע לעבען איהר ברוסט. זי האט דייטליך געזעהן פאר זיך דאס דערפעל, די עטליכע בוימער פאר איהרע הייזער, דאס אנצייכנונג פון די בערגלאך, דעם ארונטערגעלאזטען הימעל איבער זייערע קעפלאך, דעם קאליר און די צייכנונגען פון דער קאלדרע אויפ'ן בעט, דאס קלייגע בעמאהלטע שעציל, אויף וועלכער מען האט איהר צוגעטראגען א גלאז, אלעס, אלעס האט בולט אויפגעלעבט אין איהר זכרון. מאנכע מאל פלעגט זי זיך אליין וואונדערען. עס פלעגען פאר איהר ערשיינען בולט און לעבע־דיג אייניגע מענשען, וועלכע זי האט דארט געזעהן, מיט זייערע בע־וועגונגען, מיט זייערע מאנערען און יעדער איינער מיט זיין בעזונ־דערען אויסזעהן. אין איהרע אויערען פלעגט קלינגען דעם קינד'ס פיס־טשען. עס פלעגט זיך איהר דוכטען, אז זי האלט זיינע דארינקע, ראזעווע, וווייבענקע הענטעלאך. די קלייניגקע הענטעלאך, וועלכע זיי־

נען געווען די איינציגע פאַלקאַמע אברים׳לעך אין גאַנצען קערפּערל. א, די הענטלאַך! וויפיעל צער און עגמות נפש די אונגליקליכע מאַמע האָט געפיהלט זייערדיג געדויבט פון דעם גרויסען תענוג צו האַלטען, צו קושען, צו לעקען און צו לאַסטשען יענע קלייניגקע אברים׳לאַך.

אזוי האָט דאָנא לאַוורא אָבגעלעבט יאָהרען, לאַנגע יאָהרען ביז רער עלטער, אָבגעשלאָסען אין איהר אינערליכען וועלטל. זי האָט פיעלע מאָל געפרעגט איהר געליעבטען אויף דעם קינד. זי האָט זעהר נעוואָלט וויסען, וואָס איהר איינציג קינד מאַכט.

— איך בעט אייך, זאָגט מיר אמוועניגסטען וואו עס איז.

דער מאַרקיז האָט זיך ענטזאָגט צו רעדען, מורא האָבענדיג, אז זי וועט ניט זיין געגוג פאַרזיכטיג.

— זי דארף איהם ניט זעהן. זי וואָלט זיך ניט געקענט אויפהאַלטען. דער זוהן וואָלט זיך אלעם דערוואוסט און ער וואָלט בענוצט די געהיימניס פיר זיין טובה וועגען. ניין, ניין, זי טהאָר איהם ניט זעהן.

לאַוורא האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן, אויסהערענדיג די טענות פון דעם פראַקטישען מענשען. זי האָט זיך נאָר ניט געקענט פאַרשטעלען, אז איהר קינד האָט שוין אויסגעוואקסען, אז ער איז שוין געוואָרען א מאן, אז ער איז שוין קרוב אלט צו וועהרען. פערציג יאָהר זיינען פאַראיבער זייט ער איז געבאָרען געוואָרען און אין איהרע געדאַנקען האָט זי אלץ געזעהן ניט מעהר ווי דאָס ראָזעווע קינד מיט די צוגעמאַכטע אויגען.

מאַרקיז פאַנטאַנעלע איז געשטאָרבען.

וועו דאָנא לאַוורא האָט זיך דערוואוסט, אז דער אלטער איז קראַנק, איז זי געוואָרען אזוי אונרוהיג, אז איינמאָל אן אבענד, ניט קענענדיג מעהר אויסהאלטען, איז זי ארויסגעגאַנגען און זיך געלאָזט צום הויז פון דעם קראַנקען דער געדאַנק וועגען דעם זוהן האָט זי געשטופט אהין. זי האָט געוואָלט זיך דערוויסען די געהיימניס אייר דער דער אלטער שטאַרבט.

זי איז געגאַנגען ביי די זייטען פון די הייזער, צוזאַמענגעקנייטשט גלייך ווי זי האָט ניט געוואָלט אימיצער זאָל זי מערקען. די גאַסען זיינען געווען פול מיט מענשען. די לעצטע שטראַהלען פון דעם טאָג האָבען געפארבט די הייזער אין א ראָזעווע קאָליר. גאַנצע טשערעדעם

שוועלבעלאך, זיינען געפלויגען, זיך געדרעהט און איבערגע'צלם'ט אייר־נע די אנדערע אונטער'ן הימעל. האלאטעם אינגעלאך זיינען פערבייגע־לאָפען און געשריען אייגע צו די אנדערע. פון צייט צו צייט איז פערבי דאנא לאאורען דורכגעגאנגען א מעוברת'ע פרוי געארמט מיט איהר מאן, און דער שאטען פון איהר הויכען בויך האָט זיך אָבגעצייכענט אויף דער וואנט.

אין גאנצען דיעזעם פרעהליכעם לעבען אין די ארומיגע געגע־שטענדע און אין די מענשען האָט געשיינט צו טרייבען לאאורען פאר־ווערטס. זי האָט געמאכט שנעלערע טריט און איז געלאָפען. די אויס־געפוצטע קראָמען, די העל בעלייכטעטע קאפע הייזער, די רייכע פענס־טער, אלעס רייכעס, ליכטיגעס און שיינענדעס האָט געשניטען איהרע אויגען. זי איז שטופענווייז אריינגעפאלען אין א צוטומלטען צו־שטאנד. — וואָס האָט זי געטהאן? וואוהין האָט זי זיך געלאָזט נעהן? אין דעם פלאָנטער פון איהרע געדאנקען האָט זיך איהר אויס־געצייגם, אז זי בעגעהט א פערבערעכען, אז אלע קוקען אויף איהר, פרעגען זי און טרעפען איהרע רעיונות.

די שטאָדט איז געווען בענאסען מיט די לעצטע, רויטע שטראהלען פון דער זונן. דא און דאָרט אין די קעלערס האָבען זיך געהערט לידער פון וויין.

וועו לאאורא איז צוגעקומען צו דער טהיר, האָט איהר ניט געסטייעט קיין כחות אריינצוגעהן. זי איז פערבייגעגאנגען, געמאכט צוואנציג שפאָן, געגאנגען צוריק און וויעדער פערבייגעגאנגען דאָס הויז און ניט געקענט אריינגעהן. ענדליך האָט זי אריבערטראָטען די שוועל, אויפגעהויבען זיך אויף די שטיגען און געבליבען שטעהן מאכטלאָז אין פאָרהייזעל.

אין הויז האָט מען באלד געקענט דערקענען, אז עס איז פאראן א חולה. דאָס דיענערשאפט איז געגאנגען אויף די שפיצען פינגער, טראָגענדיג אין די הענט דאָס אָדער יענעס. אין קאָרידאָר האָבען זיך געהערט דיאלאגען גאָר אין דער שטיל קוים, וואָס מען האָט געקענט הערען. עפעס א מאן מיט א פלויעוואטען קאפ, אָנגעטהאָן אין שווארר־צען, איז פערבייגעגאנגען די זאל, זיך פערנויגט פאר לאאורען און איז אָבגעגאנגען.

קומענדיג מעהר צו זיך, האָט לאאורא געפרעגט בייס לאקעי:

— איז דער מארקיז אין דער היים?

דער לאקעי האָט איהר מיט א פינגער אָנגעצייגט אויף דעם צוויי־טען צימער, און, מיט א נויג מיט'ן קאָפּ, איז ער אוועק דערלענגען וועג איהר קומען.

די מארקיזען איז אריינגעקומען דאָס איז געווען אן עלטערע פרוי, אביסעל דיקליך, מיט גרויע האָאָר. איהרע אויגען זיינען געווען אָנגעפילט מיט טרערען. זי האָט שווייגענד ארומגענומען איהר פריינדין און א כליפען האָט זי געשטיקט.

אין אייניגע מינוט שפעטער האָט זי לאאורא ניט אויפהויבענדיג די אויגען געפרעגט:

— קען מען איהם זעהן? — און זי האָט בשעת מעשה צוזאַמענגעדריקט איהרע באקען ביינער, כדי מען זאָל ניט קענען בעמערקען איהר ציטערען.

— קום — האָט די מארקיזין געזאָגט.

ביידע פרויען זיינען אריינגעגאַנגען אין קראנקען צימער. עס איז געווען בעגאָסען מיט א ווייכען ליכט. די לופט איז געווען אָנגעזאפט מיט דעם ריח פון רעצעפטען. די זאכען, וואָס זיינען געשטאַנען אין צימער האָבען אָבגעגעבען גרעסערע און קלענערע שאטענס. דער מארקיז, אויסגעצויגען אויף זיין בעט, א בלאסער און בעדעקט מיט קנייטשען, האָט א שמייכעל געטהאָן, דערזעהענדיג לאאורען, און ער האָט זיך לאנגאזם אָבגעראפען:

— איך דאנק אייך באראָנעסע — און ער האָט איהר אויסגעשטרעקט א הייסע און אין גאנצען א פייכטע האנד.

ער איז אויגענבליקליך, געקומען צו זיך, אָנגעוועגדעט אלע זיינע כחות און אָנגעפאנגען צו רעדען פון פערשיעדענע זאכען, אָבער מיט דער זעלבער געלאסענהייט און פאָרזיכטיגקייט ווי וועהן ער איז געווען געזונד.

אָבער לאאורא האָט אין דער האלב פינסטערניש אָנגעשטרענגט אויף איהם איהר בליק, וועלכער איז געווען פול מיט אזא הייסען געבעט, אז ער האָט איהם באלד פערשטאַנען און ער האָט זיך געווענדעט צו דער פרוי:

— דזשיאָוואני, זיי אזוי גוט און גרייט מיר צו דעם רעצעפט אזוי ווי אין דער פריה.

די מארקיזין האָט זיך ענטשולדיגט פאר איהר פרייַנדין און איז אָבגעגאַנגען, ניט פערדעכטעניג קיין זאַך.

דאנא לאאורא האָט זיך דאן איבערגעבויגען איבער דעם אַלטען, געמומען זייַנע הענט אין איהרע אריין, און מיט די אויגען ארויסגערי־סען פון איהם די געהיימנים....

— אין פּענטי... לוקא מארינא... ער האָט אַ ווייב, קינדער, אַ הויז... פאָהר ניט צו איהם... פאָהר ניט צו איהם! ... — האָט דער אַלטער מיט אנשטרענגקייט געשטאַמעלט און זייַנע שוואַרצאַפּלען זייַנען געוואָרען בריַיט פון אַ פּלוצלינגען פּחד — אין פּענטי... לוקא מארינא... דעק ניט אויף די געהיימנים!...

די מארקיזירין האָט זיך צוריקגעקעהרט מיט דעם פערפערטיגען רעצעפט.

דאנא לאאורא איז געזעסען און מיט כחות זיך בעהערשט. דער קראַנקער האָט אויסגעטרונקען די רפואה און מען האָט געקענט הע־רען ווי זי איז דורכגעגאַנגען אין האַלז.

דאן איז געוואָרען שטיל. עס האָט געשיינט, אַז דער קראַנקער איז אנדרימלט געוואָרען. זיין געזיכט האָט בעקומען אַ ברוגז'דיגען אויסזעהן און טיעפע, כמעט שוואַרצע שאַטענס האָבען זיך בעוויזען אונטער זייַנע אויגען, אונטער דער נאָז, אויף די באַקען און אויפ'ן האַלז.

דאנא לאאורא האָט זיך געזעגענט מיט איהר פרייַנדין און איז מיט גאָר שטילע טריט, מיט אַן איינגעהאַלטענעם אָטהעם ארויסגע־גאַנגען.

.2

איבער דעם אַלעם האָט לאאורא וויעדער געטראכט, זיצענדיג אין דער בעסעדקע, אין דעם שטילען גאָרטען. וואָס זשע אַזוינס האָט זי יעצט אָבגעהאַלטען פון צו זעהן איהר זוהן? עס וואַלט ביי איהר גע־וען גענוג כח און מוטה איינצוהאַלטען זיך, זי וואַלט איהם גאָר ניט אויסגעזאָגט, אָ, ניין! זי וואַלט זיך בעגניגענד מיט בלויז איין קוק טהאָן אויף איהם, אויף איהר זוהן, אויף איהר קינד, וועלכען זי האָט געהאט נאָר איין טאָג די זכיה צו האַלטען אויף איהרע הענט. אַזוי

פיעל יאהרען שוין אוועק זייט דאן! האָט ער אויסגעוואקסען? איז ער א הויבער? איז ער א שהנער? ווי אזוי זעהט ער אוים?

און שטעלענדיג זיך אָט דיעזע אלע פראגען, איז זי ניט געווען בכח אין געדאנק זיך פאָרצושטעלען יענעם מאן. אין איהרע נעראנקען האָט אלץ ארומגעשוועבט דאָס קינד און ניט דער מאן, דאָס קינד אין פערשיעדענע פאָזען און קיין אנדער זאך האָט ניט געקענט פערוואלקענען און פערשאָטענען יענע ליכטיגע, בולט׳דיגע שטריכען פון דעם קלייגעם עופ׳לע.

— איך וועל איהם זעהען, איך וועל איהם זעהן! — האָט זי אין איהרע נעדאנקען אייניגע מאל איבערגע׳חזר׳ט, ווי א פערשיכור׳טע.

אלעם ארום איז געווען שטיל. די בלומען האָבען אָנגעבויגען זייערע קעפעלאך אין קערפערלאך אונטער דעם שטארקען בלאָזען פון דעם ווינד, און האָבען זיך געשאָקעלט נאך לאנג נאך דעם ווי דער ווינד איז שוין אייגעשטיל׳ט געוואָרען. שטראָמען וואסער האָבען געפינקעלט און זיך געשלענגעלט אין גראָז.

דאָנא לאאורא איז געזעסען אייניגע מינוטען און זיך צוגעהערט. די שטילקייט פון ארום און ארום צוזאמען מיט איהר טראָגישער לאגע האָבען אין איהר ערוועקט אזעלכעם, וואָס האָט אָנגעפילט איהר נשמה מיט א געהיימניספאָלער אונענטשלאָסענהייט. זי האָט ניט געוואוסט אויף וואָס זיך צו בעשלייסען. און זי איז נאכהער צוועק איבער דער אלעע. צו ערשט איז זי מיט שנעלע טריט צוגעגאנגען צו דעם מיט גראָז בעוואקסענעם טהירעלע, זיך אָבגעשטעלט, ארומגעקוקט זיך און האָט עס ענדליך אויפגעמאכט. פאר איהרע אויגען האָט זיך אויסגעשפרייט א פוסטער פלאָטץ, בעגאָסען מיט דער בייטאָנידיגער זונן. פון דער ווייטען האָט אין דער לויטערקייט פון דעם הימעל זיך אָבגעווייסט די הייזער פון פענטי, מיט דעם גלאָקען־טהורעם, מיט דעם קורפאָל און צוויי דריי סאָסנע בוימער. דער טייך איז געלאָפען איבער׳ן שטאָה, זיך געשלענגעלט, געפינקעלט און ארומגעוואשען די הייזער.

—ער איז דאָרט — האָט לאאורא א טראכט געטהאָן און אלע מוטערליכע סטרונעם האָבען אין איהר א ציטער געטהאָן. זי האָט אָנגעהויבען צו שפאנען מיט מעהר אויפלעבונג, קוקענדיג פאר זיך און ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט אויף דער היטץ און אויף דער בלענדענדער שיין, וועלכע האָבען זי ניט געלאָזט געהן. פון

איין פונקט פון דעם וועג האָבען זיך אָנגעפאנגען בוימער, דיקע, ניע־דעריג געוואקסענע טאָפּאָליעס, פערהיילעכט פון די היישערעקלאך'ס זשומען און זינגען. צווישן באָרפיסע פרויען מיט קוישלאך אויף דער קאָפּ זיינען איהר געגאנגען אקענען.

— וואו איז דאָ לוקא מארינא'ס הויז? — האָט זי געפרענט.

די פרויען האָבען זי מיט פערוואונדערונג אָנגעקוקט אין ענטפערט:

— מיר זיינען ניט פון פענטי.

אן אונצופריעדענע האָט לאאורא פאָרטגעוועצט איהר וועג, אָבּ־וואהל זי האָט שוין אָנגעהויבען פיהלען א מיעדקייט אין אַלע איהרע אָריפע, אַלטע אברים. די הייסע זונן האָט געברענט, געבלענדעט און געשווינדעלט איהרע אויגען. פון דער היטץ און פון מיעדקייט האָט איהר אָנגעהויבען וועה צו טהאָן דער קאָפּ און זי האָט געפיהלט ווי פערטויבט.

פענטי איז אַלע מאָל געווען נעהענטער. פון צווישען געדיכט וואקסענדע רויזען האָבען זיך ארויסגעזעהען די ערשטע שטיבלאך. עפּעס אן אומגעלומפּערט־פעטע פרוי איז געזעסען אויף א שוועל פון א הויז. איהר גרויסער גראָבער קערפער האָט זיך געענדיגט מיט א קינדריש קעפּעלע, מיט צארטע אויגען מיט אָפענע צייהן און א צו־פריעדען, זעהר צופריעדען שמייכעלע.

— א, סינארא, וואהין געהט איהר? — האָט די פרוי געפרענט מיט א נאָאיוועך נייגעריגקייט.

דאָנא לאאורא איז צוגעגאנגען נעהענטער צו איהר. דאָס נאנצע פנים איז ביי איהר געווען אָנגעצינדען און דער אָטהעם האָט זיך איהר איבערגעריסען. די כחות האָבען זי פערלאָזט.

— נאָט מיינער! א, נאָט מיינער! — האָט זי געקרעכצט און גע־דריקט די שלייפען מיט די הענט. — א, נאָט מיינער!

— רוהט אייך אָבּ, סינארא, — האָט די נאָסטפריינדליכע פרוי געזאָגט, איינלאדענדיג זי צו זיך אין הויז אריין. די שטוב איז געווען א ניערעריגע און א פינסטערע און האָט זיך אויסגעצייכענט מיט יע־נעם בעזונדערען ריח, וועלכער האָט א שייכות מיט יענע פלעצער, וואו עס וואוינען א פולע מענשען צוזאמען אויף אירן קופע. א דריי־פיער נאקעטע קינדערלאך מיט אונגעהייער געשוואלענע בייכלאך זיינען

ארומגעקראכען אויף דער וויליער ערד, געשטאמעלט און געווארטשעט עפעס און אינסטינקטיוו צוגעטראגען צום מויל אלעס, וואס עס איז זיי געקומען אין די הענט אריין.

בשעת לאורא איז געזעסען און זיך אנגענומען מיט אביסעל כחות האט די פרוי, ניט האבענדיג וואס צו טהאן, גענומען אויף איהרע הענט א פינפטעס קינד וועלכעס איז געווען בעדעקט מיט שמאטעס און פון צווישען זיי האבען ארויסגעקוקט צוויי גרויסע, רייגע, בלויע אויגען, דערמאהנעדיג אן צוויי וואונדערבארע בלומען.

— וועלכעס הויז בעלאנגט צו לוקע מארינא? — האט לאורא א פרעג געטהאן.

די בעל הבית'טע האט איהר מיט א צייכען אנגעצייגט אויף א רויטליכען הייזעל אויפ'ן עק דארף, נאהענט צו א טייך און כמעט אין גאנצען ארומגערינגעלט מיט הויכע טאפאליעס.

— אט יענעס הייזעל דארט — האט זי וועדטערליך ערקלעהרט איהר אנצייגונג.

די אלטע דאמע האט זיך אויסגעצויגען, כדי א קוק צו טהאן.

איהרע אויגען האבען וועה געטהאן פון דער זונען שיין, און זי האט געפינטעלט מיט די וויהען, אבער זי איז אבגעשטאנען אין אזא פאזע אייניג מינוטען, מיט שווערקייט אבפיהרענדיג דעם אטהעם און ניט ענדערענדיג, דאס צוגעשטאנענע מוטערליכעס געפיהל האט זי ניט וועניג געשטיקט. הייסט עס, אז דאס איז איהר זוהן'ס הויז?

אין איהר מח האט באלד א בליטץ געטהאן דאס אינערליכעס פון דעם „וויטען" צימער, דאס דערפעל פראוואנסא, די מענשען, די גע־גענשטענדע. דיעזעם בילד איז מיט א בליטצען שנעלקייט דורך איהר מח דורכגעפלויגען, אבער קלאהר, דייטליך און בולט. זי האט זיך וויע־דער אדונטערגעלאזט אויף דעם בענקעל און, שווייגענדיג, פערקיהלט געווארען אין א צוטומלונג און אין א צושטאנד פון עפעס א פיזישע טומפיקייט, וועלכע איז, מעגליך, ערשינען אלס רעזולטאט פון דער זון'ס ווירקונג. אין די אויערען האט איהר אונאויפהערליך געשומעט.

— ווילט איהר אריבער פאהרען דעם טייך? — האט די בעל הבית'טע געזאגט.

לאורא האט געמאכט א שוואכען צייכען, בלינד וועדענדיג פון א וויכער רויטע רינגען פאר די אויגען.

— לוקא מארינא פיהרט אריבער מענשען און בהמות פון איין ברעג אויפ'ן צווייטען. ער האָט א שיפעל און א פּאָראָם — האָט די בעל הבית'טע פּאָרטגעזעצט — אַנדערש מוז מען צו געהן ביז פּרעציאון דאָרט זוכען א דריבנע וואָסערל. שוין דרייסיג יאָהר, אז ער בעשעפטיגט זיך מיט דיעזער פּראָפעסיאָן. מיט איהם מעג מען זיין גאַנץ רוהיג, סינאָרא!

לאָאורא האָט געהערט, שטאַרקענדיג זיך מיט אַלע כחות צוזאַמענעהמען זיך מיט די געדאַנקען, וועלכע זיינען זיך צולאָפען אין פערשיעדענע זייטען. פון דעסטוועגען האָט זי זיך דאָך פערלאָרען, הערענדיג אזעלכע בשורות וועגען זוהן און זי האָט כמעט ניט פערשטאַנען, וואָס מען רעדט.

— לוקא איז ניט קיין היגער — האָט די פולע פרוי פּאָרטגעזעצט אויף א פּלאַפּלערשען שטייגער. — איהם האָבען אויפגעבראַכט די מארינאס, וועלכע האָבען ניט קיין קינדער און איינער א הער, אויך ניט קיין היגער, האָט געגעבען זיין פרוי נדן. יעצט לעבט לוקא זעהר גוט, ער ארבייט. דאָס איינציגע, וואָס ער שיכורט.

די פרוי האָט געהרעדט און געהרעדט און נאָך אמאל געהרעדט אייניפאַך, אָהן דער מינדעסטער ניפטיגער אָנדייטונג אויף לוקא'ס אונבעקאַנטע אָבשטאַמונג.

— זייט געזונד, זייט געזונד — האָט לאָאורא געזאָגט, אויפשטעהענדיג און פיהלענדיג, אז עס זיינען איהר צוגעקומען איינגעבילדעטע קרעפטען — איך דאַנק אייך זעהר ליעבע פרוי.

זי האָט דערלאַנגט א מטבעה צו איינעם פון די קינדער און איז ארויסגעגאַנגען אויף דער ליכט

— מיט דיעזען געסל! — האָט איהר די בעל הבית'טע נאָכגעשריען, אָנצייגענדיג דעם וועג.

לאָאורא איז געגאַנגען איבער'ן געסל. ארום איהר האָט געהערשט א פּאָלקאָמע שטילקייט, בלויז די באַביטשקעלאך האָבען געזונגען. אייניגע צוקרומטע, קניפּעלדיגע, גוזעוואָטע אויבירטע בוימעלאך האָבען זיך געשטאַלצט אויף דעם אויסגעטרוקענטען באָדען. לינקס האָט דער טייך געבליסטשעט.

— עי, מארטינא-א-א! — האָט צושריען אימיצעגם א שטימע ווייט, פון דער זייט פונ'ם טייך.

דיעזע מענשלעכע שטימע האָט פלוצים געצוואונגען די אלטע א פלאטער צו טהאָן מיט איהר גאנצען קערפער. זי האָט געקוקט אין דער ריכטונג פון וואנען עס איז געקומען. איבער דעם טייך האָט גע־שוואומען א שיפעל, קוים בעמערקבאר דורך דעם בליסטשענדען טו־מאן. א צווייטעס שיפעל, נאָר מיט זעגלען, האָט זיך געווייסט אויף א גרויסען, ווייטען שטח. אין ערשטען האָט מען געקענט אונטער־שיערען פיגורען פון בהמות, וואהרשיינליך, פערד.

— עי, מארטינא־א! — האָט ווידערד א קול נערופען.

די שיפען האָבען געשוואומען אויינע אקעגען דער אנדערער. עס איז געווען א דריבנעס, וואסעריג, זאמדיג און קרייטיג פלאטץ, ווו־ די שיפער האָבען זיך אונטערווארפען א ריסק, ווען די פראכט איז געווען צו גרויס.

אבשטעלענדיג זיך אונטער א בוים און, צושפּארענדיג זיך צו זיין קערפער, האָט דאָנא לאאורא פערפאלגט די שיפען מיט איהר קוק. דאָס הארץ האָט איהר געשלאָגען מיט אזא קראפט, אז עס האָט אויס־געוויזען, אז די גאנצע ארומיגע געגענד איז פול דערמיט. דאָס שאר־כען פון די צווייגען, דאָס געזאנג פון די באביטשקעלאך, דאָס פינקלען פון דעם וואסער, אלעס, אלעס, וואָס מען האָט געקענט הערען און זעהן האָט זי אויפגערעגט און זיך, אין א וואנזיניגער אונאדרנונג, געפּלאָנטערט אין איהר קאָפּ.

דאָס לאנגזאמע צוזאמענקלויבען זיך פון דעם בלוט אין איהרע געהירען, אונטער דער זונן׳ס ווירקונג, האָט איהר געמאָהלען אלעס אין א רויטליכע פארב און ארויסגערופען א קאָפּ שווינדעל.

ביידע שיפען זיינען דערשוואומען ביז צום פונקט, וואו דער טייך פערשלאָנגט זיך, און זיינען פון אויג פערשוואונדען.

לאאורא האָט דאן פאָרטגעזעצט איהר וועג, וואקלענדיג זיך, ווי א שיכור׳טע. פאר איהר איז ערשיענען א גרופע הייזלאך צולעגט אין דער לענג עפעס א הויף. זעכס־זיעבען אָרימע לייט, צוזאמענגעדריקט אין איין קופע, האָבען אין א ווינקעל געהאָט זייער נאָכמיטאָגען אברות. זייערע רויטליכע קערפער, פערמיאוסט און פערעקעלט מיט פערשיע־דענע הויט קראנקהייטען, האָבען ארויסגעקוקט פון אונטער די שמא־טיגע בגדים. דער שלאָף האָט אויף זייערע מגושם׳דיגע געזיכטער אָבגע־זיעגעלט א שווערוואָגינען, בהמה׳ישען אויסדרוק. אייניגע זיינען נע־

שלאָפען, לינענדיג אויפ'ן בויך אין בעהאלטענדיג דעם קאָפ אין די הענט, וועלכע זיינען געווען אויסגעמאכט, ווי א רינג. אנדערע זיינען געשלאָפען אויף דער זייט מיט אויסגעשפרייטע הענט, אין א פאָזע פון דעם געקרייצינטען קריסטוס. א געדיכטער, פליסיגער, וואָלקן פליענען האָט זיך געדרעהט און געשומעט איבער די אָרימע מענשליכע פּעלעטען, פונקט ווי איבער א קופּע מיכט. פון די האלב־אויפגעמאכטע טהירען האָט זיך געהערט דאָם קלאָפען פון וועבער ווערשטאטען.

לאאורא איז דורכגענאנגען דאָם הויף. דאָס קלאָפען פון איהרע טריט אויף די שטיינער האָט אויפגעוועקט איינעם פון די קבצנים, וועלכער האָט זיך אונטערגעהויבען אויף די עלענבויגענס און געשטאָמלט מעכאניש, ניט פאָסיייענדיג זאָגאר די אויגען זיך אויסצוואווישען:

— שענקט א נדבה!

— שענקט א נדבה!

און חברה אין שמאטעס האָבען אָנגעפאנגען נאָכפאָלגען די פאריבייגעהערין, בעטענדיג א נדבה און אויסשטעקענדיג די הענט. איינער פון זיי האָט געהונקען און ער האָט זיך גערוקט מיט קליינע שפרונגען, פונקט ווי א פערוואונדעטע מאלפע. א צווייטער איז געקראָכען אויף די הענט, וויל זיין הינטערשטער טהייל קערפער איז געווען פאראליזירט. דער דריטער האָט געהאָט א בלויען געקנייטשטען און געקאָרטשטען האָרב, וועלכער האָט זיך געוואָרפען מיט יעדען שריט. בייס פיערטען איז געווען אויסגעדרעהט א האָנט, וועלכע האָט אויסגעקוקט ווי א גרויסער וואָרצעל.

זייערע שטימען זיינען געווען לחלוטין פערשיעדענע. אייניגע זיינען געווען טויב און הייזעריג, אנדערע שארף און וויבליך און אלע האָבען איבערגע'חזר'ט איינע און די זעלבע ווערטער, מיט איינעם און דעם זעלבען טאָן, אויף איינעם און דעם זעלבען האָרריסענדען ארט:

— שענקט א נדבה!

וועראנדיג פערפאָלגט פון די אומגעלומפערטע, מגושם'דיגע מענשען, האָט לאאורא דערפיהלט אן אינסטינקטיוון חשק צו אנטלויפען און זיך רעטען. א בלינדער פחד האָט זי בעהערשט. זי וואָלט פילייכט געוואָלט געשריען, וואָס אין האלז זאָל געווען זיין א שטימע. די אָרימע

האָבען זיך צוגעשפּאַרט צו איהר, זי בעריהרט, אויסשטרעקענדיג זייע־
רע הענט. אַלע האָבען געוואָלט קריגען א נדבה.

די אַלטע דאָמע האָט געזוכט אין קלייד, אַרויסגענומען עטליכע
מטבעות און זיי געוואָרפען אהינטער זיך. די הונגעריגע קבצנים הא־
בען זיך אָבגעשטעלט, זיך אַרויפגעוואָרפען אויף די מטבעות, באָרענדיג
זיך, פאַלענדיג אויף דער ערד, שטויסענדיג זיך, שטופענדיג איינער דעם
צווייטען מיט די פּיס און שילטענדיג זיך.

דריי זיינען געבליבען מיט לעריגע הענט און, אין כעס וועריענדיג,
האָבען זיי זיך וויעדער א לאָז געטהאָן פערפאַלגען די אַלטע.

— מיר האָבען ניט געקריגען! מיר האָבען ניט געקריגען!

פיהלענדיג פערצווייפעלט פון דער לעצטער פערפאַלגונג, האָט
לאָורא זיי געוואָרפען נאָך עטליכע מטבעות, ניט אומקוקענדיג זיך
אפילו. צוויישען דעם קריפּעל און דעם הויקער האָט אויסגעבראָכען א
געשלעג. ביידע האָבען געקראָגען. נאָר איינער, אַן אונגליקליכער, פא־
ליגער־אידיאָט, איבער וועמען אַלע האָבען חוזק געמאַכט און גע־
לאַכט, איז נעבאָך געבליבען ביי גאָר ניט, ער האָט זיך צוכליפּעט און
לעקענדיג די טרעהרען, האָט ער זיך צולאָזט אין שרעקליכע:

— אַאו, אַאו, אַאו־אַו־אַו!

3.

דאָנא לאָורא איז ענדליך צוגעקומען צום הויז מיט די טאָפּא־
ליעס זי האָט זיך געפיהלט זעהר מאַט. די ריאָה איז איהר געוואָרען
פערדונקעלט, אין די שלייפען האָט געקלאַפּט, די צונג האָט געברענט,
די פיס האָבען זיך איהר אונטערגעהאַקט.

דאָס טהירעל פון דעם פּאַרקען איז געווען אָפען. זי איז אריין־
געגאַנגען.

א קיילעכדיגער שייער איז געווען מיט גאָר הויכע טאָפּאָליעס
אַרומגערינגלט. לעבען דעם האָט געוואַקסען גראָז, און צווישען רויטע
קיה האָבען זיך בשלום געפּאַשעט, קלאַפענדיג מיט די קאָלטאָוואָטע
עקען אָן זייערע אויסגעפילטע זייטען. צווישען די פיס האָבען ביי זיי
אַרונטערגעהאַנגען גרויסע, קיילעכדיגע, מיט מילך אָנגעפילטע אויי־
טערס. אויף דער ערד זיינען געווען צוואַרפען פערשיעדענע אינסטרו־

מענטען פיר ערד בעארבייטונג. הויך איבער די בוימער האָבען בא־ביטשקעלאך און פערשיעדענע אנדערע זומער־פויגעלאך געזונגען. אין מיטען הויף האָבען זיך צוויי־דריי הינטעלאך געשפּיעלט, בילענדיג אויף די קיה אָדער נאָכלויפענדיג די היהנער.

— וואָס זוכסט דו דאָ סינאָרא? — האָט עפּעס אן אלטער, ארויסקומענדיג פון הויז, געפרעגט — ווילסט אפשר אריבערפאָה־רען?

ער האָט געהאָט א פּליכעוואטע קאָפּ; די באָרד געגאָלט, דער גוף, וועלכער האָט זיך געהאָלטען אויף רייפען־אויסגעבויגענע פיס, האָט ארויסגעשפּאָרט פּאָרווערטס. זיינע אברים זיינען געווען געקריפּעלטע פון שווערער ארבייט: פון אקערען, וואָס שפּאָרט ארויס דעם לינקען אקסעל און קרומט אויס דעם גוף; פון אונטערשיידען בוימער, וואָס צווינגט צו בויגען זיך אין צעהנען, פון אלערליי מינים ערד ארבייט, וואָס פאָדערט דאָס גיהנום'שע געראָלד. ביים לעצטען וואָרט האָט ער אָנגעצייגט אויפ'ן טייך.

— יא, יא— האָט לאאורא געענטפערט, ניט וויסענדיג, אין פערלעגענהייט, וואָס צו זאָגען און וואָס צו טהאָן.

— טאָ גיה זשע. אָט קעהרט זיך לוקא צוריק — האָט דער אל־טער צוגעגעבען, אומקעהרענדיג זיך מיט'ן פּנים צום טייך, איבער וועלכען עס האָט געשווימען, מיט דער הילף פון די שיפּער, א פּלאָכע שיף, אָנגעפּילט מיט שעפּסען.

ער האָט בעגלייט די פרוי איבער'ן בענעצטען גאָרטען ביז צו דער מיט גראָז בעשלאָגענער בעסעדקע, וואו אנדערע פּאסאזשירען האָבען גענוצרט. געהענדיג פּאָראויס, האָט ער געלויבט די בוראקעס און נביאות געזאָגט, לויט זיין מבינות אלס אן אלטער פּויער, וועלכער האָט זיך געעלטערט צווישען די ערד פרוכטען, וועגען די אנדערע מינים ירקות.

אומקוקענדיג זיך פּלוצים א הינטער, וויל די דאָמע האָט איהם גאָר ניט געענטפערט, האָט ער בעמערקט, אז אויף איהרע וויהען הענ־גען גרויסע טרעהרען.

— וואָרום וויינסט דו, סינאָרא? — האָט ער געפרעגט מיט דער זעלבער רוהיגקייט, מיט וועלכער ער האָט געראָדט פון די בוראקעס און וועגען די אנדערע ירקות. — דו פיהלסט שלעכט?

— ניין, ניין, גאָר ניט... — האָט לאאורא ארויסגעשעפּטשעט, פּיהלענדיג. אז זי שטאַרבט אוועק.

דער אלטער האָט מעהר גאָר ניט געזאָגט. דאָס לעבען האָט איהם אזוי פערהאַרטעוועט, אז פרעמדע ליידען האָבען איהם ניט געריהרט. ער האָט יעדען טאָג געזעהן אפילו אזעלכע פּאַסאַזשירען!

— זעץ דיך — האָט ער געזאָגט, צוקומענדיג צו דער בעסערקע.

דריי יונגע פּויערים, אָנגעלאָדען מיט פּעק האָבען דאָרט געוואַרט. אלע דריי האָבען געריכטערט גרויסע לויפקעס און זייערע אלע געראַנקען זיינען געווען קאָנצענטרירט אויף דעם רויכענען, פון וועלכען זיי האָבען, ווי עס האָט געשיינט, געוואָלט שטאַרק הנאה האָבען, ווי דער מנהג איז מיט די דאָרפס גוים, וואָס האָבען ניט קיין אַנדערע פערגניגענס. וועז ניט וועז האָבען זיי נערעדט צווישען זיך איבער דעם, וואָס אינטערעסירט פּויערים.

זיי האָבען מיט ספּקות א קוק געטהאָן אויף לאאוראן און נאכהער פאַרטגעזעצט זייערס.

איינער פון זיי האָט רוהיג ערקלעהרט:

— אָט איז שוין דער פּאַראָם.

דער צווייטער האָט צוגעגעבען.

— ער פיהרט שאָף פון בידענע.

דער דריטער:

— אפשר א שטיק פופציג.

און אלע דריי זיינען מיט אמאל אויפגעשטאַנען און בעהאלטען די ליולקעס אין קעשענע אריין.

לאאורא איז אריינגעפאלען אין עפעס א מין לעבענלאָזיגער טעמפּעריט. טרעהרען זיינען פערקיהלט געוואָרען אויף איהרע וויהען. איהר האָט פערלאָרען דאָס בעוואוסטזיין פון דער ווירקליכקייט. „וואו איז זי? וואָס האָט זי געטהאָן?"

די שיף האָט זיך לייכט אנגעקלאפט אָן ברעג. די שאָף האָבען זיך געשטופט איינע צו דער אנדערע און געמעקעט, מורא האָבענדיג פאר'ן וואסער. דער פּאסטוך, דער איבערשיפער און זיין זוהן האָבען זיי געהאָלפען אויסגעהן אויפ'ן ברעג ארונטערשפרינגענדיג אויפ'ן ברעג, האָבען זיך די שאָף דערשראָקען און זיך גלאָזט לויפען, אָבער זיי האָבען זיך באלד אָבגעשטעלט, וויעדער צוזאַמענגעשטופט זיך

אין איינעם און אַנגעהויבען וויעדער מעקען. צוויי־דריי קליינינקע לעמעלאַך האָבען ארומגעשפרונגען אויף זייערע דינענקע פיסעלאַך און אַלע מאַל זיך אָנגעכאַפט פאַר די מוטער'ס אייטערס.

ארויסגעענדיגט זיין ארבייט, האָט לוקא מארינא צוגעבונדען זיין שיף צום ברעג און זיך געלאָזט געהן מיט שנעלע טריט איבער דעם ברעג אין דער ריכטונג צום גאָרטען. ער איז געווען א הויבער, דאַרער מאַן פון א יאָהר פיערציג מיט א רויטליכען פנים און אויסגעפליכטע־וואָטע שלייפען. זיינע וואָנצען האָבען געהאט אן אונבעשטימטען קאָליר און דער קיהן און די באַקען זיינען געווען בעוואָרפען מיט אונגלייכמעסיגע האָאר. זיינע אויגען זיינען געווען מוטנע אָהן א סימן פון שכל אָדער לעבעריגקייט און פולע מיט רויטע אָדערלאַך, פונקט ווי ביי א שיכור. דורך דאָס אָפענע העמד האָט ארויסגעקוקט א האָאריגע ברוסט. דער קאָפּ איז געווען צוגעדעקט מיט א דורך און דורך פערשמאָלצעווטען היטעל.

— אַאוף! — האָט ער פלוצים אויסגעשריען פאר דער בעסערקע, אָבשטעלענדיג זיך, בריים צושפּאַרענדיג די פיס און אָבווישענדיג מיט א טיכעל דעם שוויים פון דעם שטערען.

ער איז פערבייגענאַנגען די וואַרטענדע פּאַסאַזשירען, ניט אומקוקענדיג זיך אויף זיי. אין אַלע זיינע בעוועגונגען און פּאָזען איז געווען עטוואָס מגושם'דיגס און כמעט בהמה'יש גראָבעס. זיינע גרויסע הענט מיט די אָנגעשוואָלענע, שטאַרק בולט'דיגע אָדערען פון ארבייטען מיט די וועסלעס, האָבען געשיינט צו שטערען איהם. זיי האָבען מאכטלאָז, לעבענסלאָז ארונטערגעהאַנגען ביי די זייטען פון דעם גוף און זיך געשאָקעלט, וועו ער איז געגאַנגען.

— אַאוף! ווי עס ווילט זיך א טרונק!

לאַאורא איז געזעסען ווי פּאַרשטיינערט, אָהן וועדטער, אָהן זיינען און אָהן א ווילען.

דאָס איז איהר זוהן! דאָס איז איהר זוהן!

א מעוברת'ע פרוי, מיט שוין אן עלטערער פיגור, מגושם'דיג פון ארבייט און „קינדלען", האָט צוגעבראַכט איהר דורשטיגען מאַן א גלאָז ווייו. ער האָט עס אריינגעגאָסען מיט איין ציה. נאַכהער האָט ער מיט דער האַנד אָבגעווישט די ליפּען, א קנאַק געטהאָן מיט דער צונג און

נעזאָגט מיט א מינע גלייך ווי די פארשטעהענדע ארבייט איז נעווען שווער פאר איהם:

— קומט.

ער האָט פערפערטיגט די שיף צוזאמען מיט זיין זוהן, א פופ־צעהן־יעהריגער גרויסגעוואקסענער יונג, איבערלעגענדיג צווישן ברעטער פון דעם ברעג.

— ווארום נעהסט דו ניט? — האָט דער אלטער געפרעגט, זעענדיג, אז לאורא ריהרט זיך ניט פון פלאַטז און רערט ניט.

לאורא האָט זיך אויפגעהויבען מעכאניש און נאָכגעפאָלגט דעם אלטען, וועלכער האָט איהר געהאָלפען אריינצוועצען זיך אין שיף. ווארום האָט זי זיך אריינגעזעצט? ווארום זאָל זי אריבערפאָהרען דעם טייך? זי האָט וועגען דעם ניט געטראכט און ניט געאורטהיילט איהרע האנדלונגען. איהר דערשלאָגענער מח איז יעצט געווען אָהן לעבען און כמעט זיך ניט בעווענט — דאָס איז איהר זוהן — און זי האָט געפיהלט אז עפעס לעשט זיך און פערשווינדעט אין איהר, זי האָט מעהר נאָר ניט פערשטאנען און אלעס ארום איהר האָט זיך איהר אויסגעצייגט, ווי אין א חלום.

וועג לוקא'ס עלטערער זוהן איז צוגעגאנגען צו איהר און געפאָרערט זי זאָל בעצאָהלען איידער די שיף געהט אָב פון דעם ברעג, האָט זי ניט דערהערט. דער יונג האָט איבערגעווארפען מיט דעם געלד, וואָס ער האָט געגומען ביי אן אנדער פאסאזשיר און וויעדערהאָלט זיין פאָרונג, מיט א העכערער שטימע, אננעהמענדיג, אז די דאָמע איז טויב פון אלטקייט.

דערזעהענדיג ווי די איבעריגע צווייי מענער טהוען אריין די הענט אין די קעשענעס און צאָהלען, איז זי געקומען אביסעל צו זיך און נאָכגעפאָלגט זייער בייספיעל, אָבער געגעבען מעהר וויפיעל עס איז געקומען.

דער יונג האָט פרובירט איהר ערקלעהרען, אז ער קען איהר ניט געבען דעם רעשט, ווייל ער האָט ניט אזוי פיעל געלד. זי האָט ניט פערשטאנען. ער האָט צוגענומען דאָס נאנצע געלד, וואָס זי האָט איהם געגעבען און געמאכט א פיעל בעדייטענדע גרימאסע. די אנוועזענדע

האבען זיך איבערגעשמייכעלט מיט יענעם מין שמייכעל, וואס איז צו בעמערקען אויף דאַרפס לייטע, וועו זיי זעהן אימיצען אַבנאַרעו.

לוקא, וועלכער איז די גאנצע צייט געווען פערנומען מיט'ן ארויס־שלעפען דעם אנקער, האט א שטופ געטהאן די שיף, וועלכע איז לאנג־זאם אַבגעשוואומען איבער דעם שוימענדען אוו רוישענדען וואסער. דער ברעג, בעוואקסען מיט טשערעט אוו טאַפּאַלען, האט אַנגעהויבען ווי צו אַנטלויפען אוו זיך אויסבויגען עהנליך אויף א קאַסע. די זוגו האט אַנגעצינדען דעם גאנצען טייך, קוים קירעווידיגען זיך צו מערב זייט, וואו עם האט זיך אויפגעהויבען א בלויער נעבעל. אויפ'ן ברעג האט זיך יעצט געוועהו א גרופע מענשען בעווועגענדיג זיך מיט פער־שיעדענע מינעם אוו אין פערשיעדענע פאַזעס. דאס זיינען געווען די חברה קבצנים, בעפאַלענדיג דעם אידיאַט. פוו צייט צו צייט האט דער ווינד געבראַכט שטיקלאַך ווערטער אוו געלעכטער, וועלכע דערמאַה־נעו אַן דעם בעווועגען זיך פוו כוואַליעם.

די פיהרער פוו דער שיף, מיט די אויבערשטע האַלבע קערפער נאַקעט, האַבען מיט גרויס אַנשטרענגונג געארבייט צו בעזיעגען די קראַפט פוו דעם שטראָם. לאאורא האט פאַר זיך געזעהן לוקא'ס שוואר־צע פלייצע, וואו די ריפען ביינער האַבען זיך אַבגעצייכענט אוו דער שוויים האט גערונען ריטשקעסוויז. איהרע טעמפע, אַבי־סל פונאַנ־דערגעפענטע אויגען, האַבען געקוקט אין איין פינטעלע ארויו.

— געקומען צו פאַהרען — האט איינע פוו די פאַסאַזשירען, צו־זאמענגעהמענדיג זיינע זאַכען, ערקלערט.

לוקא האט געכאַפט דעם אנקער אוו איהם געוואַרפען אויפ'ן ברעג. די שיף האט זיך א לאַז געטהאַן מיט דעם שטראָם אויף דע־נאַנצער לענג פוו דעם שטריק אוו האט זיך מיט אַן אבשטויס אַבגע־שטעלט. די מענער־פאַסאַזשירען זיינען מיט איין שפרונג שוין געווען אויפ'ן ברעג אוו רוהיג געהאַלפען דער אַלטער דאַמע ארונטערגעהן. נאַכהער האַבען זיי פאַרטגעזעצט זייער וועג.

דאס גאנצע פלאַץ אויף דיעזען ברעג איז געווען בערעקט מיט טרויבען־צוויייגען. קליינע אוו דארע קוסטעם האַבען אין רייהען נעגרינט. איניגע בוימער האַבען פלעצערווייז נעשטערט די איינארטיגקייט פוו אַרום אוו אַרום מיט זייערע קיילעבדינע לינייו.

לאאורא איז געבליבען איינע אליין אויף דעם ברעג אַהן א סימן

פון שאטען, ווי א פערלאָרענע, ניט אנערקענעדיג קיין זאך אויסער דאָס שטענדיגע קלאפען אין איהרע אָדערען און דעם שווערען, פערטויבענדען רויש אין איהרע אויערען. דער באָדען האָט זיך ווי אריינגעשטעלט פון אונטער איהרע פיס און זי איז מיט יעדען שריט ווי פערסטעמפעט געוואָרען אין דער ערד, פונקט ווי אין א נעריכטער בלאָטע, אָדער אין א זאמד. אלעס ארום איהר האָט זיך געדרעהט, געשווינדעלט און פערשוואונדען, אלעס און זי אויף צוזאמען האָט זיך איהר אויסגעצייגט ווי פערנעבעלט, דערווייטערט, פערוואָרפען און פערגעסען אויף אייביג. א וואהנזין האָט זי בעהערשט. זי האָט פלוצים דערזעהן פאר זיך מענשען, הייזער, אן אנדער דארף, אן אנדער הימעל, זי האָט זיך אנגעשלאָגען אן א בוים געפאלען איבער א שטיין און זיך צוריק אויפגעהויבען. איהר אָרימער, מאכטלאָזער קערפער האָט זיך געוואקעלט, מאכענדיג פערצווייפעלטע און צו דער זעלבער צייט לעבערליכע בעוועגונגען, אבער קיין זאך ארום האָט אזוי ניט געגלאנצט ווי איהרע גרויע האָאר אונטער די שטראהלען פון דער גרויזאמער זונן.

די אָרימע אויפ'ן צווייטען ברעג האָבען, אלס א צייט פערטרייב, געצוואונגען דעם אידיאָט אריבערשווימען דעם טיף און זיך נאָכיאָגען דער אלטער פרוי, אז זי זאל איהם געבען א נדבה. זיי האָבען איהם אריינגעשטויסען אין וואסער אריין, ארונטערנהמענדיג פון איהם פריהער די שמאטעס. דער אידיאָט איז געשוואומען, ווי א הונד, אונטער א שטיינערנעם רעגען, וועלכער האָט איהם ניט דערלאָזט צוריק צו קעהרען זיך. די קריפעלס האָבען געסווייסטשעט און געריטשעט, גענפינעדיג אין דער גרויזאמקייט א מין תענוג. לויט דעם שטראָם, וואָס האָט אוועקגעטראָגען דעם תם, זיינען זיי ארומגעשפרונגען און גנהונקען איבער'ן ברעג און געהילעכט און געזונ'ט:

—ער טרינקט זיך! ער טרינקט זיך! —

דער אידיאָט האָט זיך דערשלאָגען צו דער האָרטער יבשה מיט פערצווייפעלטע אנשטרענגונגען, און א נאקעטער, — ווייל דאָס גענפיהל פון שאנדע איז אין איהם אבגעשטאָרבען צוזאמען מיט דעם פערשטאנד, — האָט ער זיך געלאָזט געהן צו דער פרוי מיט זיין גנווהנליכען האלב-פאראליזירטען גאנג.

דערזעהענדיג פאר זיך דעם פאַרשוין, האָט די פרוי אין א טויט שרעק, מאכענדיג מיט די הענט און, שרייענדיג מיט משוגּה'דיגע קולות,

זיך געלאזט לויפען צום טייך. האט זי געוואוסט, וואס זי טהוט? האט זי געוואלט שטארבען? פון וואס האט זי אין יענעם מאמענט געטראכט?

צולויפענדיג ביז צום סאמע עק פון טייך, איז זי אריינגעפאלען אין וואסער. דאס וואסער האט א פליוסקע געטהאן און זיך צוגעמאכט איבער איהר. פיעלע רינגען זיינען אבגעלאפען פון דעם אייגעפאלענעם פלאטץ, זיך צוגאנגען מיט לייכטע גלאנצענדע שאקלען און זיינען פערשוואונדען.

די חברה קבצנים אויף דעם אנדערען ברעג האבען נאכגעשריען דער אבשוויימענדער שיף:

—א, לוקא! א, לוקא מארינא!

און זיי זיינען געלאפען צום הויז מיט די טאפאלען אנזאגען די נייעס.

דערוויסענדיג זיך פון דער פאסירונג, האט לוקא געריכטעט זיין שיף צום אנגעצייגטען פלאטץ און האט געפונען לא מארטינא'ן, וועלכער איז זיך בשלום געשוואומען מיט'ן שטראם אויף זיין שיפעל.

— דאנק איז א פרוי דערטרונקען געוואָרען — האט לוקא געזאגט.

ער האט ניט דערצעהלט אלע אויפצעלהייטען וואר עס חאט זיך נעטרונקען און ווי אזוי עס האט פאסירט, ווייל ער האט ניט ליעב געהאט צו רעדען א סך.

די איבערשיפערס האבען זיך אויסגעגלייכט מיט די שיפען און רוהיג זיך געשוואומען.

— האסט דו פרובירט דעם נייעם וויין פון קיאקיא? — האט לא מארטינא געפרעגט און ער האט מיט א סימן מיט דער האנד אויסגעדריקט, אז דער וויין איז אויסגעצייכענט.

— נאך ניט — האט לוקא געענטפערט.

— וואלסט דו פיעלייכט איהם געוואלט פערזוכען? — האט לא מארטינא וויערער געפרעגט.

— פאר וואס ניט — האט לוקא געענטפערט.

— נאכהער. ווארט אונז יאנאנזשלא— האט לא מארטינא געזאגט.

— זעהר שעהן — האט לוקא געענטפערט.

זיי זיינען צוגעשוואומען צום פּלאַטץ. דער אידיאָט, וועלכער האָט געקענט אָנצייגען דעם פּלאַטץ פון דער טרויעריגער פּאַסירונג פּינקטלעכער פון אַלע, איז אַנטלאָפען און בעקומען די פּאַליגע צווישען די טרויבען בוימלאַך. אויפ'ן צווייטען ברעג האָבען זיך אָנגעפּאַנגען צוזאַמענקלייבען נייענערינע.

— שטעל אָב דיין שיפּעל און שפּרינג אַריבער אין מיינעם. איינער וועט עס טרייבען און דער צווייטער וועט זוכען — האָט לוקא געזאָגט.

לא מארטינא האָט אַזוי געטהאָן. ער האָט געפּיהרט דאָס שיפּעל אַהין און צוריק אויף א שטח פון צוואַנציג פוס און לוקא האָט מיט א הוק געזוכט און נענישטשערט אויפ'ן דנאָ פון דעם טייך. פון צייט צו צייט האָט ער אונטערגעבורטשעט, בעגעגנדיג אין וועג עפּעס א שטערונג.

— אָט. —

— אָט. —

אָבער יעדעס מאָל האָט ער געמאַכט א טעות.

ענדליך, נאָך לאַנגע זוכען, האָט ער געזאָגט:

— יעצט האָב איך עס — און אָנבויגענדיג זיך, צושפּאַרענדיג די פּיס, אום אָנצונעהמען זיך מיט כחות, האָט ער לאַנגזאַם אַרויסגעהויבען די משא אויפ'ן עק פון דעם הוק, זיינע אָנגעצייגענע ארעמס האָבען געציטערט.

— העלפען דיר? — האָט לא מארטינא געפרעגט, צוגעטרעטענדיג די וועסלע.

— עס לוינט זיך ניט — האָט לוקא געענטפערט.

מונזשיא.

אין אלע סביבות פון פּעסקארא, אין סאן סילוועסטרא, אין פּאנטאנעל, אין סאן פּאקקא, ביז צום סאמע פּאלטארע, אין די וואלעלונער פּלאנטאציעס, אויף יענער זייט אלענטא, און הויפּטזעכליך, אין אלע דערפלאך, וואָס ליגען בייס ים, נאָהענט צום פּלאטץ, וואו דער פּעסקארא פּאלט אריין, און אין אלע ווינקעלאך ארום די שאַרפּע, שפּיצינע בערג — געהט פון לאנגע אלטע יאָהרען ארום א מעשה פון אינעם א ראפּסאָד, וועלכער האָט אויף זיך געטראָגען דעם נאָמען פון א בעריהמטען ים־רויבער, און וועלכער איז געווען בלינד, ווי דער אמאָלידינער האָמער.

אום פריהלינג פלעגט מונזשיא אָנפאנגען זיין וואַנדערען און עניגען — אין אָקטאָבער, פונקט צו ערשטע קעלטען. ער פלעגט נעהן פון דאָרף צו דאָרף אין דער בעגלייטונג פון א פּרוי אָדער א קינד.

אין דעם שטילען, רוהיגען וועלטעל ארומגענומען מיט ברייטע שעהנע פעלדער פלעגען וויינעדיג אָבקלינגען זיינע לידער, זיין תהלים זיינע תפלות פאר די נשמות פון זיי נעשטאָרבענע. ער איז אויף אזוי פיעל געווען יעדען בעקאנט, אז זאָגאר די הינט האָבען שוין אויף איהם ניט געבולען, וועו ער פלעגט צוקומען צו א הויז. מיט א טרעל אויף א קלאָרנעט פלעגט ער זיך לאָזען וויסען און, דערהערענדיג דעם בעקאנטען סיגנאל, פלעגען שוין די אלטע פרויען זיך באלד בעווייזען אויף די שוועלען פון די טהירען, מקבל פּנים געווען דעם נאסט. מיט גרויס כבוד, ארויסגעטראָגען פאר איהם א בענקעל אונטער א בוים און אָנגעהויבען איהם אויספרעגען מכח זיין געזונד.

דערהערענדיג דעם חשוב'ן גאסט אָנקומען, פלעגען אויך די פּויערים אווענקווארפען זייער ארבייט אין פעלד און מיט די כלי עבודה אין די העגט, אָבווישענדיג אויפ'ן וועג דעם שווייס, וואָס האָט געדר־

נען פון זיי ריטשקעסווייז, געקומען צולויפען און ענג ארומגערינגעלט מונזשיאן און שטופענווייז האָבען זיך אלע צוזאמענגעשטופט אין איין קופע און עס איז געווען א וועהטאג צו קוקען אויף זייערע צוקרימטע, אוראלישע, צוקריפעלטע און מיט מאזאלען בעדעקטע פים, וועלכע האָבען אויסגעזוכן, ווי א מאסע אוסגעקארטשעטע ווארצלען.

מט הילפיגען טריאומף האָט געווהט פון דעם בלינדען און געשוועבט האָט שלום און פריעדען איבער די אלע פערזאמעלטע און איבער אלעם ארום. די זונן, די פראכטפאלע פרוכטען אויף דער ערד דער פחד און די שמחה, פון דעם ארומרינגלעגדען לעבען, — די צארטע, מחיה'דיגע ליעדער, וואס האָבען זיך געטראָגען פון וויטענס — אלעס, צוזאמען איז געווען גאָר ניט מיט גאָר ניט אין פערגלייך מיט יענעם עגמות נפש און צער, וועלכע האָבען בעהערשט די פויערים, וועו דער בלינדער מונזשיע האָט נאָר אָנגעפאנגען זינגען.

איינע פון די אלטע פרויען האָט אָנגערופען א נאָמען פון א טויטען פאָר וועמענ'ס נשמה זי האָט געבעטען מתפלל צו זיין, און מונזשיע האָט אָבגעהויבען זיין קאפעליוש.

זיין בריטער, בלישטשענדער שארבען איז אין גאנצען געווען בעציבנט מיט א גרויקייט. און זיין גאנץ געזיכט, וועלכעם איז אין דער געווהנליכער צייט עהנליך געווען אויף א מאסקע, אין גאנצען ווי פון א זויער שטאָף אויסגעגאסען, איז מאמענטאל בעדעקט געווארען מיט פאלדען און אויפגעלעבט, ווי נאָר ער האָט מיט זיין געווהנליכער מינע צוגעטראָגען דעם קלארנעט צו זיינע ליפען. טויזענדער קליינענקע און דינענקע קנייטשעלאך האָבען בעדעקט זיינע שלייפען, שטערען, נאָז און ליפען, האָבען זיך צוזאמענגעדריקט, צוזאמענגעמישט און זיך ריטמיש איבערגעזוקט פון פלאטע אויף פלאטע מיט יעדען בלאָז אין קלארנעט אריין. בלויז די באקען־ביינער זיינען געבליבען אָנגעצויגענע, בלישטשענדע, געקאלירטע מיט בלוטיגע אָדערען, וועלכע דערמאָהנען אָן די אָדערלאך פון א וויינבלאט אין דער צייט, וועו מען נעהמט צוזאמען די טרויבען. און פון די אויגען זיינען בלויז געבליבען שמאלע פאסעקלאך פון די איבערגעקהרטע אונטערשטע וויהען.

און אויף דיעזען שערכעוואטען געזיכט, אויף דעם לאנגען דארען האלז, אויף די קורצע, הארטע האָאָר פון דער בארד האָט זיך כישוף־

דיג דורכגעבראכען א שיין, דאָ פערשווינדענדיג, דאָ צוריק ערשיי־
נענדיג און זיך צוגאָסען און צושלאָגען אין טהייעלאך פונקט, ווי די
טהוי צושלאָגט זיך אין טראָפענווייז אויף אן אבגרונד, וועלכע איז בע־
דעקט מיט באַראַשווקעם און שימעל; ער האָט געשפּיעלט אויף טוי־
זענדערליי ארטען, זיך געשאָקעלט און געוואָקעלט, און זיין פּנים
האָט זיך אָנגעצונדען און עס האָט איהם צוגענעבען אן אבשיין פון
אלטען, אלטען יחום און ארעל.

און טענער האָבען זיך געגאָסען פון דעם קלאַרנעט לויט די שטע־
לונג פון די פינגער. עס האָט אויסגעזייגט ווי דער דומב, דער גוף
פון האָלץ און מעטאל פערמאָגט אין זיך א נשמה, א טיפּע לעבע־
דיגע נשמה, וואָס איז לייכט זיך איבערצוצייגען. מיט א פּעטע פּאָלי־
רָאווקע האָט דער קלאַרנעט אבגעשיינט. זיינע לעכעלאך האָבען אום
ווינטער געדיענט אלס נעסטען פאר קליינינקע שפּינדעלאך און אום
זומער זיינען זיי געווען פערשטאָפּט מיט שטויב און שמוץ. זיינע מע־
טאלישע חלקים זיינען שוין פון לאַנג, לאַנג געווען בערעקט מיט א
גרינעם ראָסט — און אין גאנצען כמעט איז ער געווען פערריבט מיט
וואָקס און סמאָלע און ארומגעבונדען מיט פּאָדעם. די קלאַנגען זיינע
זיינען געווען שוואַכע און ציטערענדע.

פּאָלקאָם מעכאַניש האָבען זיך דעם בלינדענ'ס פינגער איבערגע־
רוקט אויף דעם קלאַרנעט, וויבל אלעס, וואָס ער האָט געשפּיעלט איז
איהם געווען גוט בעקאַנט. מונזשיע'ס הענט, לאַנגע, אומגעלומפּערטע,
בערעקט מיט גוליעס און מאָזאָלען מיט א צוקוועטשטען נאָגעל אויף
דעם גראָבען פינגער, זיינען געווען עהנליך אויף די לאפּעס פון אן אל־
טער, שוואַכער מאלפּע און האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט זייער
טונקעל־גרינקייט, ווי אויף צוגעפּוילטע פרוכטען.

נאָך דער פּרעלאַדיע אויפ'ן קלאַרנעט פּלעגט מונזשיא תמיד
זינגען די בעוואוסטע תפלה: „זיי מיר מוחל, גאָטעניו דערמאָהן מיך
ניט צו שלעכטען!..." בענוצענדיג זיך מיט די איבערגיסונג פון
בלויז פינף נאָטען, און זיין שטימע איז דאָ ארויף העכער, העכער און
דאָ געוואָרען שטיל קוים, וואָס מען האָט נעהערט. אָפּט האָט זיך גע־
הערט גאָט'ס נאָמען און אלע זיינע מעלות און חסדים און ריהרענד־
האַרציסענער האָט די גאנצע תפלה אבגעקלונגען.

ניט אבריסענדיג די אויגען פון דעם זינגער'ס ליפּען, האָבען די

פויערים זיך צוגעהערט רעליגיעז און בע'צער'ט. וועז ניט וועז האָבען זיך פון די ווייטע פעלדער — לויט דער צייט פון דעם יאָהר — צוגע־טראָגען די ליעדער פון די שניטער אָדער פון די, וואָס האָבען צוזאַ־מענגעקליבען די ווינטרויבען און זיך צוזאַמענגאָגסען מיט די קלאַ־גען פון דעם הייליגען הימל, און מונזשיע, זייענדיג טויבליך, האָט אַלץ פאַרטגעזעצט זיין זינגען מיט דער זעלבער הויכער שטימע, ווי פריהער. זיינע ליפען האָבען זיך אויפגעהויבען און ארונטערגעלאָזט אויף די צייהנלאָזע יאַסלען און איבער דער בארד האָט אַלץ אָפּטער און נעדיכטער גערונען די סלינע. דאן האָט ער וויעדער צוגעטראָגען דעם קלאַרנעט צו די ליפען און געשפיעלט עפעם אַן אינטערמעצאָ (צווישען־שפיעל), וועלכע איז וויעדער געווען דורכגעוועבט מיט געט־ליכקייט. אזוי האָט ער אימער אָנגעפאַנגען און אזוי געענדיגט. זיין בעלוינונג איז בעשטאַנען אין א שטיקעלע קעז, א ציבעלקע, ברויט, א קריגעלע וויין און וועז ניט וועז א היהנדעלע.

נעענדיגט זיין קאָנצערט, פלעגט זיך מונזשיע באלד אויפהויבען פון דעם בענקעל. זיין קערפער איז געווען א גרויסער און א דארער, זיין פלייצע אייגנעבויגען און זיינע פיס אויסגעבויגען. א קיילעכדיג יאָהר האָט אויפ'ן קאָפּ געטראָגען א גרינעם קאָפּעליוש און אויף די אקסלען א ראָק, וואָס האָט דערגרייכט ביז צו די קניען און ביים האַלז נעווען צוגעשפיעלעט אויף צוויי גרויסע מעשענע קנעפּ.

נעאָנגען איז ער לאַנגזאַם, קוים געשפאַנט, און יעדעם מאָל זיך אָבנעשטעלט, כדי זיך אויסצוהוסטען און אָבצוכאָפען דעם אָטהעם.

*

* *

אין אָקטאָבער, וועז אַלע ווינטרויבען זיינען ארונטערגענומען און די וועגען טרינקען זיך אין בלאָטע, האָט זיך מונזשיע צוריקגע־קהרט אין זיין אָרעם הדר'ל, אין וועלכען ער האָט געוואוינט צוזאַ־מען מיט א שנייידער, מיט זיין פּאַראַליזירטער פרוי און מיט א גאַסען קאָהרער מיט זיינע נייז אָבגערוסענע, אָבגעשליסענע, געלזיכטי־נע קינדער.

אין די טעג, וועז דאָס וועטער איז געשטאַנען שעהן, פלעגט

מונזשיא, אין דער בעגלייטונג פון אימיצען ארויסגעהן אויף דער פּאר־
טאנעווסקע בריק, זיך אוועקזעצען אויף א שטיין אונטער דער זונן און
גאר אין דער שטיל, בלויז צו פּרובירען זיין שטימע, אונטערזינגען
„יו דעאום" (דו גאט) און באלד פלעגט זיך ארום איהם כמעט אי־
מער צוזאמענקלויבען אן עולם פון קבצנים. דאָ זיינען געווען קאליקעס
מיט צוקריפּעלטע אברים, הויקערס, עפּילעפּטיקער, קרעציגע, אלטע,
שוואכע פרויען, בעדעקטע מיט וואונדען, מיט טשערעקעס און בלויע
בייליען, אהן צייהן, אהן האָאר, גרינע, ווי די היישערעקלאך, דארע,
קווארע, אויסגעמוטשעטע קינדער, מיט דורכדירנגענדע אויגען, ווי ביי
ווילדע פויגעל, מיט בלאסע, פערוויאנעטע באקען, מיט בלייכע, פער־
טריקענטע און צופאלענע ליפּען, שווייגענדע, טרויעריגע, מעלאנכא־
לישע און מיט אלע סימנים פון א שלעכטער, ביטערער ירושה....
און אלע די פערזאהנישען פון קבצנות און דלות, אלע די אבנעריסע־
נע, אבגעשליסענע, נאקעטע און בארפיסע שלעק האבען זיך געשטופט
און געדריקט ארום דעם ראפסאד און געשמועסט מיט איהם ווי מיט
זייערען א גלייכען.

דאן, צו בעפריעדיגען דאס בינטעל קבצנים, פלעגט מונזשיא זיך
צולאזען אביסעל העכער און שטופענוויז פלענען די פערזאמעלטע זיך
צו רוקען נעהענטער און נעהענטער. אט קריכט און שלעפט זיך שיאשיא
אויף אלע פיער איבער דער ערד. אט איז שענילא, כיט דעם אוים־
זעהן פון אן אנדרוגינם, מיט זיין אבשטויסענד געזיכט, דער גאנצער
האלז בעדעקט מיט גרינע, גלעלע און רויטליכע טשערעקעס אן מיט
געצייהלטע, געגרייזלטע האָארלעך אויף די זייטען פון קאפ, נאהענט
צו די שלייפען. אט זיינען די דריי ברידער מאמאלושי, אלע אידיא־
טען, מיט פּנים'ער, ווי ביי די שפּסען, וועו מען שהרט זיי... אט
איז פאסטעדע מיט זיין אויליבירטה קאליר געזיכט, מיט זיין איינגע־
פּלעטשעטער נאז, מיט איבערגעקהרטע וויהען. אט איז קאטאלינא,
א פרוי פון אן אונבעשטימטער עלטער, מיט לאנגע צעפּ רויטליכע האָאר
און דאן, ווי אן אויסגעהונגערטע צויג. א „וועגערא" אין איהר וועל־
טיל, אן אונאויסגעשעפּטער קוואל פון ליעבע, צו וועלכען אלע מיערע
און דורשטיגע קומען.— אט איז יאקאב, אן אונגעהייער געזונטער זקן,
אין גאנצען בעדעקט מיט א גרינעם פוך. אט איז האראנאלא, קאנס־
טאנטינא קארפאלי מיט צוסטשערעטע ליפּען פונקט ווי א שטיק פליש

וואלט תמיד געלעגען צווישען זיינע צייהן. אט זיינען נאך אנדערע, וועלכע האלטען אין קומען און קומען אהין אן עק.

אלע שמוציגע און פערבלוטיגטע פון ארום דעם ברעג פעסקא־רא, פון די שארפע, שפיצינע בערג, פון די ברעגעס פון דעם נאהענטען ים, האבען זיך ארויסגעוועצט ארום מונזשיען אונטער דער זונן, וועלכע האט געשיינט פאר יעדען איינעם גלייך.

און העכער און שטארקער האט זיך מונזשיע'ס שטימע געהערט. מיט א מין שטאלץ, מיט אן אונדייטליכע שטרעבונג צו טריאומף האט זיך זיין נשמה אנגעפילט, וויל ער איז געווען א קינסטלער, וויל ער האט זיך איבערגעגעבען מיט זיין לייב און לעבען דער הייליגער קונסט ניט פאר קיין אנדער זאך ווי אויס ליעבע צו איהר.

און אפט פלעגט זיך צווישען דער מאסע אבגעריסענע דערהערען אפלאדיסמענטען, אויסדריקע פון בעגייסטערונג און דאנקבארקייט, אבער דער פערטיעפטער מונזשיא האט, ליידער, גאר ניט געהערט.

און ווען די זונן איז פערגאנגען און, זעגענדיג זיך, געלאסטשעט בלויז די קעפלאך פון די זיילען פון דער פארטאנאווסקע בריק, האט מונזשיא געענדיגט זיין זינגען. די דאנקבארע אביונים האבען מיט כבוד זיך פערנעגט דעם בלינדען און זיינען זיך צוגאנגען אין פער־שיעדענע זייטען און ניט זעלטען פלעגט זיך מאכען, אז שיאשיא און די ברידער מאמאלושי זיינען פערבליבען מיט דעם אלטען, וועלכער איז נאך געבליבען זיצען אויפ'ן שטיין און געטראכט — געטראכט מעגליך וועגען די אמאלידיגע גוטע צייטען, זיך עראינערט אן זיין כבוד, ווען עס האבען נאך געלעבט לוציאקאפעלא, האלפא און קווא־טארצע.

*

* *

אך, ווי גוט עס איז דאן געווען מונזשיא'ס קווארטעט!

דער קליינער ארקעסטער האט געהאט א גרויסען, כבוד'יגען שם איבער דעם גאנצען ברעג.

האלפא די־קאזאלי האט געשפיעלט פיעדעל. ער איז געווען א קליין, גרוי מענשעלע ווי א יאסטשעריצע און זיין שטרעוואטע פנים איז

געווען אין גאנצען בערעקט מיט פריסטשעקלאך און בלאטערלאך ווי אן אבגעקאכטע טשערעפאכע.

פון זיין קליין היטעלע האבען תמיד ארונטערגעהאנגען צוויי בעדערען. אבט אין שנעל האט ער געפיהרט מיט'ן סטיק, מיט זיין גאנצען שפיצידיגען בערדעל איינגעגראבען אין פיערעל, זיינע אייגעבויגענע, ציטערענדע פינגער האבען געדריקט די סטרונעס און אין זיין שפיעלען האבען זיך בולט ארויסגעזעהען קראפט און ליידענשאפט.

נאך איהם איז אימער געשטאנען קוואטארעצע מיט זיין קאנטרבאס, וועלכער איז געווען צוגעבונדען צום בעל הבית בויך. לאנג און דאר, ווי א ליכט האט קוואטארעצע מיט זיין גאנצען לייב און לעבען געהאט א פאמעראנצען קאליר און אויסגעקוקט, ווי אייגע פון יענע אייגקאליעדיגע פיגורען, וועלכע זיינען מיט גרויס פארזיכטיגקייט אויסגעמאהלען אויף די אלטמאדישע רייכע וואזען. זיינע אויגען, וועלכע האבען גהאט א מערקווירדיגע קרבות מיט די אויגען פון הינט, וואס הינטען די שעפכען, האבען גהאט א קאליר פון טונקלען גאלד. זיינע גרויסע, צוועקגעשפארטע אויערען ווי ביי א פלעדער מויז, האבען אבגעשיינט אין א טונקעל גלעלען קאליר. זיין מלבוש האט גהאט יענעם טאבאק קאליר, וועלכען די יעגער האבען זהר ליעב. און דער אלטער, ברוין־רויטער קאנטרבאס, וועלכער איז געווען בעפוצט מיט פעדערען, מיט זילבערנעם שעך, מיט בילדעלאך, מיט מעדאלין, מיט ביינדעלאך, מיט גלעקלאך און קלעפערלאך, האט אויסגעקוקט ווי א בארבארישער אינסטרומענט, וועלכער האט געשיינט ארויסצוגעבען די זאנדערבארסטע, די פרעמדסטע, די שרעקליכסטע קלאנגען.

לויציאקאפעלא איז אימער געשטאנען הינטען מיט זיין צוויי־סטרוניגע גיטארע אויף אן אקסעל באנד. ער איז געווען דער אינגסטער, דער ריהרעווידיגסטער און דער קלוגסטער חברה־מאן פון דעם גאנצען קווארטעט. אויף זיין נרויסער קופע צושויבערטע האאר איז שעלמיש גלעגען א העל רויט מיצעלע. אין די אויערען האט ער מיט א פרויען־קאקעטטטוע געטראגען אויערינגלאך. וועז ער איז געגאנגען האט ער אונטערגעטאנצט און זיין פנים האט אויסגעדריקט אן אונערשעפליכע פרייד. ער האט ליעב גהאט וויין, גזאנג, זיין גיטארע, טענץ אויף דער פרייער לופט, סערענאדען לכבוד שהנע פרויען און סעודה'לאך.

איבערא, אויף חתונות, אויף ברית׳ען, אויף שמחות און אויף לויות איז מונזשיאם קוואַרטעט געווען דער געווינשטער און ערווּאַרטעטער גאַסט. ביי א חתונה איז ער געגאַנגען פריהער פאַר דער גאַנצער פּראָצעסיאָן איבער אַלע גאַסטן, וועלכע זיינען געווען אויסגעשפּריט מיט בלומען און שמעקענדיגע גראָזען אין געהילכט מיט פריינדלעכע בעגריסונגען. פינף עזלען בעפוצט אין גירלאַנדען האָבען געפיהרט די מתנות. א וואָגען אויסגעשפּאַנט מיט צוויי אָקסען,בעדעקט מיט דיוואַנעס, האָט געפיהרט דעם נדן. פּאָנען, טאַצען, שיסלען און קעסלען — דאָס גאַנצע קופערנע געשיער האָט געקלונגען און געקלאַפּט ביי יעדען פערקירעווען זיך, אז מען האָט ניט געקענט איבערטראָגען. שטוהלען, טישען, בענק, קאַסטענס און קוישען — דאָס גאַנצע אַלטמאָדישע בעל הביתישקייט — האָט געקנאַקט און געטראַכקעט. רייכע עלענאַנטע, קאַלירענדע קלייד׳ער, מיט הענט אויסגענעהטע קאַפּטעס, זיידענע פּאַרטוכער — אין גאַנצען דער פּרויען־גאַרדעראָב — האָט געבליסטשעט אויף דער זונן, זיך איבערגעגאַסען אין פערשיעדענע פּאַרבען אין דער פרעהליכער לופט. און די וועטערנא מיט דעם פלאַקס — דער סימבאל פון ברכה און הצלחה — אָנגעקניפט אויפ׳ן סאָמע שפּיץ, האָט אין לויטערען לאזור פון דעם הימעל אויסגעקוקט, ווי א גאַלדענע שפּילקע.

יעדע קרובה האָט געטראָגען אויפ׳ן קאָפּ א קוישעל מיט ווייץ, אויפ׳ן ווייץ איז געלעגען א שטיקעל ברויט און אויפ׳ן ברויט א בלימעלע. מיט ליעדער האָבען זיי לאַנגזאַם, שטאַלציג איינע נאָך דער אנדערער, ווי די גענז, געשפּאַנט און, קומענדיג אין הויז אריין, האָבען זיי לעבען דער התן־כלה׳ס שטוהל ארונטער געשטעלט די קוישלאָך, אָנגענומען פולע הענט ווייץ און בעשאָטען חתן־כלה און דערביי זיי אָנגעווינשעווען אַלהאַם גוטס, און אז זיי זאַלען זיך פרוכפערען און מעהרען. די זעלבע צערעמאָניע האָט די מוטער דורכגעמאַכט און נאכהער, כליפּענדיג אויפ׳ן קול, האָט זי מיט א קליין ברויטעל בעריהרט דער טאַכטער׳ס פליייצעס און שטערען און זיך מיט איהר אָבגעזעגענט אין טרויעריגע און צארטע ווערטער.

נאָכדעם האָט זיך אויפ׳ן הויף אין א שנעל אויפגעשטעלטער פאַלאַטקע, אָנגעהויבען די סעודה.

מונזשיא, וועלכער איז ערשט בלינד געוואָרען אויף דער עלטער,

איז א מיעדער געשטאנען אָנגעצויגען אין א גרינעם בגד אין מיטען הויף, געבלאָזען מיט אלע כחות אין קלאָרנעט אריין און, קלאָפענדיג מיט די פים אונטערגעטריבען זייגע חברים.

האלפא האָט וואהנזיניג גערופען מיט דעם סמיק. קוואטארעצע האָט מיט גרויס מיה נאָכגעפאלגט דעם מוזיקאלישען אוראנאן און גע־פיהלט, אז דער סמיק רייבט איהם מעהר איבער'ן בויך איידער איבער די גראָבע סטרונעם פון דעם קאָנטרבאס. לוציאקאפעלע האָט מיט דער לינקער האנד געהאלטען דאָם הענטעל פון דער גיטארע און מיט דער רעכטער גלאָפען איבער די צוויי סטרונעם און מיט אויגען געשוועבט איבער די פרויען, וועלכע האָבען זיך געהאלטען פון ווייטען און גע־שיינט און גלאַכט אין דער זונען שיין און צווישען די צולאָזטע בוימער.

און צו דער זעלבער צייט האָט דער שמש צוטראָגען דאָם עסען און די בע'טעם'טע פארע האָט זיך אויפגעהויבען, זיך געדרעהט צווי־שען די צווייגען און זיך גלעגט אויף די בלעטלאך.

קרוגען פול מיט ווין זיינען געגאנגען פון האנד צו האנד. אי־בער'ן טיש האָבען זיך הענט געשטופט, געדריקט, „גע'צלם'ט" און איבערגעפלאָכטען, כאפענדיג פאָמראנצען, ציטרינען, און אויבירטען. דער ריח פון די זיסע זאכען האָט זיך צוזאמענגעמישט מיט דעם ארָאמאט פון די פעלדער. דא און דארט צווישען איין „לחיים" און צווייטען האָט מען דעם „יונגען פאָארע" צוגעטראָגען קלייגע מתנות.

און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האָט די אויסגעלאסענע שמחה אָנגעצינדען אלע הערצער, און אין נעכסטען מאָמענט איז מונזשיא מיט א הוילען קאָפ, מיט א פולען כוס צוגעגאנגען נעהענטער צום טיש און אָנגעהויבען זינגען דאָם טראדיציאנע ליעד, וועלכעם האָט געעפענט יעדענ'ס מויל, און אָבגעקלונגען האָט אין דער לופט

"Quisto vino e dolce e galan,
A la solute de tutti quonti!

(שעהן איז דער ווין און זיס
לאָמיר זשע טרינקען פאר אלעמענ'ס געזונד!)

אננא׳ס לעבען

1.

לוקא מינעלא, וועלכער איז געבאָרען געוואָרען אין 1789, אין אָטראָן, אין איינעם פון די שטיבעלאָך פון פּאָרט קאַלדאָר, איז געווען א מאטראָז. אין זיין פריהער יוגענד האט ער א געוויסע ציים געשוואָמען אין א זעגעל־שיפל פון אָרטאָן צו די דאַלמאַציש פּאָרטען, פיהרענדיג גרינוואָרגס, תבואה און געטרויקענטע פרוכטען. שפּעטער האט זיך איהם פערוואַלט איבערבייטען זיין בעל הבית און ער איז אָנגעקומען צו ראקא פאנצאוועקאנטע, וואו ער האט אָנגענומען א שטעלע אויף זיין נייער שיף צו פיהרען לימאָנעס און מאראנצען צום באָרטען ראָטאָ.

וועו ער איז אַלט געווען בייַ זיעבען און צוואַנציג יאהר, האט זיך אין איהם אָנגעצונדען א ליעבע צו פראַנטשעסקאָ נאָבילע, מיט וועלכער ער האט שפּעטער מיט עטלעכע מאָנאטען חתונה געהאט.

ניט קוקענדיג אויף זיין ניעדריגען וואוקס, איז לוקא געווען זעהר א געזונטער און א קרעפטיגער. זיין בליהענד פּנים איז געווען ארומ־נענומען מיט א בלאָנדען בערדל. אין די אויערען האט ער געטראגען גאַלדענע אויעררינגלאָך, ווי א פרוי. ער האט ליעב געהאט צו טרינקען, צו רויכערען און איז געווען א פרומער. זיין „הויליגער" ליעבלינג איז געווען דער אפּאסטאל פּאָמא. פון דער נאטור איז לוקא געווען אבער־גלויביש און מענליך אז דערפאר טאָקע האט ער נעקענט דערצעהלען וואונדערליכע, פאַנטאַסטישע ים מעשות. מעשות איבער דאַלמאַציש פעלקער, איבער די אדריאטישע אינזלען און אפילו איבער די לענדער, וואס ליעגען בייים סאמע פּאָל.

פראַנטשעסקאָ איז געווען א פרוי שוין פון מיטעלע יאהרען. שטא־מענדיג פון דעם אָרטאָאיטען שבט, איז זי געווען בליהענד, שעהן און

פערמאָגט צוּרטע געזיכט'ס ציגע. זי האט מיט'ן גאנצען הארצען ליעב געהאט די קירכע, די רעליגיעזע צערעמאָניעס, דאס הייליגע געזאנג און האט געפיהרט אן איינפאַך אָרט לעבען. זי האט געגלויבט אין אלערליי מינים אונגעוועהנליכע זאכען און פאר יעדען טריט, וואס זי האָט געמאכט, האָט זי אָבגעדאנקט גאָט מיט א תפלה.

פון דיעזע טאָטע־מאמע איז געבאָרען געוואָרען אננא. דאס איז געשעהן אין יוני, 1871. אזוי ווי די „וועהען" זיינען געווען זעהר שווערע און מען האט מיט יעדער מינוט ערווארטעט א זעהר טרויעריגען סוף, האט מען אננא'ן „געהייליגט" דורך דער מוטער'ס בויך, נאָך אייִדער זי איז געקומען אויף דער וועלט. נאָך לאַנגע שרעקליכע „וועהען" איז דאס קינד געקומען אויף דער וועלט בשלום. דאס קינד האט אָנגעהויבען זויגען דער מוטער'ס ברוסט און האט געוואָקסען געזונט און פרעהליך.

אבענד צו פלעגט פראַנטשעסקָא נעהמען דאס קינד און ארונטער גענהן צום ברעג פון ים און ערווארטען דאס אָנקומען פון דאָר בארזשע, וועלכע איז געשוואומען אַן אָנגעלאָדענע פון רָאָטאָ. נאכדעם ווי לוקא האט אויסגעגרוזעט די בארזשע, איז ער זיי געגאַנגען אָקעגען. זיין העמד איז געווען אָנגעזאפט מיט א וואונדערבארען גערוך פון זידישע פרוכטען. זיי האבען זיך צוזאמען אויפגעהויבען דעם בארג, וואו עס האבען זיך אָנגעפאַנגען די בעוואוינטע שטיבלאַך און צוקומענדיג צום קלויסטער, האבען זיי געקניעט. אין די קירכען־טהורעמס האבען שוין געברענט די לעמפלאַך. אין דער טיעפעניש, דורך זיעבען בראָנזענע גראטעס האט ווי א ציערונג ארויסגעשיינט די סטאטוע פון דעם אפאסטאל. לוקא און פראַנטשעסקָא האבען געבעטען גאָט פאר זייער קליינער טאָכטעריל. ביים אוועקגעהן האט די מוטער בעקראפעט דעם שטערן פון איהר קינד מיט דעם הייליגען וואסער, וואס איז געשאנען אין א שיסעל. די קליינע האט זיך צושריען און די קולות האבען אָנגעפילט דעם גאנצען בארטען, ווי די אבקלאנגען פון גרויסע כעטאלענע כלים.

רוהיג האבען געשוואומען אננא'ס קינדער יאהרען אָהן וועלכע ניט איז זאָנדערבארע פאסירונג. אין מאי, 1823, האט מען זי אָנגעטהאָן אין פלייגעל, ווי א מלאך. זי האט אויף זיך געטראגען א וויסען שלייער און א קראנץ פון רָאזען. אויסגעמישט צווישען א מאסע פון

לעמפּלאָך, וועלכע א נאָלדשמיער האט געמאכט אומיסטען צוליעב דעם יום טוב. עטליכע אבענדען האט אן אָרקעסטער צוזאמען מיט׳ן כאָהר הילעכדיג און קלינגענדיג געזונגען ביי יעדער גאָטעס־דיענסט. אום שבת האָט מען בעראָרפט ארויסטראָגען דעם ביוסט פון דעם אפּאָסטאָל. פון נאָהענט און פון ווייט זיינען זיך צוזאמענגעקומען נאָט־בעטערס. מיט א געזאנג זיינען זיי געגאנגען מיט׳ן ברעג און אין די הענט האט יעדער געטראָגען א מתנה, וואס ער האט א נדר געטהאָן צו ברענגען אין קלויסטער. זייער פּראָצעסיאָן האט זיך געזעהן ווייט פון׳ם ים.

אום פרייטאָג האָט זיך אננא צום ערשטען מאָל מתודה געווען, דער אבער קסיאָנדז איז געווען א בכבודיגער, גוטער עלטערער מאן. ווען ער האט אויפגעהויבען זיין האנד צו בענשען אימיצען, האט דער שטיין אין זיין רינג א פינקעל געטהאָן ווי א געטליך אויג.

ווען אננא האט דערפיהלט אויף איהר צונג דאס קיכעלע, וואס מען גיט יעדער פּערזאָן, וואס איז זיך מתודה, איז איהר פּלוצלים פינסטער געווארען אין די אויגען פון אן אונערוואַרטעטער בענייסטערונג, וואס האט זי מיט אמאָל איבערפילט, און זי האט געפיהלט, ווי זי וואָלט זיך געטובל׳ט אין א וואַרעמער, שמעקעדיגער וואנע. צווישען דער מאסע, וואס איז געשטאנען הינטען, האט זיך צוגעבען אן איינגעהאלטענער שעפּטשען. לעבען איהר האָבען זיך מתודה געווען נאָך מיידלאָך, וועלכע האבען אין גרויס צוטומלניש געהאלטען זייערע קעפּ איינגעבויגען צו די טרעפּ פונ׳ם אלטאר.

אבענד האט פראנטשעסקא, לויט דעם מנהג פון די גלויביגע, בעשלאָסען צו נעכטיגען אויף דער פּאַרלאָגע פונ׳ם קלויסטער, ערווארטענדיג דעם אין דער פריה, ווען מען וועט ארויסטראָגען די סטאטוע פונ׳ם אפּאָסטאָל. זי איז דעמאָלסט געווען מעוברת אין זיעבטען מאָנאט און דער גרויסער צוואוואקסענער בויך האָט זיך מיאום געמאכט. די צוזאמענגעקומענע גאָט בעטערס זיינען געלעגען צוצויגען איבער דער פּאַרלאָגע און פון זייערע קערפער האט זיך אין דער לופט אויפגעהויבען א ווארעמקייט. אין דער שטילקייט האבען אבגעקלונגען אימיצענס קוים, קוים הערבארע אונדייטליכע פראזען, ווי פון שלאָף. די לעמפּלאָך, וואס האבען געהאנגען צווישען די זיילען האבען קוים, קוים געצאנקען. די טהירען זיינען געווען אָפען און די פריהלינגס נאכט האט אננענעהם

אריינגעמוקט אין קלויסטער מיט איהרע פינקלענדע שטערענדלאך.

פראנטשעסקא האט פאר צוויי שטונדען צייט ניט געקענט אנשלאפען ווערען. דער הייסער אטהעם פון די שלאפענדע האט אויף איהר געשלאגען אנגסטען און עס האט זי שרעקליך געוודעט. נאר, וועלענדיג ראטעווען איהר נשמה, האט זי בעשלאסען אויסצושטעהן אלע טערנישען און ליידען און ענדליך, זעהר מיעד ווערענדיג, איז זי איינגעשלאפען. זי איז אויפגעשטאנען מיט'ן טאג גליך. דער עולם האט זיך פערגרעסערט. יעדער איינער האט געדורשט צו זיין דער ערשטער צו זעהן דעם אפאסטאל. פלוצלים האט זיך געעפענט די ערשטע גראטע. אין דער שטילקייט האט שארף אבגעקלונגען דאס סקריפען פון די ריגלען. אלע הערצער הויבען אן שטארקער צו קלאפען. אט עפענט זיך די צווייטע גראטע, די דריטע, די פיערטע, די פינפטע, די זעכסטע, די לעצטע, און אין איין סעקונדע גיט זיך דער גאנצער עולם א בעווע, פונקט ווי א שטורם ווינד וואלט איהם א הויב געטהאן. עס איז געשעהן א שרעקליך געדרענג. מענשען אויף מענשען, קאפ אויף קאפ. צעהן אדער פופצעהן מענשען זיינען צודריקט און דערשטיקט געווארען אויף טויט. א מאסען־תפלה האט זיך דערהערט. די טויטע האט מען ארויסגעטראגען אין דרויסען. פראנטשעסקא'ס קערפער, א צוקריפעלטען, א פערבלויטען, האט מען אהיים געבראכט צו די אייגענע. ארום דעם הויז האבען זיך צוזאמענגעקליבען אן עולם לעדיג־געהערס און אינוועניג אין שטוב האט זיך געהערט דאס יאמערען און קלאגען פון די אייגענע.

דערזעהענדיג אויפ'ן בעט איהר מוטער'ס קערפער, א צוקלויעטשעטע, א צוקריפעלטע, א פערבלויטע און מיט א פערבלוטיגט פנים, איז אננא אוועקגעפאלען א בעוואוסטלאוע. פאר א צייט פון עטליכע חדשים נאכדעם האט זי די פאליגע געמוטשעט.

.3

אום זומער 1835, איז לוקא אבגעפאהרען צו איינעם פון די גריכישע פארטען, אין א שיף, וועלכע האט בעלאנגט צו דזשאוואני קאמאטשאני. הפנים, אז ס'איז ביי איהם אין געדאנק געבארען געווא־

רען א געהיימער פלאן. איידער ער איז אבגעפאהרען, האט ער פערקויפט זיין נאנץ בעל־הביתישקייט און געבעטען זיינע קרובים זיי זאלען צו־נעהמען אננא׳ן צו זיך ביז ער וועט זיך אומקעהרען.

מיט א צייט שפעטער האט זיך די שיף צוריקגעקעהרט, אבער לוקא איז ניט געווען. אין דער געגענד האט מען אנגעהויבען רעדען, אז ער איז געבליעבען מיט זיין געליעבטער ערגעץ אין פאַרטוגאליע.

אננא האט זיך דערמאהנט אין דער היקאוואטער פרוי, וועלכע איהר פאטער האט נעקושט אין די ליפען און זייט דאן איז איהר נאנ־צעם לעבען געבליעבען טרויעריג. אין רויז פון איהרע קרובים איז אויפ׳ן אונטערשטען עטאזש געווען א שענק, וואו מאטראזען פלעגען דורך נאנצע טעג טרינקען און שיכורען. א געדיכטער רויך האט זיך פון דאַרט אויפגעהויבען אין א דיקער זייל און פערשיעדענע בילדער לידער האבען זיך פון דאַרט געהערט. אננא פלעגט די נאנצע צייט זיין צווישען די שיכורים. זי פלעגט זיי מוזען בעדינגען, צוטראַגענדיג ווין, און פון דעם שטענדיגען פערקעהר מיט אויסגעלאַסענע, גראבע כוענשען, האט זיך אין איהר ערווועקט אן אינסטינקט פון שהמעווידיג־קייט. זי איז געווען געצוואונגען אויסצוהערען פערשיעדענע אונאנ־שטענדיגע געשפרעכען, צינישע ווערטלאך, דומדען און לידען די צו־להבעיס׳ען פון די צורייצטע און שלעכטע מאטראזען. און זי האט ניט געוואגט צו בעקלאגען זיך, ווארום זי האט דאך געגעסען ברויט אין א הויז פון א פרעמדען מענשען. די לידען האבען פערטעמפט איהר ג־דאנק אויפ׳ן נאנצען לעבען: זי איז פערוואנדעלט געווארען אין עפעס א דערשלאגענע בריאה און איהר שכל איז ביסלעכווייז אבגעשוואכט געווארען.

אזוי ווי זי איז פון דער נאטור געווען א לאסקאווע, האט זי איהר ליעבע אויסגענוצט אויף בהמות און חיות. הינטערן הויז, אונטער א שטרויענעם דאך, איז געשטאנען אן אלט אייזעל. דיעזע שטילע, ג־דארבזאמע בריאה האט איבערגעפיהרט ברילעס מיט ווייז פון סאנט אפאלינארא אין שענק אריין. אבווהל זיינע ציין האבען שוין אנגע־הויבען ווערען גרעל און די קאפיטעס זיך אבשיילען, אבווהל די פעל האט שוין אנגעהויבען טרוקענען און די האאר אויסקריכען, דאך פלעגט זיך מאנכע מאל, אז עס האט אנגעהויבען בעווענען שנעל מיט די אויערען און געהירזשעט אזוי פרעהליך, ווי א יונג אייזעל.

אננא האט עס פונקטליך בעזארגט מיט עסען און טרינקען. וועו עס איז געווען זעהר היים, איז זי נאך מיטאג אוועקגעגאנגען אברוהען זיך אין דעם שאטען פון דער שאפע. דאס אייזעל האט געקייעט שטרוי מיט זיינע געזונטע באקענס און זי האט געגומען א געדיכט צווייגעל און דערמיט ארונטער געטריבען פון זיין רוקען די איינגעגעסענע פליגעלאך. אמאל פלעגט פאסירען, אז דאס אייזעל האט ארונטער געבויגען דעם קאפ, ארויפגעצויגען די ליפען, ארויסצייגענדיג רויטע יאפלען, פונקט ווי די בריאה וואלט געשענקט א דאנקבארען שמייכעל דער וואהלטהעטערין.

אום אפריל, 1842, איז פאנטילא, דער ארבייטער, וועלכער האט בעגלייט דאס אייזעל בשעת איבערפיהרען דעם וויין, ערמאדעט געווארען. פון יענער צייט אן איז די פפליכט צו בעגלייטען דאס אייזעל אבערגענאנגען צו אננא'ן. מיט'ן טאג גלייך פלעגט זי אוועקגעהן פון הויז און זיך צוריקקעהרען בייטאג, אדער אוועקגעהן בייטאג און צוריקקומען אבענד.

וועו די בריאה האט זיך אבגעשטעלט איבערצוכאפען דעם אטהעם, האט אננא עס אונטערגעטריעבען מיט א לייכטען פאטשען איבער'ן האלז. זי האט רחמנות געהאט אויף איהר ארימען, מיעדען, שוואכען פרייגד. פון צייט צו צייט האט זי אויסגעריסען אויף די זייטען וועג נאנצע זשמענייעס גראז און זי האט געהאט אן אמת'ן פערגניגען צו פיהלען אויף איהר דאלאניע די בעריהרונג פון דער בריאה'ס וווייכע ליפען.

אין א טהאלכעל צווישען אויבירטה צווייגען איז געווען א קרענעצע. לעבען דער קרענעצע איז געווען א שטיינערנע קארעטע, וואוהין די קיה זיינען געקומען זיך אנטרינקען. לעבען דיעזען פלאטץ האט זיך אננא אבגעשטעלט יעדען טאג און צוזאמען מיט'ן אייזעל גענומען אן אברוה. אוינמאל האט זי זיך דארט בעגעגנט מיט א פאסטוך, א געבארענער פון טאלא. ער האט געהאט קאסאקע אויגען און האזייטע ליפען. דער פאסטוך האט זיך געגריסט צו איהר און באלד איז צווישען זיי פארגעקומען א געשפרעך איבער פאשע, פעלדער, איבער וואסער, נאכהער איבער הייליגע, און נאך שפעטער איבער נסים און מופתים. אננא האט מיט פערגניגען זיך צוגעהערט צו יעדען וואָרט, וואס דער פאסטוך האט דערצעהלט, און א שמייכעל איז ניט ארונ-

טערגענאנגען פון איהרע ליפּען. זי איז געווען א דאָרע, בלאָסע מיידעל מיט ליכטיגע אויגען און מיט א זעהר גרויסען מויל. איהרע רויטליכע האָאר זיינען געווען גלאָט צוגעקעמט אהינטער. אויפ׳ן האַלז זיינען נאָך געווען רויטע סימנים פון די צוברענטע וואונדען.

פון יענער צייט אָן האָט זיך זייער געשפּרעך איבערגע׳חזר׳ט יעדען טאג. די קיה האבען זיך פונאנדערגעלאָזט איבער׳ן גראָז. אייניגע האבען זיך געפּאַשעט, אייניגע האבען זיך „געשפּיעלט", נאָך אַנדערע האבען זיך אָבגערוהט און גע׳מעלה־גירה׳ט. אַננא איז געזעסען אויפ׳ן עק פון דער קרענעצע און געשמועסט מיט דעם פּאַסטוך, וואס האָט געהאט האָוישע ליפּען און וועלכער, ווי עס האָט געשיינט, איז געווען פערליעבט. איינמאָל האָט זיך אַננא עפּעס דערמאָהנט אָן איהר קינד־הייט און זי האָט דערצעהלט דעם פּאַסטוך וועגען איהרע רייזען קיין ראָטאָ. דער פּאַסטוך האָט ניט ארונטערגענומען פון איהר די אויגען און האָט זי אויסגעהערט מיט בעגייסטערונג. וועז זי האָט געענדיגט, האָט זיך זיי די ארומיגע שטילקייט אויסגעציגט נאָך מעהר צוויבעל־רענר ווי אימער.

4.

אין ענדע יוני איז דאס אייזעל קראַנק געוואָרען. פּאר א נאַנצע וואָך צייט האָט עס ניט געגעסען, ניט געטרונקען. דאס פאהרען מיט׳ן וויין האָט אויפגעהערט. איינמאָל אין דער פריה איז אַננא אריינגע־גאַנגען אין שאָפּע ארין און בעמערקט, אז דאס אייזעל ליענט שוואַ־כענגעקאָרטשעט אויף דעם אויסגעשפּרייטען שטרוי. עס האָט אויסגע־קוקט טרויעריג, און האָט ניט אויפגעהערט צו הוסטען. דערהערענדיג אַננא׳ס שטימע, האָט עס נעמאכט א פערזוך זיך אונטערצוהייבען. דער קערפער האָט זיך געוויעגט אין אלע זייטען, דער קאָפּ איז געווען אריינגעצויגען אין די אויסגעטרוקענטע קריזשעס, די אויערען האבען ארונטערגעהאַנגען און זיך געשאָקעלט פונקט ווי די טהיילען פון א שפּיעלצייג, אין וועלכען דער מעכאַניזם איז קאַליע געוואָרען. דער רו־

קען איז ערטערווייז געווען אויסגעהוילט און בעדעקט מט רויטליכע וואונדען.

דערזעהענדיג דאס טרויעריגע בילד, האט דעם יונגען מיידעל פערקוועטשט ביים הארצען. אזוי ווי זי איז ניט געווען קיין מפונקת, ניט אזוי פון דער נאטור, ווי פון געווהנהייט, איז אננא צוגעגאנגען צום אייזעל כדי עם גוט צו בעטראכטען. זי האט מיט איין האנד אנגענומען דעם באקען און מיט דער צווייטער דעם רוקען און געוואלט העלפען דער ארימער בריאה זיך איבערדרוקען. אין אנפאנג האט דאס אייזעל ניט אריסגעצייגט קיין ווילען זיך אויפצוהייבען, נאר נאכהער האט זיך עס קוים, קוים אויפגעשטעלט, אבער איידער עס האט זיך גוט אוועקגעשטעלט, האבען זיך די פאדערשטע פים איינגעבויגען און עס איז געווען געצוואונגען צוריק אוועקצופאלען. פונ׳ם פאל האט זיך עס א שטארקען קלאפ געטהאן אן דער מארדע און עס האט אננע־הויבען צו גהען בלוט.

א טויט־דערשראקענע איז אננא אוועק מיט א געשריי אין הויז אריין. מענשען זיינען זיך צוזאמענגעלאפען און נאכדעם ווי זיי האבען דערזהען דאס ליעגענדע אייזעל, האבען זיי זיך געווארטעלט און ge־לאכט. איינער האט דער אויסגעהענדער בריאה א קלאפ געטהאן מיט דעם פוס אין בויך אריין. א צווייטער האט עס געשלעפט ביי די אויע־רען. די אויגען האבען זיך צוגעמאכט. די פעל האט געציטערט; די האאר האבען זיך געשראקעלט ווי א ווינט וואלט אין זיי געבלאזען. אט האט זיך א הינטערשטער פוס עטליכע מאל א טרייסעל געטהאן אין דער לופטען און דער קערפער איז פערקיהלט געווארען אין אן אונבע־וועגענדער פאזע. וועו אננא האט זיך צוריקגעקעהרט, האט זי געטראפען שוין אבשינדען דאס טויטע אייזעל און די שינדער האבען געזונגען בעערדיגונגס־ליעדער און נאכגעמאכט די שטימע פון אן אייזעל.

אננא איז אין גאנצען געבליעבען א יתומה. נאך לאנג איז זי פערבליעבען אין הויז פון איהרע קרובים, וואגלענדיג אין טהוענדיג אלע שווערע ארבייטען און געדולדעט אהן א מאם.

אין 1845 האט מיט איהר אויף דאס נייי פאסירט שרעקליכע עפילעפטישע צופעלע. אין עטליכע מאנאטען ארום איז זי וויעדער געווונד געווארען און איהר אמונה איז דאן געווארען טיעפער און פלאמענדער. זי איז געגאנגען אין דער פריה און אבענד אין קלויסטער

אריין, אבגענומען איהר פינסטערען ווינקעלע און שטונדען לאנג דארט אבגעשטאנען אויף די קניען און געבעטען גאט. מעגליך, אז עס האט זי אין דעם איינזאמען ווינקעל אריינגעצויגען דאס געשטאלט פון דעם גוטען אייזעל, וועלכעם האט געפיהרט דעם קליינעם יעזוסען און זיין מוטער אין דעם לאנד פון געצענדיענער. זי איז געשטאנען דארט אין ווינקעלע דעם קאפ איינגעשפארט אין באנק און געבעטען, און א רוהיגער געפיהל פון ליעבע האט בעהערשט איהר גאנצע נשמה. זי איז געווען פערטיעפט אין איהר שטיל׳ער, הארציגער תפלה, נאר ווען די אנקומער און ארויסגעהער האבען איינגעטונקען זייערע פינגער אין הייליגען וואסער און זיך דערביי איבערגע׳צלם׳ט, זיינען טראפענם וואסער ארויפגעפאלען אויף איהרע האאר און זי האט דערביי ווי ערוואכט.

5.

אין יאהר 1851 האט אננא צום ערשטען מאל בעזוכט פעסקארא. עס איז געווען נאהענט צום טאג פון דער הייליגער בתולה, וועלכער פייערט זיך דעם ערשטען זונטאג אין אקטאבער. אננא איז ארויסגעגאנגען פון ארטאנא צופוס. זי האט דערמיט מקיים געווען דעם נדר, וואס זי האט געטהאן צו גאט. זי איז געגאנגען מיט דעם ים בערג און מיט גרויס הנאה געפיהלט אויף איהר ברוסט א קליין זיל־ בערן „הערצעלע" פערבונדען אין א זיידענעם טיכעלע. די וועגען זיינען נאך דאמאלס ניט געווען גוט אויסגעארבייט, און די בריטע שטיקער אונבעארבייטע ערד זיינען געווען בעדעקט מיט סאסנאווע וועלדער. דער טאג האט געשיינט צו זיין א ווייכער, און בלויז אויפ׳ן ים האבען זיך אויפגעהויבען די כוואליעס, וועלכע האבען פון דער ווייטען אויסגעצייגט ווי זיילען דומפ. אננא האט געשפאנט און געשפאנט און איהרע געדאנקען זיינען געווען פערטיעפט אין גאט זאכען. פארנאכט צו, ווען זי האט זיך דערנהנטערט צום דערפעל סאלינע, האט אנגעהויבען צו קראפען א רעגען, באלד האט אנגעפאנגען

צו גיסען. זי האט ניט געהאט וואו זיך צו בעשיטצען און זי איז דורך און דורך דורכגעווייסט געוואָרען. דער גאָם רעגען האט ערשט אויפגעהערט דאן, וועז אננא איז צוגעקומען צו וואַלעלאָננא. אין דער אויסגעלייטערטער לופט האט זיך וויעדער בעוויעזען דער ערצ פרישענרער סאָסנאָוור וואלד און א ריח ווי פון וויירויך האט זיך צו־טראָגען איבער דער געגענד. אננא האט אָבגעדאנקט גאָט און האט זיך געלאָזט שנעלער מיט׳ן ים ברעג, וואַרום זי האט אָננגעהויבען פיה־לען, אז א פייכטקייט איז איהר אריין אין די ביינער און די צייהן האָ־בען איהר אָננגעהויבען קלאפען אין א פיעבער.

אריינקומענדיג אין פעסקארא, האט זי זיך אוועקגעלעגט אויף א פיעבער. א געוויסע קריסטינא באזילע האט רחמנות בעקומען אויף איהר און האט זי אריינגענומען צו זיך אין שטוב אריין. לייגענדיג אין בעט, האט אננא געהערט דאס געזאנג פון דער היילִיגער פּראָ־צעסיאָן און דורך די אויבערשטע טהיילען פון די פענסטער האט זי געזעהען דאס וועהען פון די פאָנען און זי האט געבעטען גאָט, האר־ציג געבעטען, ער זאל איהר צושיקען א רפואה.

אין דריי וואָכען ארום איז זי געזונד געוואָרען. קריסטינא האט איהר פאַרגעשלאָגען זי זאל בלייבען ביי איהר אין שטוב אלס א דינסט און אננא איז בעשטאנען. מען האט איהר אָבגעגעבען א קליין צימער, וועלכעם האט גהאט א פענסטער אין הויף אריין. אין א ווינקעל זיינען געשטאנען אלטע שפּאניר וועגטלאָך בעמאָהלען מיט נעווענהנליכע בילדער און די סטעליע איז געווען בערעקט מיט שפּינען וועב. א צוויי־דריי שטונדען פאר און נאָך האלבען טאָג איז דאס צימער בעלייכטעט געוואָרען פון דער זונען־שיין.

אננא האט ביסלעכווייז אָננגעהויבען צו פיהלען זיך געזונטער און שטאַרקער אונטער דעם נייעם לעבען, אין דעם נייעם הויז. אלע איהרע פלִיכטען האט זי ערפילט לאַנגזאם, פּינקטליך און קיינער האט איהר קיין שלעכט וואָרט געזאגט.

אום מארט, 1853, איז קריסטינא׳ס מאן געשטאָרבען פון א לענגערער, פּאַינדער פיעבער־קראנקהייט. דאס איז געווען א גאָטס־פורכטיגער מאן, א שטענדיגער היים־זוכער און א גוטער. ער איז געווען דער ראש פון א רעליגיעזער קאָנגרעגאציע. ער איז געווען א גוטער פאַרלעזער פון די היילִיגע שריפטען און געקענט שפּיעלען אונ־

בעדייטענדע מעלאדיען אויף א הארפע. צו זיין וודוי פאר'ן טויט זיינען אנוועזענד געווען פיעלע גייסטליכע און דאס גאנצע ציימער איז געווען איינגעהילט אין א וואלקען פון וויירעך רויך. אננא איז דאמאלס געשטאנען אויף די קניען ביי דער טהיר און געבעטען גאט, און אונטער דעם העכסט רעליגיעזען אינפלוס האט זי אויפגעהערט מורא האבען פאר'ן טויט און בעשלאסען ביי זיך, אז דער טויט איז בלויז אן איבערגאנג צו בעסערן.

א גאנצען מאנאט צייט האט קריסטינא געהאלטען אלע פענסטער פון'ם הויז צוגעמאכט און האט ניט אויפגעהערט צו בעווייגען איהר מאן. אין דער פריה, ביים אנבייסען, ביי דער וועטשעוע. און האט צוטהיילט א סך נדבות פאר זיין נשמה. צו עטליכע מאל אין טאג האט זי אבגעשטויבט די הארפע, ווי עפעס א הייליגקייט. זי איז דאן אלט געווען קרוב פערציג. פון דער נאטור איז זי געווען געניינט צו פעטקייט, נאר אזוי ווי זי איז געווען אן עקרה, האט זיך איהר קערפער אנגעהאלטען פריש און ניט צוקראכען. אזוי ווי דער מאן האט איהר געלאזט א גאנץ נשקשה'דיגע ירושה, האבען זיך פינף אנגעהענע אלטע בחורים אנגעהויבען צו שדכנ'ן צו איהר און יעדער איינער האט איהר צוגעזאגט דעם טעלעריל פון'ם הימעל, אויב זי וועט חתונה האבען מיט איהם. יעדער איינער פון די פינף „חתנים" האט געהאט זיינע מעלות. איינער איז געווען געשטופעלט און מיאוס ווי דער טויט; דער צווייטער — א פלאפלער און די ליפען האבען זיך איהם אימער געשאקעלט; דער דריטער — א פליכעוואטע און פאנפעוואטע; דער פיערטער — אן אויסוואורף פון דער נאטור, א ליעבהאבער פון שטארקען ווין און פון פרויען; דער פינפטער — אן עשן, וואס די וועלט פערמאגט ניט א צווייטען. צו זיי איז נאך צוגעקומען א גלח, וואס האט חשק געהאט, אז זיין קירכע זאל הנאה האבען פון קריסטינע'ס געלר און ער אליין פון איהר פרישען געזונטען קערפער.

א יעדען אבענד פלעגען זיך די אלע קאנדידאטען און צו דערזעלבער צייט אינטריגאנטען צוזאמענקלייבען צו דער אלמנה אין הויז אריין, וואו זיי האבען געשפיעלט אין קארטען און נאכהער פערוואנדעלט די קארטען אין ליעבע.

6.

אננא איז געווען אן ערות צו אלעם וואס איז פּאַרגעקומען. זי האט אויפגעמאַכט די טהירען פאר די געסט, זי האט פערשפּרייט די טישען מיט טישטיכער און, אין אבענד, צענעטראַגען גלעזלעך משקה צו יעדען גאַסט.

איינמאל האט אננא דערהערט פּיאַרע אוסיריא'ס שטימע אויף די טרעפּ, בייזערענדיג זיך אויף אימיצען. ער האט געשריען מיט אלע כחות און געזידעלט דעם גלח טשענאַמעלען. דער לעצטער האט געדרעט אין האלב־הויכער שטימע. אזא בענעהמען זיך פון אסיריא'ס זייט איז ביי אננא'ן אויסגעקומען ווי א זעהר ניעדריגע האנדלונג, און פון דאמאלס אן האט זי געקוקט אויף איהם ניט ווי אויף א מענשען, זאנדערן ווי אויף א רוח, און וועז עס איז איהר אויסגעקומען צו בענעגענען זיך מיט איהם, האט זי זיך איבערגע'צלם'ט און אבגעמורמעלט די תפילה: „פאטער אונזערער."

איינמאל, אום פריהלינג, אין יאהר 1856, האט אננא, וואשענדיג וועש אויף דעם זאמדיגען ברעג פון דער פעסקארא, דערזעהען א גאנצע פלאטע פון בארזשעס, שווימענדיג איבער'ן טייך געגען דעם שטראם. עס איז געווען א שענער, לויטערער טאג. אין דער שפּיעגעלענדער אויבערפלעכע פון'ם טייך האבען זיך אבגעשלאגען ביידע ברעגען, וועלכע האבען זיך צוזאמענגעזאסען אין דער טיעפענישפון'ם וואסער. עטליכע גרינע צווייגעלאך און שטעקעלאך טשערעט האבען געשוואומען און זיך געטראגען אין דער ריכטונג צום ים, און די בארזשעס מיט די זענלען, אויף וועלכע עס זיינען געווען אויסגעמאהלען די צרות פון דעם אפאסטאל פאמא, האבען זיך לאנגזאם געשניטען זייער וועג איבער דעם שענעם, לעגענדארישען טייך. אין אננא'ס נשמה האט פלוצלים ערוואכט די עראינערונג אין איהר רייזע איבער'ן וואסער; זי האט זיך דערמאהנט אן איהר טאטען און זי האט דערפיהלט, אז א שטראם פון צערטליכקייט האט זיך אין איהר צוגאסען.

דאס איז געווען א פלאטע פון אטראנישע שיפען, וועלכע האבען געשוואומען פון דעם בארטען ראטא, אנגעלאדען מיט לימאנעס און מאראנצען. אזוי ווי די שיפען זיינען נאר געאנקערט געווארען, איז

אננא צוגעגאנגען צו די מאטראָזען און שווייגענד געקוקט אויף זיי מיט א בעגריסונגס מינע, מיט ליעבשאפט און מיט אן אונבעהאלטענער יאָנרוהיגקייט. איינער פון די מאטראָזען האט זיך שטארק געחידוש׳ט אויף אננא׳ס אויפפיהרונג און ער האט זי אין א פריינדלי־כען טאָן אויסגעפרעגט וואס זי וויל און וועמען זי זוכט. אננא האט איהם אָבגעפיהרט אָן א זייט און איהם געפרעגט, צו ער האט ניט צופעליג בעגעגענט אין פאָרטוגאליע איהר פאָטער, לוקא מיר נעלא, און צו וואוינט ער נאָך מיט יענער פרוי?.... דער מאטראָז האט איהר געענטפערט, אז לוקא איז שוין לאנג געשטאָרבען. ער איז געווען אלט און די ארבייט איז געווען פאר איהם זעהר שווער. אננא האט זיך איינגעהאלטען מיט אלע כחות ניט אויסצוברעכען אין א געווייף, וויל זי האט נאָך געוואלט אויספרעגען ביים מאטראָז א סך זאכען. דער מאטראָז האט איהר דערצעהלט אלעם, וואס זי האט געוואלט וויסען און אלעם, וואס ער האט געוואוסט. לוקא האט התונה געהאט מיט יענער פרוי, און האט מיט איהר געהאט צוויי זיהן, פון וועלכע איינער, דער עלטערער, האט געדיענט אויף א בארושע און איז אָפטמאל געקומען קיין פעסקארא. אננא האט א שוידער געטהאָן. אן אונבעגרענצטעם אונרוהיגקייט, אויסגעמישט מיט א פערלעגענהייט האט בעהערשט איהר נשמה. זי האט זיך קוים געהאלטען אויף די פיס, אזוי שרעקליך אָבגעשוואכט איז זי געוואָרען, הערענדיג די טרויעריגע און צו דערזעלבער צייט זאָנדערבארע נאכריכט. הייסט עס, אז זי האט יעצט צוויי ברידער. מוז זי זיי ליעב האבען? דארף זי זיך אָנשטרענגען צו זעהען זיך מיט זיי? וואס דארף זי יעצט טהאָן?

זי האט זיך צוריקגעקעהרט אהיים אין א פערלעגענהייט. און פון דאמאלס אָן, וועו אויפ׳ן טייך האבען זיך בעוויעזען שיפען, איז זי אוועק צום בארט זעהען די מאטראָזען. אָפטמאל פלעגען די דאלמאציע שיפען ברעגגען אייזלען און פאָגים, וועלכע האבען זיך גערשאקען און געטופעט מיט די קאָפיטעס בשעת מען האט זיי ארונטער עפיהרט אויף דער יבשה, און די קולות האבען אָנגעפילט די לופט. אננא פלעגט צוגעהען און מיט ליעבשאפט גלעטען די קעפ און די מארדעס פון די אייזלען.

7.

צו יענער צייט האט א בעקאנטער פערמער געשיקט אננא'ן א טשערעפאכע. אין די פרייע שטונדען האט זיך אננא געשפּיעלט אין פערבראכט מיט דער שווערער, לאנגזאמער און שווייגענדער חיה, און אכטונג געגעבען, אז עס זאל איהר גאר ניט פעהלען. די טשערעפאכע האט זיך שווער געוויקט צוּן איין עק צימער ביז צום צווייטען. קוים, קוים אונטערהויבענדיג איהרע לאפּעם, וועלכע זיינען געווען עהנליך אויף טייגעכטס אין דער מילך. די טשערעפאכע איז נאך גע־ווען א יונגע און די געלע מיט שווארצע פלעקען אויף די לוסקעם פון'ם רוקען האבען זיך אונטער דער זונ אבגעשפּיעלט אין א פינק־לענדען בורשטינענעם קאליר. עפּעם ווי שעהמעוודיג האט זי אוים־געצויגען איהר קורצען קעפּעלע פּון אונטער דעם לוסקענעם דעקעל ארויס. אננא האט גרויס הנאה געהאט פון דער קלייענער חיה'לע פאר איהרע גוטע מרות, פאר איהר שטילקייט, פאר איהר עסען מיט א מאָם, פאר איהר ציכטיגקייט, פאר איהר שעהמעוודיגקייט, פאר איהר צוגעבונדענהייט צום הויז. זי האט זי געשפּייזט מיט גרינע בלעטעלאך, מיט ווארצעלאך און ווערים, און האט בשעת מעשה דורכ־געלעבט א מוטערליך געפיהל און מיט אן אמת'ען פערגניגען און מיט אן אמת'ע ליעבע געקוקט אויף די קלייניע טשערעפאכענע באקען ווי זיי האבען זיך בעווענט.

די טשערעפאכע האט נעדיענט אלס אורזאכע פון א ליידענ־שאפטליכער ליעבע: דער פערמער, וועלכער האט זי געשענקט, פלעגט קומען צו עטליכע מאל אין טאג צו קריסטינא'ן אין הויז אריין, אום צו שמועסען מיט אננא'ן אויף דער ווראנדע. זייענדיג א מענש א ווייכער, א רעליגיעזער, א קלוגער און עהרליכער, האט ער זיך מיט פער־גניגען איבערצייגט אין דעם, אז די זעלבע מעלות מוז א פרוי, אהן צוויפעל בעזיצען. ביסלעכווייז, ביסלעכווייז און די געשפּרעכען האבען זיך אין ביידע פערוואנדעלט אין א פריינדשאפט, וועלכע איז גאנץ נאהענט צו ליעבע. אננא איז שוין געווען א מיידעל אין די יאהרען. די האאר ביי די שלייפען האבען שוין אויסגעקוקט גראה און אויף איהר גאנצען געזיכט איז געווען צוגאסען א טיעפע רוהיג־

קייט. דער פערמער, וועלכער האט געהייסען זאקיעלע, איז געווען אביסעל עלטער פון אננא׳ן. ער האט געהאט א שרעקליך גרויסען קאָפּ מיט א בולט׳דיגען שטערען אין מיטען. און די אויגען זיינען גע־וען געלאסענע, קיילעכדיגע ווי ביי א קראָליק. זייערע געשפרעכען האבען זיי אָנגעפיהרט אויף דער וועראנדע. איבער זיערע קעפ האָט געהאָנגען א לויטערער, רוהיגער הימעל, אונטער וועלכען עס האבען ארומגעשוועבט טויבען, וויסע, ווי דער הייליגער גייסט. די פרייגד האבען געררעט פון גערעטעניש, פון דאַרפישע פראָדוקטען, פון די איינפאכסטע מיטלען צו בעארבייטען ערד. אין דיעזע זאכען האבען ביידע געהאט א גוטע ידיעה.

אזוי ווי זאקיעלע האט ניט פיינד געהאט ארויסצוצייגען זיינע קענטניס פאר דער אונווויסענדער און גלויבענדער פרוי, האט די לעצטע אָנגעפאנגען צו פיהלען. צו איהם א גרויסען רעספעקט, אויס־געמישט מיט אן אונבעגרענעצטער פערוואונדערונג. פון איהם האט זי זיך דאס דערוואוסט, אז די ערד צוטהיילט זיך אויף פינף חלקים פון דער וועלט און אלע מענשען — אויף פינף ראסען: א ווייסע, א געלע, א רויטע, א שווארצע און א ברוינע. זי האט זיך דערוואוסט, אז די ערד איז קיילעכדיג, אז ראָמול און רעם זיינען אויפגעהאָדעוועט געוואָרען פון א וואָלפין, אז די פויגעלעך פליהען אום פריהלינג אוועק אויף יענער זייט ים, קיין ענגיפטע, וואו עס האבען אמאל געהערשט די פּרעה׳ס. אבער וואהרום האבען ניט די מענשען, וועלכע זיינען אלע בעשאפען געוואָרען מיט׳ן פּאָרעם פון גאָט, קיין אינבליק? ווי אזוי קענען מיר געהען אויף דעם ערד־קוגעל? ווער זיינען עס געווען די פּרעה׳ס? — דאס אלעם האט זי זיך בשום אופן טאקע ניט גע־קענט דערוויסען.

איינמאל האט איהר זאקיעלע געוויעזען די הייליגע געשיכטע פון׳ם אלטען טעסטאמענט מיט אילוסטראציאָנען. אננא האט לאנג־זאם איבערגעבלעטערט דעם בוך, הערענדיג די ערקלערונגען פון איהר פרייגד. זי האט געזעהען אדם און חוה׳ן, ארומשפאציערענדיג צווי־שען האָזען און הירשען; נח׳ן—א האלב נאקעטען, שטעהענדיג אויף די קניען פאר׳ן אלטאר. די דריי מלאכים, וואס האבען בעזוכט אברהם׳ן; משה׳ן—געררעטעט פון׳ם וואסער; ענדליך האט זי געזע־הען פּרעה׳ן אליין, פאר וועמעם אויגען משה׳ס שטעקען איז פער־

וואנדעלט געווארען אין א שלאנג; די מלכה שבא, סוכות, אין וועלכע די אידען האבען געהאלטען יום־טוב, דעם פערצווייפעלטען און העל־דישען קאמפף פון די מאקאבעער. די פאסירונג וועגען בלעם'ס אייזעל האט זי געבראכט אין ערשטוינטער איבערראשונג. די מעשה וועגען דעם, אז בנימין'ס בעכער האט זיך געפונען אין זאק, האט ביי איהר ארויסגערופען טרערען. זי האט זיך לעבעדיג פארגעשטעלט די אידען, געהענדיג איבער דער טרוקענער מדבר אונטער א האגעל פון שנעע־ווייסען און בע'טעם'טען מן.

נאכהער האט איהר זאקיעלא דערצעהלט מעשות איבער פער־שיעדענע היסטארישע העלדען, איבער קעניגס און מלחמות, און אלעם האט זיך אויסגעמישט אין אננא'ס קאפ און זי האט געבלאנד־זשעט און פערביטען איינעם אויף צווייטען.

אין מיטען סעפטעמבער, עם האט גערעגענט און די זומער היטץ איז געווארען מילדער און שוואכער און אבגענעבען פלאטץ דעם אויס־געצייכענטען הערבסט וועטער. אננא'ס צימער איז פערוואנדעלט געווארען אין א ריכטיגע לעזע־זאל. איינמאל איז זאקיעלא געזעסען לעבען איהר און געלעזען ווי „העלענא, די טאכטער פון דעם קעניג האלאפער, האט פערלאנגט ביי מיינעטאן, אין וועלכען זי האט זיך פערליעבט, א קראנץ פון גראזען." צו דערפאר וואס די געשיכטע איז געווען אזוי שפאנענד אינטערעסאנט, צו דערפאר, וואס דעם פאר־לעזער'ס שטימע איז געווען א בע'טעם'טע און אנציהענדע, אלענ־פאלס האט זיך אננא צוגעהערט מיט דער פארזיכטיגסטער אויפ־מערקזאמקייט. די טשערעפאכע איז זיך רוהיג געלעגען אין א קופע בלעטלאך.

ווען ער האט דערלעזען ביז צו א קאפיטעל, האט זאקיעלא אויפ־געלעגט דעם בוך אן א זייט; א קוק טהוענדיג אויף דער פרוי, וועלכע האט זיך אזוי טיעף איינגעהערט, האט ער א נאררישען שמייכעל גע־טהאן און זיין הויט פון די באקען און די וינקלען פון מויל האבען זיך דערפון פערוואנדעלט אין א מאסע קנייטשען און פאלבען. נאכ־הער האט ער זיך אנגעהויבען קוועטשען עפעס צו רעדען, ווי איינער, וואס זוכט א וועג, ווי אזוי צו צוקומען צו דער געווינשטער טהעמע. ענדליך, האט ער זיך בעשלאסען — „דענקט זי ניט וועגען היראטהען?" — אננא האט ניט געענטפערט אויף דער פראגע. זי הא־

בען ביידע געשוויעגען, פיהלענדיג עפעס א סומנע, זיסע מאטקייט. דאס איז געווען די ערוואכונג פון דער בעגראבענער יוגענד, ויעלכע האט זיי גערופען צו לעבע. זייערע קעפ זיינען געווען פערטומעלט ווי פון א שטארקען ווין.

8.

א שטומער בעסוים צו הייראטהען האט געפאלנט ביי אננא׳ן א סך שפעטער, ערשט אין אקטאבער, ווען מען דריקט אוים די אויל־בירטהען. איינמאל, א מאנאג, האט זיך זאקיעלא, מיט דער איינ־שטימונג פון קריסטינע׳ן, ארויסגערופען צו בעגלייטען אננא׳ן אוי זיין פערמע, וואו מען האט געקוועטשט אויל־בירטהען. זיי זיינען ארויסגעגאנגען פון פאַרטאַזאל צופוס אן, לאזענדיג הינטער זיך דעם טייך, זיינען זיי אין גיכען ארויפגעקומען אויף דעם סאלארישען וועג. זייט דעם טאג, וואס מען האט געלייענט וועגען העלענא׳ן אן מיי־נעטאן, האבען זיי ביידע געפיהלט איינער צום צווייטען א מין פלא־טערענדע שהמעוודיגקייט דורכגענומען מיט אן ענטציקונג. זיי הא־בען אנגעהויבען אויסמיידען צו רעדען איינער צום צווייטען אן ווען יא, האבען זיי זיך איינגעהאלטען ניט צו קוקען איינער דעם צווייטען אין פנים. א לעבער שמייכעל האט זיך צייטענווייז בעווייזען אויף זייערע ליפען. זייערע פנים׳ער האבען זיך גערויטעלט אן זייערע הערצער געקלאפט שנעלער אן פעסטער. זיי זיינען נעגאנגען, שווי־גענדע, איבער צווי סטעזשקעלאך, ווען האבען זיך געצוינגען אויף ביידע זייטען וועג. עס איז געווען אן אויסנעצייבענטער הערבסט טאג. די פעלדער זיינען פערהילעכט געווארען פון די פרעהליכע לית־דער לכבוד דעם נייעם ווין. זאקיעלא איז אביסעל אבגעשטאנען פון זיין בעגלייטערין אן האט פון צייט צו צייט אונטערבראכען די שטיל־קייט מיט א געשפרעך איבער דער לופט, איבער די ווינטרויב גערט־נער, איבער אויל־בירטהען. אננא האט מיט נייגיעריגקייט נעקוקט אויף די קלסטען, ווילכע זיינען געווען אבגעשאטטען מיט העל־רויטע

יאגאדעס, אויף די בעארבייטע פעלדער און קאנאוועס, וועלכע זיינען געווען אָנגעפילט מיט וואסער; און א מעכטיגע פרייד האט שטורפענוויזיז בעהערשט איהר נשמה, אזא פרייד, וועלכע מען פיהלט, וועז מען דערמאָהנט זיך אָן לאנג־פערגאנגענער ענטציקונג. וועז דער וועג האט זיך פערקירעוועט ארויף צום בארג, און זיי זיינען גענגען דורך די רייכע אויבירטה פלאנטאציעס, וואס האבען בעלאנגט צו קארדירוסאָ, האט זיך אננא פלוצים מיט ערשטוינענדער דייטליכקייט עראינערט אָן סאן־אפאלינארע, אָן אייזעל און פאס־טוך און זי האט געפיהלט ווי דאס בלוט האט זיך איהר מיט אמאל אנאם געטהאָן צום הארצען. דאס פלאצטן, איבער וועלכען זי איז יעצט געגאנגען, איז געווען עהנליך אויף יענעם וועג, וואו אמאל האט זיך איהר יוגענדליכער עפיזאד אָנגעפאנגען אבשפיעלען. און עס האט זיך איהר אויסגעוויעזען, אז זי זעהט דעם מאן מיט די האָזיש לייפען, אז זי הערט זיין קול און זי האט איבערגעלעבט עפעס אָן אונפערשטענדליכע, זאָנדערבארע אונרוהיגקייט.

די פערמע איז געבליעבען נאָהענט. דאס לייכטע בלאָזען פון דעם ווינט האט ארונטערגעשלאָגען רייפע אויבירטהען פון די בוימער. אונטען האט געפינקעלט א בלויער פאס פון׳ם ים. דאָ איז שוין זאקיעלא געגאנגען גלייך מיט אננא׳ן און מיט א צערטליכען געבעט געקוקט איהר אין פנים אריין: „פון וואס האט זי יעצט געטראכט?" אננא האט זיך אין א שרעקליכער צוטומעלניש אומגעקוקט, פונקט ווי מען זאל זי כאפען אויפ׳ן פלאטץ פון א פערברעכען: „זי האט ניט געטראכט פון קיין זאך."

ענדליך זיינען זיי צוגעקומען צו דער פערמע, וואו די ארבייטער האבען אויסגעקוועטשט די ערשטע, פאר דער צייט אָבגעפאלענע, אויבירטהען. די פרעס האט זיך געפונען אין א ניעדריגען, פינסטערן צימער. אן אייזעל איז געווען איינגעשפאנט און גערעהט די זשאָרנעס.

אננא האט אָנגעפאנגען אויפמערקזאם צו צוקוקען די ארבייט און זאקיעלא האט געגעבען די ארבייטער פערשיערענע בעפעהלען. אלס ער איז ארומגענגען און מיט א קוק פון א וויסער פרובירט די מאסלינעס, האט זי געפיהלט, אז אין איהר נשמה וואקסט אן אבשיי צו איהם. נאכהער, וועז זאקיעלא האט פאר איהרע אויגען אויפגע־

הויבען א גלאז מיט ריינעם בוימעל און איבערגיסענדיג עס, גע־בענטשט און געלויבט נאָט, האט זי זיך מיט א בעזונדערער פרומ־קייט איבערגע׳צלם׳ט.

צו דערזעלבער צייט זיינען צו די טהירען צוגעקומען צוויי פרוי־ען, וואס האבען געוואוינט אויף דער פערמע. ׳יעדע האט געהאלטען א זויגענדיג קינד אויף די הענט, און א גאנצע „כאָפּטע" קלייניוואַרג האט זיך איהר נאָכגעשלעפּט, אנגעטשעפּעט אָן קלייד. בייד פרויען האבען גערעדט צווישען זיך. אננא האט בעקומען א שטארקען חשק צו לאַסטשען די קלייניע קינדערלאַך אין די מאמעס האבען שטאַל־צירט מיט זייער „פרוכטבארקייט." די ערשטע האט געהאט זיעבען זיהן, די צווייטע עלף.

דער געשפּרעך איז איבערגעגאנגען אויף פאַמיליען טהעמאס. אלבאראזא, איינע פון די מאמעס, האט פערשאטען אננא׳ן מיט פרא־גען: „צי האט זי ניט געהאט קיין קינדער?" אננא האט געענטפערט, אז זי איז נאָך א מיידעל, און בשעת מעשה געפיהלט, ווי ארעם און ניכטסווירדיג זי איז ענטקעגען דיזעז שטאַלצע, גלייקליכע, פרוכט־בארע מאמעס. אביסעל שפעטער האט כען געביטען די טהעמא, און אננא האט געגלעט און געלאסטשעט די קינדערלאַך. א בשמים׳־דיגע לופט האט זיך געטראגען איבער די לופט, אזא שטארקע לופט, אז זי האט אזש געקיצעלט אין נאז.

זאקיעלא, וועלכער איז די גאנצע צייט געווען פערנומען מיט׳ן אויסמעסטען דעם בוימעל, איז צוגעקומען צו די פרויען. אלבארָאזא האט אין לצנות געפרעגט, ווען כען וועט זיך שוין דערלעבען א חתונה׳קעלע ביים הערר זאקיעלא? זאקיעלא האט א שמייכעל גע־טהאן אביסעל פערשעהמט און א קוק געטהאן אויף אננא׳ן, וועלכע האט אלץ געגלעט און געלאסטשעט די קינדערלאַך, און זיך געמאכט כלומרשט, אז זי פערשטעהט ניט..... אלבארָאזא האט אבגעמאסטען זאקיעלא׳ן און אננא׳ן כיט א שארפען קוק און בעמערקט, אז זיי זיינען א פּאאר פון׳ם היכעל, א זיווג, וואס קיין בעסערער קען נאָר אויף דער וועלט ניט זיין, און זי זעהט ניט איין, ווארום זיי האבען צו ווארטען. די „חתן־כלה" האבען ארונטערגעלאזט די אויגען און א שהמעוודינקייט האט זיך געשפּיעלט אויף זייערע פּנים׳ער.

דער עולם איז געגאנגען עסען וועטשערע. אונטער דעם פרייען

הימעל, צווישען שעהנע, רוהיגע אויבירטה בוימער איז געשטאנען א גרויסער טיש, אויף וועלכען עס איז געווען אָנגעשטעלט פערשיע־דענע מאכלים, גרינוואַרגס און גוטער וויין. דער אפעטיט פון די ארבייטער איז געווען גוט און שטופענווייז האט זיך דער טיש „אָב־נעריניגט."

אָנגא האט יעצט געפיהלט, אז איהר גאנצעם וועזען שווימט אין א ים פון פרייד. זי האט געפיהלט עפעס א זאָנדערבארע צוגעבונ־דענקייט צו זיי אלע. נאכהער האט מען זי אריינגעפיהרט אין שטוב אריין, וואו עס זיינען געווען גרויסע ליכטיגע צימערן, הגם זיי זיינען געווען אלטע. אויף די וועגט האבען געהאָנגען בילדער בעפוצט נאָך מיט די פסח'דיגע בוימער צווייגען. אויף דער פאָדלאָגע זיינען גע־שטאַנען גרויסע בעטען און לעבען זיי — וויעגלאָך. פון איבעראל האט געווהעט מיט א פאמיליען רוהיגקייט. אָנגא האט אלעם בע־טראכט און א שמייכעל געטהאָן, שעהמעווידיג, און איהר הארץ האט זיך אָנגעפילט מיט צערטליכע געפיהלען, מיט געפיהלען, וואס זיינען פאסענד פאר א מוטער און ערציהערין. וועז די פרויען זיינען צו־ריקגעקומען צום פלאַטץ, וואו מען האט געגעסען, זיינען נאָך די מע־נער געשטאַנען ארום טיש. זאקיעלא האט גערעדט מיט זיי. אלבא־רָאזא האט געזומען א קליין ברויטעל, צובראכען עס אויף העלפט, בענאסען מיט בוימעל, בעשאָטען מיט זאלץ און עס דערלאַנגט אָנגא'ן. אָנגא האט עס אויפגענעסען מיט א גוטען אפעטיט און פערטרונקען מיט וויין. נאכהער, וועז עס האט אָנגעהויבען פינסטער ווערען, האט זיך זאקיעלא מיט אָנגא'ן ארונטערגעלאָזט פון בארג.

די ארבייטער האבען זיי בעגלייט מיט געזאָנג. א קיהל ווינטעל האט געבלאָזען די אויבירטה בוימער. דער הימעל איז געווען גע־פארבט אין א רָאזעווע־בלויליכען קאָליר.

אָנגא איז געגאַנגען שנעל. זאקיעלא איז אביסעל אָבגעשטאַנען און געטראכט וואס פאר א שמועס ער זאָל אָנפאַנגען. ביידע האבען דורכגעלעבט א קינדערשע מורא, אלס זיי זיינען וויעדער געבליעבען איינע אליין. פלוצלים האט זאקיעלא אָנגערופען זיין בעגלייטערין ביים נאָמען. זי האט א פלאטער געטהאָן און האט זיך אומגעקוקט. „וואס וויל ער?" זאקיעלא האט מעהר נאָר ניט געזאגט. ער האט געמאכט צוויי שפאַן און איז געווען לעבען אָנגא'ן. אזוי זיינען זיי

געגאנגען שווייגענד, ביז זיי זיינען צוגעקומען ביז צום סאלאריסער וועג. ווי פריהער איז יעצט יעדער פון זיי געגאנגען איבער דער סטעזשקע ביים זייט פון׳ם וועג. אזוי האבען זיי זיך צוריקגעקעהרט קיין פֿאַרטאזעלע.

9.

אזוי ווי אננא איז פון דער נאטור געווען אן אונבעשלאָסענע פערזאָן, האט זי אלע מאל אבגעלעגט די חתונה. רעליגיעזע צווייפֿלונגען האבען זי געטומלט. זי האט געהערט, אז בלויז מיידלעך קענען קומען אין גן־עדן אריין. ווי אזוי זשע זאל זי יעצט האנדלען? זאל זי זיך צולייב אירדישען פערגניגען ענטזאגען פון דעם הימלישען תענוג?..... די צווייפלען האבען פערשטארקט איהר פרומקייט. אלע איהרע פרייע שטונדען האט זי פערבראכט אין קירכע, וואו זי איז לאנג, לאנג געשטאנען אויף די קניען און געבעטען גאט. די קירכע איז געווען אן איינפאכענקע און א זויבערע. די פאדלאגע איז געווען אויסגעלעגט מיט מצבה־שטיינער און פאר׳ן אלטאר האט געצאנקט דאס איינציגע מעטאלענע לעמפעלע. און אננא האט זיך דא מיט ערביטערונג עראינערט אן דעם רייך־בעפוצטען ארטאנער קלויסטער, אן די פראכטפאלע, קוויקענדע צערעמאניעס, אן די עלף זילבערנע לעמפעלאך און אן די דריי אלטארען פון דעם בעסטען מאר־מאר שטיין.

אין 1857 האט צווישען דעם פעראיין, וואס איז בעשטאנען פון קירכען־דיענער און דעם גלח טשענאמעלע אויסגעבראכען א מלחמה. די קירכען־דיענער האבען געוואלט, אז דער קרייצען־צוג זאל ארוים־געהען פון זייער קירכע און דער גלח, וואס איז אויסגעהאלטען געווא־רען פון דער שטאדט, האט געוואלט — פון זיין קירכע. די מלחמה איז געווען אזוי שטארק, אז מיליטער איז ארויסגערופען געווארען, אום אויפצוהאלטען ארדנונג. עס זיינען ניט געווען קיין צווויי מענ־שען אין שטאדט, וואס זאלען זיך ניט געווען קריענען. קריסטינע׳ס

הויז איז געווען דער מיטעל־פונקט. אננא האט געהאט דערפון שרעק־ליכען צער און האט טאג און נאכט געבעטען גאט, אז דער גלח זאל ארויס דער זיעגער. די מלחמה האט אנגעהאלטען אזוי לאנג ביז דער עפיסקאפ האט אריינגעשיקט א שטאפעט מיט דער ערקלערונג, אז דער פאראיין זיעגט.

10.

א לאנגע צייט נאך האט די פאסירונג געדיענט אלס טהעמא פיר דיסקוסיאן און צאנקעריי. אזוי ווי אננא איז געווען אן ערות, צו וואס עס איז גערעדט און געטהאן געווארען ביי קריסטינען אין הויז און נאכהער, ווען דער קרייץ־צוג איז געשעהען, האט יעדער זי פערשאטען מיט פראגען און זי האט יעדען געענטפערט גערולדיג און דערצעהלט אלעס, וואס זי האט געזעהען און געהערט.

צו יענער צייט האט אננא פערבראכט איהר נאנצע טעג און נעכט אין נאט בעטען און אין פערברענגען מיט דער טשערעפאכע. עס זיינען געקומען די אפריל טעג און דאס חיה׳לע האט ערוואכט פון זיין לאנגען שלאף. אננא האט נאר ניט געוואוסט וואס צו טהאן טשערעפאכע. זי האט זי געגלעט, געלאסטשעט און ארויפגעלעגט אויפ׳ן בעט און איהר געגעבען עטליכע גרינע בלעטלאך. ווען זי האט געעפענט דאס מויל און ארויסגעשטעלט דאס צינגעל, אום צו בעריהרען די בלעטלאך, האט זיך אין אננא׳ן ערוועקט אן אונגע־הייערע צערטליכקייט. אזוי האט זי פערבראכט די פריהלינג צייט. זאקיעלא, צו דערזעלבער צייט, איז ארומגעכאפט געוואָרען מיט די פלאמען פון ליעבע און ער האט אנגעהויבען צו צושטעהען צו איהר, אז עס זאל זיך נעהמען אן ענדע צו איהר פערשפרעכען. די חתונה איז בעשטימט געוואָרען אויף ערב יום־טוב לכבוד דעם געבורטה פון יעזוסען.

דאן האט זיך די ליעבע וויעדער צובליהט, און בשעת אננא האט געגעהט, צוגרייטענדיג זיך צו דער חתונה, האט זאקיעלא איהר פאר־

געלייענט דעם נייעם טעסטאמענט. די טשערעפאכע פלעגט צוקרי־כען צו אננא׳ס פיס און זיך געשפּיעלט. איינמאל, וועז זאקיעלא איז געווען פערטיעפט אין לייענען פון דעם נייעם טעסטאמענט, האט ער פלוצלים דערפיהלט עפּעס לעבען זיין פוס. ער האט אין שרעק א שליידער געטהאן מיט׳ן פוס און אין נעכסטען אויגענבליק איז די טשערעפאכע געלעגען לעבען דער וואנט אן איבערגעקהרטע מיט׳ן בויך ארויף, א פערבלוטיגטע און האט זיך גענאפּעלט ווי פאר׳ן טויט.

אבוואהל זאקיעלא האט געהאט שרעקליכען צער פון זיין טהאט און האט זיך גאר ניט געקענט פערגעבען דאס פערברעכען, וואס ער איז בעגאנגען, האט אננא איהם מעהר צו זיך ניט צוגעלאזט און האט זיך ענטזאגט צו הערען מעהר זיין פארלייענען.

11.

אין דער צייט פון א גרויסער פערפלייצונג אין אקטאבער, 1858, איז זאקיעלא געשטארבען. דאס גאנצע פלאטץ, וואו ער האט גע־וואוינט און די געגענד ארום איז געווען פערטרונקען. די שטראמען וואסער האבען מיט׳ן וועג אבגעשוועמט די רויטליכע ראסט פון די אייזענס און עס האט אויסגעקוקט, ווי בלוט רינט איבער די גאסען. אויסגעריסענע מיט׳ן ווארצעל בוימער, סלופּעס, שטיקער דאך, טרעפּ און נאך פיעלע אנדערע זאכען, האבען זיך געטראגען אין די שמו־ציגע, קאלאמוטנע און בלוט־רויטע גאסען. די הארצריסענדע סצענע איז געווען סטאדעס מיט בהומות, וועלכע דאס וואסער האט געטרא־גען, און זיי האבען זיך געשלאגען אייגע אן די אנדערע און פער־טשעפּעט זיך מיט די הערנער, און מיט אויסגעשטרעקטע קעפּ, מיט רחמנות אויגען געקוקט דערשראקען אין אלע זייטען.

וען דאס וואסער האט אנגעהויבען אבצופאלען, זיינען זיך די אייגוואוינער פון די ארומיגע דערפער צוזאמענגעפאהרען אין שטאדט אריין, אויף קלייגע שיפלאך. די פנים׳ער פון די מענער, פרויען אזן

קינדער האבען אויסגעדריקט פחד אוך לייד־ען. אלע האבען דער־צעהלט פון דעם אונגליק, וואס האט זיי געטראפען. איינער עפעס אן ארבייטער איז געקומען צו קריסטינען אין שטוב אריין דער־צעהלען, אז זאקיעלא איז אומגעקומען אין דעם שרעקליכען פערפלי־צונג אונגליק, און ער האט איבערגעגעבען דאס בילד, ווי אזוי דער פערמער איז אומגעקומען. ער האט דערצעהלט, אז ניט וויט פון קאפפוטשינין האבען עטליכע פרויען צוגעבונדען זייערע זויגענדע קינדערלאך צום קאפ פון א בוים, אום זיי זאלען זיין גערעטעט פון דער פערפלייצונג. דער ווינד האט אבער א שטורם געטהאן, דער בוים איז אויסגעריכען געוואָרען מיט'ן וואָרצעל און די קינדערלאך זיינען אוועקגעטראגען געוואָרען מיט'ן שטראָם. זאקיעלא איז דא־מאלס געשטאנען אויפ'ן דאך צוזאמען מיט נאך מענשען, רופענדיג צו הילף. נאר אט האט דער דאך זיך אנגעהויבען בעאלטען אונטער דעם וואסער. די קערפערם פון די בהמות און די שטיקער אבגע־בראכענע בוימער האבען שוין אנגעהויבען אבצושטויסען די פער־צווייפעלטע מענשען. אין יענעם מאמענט, וועו פארבי זיי האט זיך דורכגעטראגען דער בוים מיט די קינדערלאך, איז דער שטראָם געווען אזוי שטארק, אז אין איין אויגענבליק זיינען פערשוואונדען אי דער דאך, אי די מענשען, וואס זיינען געשטאנען אויף איהם.

אננא האט אויסגעהערט די גאנצע געשיכטע אהן א טרער. אין איהר טעמפען מארך האט די ערצעהלונג איבער דעם טויט, איבער דעם בוים מיט די קינדערלאך, איבער די מענשען, וואס האבען זיך צוזאמענגעקליבען אויפ'ן דאך, איבער די קערפערם פון די בהמות, וואס האבען זיי ארונטערגעשטויסען אין וואסער אריין — ערווועקט עטוואס אבערגלויבישעם, עהנליך צו דעם, וואס זי האט דורכגעלעבט, הערענדיג די ערצעהלונגען פון דעם אלטען טעסטאמענט. זי האט זיך אויפגעהויבען און איז לאנגזאם אריינגענאנגען אין איהר צימער, אום צוזאמענעהמען זיך מיט די געדאנקען; די זונן האט אויך בע־לייכט דעם נעזימס פון'ם פענסטער; די טשערעפאכע איז געלאפען אין א ווינקעלע. פון אונטער דעם דאך האט זיך צוגעטראגען דאס טשיריקען פון די שוועלבעלאך.... די רוהיגקייט פון דעם ארומיגען לעבען, וואס האט אויף דאס נייי געהערשט, האט ביסלעכווייז, ביס־לעכווייז אנגעפילט איהר נשמה מיט אן אינערליכען פריעדען. פון

דער טיעפּעניש פון דעם מינוטלעכען בערוהיגקייט האט אויף איהר פּלוצלים זיך אָנגערוקט אַן אומערוגקייט; זי האט ארונטער געזונקען איהר קאָפּ אויף דער ברוסט און האט זיך אין גאַנצען איבערגעגעבען א טיעפער און שווערער זאָרג.

דאָן האבען שרעקליכע געווייסענסביסע געפּלאגט און געמאַרטערט איהר נשמה פּאר וואס זי האט געטראָגען א בעהאלטענע שנאה אויף זאקיעלא׳ן; און עראינערונגען—איינע נאָך די אַנדערע, האבען אויף דאס ניי אָנגעשוואומען אויף איהרע גראַנקען: יעצט, מעהר ווי אלע מאל, האט זי בעטראכט די גוטע מעלות, וואס איהר אומגעקומענער פרייַנד האט פערמאָגט; און די כוואליע פון צער האט זיך אלץ העכער און העכער אויפגעהויבען אין איהר נשמה. זי האט אויפגעשפּרונגען פון׳ם פּלאַטץ, צוגעלאָפּען צום בעט, זיך אַוועקגעוואָרפען מיט׳ן פּנים אראָפּ און איהר כליפּען און יאָמערען האבען זיך אויסגעמישט מיט דעם פּיסטשען פון די פויגעלאָך.

נאכדעם ווי זי האט זיך גאנץ געשמאַק אויסגעווויינט, איז איהר געוואָרען אביסעל גרינגער אויפ׳ן הארצען און זי האט זיך געטראכט, אז מען מוז זיך אונטערגעבען דעם ווילען פון גאָט. וואס עס זאל ניט פּאסירען, מוז מען זאגען: „דאנקען גאָט, וואס ניט ערגער." און טראכטענדיג אזוי, איז איהר אין גאַנצען גרינג געוואָרען אויפ׳ן הארצען און זייט דאמאָלס איז זי געקומען צום בעשלוס, אז עס איז דאָ א מאכט — גאָט׳ס מאכט, וואס איז שטארקער פון אלעס אין דער וועלט, און אז די מאכט איז אימער א נערעכטע און געבענטשט זאל זי זיין אויף דור דורות!

12.

און אזוי האט זיך פאר לוקא׳ס טאכטער געעפענט דער אמת׳ר וועג אין גן־עדן אריין. זי האט פון גאָר ניט געוואוסט אויסער פון קירכע, און עס איז ניט געווען קיין צערעמאָניע, קיין פּראָצעסיע, וואו זי זאל ניט געווען זיין אוי אויף נעהמען אָנטהייל, זינגענדיג די תפילה: „דו, מיין גאָט."

צו ראָזשרעסטוואָ האט זיך אַנגאַ'ן פערגלוסט צו מאַכען א שפּא־ציער איבער דעם וועג, וואו זי איז אמאָל געגאַנגען מיט זאקיעלא'ן, צו זוכען מאָך. זי האט מיטגענומען דעם פּאַנאַמאר'ס מיידעלע און האט זיך אוועקגעלאָזט איבער דעם סאלאריסער וועג. אויפ'ן בארג, צווישען די אויבירטה בוימער, האט זיך בעוויעזען אלבאראָזע'ס פערמע. קיין איין פּיפּס האט ניט אונטערבראָכען די שטילקייט פון דער נאַטור. אַנגא האט בעמערקט מאָך. זי האט זיך אַנגעבויגען און אויסגעשניטען מיט א מעסער שטיקער ערד. דאס גראָז איז געוואָרען אזוי קאַלט, אז אַנגא'ס הענט זיינען פערבלויעט געוואָרען. פון צייט צו צייט, וועו זי האט דערזעהען א בעזונדער גרינעם קנויל, האט זי פרעהליך אויסגעשריען. וועו דער קאָרב איז געווען פול, האט זיך אַנגא מיט דעם מיידעלע אוועקגעזעטצט אויף אַן אַנגעשאַטענעם פלאַטין לעבען דעם ריווּ. איהרע בליקען האבען אַנגעהויבען לאַנג־זאם זיך גליטשען איבער דער סטעזשקע צווישען אויבירטה בוימער און זיך אַבגעשטעלט אויף די וויייסע וועגט פון דער פערמע, וועלכע האט יעצט אויסגעקוקט ווי א מאַנאַסטיר. אַנגא האט ארונטערגע־לאָזט דעם קאָפּ און זיך פערטראכט. פלוצלים האט זי זיך געוווּנדעט צו דער בעגליטערין און זי געפרעגט צו זי האט וועו ניט איז געזעהען ווי מען קווועטשט אויס בוימעל פון מאסלינעס, און האט אַנגעהויבען בעשרייבען די פּרעס און יערער זאך ביז צום קלענסטען קליניגקייט און אלעס ערקלערט מיט אלע איינצעלהייטען. פערטיעפענדיג זיך אין דער בעשרייבונג און ערקלערונג, האט זי אין איהר נשמה איבער־נעקליבען אלע אראינערונגען, וועלכע זיינען געקומען אייגע נאָך דער אַנדערער, און יערע בעזונדער האט ביי איהר ארויסגערופען א ציטער.

אין אפריל, 1858, באלד נאָך פּסח, איז זי קראַנק געוואָרען. א לונגען־ענטצינדונג האט זי א גאַנצען מאָנאַט צייט געהאלטען צוגע־קאָוועט צום בעט. קריסטינא איז יעדען אין דער פריה און אבענד אריינגעגאַנגען געוואָהר ווערען, וואס די קראַנקע מאכט. עפּעס אַן אלטע פרוי, וואס האט געהאט א נאָמען אלס וויסערין, האט זי פער־זאָרגט מיט רפואות. די טשערעפּאכע האט שרעקליך געליטען דורך אַנגא'ס קראַנקהייט, ווייל קיינער האט זיך אויף איהר ניט אוממע־קוקט. וועו אַנגא האט געזעהען וֹי אזוי איהר ליעבלינג, די אַרעמע

טשערעפאכע לייד־עט, האט זי עפעס געפיהלט אביסעל לייכטער, פונקט ווי איינער א לייד־ענדער פיהלט, וועז זיינער א לעבער נאהענ־טער לייד־עט אויף מיט איהם. איינמאל זיינען דורך׳ן פענסטער אריינגעפלויגען צוויי שוועלבעלאך. זיי האבען זיך אננעהויבען קלאפען אין דער וואנט און צוריק ארויסגעפלויגען.

וועז אננא איז צום ערשטען מאל נאך איהר קראנקהייט געגאנ־גען אין קירכע, איז געווען דער „גייסטער טאג.“ זי איז אריינגע־נאנגען אין קירכע אריין און מיט זשעדניגקייט אננעהויבען איינ־אטהעמען אין זיך דעם ריח פון דעם וויירעך. נאכהער איז זי געגאנ־גען אויף די שפיטץ פינגער, אום צו געפינען דאס ווינקעלע, וואו זי האט ליעב געהאט צו שטעהען אויף די קניען און בעטען גאט. וועז זי איז אהין צוגעקומען, האט זי געפיהלט, אז איהר הארץ איז אביער־פיללט מיט א געהיימניספאלער פרייד און זי האט זיך מיט גרויס הנאה ארונטערגעלאזט אויף די קניען און געשאפען א תפילה צו גאט. אן עולם איז זיך צוזאמענגעקומען. אין מיטען די תפלות, בעגלייי־טעט מיט׳ן קאהר און ארגאן, זיינען ארויסגעגאנגען צוויי קלויסטער שמשים מיט צוויי גרויסע שיסלען פול מיט בלומען און זיי צושפרייט איבער די קעפ פון די גאט־בעטערס. אננא איז לאנג, לאנג געשטא־נען אויף די קניען און געבעטען און געדאנקט גאט פאר דער רפואה, וואס ער האט איהר צוגעשיקט. וועז א פאאר בלומען זיינען ארויפ־געפאלען אויף איהר קאפ, האט זי א ציטער געטהאן און קיינמאל אין איהר לעבען האט זי ניט אזא ציטער נעטהאן, קיינמאל אין איהר לע־בען האט זי ניט געפיהלט אזא פערגניגען, אזא ענטציקונג פון א בעריהרונג ווי פון די בלומען.

זייט דאמאלס איז דער „גייסטער טאג“ געווארען בייא אננא׳ן דער ליעבסטער יום־טוב, און יעדער יאהר האט ער נאך זיך איבער־נעלאזט עטוואס אויסגעצייכענטעס.

אין 1860 זיינען אין שטאדט פאלקס־אונרוהען. בייא נאכט האבען זיך אונאויפהערליך געהערט די קולות פון די מילי־טערישע הארנס, די וועכטער׳ס טרעוואגע סיגנאלען, דאס שיסען פון ביקסען. אננא האט זיך ניט געשראקען פאר קיין זאך. זי האט אויך ניט נעשענקט די מינדעסטע אויפמערקזאמקייט אויף די מעשים, וואס די ג׳ינף קאנדידאטען אויף קריסטינא׳ס האנד און הארץ האבען אי־

בערגאַרבייט דאַרט אין הויז. זי האט זיך געטהאָן איהר ארבייט און ערפילט איהרע פליכטען אלס דינענסט מיט דער פינקטליכקייט פון אן אויטאָמאט.

אין סעפטעמבער איז די פעסקאַרער פעסטונג איבערגעלאָזט געוואָרען. די פיינדליכע סאָלדאטען זיינען זיך צולאָפען, אוועקוואַרפענדיג דאס געווער און דעם פראָוויאַנט אין טייך אריין. די אייניגוואוינער פון דער שטאדט זיינען ארומגענאַנגען מאַסענווייז, און מיט גרויס פרייד בעגריסט די פרייהייט.

אין 1865 האט קריסטינא ענדליך חתונה געהאט מיט פילענא ד'אמאליא, דעם פליכטוואטען קאנדידאט. די חתונה איז געווען א גרויסארטיגע און אלס קעכערם האט מען איינגעלאדען וויטאריאן און מאנסוטאן, צווייי מאנאכען.

מאנסוט איז געווען פון דעם פלאטין, וואו אננא איז געבאָרען געוואָרען. ער האט זעהר גוט געקענט איהר מוטער און איז געווען דער ערשטער, וואס האט זי ארויסגעטראָגען פון'ם קלויסטער, וען דער אונגליק מיט'ן פייער האט פאסירט. אננא איז עפעס ווי צוגעבונדען געוואָרען צו איהם. זי האט איהם אויסגעפרענט פערשיערענע זאכען, אויף וועלכע ער האט איהר מיט כבוד געענטפערט. ער האט איהר דערצעהלט כעשות פון דעם ארטאנער קלויסטער און אין איהר האט זיך ערווועקט א חשק צו געהען אהין, אין יענעם גרויסען, שעהנעם קלויסטער, וואו זי איז געווען אין איהר פריהעסטער יוגענד. „איך וועל געהען אהין!" האט זי ביי זיך בעשלאָסען, „איך וועל געהען מיט'ן ברודער מאַנסוטע."

13.

אין די ערשטע טעג פון מאי האט אננא מיט דער ערלויבנים פון קריסטינאן זיך צוזאמענגעקליבען אין וועג אריין. דער נעראנק וועגען דער טשערעפאכע האט זי שטארק בעאונרוהיגט. זי האט זיך ניט געקענט בעשליסען צו נעהמען זי מיט זיך, אדער צו לאָזען זי.

ענדליך האט זי אבגעמאכט איהר געדאנק זי מיטנעהמען און האט זי אריינגעלעגט אין א קליין קוישעלע.

מיט׳ן טאג גליך האבען אננא און דער ברודער מאנסועט זיך ארויסגעלאזט אין וועג ארײן. אין אנפאנג איז אננא געגאנגען יעהר שנעל. די אונגעדולד שוין צוקומען צום פלאץ, וואוהין איהר הארץ גלוסט, האט זי געטראגען. איהרע האאר, וועלכע זיינען שוין געווען גרוי, האבען זיך ארויסגערוקט פון אונטער דעם קאפ־טיכעל און זיך צושויבערט אין אלע זייטען. דער מאנאך האט קוים כח געהאט נאכ־צופאלגען זיין בעגלייטערין. צוקומענדיג צו א סאסנאוון וועלדעל, האבען זיי געמאכט דעם ערשטען אברוה.

עם איז געווען א מאיוועג מארגען. דאס וועלדיל האט שטיל גערוישט, פונאנדערשפרייטענדיג אין דער לופט, צווישען דעם הימעל לאזור און ים, א סמאלע גערויך.

אננא האט זיך אוועקגעזעטצט אויפ׳ן גראז און פארגעלענט דעם מאנאך ברויט און אייניגע זיסע זאכען. נאך׳ן עסען האבען זיי זיך צורעדט וועגען דעם פארשטעהענדען גרויסען יום־טוב. די טשערע־פאכע האט בשעת כעשה פערזוכט אונטערצוהויבען דאס דעקעל פון דעם קוישעלע מיט די פארערשטע לאפקעלאך. אננא האט איהר גע־האלפען און אין דעם נעכסטען מאמענט איז שוין דאס חיה׳לע ארומ־געקראכען איבער׳ן גראז.

דער מאנאך, קוקענדיג אויף דער סצענע, האט זיך צולאזט מיט לויב און געזאנג אויף דער השגחה. ווי גרויס דער אייביגער גאט איז! ער פערזארגט דאס קלענסטע בעשעפענים מיט אלעם נויטהי־געם. „עפעם א קליינער וואונדער?" האט ער ג׳טענה׳ט, „די טשע־רעפאכע איז פערזארגט מיט אן אייגענער היים און שלאפט אב א ווינטער צייט" — אננא פון איהר זייט האט דערצעהלט, אז די טשע־רעפאכע איז א גוטע, א קלוגע און האט זעהר אננענעהמע מאניערען. „פון וואס טראכט זי?" האט זי נאכהער געפרעגט און צוגעגעבען: „פון וואס טראכטען אין אלגעמיינעם בהמות און חיות?"

דער ברודער האט ניט געענטפערט. ביידע האבען געשוויגען.

איבער דער קארע פון א בלום האבען זיך ארונטערגעלאזט גאנ־צע רייהען מוראשקעם און יעדע האט זיך געטראגען פראוויאנט.

אננא האט עם בעטראכט מיט גרויס ענטציקונג, און האט זיך פערטיעפט אין געדאנקען.

ארום איינס אזייגער נאכמיטאג זיינען זיי אנגעקומען קיין ארטאן. אננא האט אנגעקלאפט אין טהויער פון מאנאסטיר און האט ערקלערט, אז זי וויל זעהען די אויפזעהערין. מען האט זי אריינגעלאזט אויפ'ן הויף. נאכהער איז זי געגאנגען צווישען די וועגט, ביז זי איז צוגעקומען צו א גראטע. וועז די אויפזעהערין, ווערניקא, א הויכע און שטרענגע פרוי, האט זיך בעוויזען אין דער גראטע, איז אננא ווי דערשראקען געוואָרען. אין אייניג מינוטען ארום האט אננא איהר איבערגעגעבען א גרוס פון איהר בעל הבית'טע, קריסטינא, און איהר דערלאנגט די סלויען מיט איינגעמאכטס, און האט געוואָרט. ווערניקא האט אלעס צוגענומען, געדאנקט און איהר נעשענקט א בילדעל פון דער הייליגער מרים. נאכהער האט זי איהר אויסגעשטרעקט די האנד פאר א קוש צו טהאָן, און איז אוועקגענאנגען.

אננא איז א ציטערענדע אוועקגענאנגען פון דער גראטע. וועז זי איז געגאנגען איבער'ן קאָרידאָר, האט זי דערהערט א געזאנג און איהר הארץ איז געוואָרען פול מיט פרייד.

נאכהער האט זי זיך אוועקגעלאָזט מיט דעם מזרח וועג, אויפצוזוכען איהרע קרובים.

ביי דער טהיר פון אן אלטען הויז איז ג'שטאנען עפעס אן אונבעקאנטע פרוי אנגעשפאָרט אן אדווירעם. אננא איז שהמעוודיג צוגענאנגען און געפרעגט ביי איהר, צו ווייסט זי ניט עטוואס פון פראנטשעסקא נאביל'ע'ס משפחה.

„וואס איז עפעס? אין וואס האנדעלט זיך? וואס דארפט איהר?" האט זי פרוי געפרעגט מיט א גראבער שטימע, און האט זי אבגעמאסטען מיט איהר שטרענגען קוק פון קאָפ ביז פים. וועז אננא האט איהר ערקלערט ווער זי איז, האט זי די פרוי אריינגעבעטען אין שטוב אריין.

עס האט זיך ארויסגעצייגט, אז איהר גאנצע משפחה איז אדער אויסגעשטאָרבען אדער ארויסגעפאָהרען פון ארטאן. אין הויז איז געבליבען בלויז א צובראכענער זקן, דער פעטער מינגא, וועלכער האט צום צווייטען מאל התונה געהאט מיט ספלענדארע'ס טאכטער.

זיי האבען געלעבט אין אַרימקייט. דער אלטער האט אין אַנפאַנג ניט דערקענט אננא׳ן. ער איז געוועסען אין א גרויסער ארמשטוהל און א יעדער אבר האט ביי איהם געציטערט און זיך געטרייסעלט. ער האט אָנגעשטעלט זיינע ענטצונדענע אויגען אויף אננא׳ן און ער האט זי ענדליך דערקענט.

וועז אננא האט אָנגעהויבען דערצעהלען וועגען איהר לעבען, האט זיך ספּלענדארע׳ס טאַכטער אָנגעשטויסען, אז זי מוז האבען געלד, און האט אָבגעמאַכט איהר געדאנק, אז עס וועט ניט זיין שלעכט צו בענוטצען זיך דערמיט. אזוי שנעל ווי אננא האט געענדיגט איהר דערצעהלען, האט זי בעל הבית׳טע איינגעלאדען איבערצונעכטיגען ביי איהר. זי האט צוגענומען איהר קאַרזינע מיט די קליידער און זי בעהאלטען, און פערשפּראַכען אַכטונג צו געבען אויף דער טשערע־פאַבע. נאכהער האט זי זיך בעקלאָגט אויף איהר אל עז און דער־צעהלט, אז זיי לעבען אין א שרעקליכער ארימקייט און דערביי זיך ביטער צוואווייגט. אננא האט אלעס אויסגעהערט מיט בעדויערן און איז אוועקגענאַנגען אין קלויסטער אריין א הונגעריגע און א מיערע.

14.

אין פערלויף פון די פינף טעג יום־טוב, איז אננא כמעט ניט ארויסגענאַנגען פון׳ם קלויסטער. נאָנץ פריה איז זי געקומען אהין און איז אוועקגענאַנגען, וועז מען האט צוגעמאַכט דעם קלויסטער. מיט טיעפען גלויבען האט זי אין זיך איינגעאטהעמט די רייגע לופט, וועלכע האט זי אָנגעפיללט מיט אן אנגענעהמען ציטער; איהר נשמה איז געווען אין גאַנצען פול מיט גליק. די תפלות, דער קניהען פון דעם גאַנצען עולם, די צערעמאָניעס — דאס אלעס האט זי ווי פאַל־קאָם פערטומעלט. דער רויך פון דעם וויירעך האט פערשטעלט פון איהר די ערד.

צו דערזעלבער צייט האט ראָזאריע, ספּלענדארע׳ס טאַכטער, נעמאַכט פון יעדער זאך א נוטצען. פלאָגענדיג אננא׳ן מיט קלאגעס

אויף איהר אָרעם, ביטער לעבען ביי דעם האלב־פּאראליזירטען אלטען. דאס איז געווען א שלעכטע פרוי, וועלכע איז געווען פעהיג אויף יעדען סאָרט אינטריגע און וועלכע האט ליעב געהאט צו שיכור'ן. דאס גאנצע געזיכט איהרעם איז געווען בערעקט מיט רויטע פלעקען און לישאיעס; איהרע האאר זיינען געווען גרוי; דער בויך אונגעהיעיגרויס. אויסער דורך דער חתונה איז זי צוגעבונדען געוואָרען צום אלטען דורך א זינדיגען לעבען: זי האט צוואמען מיט איהם אין א קורצער צייט אויסגעבראכט איהרע שמוציגע פערדיענסטען אויף פערשיעדענע שאַרפע געטרענקע. וועז זיי זיינען נאכהער געוואָרען אָרעם, האבען זיי מיט טויטע קללות פערשאלטען דאס אָרעמקייט, ברענענדיג מיט א גיהנום־פייער צום וויין און בראנפען. אננא האט בעקומען גרויס רחמנות און האט אוועקגעשענקט ראָזאריע'ן דאס גאנצע געלד, וואס זי האט פערמאָגט, און וועלכעם זי האט געהאט כדעה צו צוטהיילען אין נדבות; אלע קליידער, וועלכע זיינען געווען פאר איהר איבריג. זי האט אפילו ארונטערגענומען די גאלדענע אויערינגלאָך, די פינגערלאָך און די קרעלען און זיי אוועקגעגעבען, און זיך פערשפּראָכען אויף וויייטער איהר מיטצוהעלפען. נאכהער איז זי צוריק געגאַנגען קיין פּעסקארא אין דער בענלייטונג פון דעם ברודער מאַנסועטא, טראָגענדיג די טישערעפּאכע אין קאָרזינע.

אויפ'ן וועג, וועז די הייזער פון ארטאן זיינען פערשוואונדען, האט אננא אָנגעהויבען שרעקליך צו בענקען. וווייטער, אויף אנדערע וועגען זיינען אויך געגאַנגען פיליגרימען. זייער אומעדיגער און מאָנאָטאָנער זינגען האט אָבגעקלונגען אין דער לופט.

„זיי געהען קיין קוקולא," האט איהר דער ברודער מאַנסועטא נעזאגט, אָנצייגענדיג מיט דער האנד אין דער וווייטען, און זיי האבען אָנגעהויבען צו רעדען צווישען זיך איבער פערשיעדענע רעליגיעזע אנגעלעגענהייטען. מאַנסועטא האט איהר דערצעהלט די רעליגיעזע מינהגים פון יעדען שטעדטעל און אננא האט זיך צוגעהערט מיט דער שפּאַנענדסטער אויפמערקזאמקייט. אזוי האבען זיי צווישען זיך גערעדט ביז זיי זיינען צוגעקומען צום טייך אלעפּטא, וועלכער האט זיך געשלענגעלט איבער שהנע בריטע פעלדער, בערעקטע מיט פריהלינג גראָז.

אננא האט אויסגעטהאָן די שיך, כדי אריעבער צו שפּאַנען דעם

טייך און זי האט געפיהלט, אז איהר נשמה איז יעצט פול מיט א ליעבע צו די בוימער, צום גראז, צו די בהמות און חיות און צו אלעס, וואס די קאטוילישע קירכע האט געהייליגט.

אין עטליכע חדשים ארום נאך איהר צוריק קעהרען זיך קיין פעסקארא, האט זיך פערשפריט א כאלערא־עפידעמיע, וועלכע האט געטוימט אן אונגעהייערע צאהל. צווישען די קרבנות איז אויך געווען דער מאנסוטא. דאס איז געווען א שרעקליכער קלאפ פאר אננא׳ן און זי האט ביטער געווויינט. נאך א יאהרציים, האט אננא בעשלאסען איין מאל פאר אלע מאל צוריקצוקעהרען זיך אין איהר געבורטה׳ס פלאטץ. זי האט געטומען איהר טשערעפאכע, איהרע קליידער, דאס ביסל געלד, וואס זי האט געהאט אבגעשפארט, און מיט א געוויין געקושט קריסטינא׳ס האנד אויף א „זיי געזונד.“ דאס מאל איז זי געפאהרען אין א וואגען צוזאמען מיט צוויי מאנאכען, וועלכע זיינען ארומגעפאהרען זאמלען נדבות.

אין ארטאו האט זי זיך וויעדער בעזעטצט אין הויז פון איהר פאראליזירטען פעטער. געשלאפען איז זי אויף שטרוי און איהר שפייז איז געווען ברויט און גרינווארגס. די גאנצע טעג האט זי פערבראכט אין קלויסטער איבער תפלות און תפלות.

צו די אלע צרות אוז ליידען, וואס זי האט געהאט אויסצושטעהען אין דער היים, איז קיין שיעור ניט געווען, אבער זי האט אלעס אין־בערגעטראגען און געשוויעגען. קיינמאל קיין ווארט ניט געזאגט. ראזאריע האט ביסלעכווייז ארויסגעשלעפט דאס גאנצע גלד, וואס זי האט פערמעגט, און דאן איז אויסגעקומען דער פרומער, אונגליק־ליכער אננא׳ן צו הונגערען. די בעל הבית׳טע האט איהר אננעהויבען אנצוטהאן געברענטע לייד, זי געזידעלט און געשאלטען, און געפיי־ניגט די טשערעפאכע.

15.

אננא האט שוין מעהר ניט געקענט איבערטראגען די צרות און ליידען און זי האט פערלאזט דאס גיהנום־הויז. א דערשלאגענע, אן

ערביטערטע איז זי אוועקגעגאנגען צו דער הויפט מאנאשקע, ווערא־ניקא, וועלכע האט געהאט א שם פון זעהר א גוטע, און מיט טרערען זיך געבעטען ביי איהר, אז מען זאל זי אריינגענעהמען אין מאנאסטיר אריין, וואו זי וועט מיט איהר הארץ און נשמה דינענען אלעם, וואס מען וועט איהר נאר בעפעהלען.

וועראניקא האט קיין סך ניט געטראכט און אריינגענומען אננא'ן ניט אלס מאנאשקע, זאנדערן אלס א צוהערערין, און ווי גליקליך אננא איז דאס געווען, וועז זי האט אננעטהאן די שווארצע קלייד־ער מיט דעם וויסען טשיפעק אויפ'ן קאפ. זי איז געווען שטיל, געהארזאם און זיך צוגעקוקט, וואס די עלטערע האבען געטהאן און דאן געטהאן דאס זעלבע.

אין 1873 איז איהר דער לשון געווארען אביסעל געלעגערט. זי האט ניט געקענט ארויסרעדען קיין גאנצע ווערטער. אין א קורצער צייט נאך דעם איז זי געווארען שטום.

מיט גרויס רחמנות און בעדויערונג האבען אלע געקוקט אויף איהר און אין דער אונגליקליכער האט דאס הארץ געוויינט..... וועז אלע האבען געזונגען די תפלות, האט אננא געקוקט און געמאכט בלויז מיט די ליפען. און געוואלט האט זיך איהר גראדע איבערשרייען אלע. זי האט געוואלט, אז איהר תפלה זאל שוועבען איבער אלעמען'ס תפלות. אבער בלויז אבגערישענע געשרייען האבען זיך געהערט און ניט מעהר.

אויף איינמאל, וועז אלע „שוועסטער" זיינען געשטאנען אין א ראד און געזונגען, האט אננא, פלוצלים, איבערפיללט מיט בעגייסטע־רונג, אנגעהויבען מיטצוזאנגען. צוערשט מיט האלבע וועלטער, נאכ־הער אלץ שארפער, אלץ קלארער און דייטליכער, ביז זי האט געזונ־גען מיט א ריינעם לשון און שטארקער שטימע. אלע זיינען געבליי־בען ווי פערשטיינערט אויף זייערע פלעטצער, אבער זיי האבען זיך עם נאכהער ערקלערט, אז דאס איז א גאט'ס זאך. דעם זעלבען טאג איז די גליקליכע אננא וויעדער אונגליקליך געווארען. איהר לשון האט זיך איהר וויעדער אבגענומען.

אזוי איז אוועק א צייט פון קארגע דרייי יאהר. אט האט זי ער־רעדט און אט איז זי וויעדער שטום געווארען. צוזאמען דערמיט איז איהר פון צייט צו צייט געקריפעלט געווארען אלץ אן אנדער אבר. די

צייהן זיינען איהר ארויסגעפאלען, די האאר אויסגעקראכען, די אויגען — געוואָרען צוויי גריבער. אזוי ביסלעכווייז, ביסלעכווייז, ביז עס איז פון איהר געוואָרען א שרעקליך פערזעהענישׂ. אלע האבען אויף איהר געקוקט מיט עקעל דורכגעוועבט מיט א רחמנות. אום זומער, 1881, איז זי מיט אמאל געוואָרען נאָך האָרבאטע, און זייט דאן האט זי שטופענוויייז אנגעהויבען אבשטאַרבען.

און אין א פריהמאָרגען, אונטער אן אויבירטה בוים, איז די „הייליגע," אונגליקליכע אננא אויסגעאנגען אויף די הענד פון צוויי „שוועסטער." דאס מויל איז איהר געווען פערקרומט און פול מיט א ווייסער שוים. דער קאָפּ פערדרעהט אויף אן אקסעל, און אין גאנצען איז זי געווען שווארצליך־בלוי.

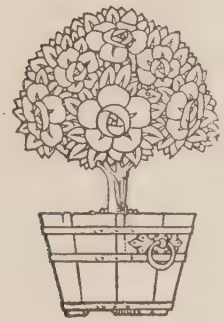

אלע כתבים פון מענדעלע מוכר ספרים

(ש. י. אבראמאוויץ).

אלטע מעשה אדער א נאכט אין צרות, א בילד פון אידישען לעבען אין דער ליטא,

ווינש פינגעריל, א מתנה פיר די ליעבע אידישע קינדער

די טאסקע, אדער די שטאדט בעלי טובות, א מייסטערהאפטע קריטיק איבער דעם אידישען צושטאנד אין רוסלאנד, אין דער צייט וועו אידען האבען זיך אהן א טאסקע ניט גענט בעגעהן,

יודעל, א ספור המעשה אין שירים, אין דיעזע ווערק איז אבראמאוויץ דורכגענאנגען די גאנצע אידישע געשיכטע פון אנפאנג ביז היינטיגען טאג,

ישראליק דער משוגענער, א מייסטערהאפטע קריטיק איבער די לעצטע פאגראמען אויף אידען אין רוסלאנד,

לעצטע שריפטען א זאמלונג פון זיינע לעצטע שריפטען.

פישקע דער קרומער, א מעשה פון אידישע ארימע לייט,

דער פריזיוו, א דראמא אין 5 אקטען,

די קליאטשע אדער צער בעלי החיים, דאס איז די בעסטע מיינטערווערק וואס איז ארוים פון אבראמאוויץ'עס פעדער און האט געמאכט א שטורם צווישען דעם לעזע-פובליקום אין דער וועלט. „די קליאטשע" איז אויך איבערזעצט געווארען אין אלע וועלט שפראכען און ווערט נערעכט פיר א ליטעראריישען אוצר אין דער וועלט-ליטעראטור,

דאס קליין מענשעלע, א מיסטערהאפטע ווערק, וועלכע איז פולל מיט וויטץ, הומאר און שארפזינן און דערביי איז עס א גוואלדיגע קריטיק איבער די אידישע שטאדט־בעל־טיבות, רעדעל־פיהרער און סתם בעלי־צדקות און גוטע אידען פון רוסלאנד,

א רייזע־בעשרייבונג פון בנימין דעם דריטען, ווי ער איז אויף זיינע נסיעות פערגאנגען גאניץ ווייט, אז אונטער די הרי חושך, און האט זיך געגוג אנגעזעהען און אנגעהערט חדושים, שעהנע זאכען, וועלכע זיינען זעהר אינטערעסאנט צו לע־זען,

שלמה ר' חיים'ס, א שילדערונג פון דעם אידישען לעבען אין דער ליטא, וועלכע איז זעהר אינטערעסאנט, שפאנענד און בע־לעהרענד, און ווערט גערעכענט פיר איינע פון די בעסטע ווערק וואס מענדעלע מוכר ספרים האט אין דער לעצטער צייט ארויסגעגעבען,

564

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it. A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

בעל גאבריעלא, ד'אנונציא

דערצעהלונגען (דערצ)

ד'אנו

6564

6564

Vol 4 0 c